

Sisällysluettelo

Jesajan kirja.....	2
Jeremian kirja.....	75
Valitusvirret.....	145
Hesekielin kirja.....	155
Danielin kirja.....	182
Hoosean kirja.....	197
Jooelin kirja.....	216
Aamoksen kirja.....	225
Obadjan kirja.....	234
Joonan kirja.....	239
Miikan kirja.....	245
Nahumin kirja.....	250
Habakukin kirja.....	254
Sefanjan kirja.....	262
Haggain kirja.....	267
Sakarjan kirja.....	269
Malakian kirja.....	281

Jesajan kirja

Profeetta Jesaja (nimi merkitsee: Herra on pelastus) toimi Juudassa neljän kuninkaan aikana, nimittäin Ussian, Jootamin, Aahaksen ja Hiskian, mahdollisesti vielä Manassenkin aikana, eli n. 740 – 680 eKr. Jesajaa pidetään messiaanisenä profeettana, sillä hän kirjoitti paljon profetioita ja esikuvia Messiaasta ja hänen valtakunnastaan. Osa noista profetioista on jo toteutunut Jeesuksessa, ja osa viittaa vielä tulevaisuuteen ja odottaa toteutumistaan.

Jesajan kirjan 53. lukua pidetään kirkkaimpana profetiana kärsivästä Messiaasta, ja sitä sanotaankin rabbien pahaksi omaksitunnoksi. He eivät näet mielellään lue sitä, koska tuo profetia soveltuu ainoastaan Jeesus Nasaretilaiseen.

Jesajan kirja jakautuu kahteen pääosaan samaan tapaan kuin Raamattu jakautuu Vanhaan testamenttiin (39 kirjaa) ja Uuteen testamenttiin (27 kirjaa). Alkuosa (luvut 1–39) tuo esille synnin aiheuttaman kirouksen ja tuomion. Loppuosa (luvut 40–66) on Jumalan armon ja pelastuksen julistusta, jotka samalla tuovat siunauksen ja lohdutuksen.

Aikahistoriallisesti Jesaja lienee kirjaprofeetoista viides. Ennen häntä olivat profeettoina Jooel, Joona, Aamos ja Hoosea, joka toimi osin samaan aikaan kuin Jesaja, jonka kanssa loppupuolella toimi profeettana Miika.

Sisällys:

A. SYNTI TUO TUOMION	1 – 39
1. SANOMA HERRAN KANSALLE.....	1 – 12
2. SANOMA PAKANAKANSOILLE.....	13 – 23
3. ILMESTYS LOPUN AJOISTA.....	24 – 27
4. VAROITUKSIA JA LUPAUKSIA.....	28 – 35
5. KUNINGAS HISKIAN AJAN HISTORIAA.....	36 – 39
B. JUMALAN ARMO TUO LOHDUTUKSEN	40 – 66
1. HERRA PELASTAA ISRAELIN BAABELISTA.....	40 – 48
2. HERRA PELASTAA ISRAELIN SYNNISTÄ.....	49 – 57
3. LUONNOLLINEN JA HENGELLINEN ISRAEL.....	58 – 66

- 1:1 Profeetta Jesaja toimi eteläisessä valtakunnassa eli Juudassa neljän kuninkaan aikana n. vuosina 740 – 680 eKr.
Ussian kuolinvuosi oli 740 eKr.
Raamatun ilmoituksen mukaan kyseessä on yksi ja sama henkilö, joka on kirjoittanut koko Jesajan kirjan.
Toisenlaisiakin ajatuksia on esitetty, mm. ns. historiallis-kriittis-liberaalis-teologis-akateeminen ajatus Deutero-Jesajasta, joka kirjoitteli Messiaaseen viittaavat ennustukset huomattavasti myöhemmin, kenties kristillisellä ajalla!
Vankin kirjallinen todiste tästä kirjoittajasta löytyy yllättäen suomalaiselta kielialueelta, nimittäin Veikko Huovisen teoksesta Havukka-ahon ajattelija, jossa kerrotaan, kuinka Konsta Pylkkänen ärähtää syöttiin iskeneelle lohelle: Eläkä hypi niin kuin Teutero-jesaja (2. luku 6. kappale). Lienee ajatusta vielä kehitelty Trito-Jesajalla, ja nykyisenä kertakäyttöastioiden aikakautena en pitäisi ihmeenä, jos joku lykkää esille Tetra-Jesajan! Se alkuperäinen ajatus Deutero-Jesajasta kaatui siihen tosiseikkaan, että Qumranista löytyi yhtenäinen Jesajan kirja, joka on niin ollen kirjoitettu v. 200 eKr tai aikaisemmin, siis ei missään tapauksessa kristillisellä ajalla.
Sana <chaazoon> (35x) = näky, ilmestys, ilmoitus Jumalalta. Samanlainen ilmaus esiintyy myös jakeissa Ob 1:1 ja Nah 1:1.
- 1:2 Herran puhe koskee koko luomakuntaa.
Lasten kasvatuksen perusta on rakkaus, mutta sen tavoite ei ole luopumus vaan yhteys.
- 1:3 Yksi ihminen on viisaampi kuin härkä tai aasi, mutta suuri ihmisjoukko (kansa) voi olla tyhmempi kuin härkä tai aasi!
Härkä tuntee omistajansa ja aasi isäntänsä, mutta Israelin

kansa ei enää tuntenut Herraansa, koska heidän ymmärryksensä oli pimentynyt. Iskulause ei muuta luojaa, jumalaa kuin kansa kaikkivaltias on todellinen Paholaisen keksintö. Harmi vain, että se esiintyy monen ideologian tausta-ajatuksena. Joukossa tyhmyys tiivistyy sanoo vanha kansa naulan kantaan. Ilmeisesti demokratia ja konsensus eivät johda viisauteen vaan tyhmyyteen. Parempi olisi Herran mielen mukainen yksimielisyys. Mutta se edellyttää Jumalan kunnioittamista ja Hänen sanansa selkeää opettamista kansalle.

1:4 Sydän on sairas, vrt Jer 8:18, Val 1:22.

1:6 Ei tervettä paikkaa, vrt Ps 38:4,8.

1:9 Sodoma = hepr. <sedom> (39x) = kr. <sodoma> (UT:ssa 10x): Mt 10:15; 11:23,24 Lk 10:12; 17:29; Rm 9:29; 2Pt 2:6; Jda 1:7; Ilm 11:8.

Gomorra = hepr. <‘amoraah> (19x) = kr. <gomorra> (UT:ssa 4x).

1:10 Sana <qaatsiin> (12x) = johtaja, päällikkö, päämies, ruhtinas: Jos 10:24; Tm 11:6, 11; Snl 6:7; 25:15; Jes 1:10; 3:6,7; 22:3; Dan 11:18; Mka 3:1,9.

1:12 Tulla (sm: näyttäytymään) Herran kasvojen eteen: ilmaus esiintyy 3x: 2Ms 34:24, 5Ms 31:11.

1:13 Vääryys ei kuulu uskonelämään, 2Tm 2:19, 1Jh 1:9, 1Kr 13:6.

1:14 Kuorma = <torach>, vrt 5Ms 1:12.

Mooses väsyi jo kauan sitten, mutta nyt kansa väsytti Herran! Vrt. Jes 7:13, Mal 2:17.

- 1:17 Ojentakaa sortajaa voidaan kääntää toisella vokalisoinnilla: vahvistakaa sorrettua.
- 1:18 Jokainen ihminen joutuu tilille teoistaan ja vastuuseen synneistään. Ei kuitenkaan onneksi ihmisten kanssa, sillä meidän olemme luontaisia vikoilijoita kaikki tyynni – näemme roskan toisen silmässä mutta emme edes hirttä tai tukkia omassa silmässämme, Mt 7:3–5.
Emme joudu tilille myöskään Saatanan kanssa, sillä hän on kaikkien syyttäjä mutta myös valehtelija.
Ei vaan meidän on käytävä oikeutta Herran kanssa, ja se on hyvä, koska Herran on armo ja anteeksiantamus. Tämä on samalla ennustus Messiaasta, joka vuodatti verensä meidän syntiemme takia ja hankki meille lumivalkeat vanhurskauden vaatteet.
Synnit voivat olla karkeita ja raakoja tekoja, verenpunaisia, mutta myös hyvin sivistyneitä ja hienostuneita, purppuranvärisiä, mutta silti ne ovat syntejä ja vääryyttä.
- 1:19 Kuuliaisuus Jumalalle tuo siunauksen uskovalle.
- 1:20 Tottelemattomuus tuo tuomion.
- 1:22 Kaanaan häissä Jeesus muutti veden viiniksi. Mutta ihmiset eivät saa vesittää uutta viiniä eli evankeliumia.
- 1:23 Sana <chaabeer> (12x) = 1. toveri, kumppani, 2. ystävä, 3. (epäjumalien) palvoja, kannattaja, seuraaja:
Tm 20:11; Psa 45:8; 119:63; Snl 28:24; Srn 4:10; Ll 1:7; 8:13; Jes 1:23; 44:11; Hes 37:16,19. Ks. Mal 2:14.
Ahneus ja rahanhimo ovat pahuuden juurena, Kol 3:5, 1Tm 6:10.
- 1:25 Herra ei halua hylätä kansaansa vaan puhdistaa siitä kuonan pois.

Hopea oli muuttunut kuonaksi, Jes 1:22, ja tilalle tarjottiin halvempaa tinaa.

- 1:26 Hepr tekstissä on kaksi eri kaupunkia tarkoittavaa sanaa: <'iir> ja <qirjaah>, jotka engl käännöksissään käännetään yhdellä sanalla city.
LXX käyttää eri sanoja: <polis> = kaupunki, ja <meetropolis> = pääkaupunki, metropoli.
Jälkimmäinen esiintyy LXX:ssä 7x: Jos 10:2; 14:15; 15:13; 21:11; 2Sm 20:19; Est 9:19; Jes 1:26.
- 1:27 Tämä viittaa Messiaaseen, Jeesukseen ja hänen lunastustyöhönsä.
- 1:29 Nämä mahtavat puut ja puutarhat olivat epäjumalien palvontapaikkoja.
- 2:2 Verbi <naahar> (4x homon. 1) = virrata: Jes 2:2; Jer 31:12, 51:44; Mka 4:1.
- 2:4 Kansat eivät enää opettele sotimaan, mutta siihen asti sotataito on suorastaan akateeminen oppiaine! Sotiminen on syntiinlankeemuksen seurausta ja kestää tämän maailmanajan loppuun asti, Dan 9:26.
- 2:7 Valitettavasti rikkauden seurauksena tulivat kansan keskuuteen Idän tavat, ennustelijat ja epäjumalat. Silloin kansassa toteutui Herran sana: Mitä hyötyä on rahasta tyhmän käsissä? Viisauden hankkimiseen hänellä ei ole ymmärrystä, Snl 17:16.
- 2:10 Ilmaus <pachad jhwh> (7x) = Herran kauhu, Herran kauhistavuus: 1Sm 11:7; 2Ak 14:13; 17:10; 19:7; Jes 2:10,19,21. Ks myös 1Ak 14:17, 2Ak 20:29.

- 2:16 Tarsiin-laivat olivat suurten merten laivoja. Ne ovat ehkä saaneet nimensä espanjalaisesta kaupunkivaltiosta, jonka kreikkalainen nimi oli Tartessos.
Jakeen lopun jotkin käännökset kääntävät eri tavoin:
kaikkea kallista ja ihanaa (VT 1933),
kaikkea himon katseltavaa (VT 1993),
all desirable pictures (Young),
all the pleasant sights (Lamsa),
johtuen siitä että sana <sekhijjaah> esiintyy vain tässä, eikä sen merkitystä tiedetä varmaksi. Se lienee kuitenkin lainasana egyptistä ja tarkoittaa laivaa, alusta. Niinpä jakeeseen sisältyvät kauppa-alukset (Tarsiin laivat) kuin myös loistoristeilijät ja huvipurret ym.
- 3:4 Sana <ta'aluuliim> (2x) esiintyy vain tässä ja Jes 66:4.
Se voi merkitä pahanilkisiä tai yleensä mielivaltaa.
Ihmiskunnan historiassa on yllin kyllin esimerkkejä siitä, kuinka ymmärtämättömät johtajat hallitsevat alamaisiaan mielivaltaisesti. Siitä ei mitään hyvää seuraa.
- 3:5 Tämä on toteutunut ihmiskunnan historiassa niin monet kerrat, että Neuvostoliiton aikana Radio Jerevan puki sen vitsin muotoon:
Kysymys: mikä ero on kapitalismilla ja kommunismilla?
Vastaus: kapitalismissa ihminen sortaa toista ihmistä, mutta kommunismissa asia on päinvastoin.
- 3:9 Ihmisen kasvojen hahmo voi todistaa hänen sydämensä tilasta. Vrt. 1Ms 4:5–7.
Synnissä elävä tekee lopulta pahaa itselleen vaikka monesti myös ympäristölleen ja läheisilleen.

- 3:10 Jeesus sanoi, että hedelmistä puu tunnetaan, Mt 7:15–20, ja Paavali sanoi, että mitä ihminen kylvää, sitä hän niittää, Gal 6:7–9. Tässäkin tulee näkyviin ero vanhurskaan ja jumalattoman välillä: vanhurskas saa nauttia tekojensa seurauksista, mutta jumalaton joutuu kohtaamaan tekojensa seuraukset, halusipa tai ei.
- 3:11 Jumalattomille on paljon lupauksia, tässä niistä yksi. Vrt Ps 1:6.
- 3:12 Sana <noogees> (15x) = käskijä, valtiias, itsevaltainen hallitsija: 2Ms 3:7; 5:6,10,13,14; Job 3:18; 39:7; Jes 3:12; 9:3; 14:2, 4; 60:17; Dan 11:20; Sak 9:8; 10:4.
Se tulee verbistä <naagas> (23x) = 1. ajaa (eläintä), 2. pakottaa työhön, nif: sortaa toinen toistaan.
- 3:14 Viinitarhan turmeleminen: ks 2Ms 22:4; Tm 15:5; 2Sm 14:28–32; Jes 3:14; 5:5, sekä maan turmeleminen: Ilm 11:18.
- 3:16 Tässä on loistava kuvaus naisellisesta turhamaisuudesta yli 700 vuotta eKr. Eipä ole ihmisluonto muuttunut miksikään – myöskään miehillä, jotka himoiten katsovat tämmöisiä naisia.
- 3:24 Monet sivistyneet länsimaiset naiset tykkäävät ottaa permanentteja, singlauseja ym. tupeerauksia tukkaansa. Vanhemmiten he valittelevat hiusten harvenemista ja suoranaista kaljuuntumista. Ei pitäisi valittaa vaan kiitellä Herraa, että profeetta Jesajan ennustus: käherretyn tukan / kampausten sijaan tulee kaljuus, pitää paikkansa...
- 4:2 Sana <tsemach> (12x) = 1. verso, tuore kasvu, 2. kasvillisuus, kasvit, 3. Vesa, Verso.
Kohta 3 on viittaus Messiaaseen (5x): Jes 4:2, Jer 23:5, 33:15, Sak 3:8, 6:12.

- 4:4 Jumalan Pyhä Henki on myös tuomion ja puhdistuksen henki, ks. Jes 11:2.
- 5:2 Sana <sooreeq> (2x) = jalo viiniköynnös, esiintyy vain tässä ja Jer 2:21.
Feminiimuoto <sereeqaah> esiintyy jakeessa 1Ms 49:11.
Näitä köynnöksiä kasvoi runsaasti Jerusalemin eteläpuolella sijaistsevassa Soorekin laaksossa.
Siellä asui myös viettelijä Delila, Tm 16:4.
- 5:4 Sana <madduua‘> (72x) = miksi, mistä syystä.
Toinen samaa merkitsevä, mutta eri vivahteella oleva sana on <lammaah> (172x) = miksi, mitä varten.
Hyvä puu ei tuota huonoja hedelmiä eikä huono puu hyviä.
Hedelmästään puu tunnetaan, Mt 7:17–20.
- 5:5 Sana <mesuukkaah> esiintyy vain tässä ja tarkoittaa piikkipensasaitaa, joka oli asetettu kivimuurin päälle suojelemaan viinitarhaa villieläimiltä.
- 5:10 Auranala = n. 25 aaria. Bat (nestemitta) = n. 40 litraa.
Eefa (yleensä viljamitta) = n. 40 litraa, hoomer = 10 eefaa = n. 400 litraa.
- 5:17 Jakeen loppuosa on vaikea tulkita ja kääntää.
- 5:20 Jumalan tahdon vastaisella tiellä asiat voivat kääntyä päälleen.
- 5:22 Ks. Srn 10:17, Hos 7:5. Juopottelu ja miehekkyyys ovat vastakohtia, vaikka jotkut luulevat juopottelun kuuluvan miehekkyyteen.
- 5:23 Sana <šochad> (23x) = lahja, lahjus: 2Ms 23:8; 5Ms 10:17; 16:19; 27:25; 1Sm 8:3; 1Kn 15:19; 2Kn 16:8; 2Ak 19:7; Job

15:34; Ps 15:5; 26:10; Snl 6:35; 17:8, 23; 21:14; Jes 1:23; 5:23; 33:15; 45:13; Hes 22:12; Mka 3:11.

5:24 Kuloheinä, ks Jes 33:11.

5:25 Herra on auttanut kansaansa ojennetulla käsivarrellaan (<zerooa netuujaah> 8x): 2Ms 6:6; 5Ms 4:34; 5:15; 26:8; 2Kn 17:36; Ps 136:12; Hes 20:33,31.
Mutta tottelematonta ja uppiniskaista kansaansa vastaan hän ojentaa kätensä (<jad netuujaah>).
Ilmaus: Tästä kaikesta hänen vihansa ei ole asettunut, vaan hänen kätensä on yhä ojennettuna (5x): Jes 5:25; 9:11,16,20; 10:4. Lisäksi on vielä Jer 15:6, 21:5.
Nämä puhuvat rangaistuksesta.
Kaikesta huolimatta Herra ojentaa molemmat kätensä kansansa puoleen: Jes 65:2, Rm 10:21.

5:26 Viheltää = <šaraq> (12x): 1Kn 9:8; Job 27:23; Jes 5:26; 7:18; Jer 19:8; 49:17; 50:13; Val 2:15,16; Hes 27:36; Sef 2:15; Sak 10:8.

6:1 Minä näin Herran (= <'adoonaj>) istuvan korkealla ja ylhäisellä valtaistuimella: voidaan kääntää myös: minä näin Herran istuvan valtaistuimella korkeana ja ylhäisenä.
Vrt. 2Ak 18:18.

6:5 Kuinka Jesaja saattoi nähdä Herran Sebaotin (= <jhwh tsebaoot>)? Apostoli Johannes antaa siihen vastauksen: Jh 1:18, 12:37–41.
Vrt 1Kn 22:19, 2Ak 18:18.

7:2 Efraim tarkoittaa usein pohjoisvaltiota, Israelia, eteläisen Juudan valtion vastakohtana.

- 7:3 Sear-Jaasub merkitsee: jäännös palaa takaisin.
Vrt. Jes 10:21–22.
- 7:8 Tämä ennustus toteutui v. 722–721 eKr, kun Assurin kuningas valloitti Samarian ja vei kansan pakkosiirtolaisuuteen Assuriin, 2Kn 17:5ss.
- 7:14 Neitsyt = <‘almaah> (7x). Hepreassa sanan <‘almaah> alkumerkitys on neitsyt, mutta myöhemmin sana on tullut merkitsemään myös naimaikäinen tyttö, neito, nuori nainen. LXX kääntää tässä kohden tämän sanan kreik. sanalla <parthenos> = neitsyt, eikä sanalla <neanis> = nuori (naimaton tai nainut) nainen osoittaen näin, mikä hepr. tekstin merkitys on. Eikä se kait olisi ollut kummoinenkaan merkki, jos nuori nainen olisi tullut raskaaksi, niinhän on tapahtunut maailman sivu, mutta neitsyen raskaaksi tuleminen ja pojan synnyttäminen on jo kaikkia biologian lakeja vastaan, joten se oli todellakin merkki Herralta! Luther oli niin varma sanan <‘almaah> merkityssisällöstä, että hän lausui: Jos joku juutalainen tai kristitty voi osoittaa yhdenkään paikan VT:ssa, jossa sana <‘almaah> tarkoittaa nainutta naista, niin annan hänelle 100 floriinia, vaikka Jumala yksin tietää, mistä ne saisin! (Kunpa Luther olisi uskaltanut olla seurakunta- ja kasteasiassakin yhtä rohkea!) Tärkein ja ratkaiseva todistus asiassa on kuitenkin se, kuinka UT asian tulkitsee. Mt 1:23 lainaa tätä jaetta ja käyttää sanaa <parthenos>, kuten koko tekstiyhteys, jakeet 18–25, puhuu neitsyen raskaaksi tulemisesta. Samoin Lk 1:26–38 puhuu nimenomaan neitsyen raskaaksi tulemisesta, vaikka se onkin inhimillisesti mahdotonta. Selitys asiaan on Lk 1:37, Jumalalle ei mikään ole mahdotonta! Turha on ihmisten potkia Jumalan sanan kalliota vastaan.

Sana ei siitä kärsi, mutta potkijoiden jalat voivat murskaantua. Lisäksi kannattaa muistaa, että asiasta on lääkärintodistus – Luukashan oli lääkäri, Kol 4:14. Näin Herra osoittaa vastustajilleen raamatullista huumoria. Nimi Immanuel merkitsee Jumala meidän kanssamme ja se on yksi Messiaan nimistä.

- 7:21 Hieho on poikimaton lehmä, ja sen maidontuotanto alkaa ensimmäisen poikimisen jälkeen. Joissakin maissa ja kulttuureissa hieholla tarkoitetaan laajemmin myös ensikkoa eli kerran poikinutta lehmää, josta siis jo voidaan lypsää maitoa.
- 7:22 Lämpimissä olosuhteissa maito ei säily kauan, joten se on kirnuttava voiksi tai juoksutettava juustoksi.
Sana <chem'aah> (10x) = voi, rahka, kerma: 1Ms 18:8; 5Ms 32:14; Tm 5:25; 2Sm 17:29; Job 20:17; 29:6; Snl 30:33; Jes 7:15,22.
- 8:1 Selkein kirjaimin = sm: ihmisen piirtimellä.
Maher-Saalal Haas-Bas merkitsee: Pidä kiirettä saalis, ryöstö rientää.
- 8:3 Profeettavaimo = <nebii'aah> (6x) = sm: naisprofeetta, 2Ms 15:20; Tm 4:4; 2Kn 22:14; 2Ak 34:22; Neh 6:14; Jes 8:3.
- 8:8 Ks. jae Jes 7:14.
Sinun maasi, Immanuel: profeetta Jesaja tiesi, että maa kuuluu Messiaalle. Vrt. 1Ms 12:7, 15:18, 17:8, Gal 3:16.
- 8:9 Sotiin varustautumiset ja sodanjulistukset eivät auta Jumalan edessä, vaan ne lopulta johtavat kukistumisiin.

- 8:10 Sekä sotasuunnitelmat että rauhansopimukset raukeavat. Ainoa joka auttaa, on Messias = Jumala on meidän kanssamme, Jes 7:14, 8:8,10, Mt 1:22–23.
- 8:12 Salaliittoja sekä salaliittoteorioita on ollut näköjään jo iät ajat. Nykyäänkin jotkut niitä sommittelevat työkseen ja pelottelevat niillä heikkohermoisia.
- 8:14 Pyhäkkö: tämä ennustus toteutui jo osaltaan Jeesuksessa, Jh 2:19–22, ja toteutuu lopullisesti Uudessa Jerusalemissa, Ilm 21:22.
Loukkauskivi ja kompastuksen kallio: tämä ennustus toteutui Jeesuksessa, Lk 2:34, Rm 9:30–33, 1Pt 2:6–8.
Tämä tarkoittaa pohjoista kuningashuonetta, Efraimia ym. heimoja, ja eteläistä kuningashuonetta, Juudaa.
- 8:18 Tämä jae on toteutunut monien suomalaisten ym. maalaisten, monesti yksinäisten, naislähettien kohdalla, kun he ovat Jumalan kutsun vaikutuksesta lähteneet lähetystyöhön köyhiin maihin auttamaan orpolapsia ja katulapsia. Herra heitä kaikkia siunatkoon ja vahvistakoon!
- 8:23 Tutki ja näe, ettei Galileasta nouse profeettaa, sanoivat ylipapit ja fariseukset Nikodeemokselle, Jh 7:52. Olisivat tutkineet tarkemmin, niin olisivat huomanneet tämän Messiaaseen viittaavan ennustuksen.
- 9:1 Sana <tsalmaawet> (18x) = 1. pimeys, synkeys, pilkkopimeä, 2. sm: kuoleman varjo: Job 3:5; 10:21,22; 12:22; 16:16; 24:17; 28:3; 34:22; 38:17; Ps 23:4; 44:20; 107:10,14; Jes 9:1; Jer 2:6; 13:16; Am 5:8.
Verbi <naagah> (6x) = loistaa, hif: valaista: 2Sm 22:29; Job 18:5; 22:28; Ps 18:29; Jes 9:1; 13:10.
- 9:3 Midianin päivä, ks 4Ms 31:1–12, Tm 7:22–25.

- 9:5 Tämä on selkeä ennustus Messiaan syntymästä, ja se luetaan jouluisin. Syystäkin.
Kun tietäjät idän mailta tulivat Jerusalemiin, he eivät etsineet prinssiä vaan juutalaisten kuningasta, Mt 2:1–6. Tosiasiassa Jeesus on Israelin kuningas, Jh 1:49. Messiaan hartioilla on herruus jo syntymästä saakka.
Raamatussa Messiaalle on annettu yli 300 nimeä, nimitystä ja luonnehdintaa. Tässä jakeessa ovat:
Ihmeellinen Neuvonantaja,
Väkevä Jumala, Jes 10:21,
Iankaikkinen Isä,
Rauhanruhtinas.
- 9:6 Tässä on hepr. tekstissä kirjoitusvirhe, jota ei ole haluttu kopioitaessa korjata: jakeen ensimmäisessä sanassa <lemarbeeh> on keskellä ns. suljettu meem-kirjain, jota käytetään vain sanan lopussa.
Jotkut juutalaiset rabbit selittivät tämän tarkoittavan sitä, että Messias syntyy suljetusta kohdusta eli siis neitsyestä (Risto Santala: Kristinuskon juuret I, s 184).
Mielikuvituksellinen selitys, mutta silti oikea!
- 9:10 Verbi <suukh> (2x) = pilpel: kiihottaa, yllyttää, esiintyy vain tässä ja Jes 19:2.
- 9:14 Ilmaus <nesuu' paaniim> (4x) = arvohenkilö, korkea-arvoinen: 2Kn 5:1; Job 22:8; Jes 3:3; 9:14.
- 9:15 Verbi <'aašar> (H1, 7x) = kulkea suoraa/ eteenpäin, pi: johtaa, ohjata, opastaa, pu: olla johdettavana: Snl 4:14; 9:6; 23:19; Jes 1:17; 3:12; 9:15.
Verbi <baala'> (H3, 6x) = sekoittaa, hämmentää: Ps 55:10; 107:27; Jes 3:12; 9:15; 19:3; 28:7.

- 10:5 Assur on Jumalan vihan vitsa, rankaisuksi jumalattomuudelle ja kuritukseksi kurittomuudelle. Lopulta sille käy kuin uuniluudalle. Tehtyään tehtävänsä se poltetaan.
- Uudessa liitossa Jumalan seurakuntaan ei ole asetettu piiskan virkaa, vaikka jotkut omavanhurskaudessaan ovatkin niin luulleet. Uskovien vainoamisen, ahdistamisen ja piiskaamisen kyllä hoitavat seurakunnan ulkopuoliset tahot.
- 10:7 Assur ei itse ymmärrä olevansa Jumalan työkalu, vaan luulee itsestään suuria ja mahtavia asioita. Niin ovat luulleet historian aikana monet suurvallat, jotka ovat ajallaan kukistuneet.
- Sen takia seppä käyttää pihtejä, ettei polta näppejään, sanoo vanha kansan viisaus.
- 10:10 Assurin kuningas osaa mielestään luokitella epäjumalien kuvat paremmuusjärjestykseen. Turhuuksien turhuus on tuollainen luokittelu.
- 10:12 Ylpeimmätkin suurmiehet joutuvat lopulta tilille teoistaan Jumalan edessä.
- 10:15 Kaikki liike on suhteellista, sanoo suhteellisuusteoria. Riippuu mistä koordinaatistosta asiaa katsotaan. Niinpä vitsa voi väittää omasta koordinaatistostaan (näkökannastaan) katsottuna pysyvänsä paikallaan, mutta vitsan käyttäjän heiluvan jokseenkin holtittomasti.
- Mutta sauva ei voi väittää kohottavansa käyttäjiänsä maasta ilmaan, koska silloin tilannetta katsotaan Maan painovoman koordinaatistosta käsin.
- Niinpä ihmisillä on monenlaisia näkökulmia ja näkökantoja omiinsa ja muidenkin asioihin ja elämäntilanteisiin, mutta

asiat lopulta katsotaan Jumalan näkökulmasta käsin.
Tässäkin asiassa Pietari ennätti esimerkiksi meille muille,
Mt 16:22.

- 10:16 Hivuttava tauti, vrt Ps 106:15.
- 10:17 Israelin valkeus viittaa Messiaaseen, joka ilmestyi valona jo aikoinaan Egyptissä, 2Ms 10:23. Lisäksi Messias on myös pakanoiden valkeus, Jes 49:6, Apt 13:47.
- 10:18 Kerta kaikkiaan = sm: sielusta ruumiiseen.
Kyseessä on heprean kielen idiomi, jota ei pidä kääntää mekaanisesti vaan kohdekielen vastaavalla kielikuvalla: kerta kaikkiaan, perin pohjin, perin juurin, juurtajaksain, läpikotaisin.
- 10:21 Jäännös palaa takaisin = <še'ar jaašuub>, ks. Jes 7:3.
Väkevä Jumala on selvä viittaus Messiaaseen, vrt Jes 9:5.
- 10:26 Ks Tm 7:22–25.
- 10:27 Hän viittaa Assuriin ja sen kuninkaaseen.
- 10:34 Tästä varoitti aikanaan Johannes Kastaja tekopyhiä fariseuksia ja saddukeuksia, Mt 3:7–11.
- 11:1 Vaikka metsän tiheikkö hakataan kirveellä maahan, mahtavat rungot ja korkeat puut kaatuvat, niin Iisain kannossa on elämä, siitä puhkeaa verso ja sen juurista vesa. Tämä viittaa Messiaaseen, joka on Juudan heimoa ja Daavidin, jonka isä oli Iisai, jälkeläinen.
- 11:4 Jumala on ylpeitä vastaan, mutta nöyrylle hän antaa armon, Snl 3:34, Jk 4:6, 1Pt 5:5. Siksi nöyrylle ei jaeta tuomioita vaan oikeutta, Rm 8:1.
Sana <'aanaaw> (19x) = alistetussa asemassa oleva,

taipunut, nöyrä, vähäinen: 4Ms 12:3; Ps 9:19; 10:17; 22:27; 25:9; 34:3; 37:11; 69:33; 76:10; 147:6; 149:4; Jes 11:4; 29:19; 32:7; 61:1; Am 2:7; 8:4; Sef 2:3.

Jumalattomat = <raašaa'> = jumalaton, laiton, väärintekijä on yksikössä. Tämä viittaa selvästikin Antikristukseen, ks. 2Ts 2:8–10, ja kollektiivisesti jumalattomiin.

- 11:6 Messiaan valtakunnassa ei ole pedon henkeä, ei edes eläinkunnassa.
- 11:9 Herran tuntemus poistaa pahuuden ja vahingonteon. Tutki!
- 11:10 Iisain juurivesa on Messias.
Sana <nees> (21x) = 1. lippu, viiri, 2. (lippu)tanko.
3. varoitusmerkki, 4. purje. Vrt 2Ms 17:15.
- 11:11 Kuusin (= <kuuš>, 30x) valtakunnan keskus oli nykyisen Sudanin alueella.
- 11:15 Virta tarkoittaa ilmeisesti Eufratia.
- 12:1 Verbi <'aanap> (14x) = vihastua, olla vihainen, tarkoittaa aina Jumalan vihastumista: 5Ms 1:37; 4:21; 9:8, 20; 1Kn 8:46; 11:9; 2Kn 17:18; 2Ak 6:36; Esr 9:14; Ps 2:12; 60:3; 79:5; 85:6; Jes 12:1.
- 12:2 Sana <ješuu'aah> (78x) = pelastus:
Toorassa esiintymiä on 4x: 1Ms 49:18, 2Ms 14:13, 15:2, 5Ms 32:15.
Eniten se esiintyy Psalmien kirjassa (45x): Ps 3:3,9; 9:15; 13:6; 14:7; 18:51; 20:6; 21:2,6; 22:2; 28:8; 35:3,9; 42:6,12; 43:5; 44:5; 53:7; 62:2,3, 7; 67:3; 68:20; 69:30; 70:5; 74:12; 78:22; 80:3; 88:2; 89:27; 91:16; 96:2; 98:2,3; 106:4; 116:13; 118:14,15,21; 119:123,155,166,174; 140:8; 149:4.
Jesajan kirjassa (19x): Jes 12:2,3; 25:9; 26:1,18; 33:2,6;

49:6,8; 51:6,8; 52:7,10; 56:1; 59:11,17; 60:18; 62:1.

Tässä yhteydessä sana viittaa selvästi Messiaaseen, jonka nimi Jeesus (<ješuuu'>) onkin johdettu tästä sanasta.

Muut esiintymiskohdat (10x) ovat: 1Sm 2:1; 14:45; 2Sm 10:11; 22:51; 1Ak 16:23; 2Ak 20:17; Job 13:16; 30:15; Jna 2:10; Hab 3:8, joissa se on osassa merkitykseltään yleisempi.

Tässä Herra, Herra = <jah jhwh>, samoin jakeessa Jes 26:4. Vrt myös 2Ms 15:2.

Herran nimi <jah> esiintyy kaikkiaan 49x, enimmäkseen Psalmeissa.

- 13:1 Sana <massaa'> (20x) = ennustus: 2Kn 9:25; 2Ak 24:27; Jes 13:1; 14:28; 15:1; 17:1; 19:1; 21:1,11,13; 22:1; 23:1; 30:6; Val 2:14; Hes 12:10; Nah 1:1; Hab 1:1; Sak 9:1; 12:1; Mal 1:1.

Tällä sanalla on myös homonyymi <massaa'> (44x) = kuorma, taakka, ks Jer 23:33–38.

- 13:6 Ilmaus <joom jhwh> (16x) = Herran päivä: Jes 13:6,9; Hes 13:5; Jl 1:15; 2:1,11; 3:4; 4:14; Am 5:18, 20; Ob 1:15; Sef 1:7, 14; Mal 3:23. Tutki tarkemmin!
LXX:n vastine <heemera kyyriou> (3x UT:ssa): Apt 2:20, 1Ts 5:2, 2Pt 3:10.

- 13:11 Verbi <šaapal> (30x) = 1. madaltaa, alentaa, 2. nöyrytä, alentua, hif: 1. painaa alas, kukistaa, 2. nöyryyttää, alentaa: 1Sm 2:7; 2Sm 22:28; Job 22:29; 40:11; Psa 18:28; 75:8; 113:6; 147:6; Snl 16:19; 25:7; 29:23; Srn 12:4; Jes 2:9,11,17; 5:15; 10:33; 13:11; 25:11,12; 26:5; 29:4; 32:19; 40:4; 57:9; Jer 13:18; Hes 17:24; 21:31.
Vrt. Dan 4:34.

- 13:12 Verbimuoto <'ooqiir> (<jaaqar> (11x), hif: 2x) voi tarkoittaa: 1. teen harvinaisemmaksi, 2. teen kallisarvoisemmaksi. Verbimuoto hif esiintyy vain tässä ja Snl 25:17, joka puoltaa harvinaisuutta.
- 13:13 Herran vihan hehkun päivä: Val 1:12.
- 13:17 Jakeet 17–19: Baabelin sotajoukot eivät säälineet langennutta Jumalan kansaa, Juudan valtakuntaa, 2Ak 36:15–21. Niinpä säälimättömät meedialaiset hävittivät Baabelin joukkoineen. Kaldealaiset eivät säälineet nuorukaisia eikä neitosia, mutta meedialaiset eivät säälineet edes lapsia. Ei näköjään kannata ruveta Jumalan kansan rankaisijaksi! Vrt. Mt 24:48–51.
- 13:18 Ilmaus <perii beten> (10x) = kohdun hedelmä: 1Ms 30:2; 5Ms 7:13; 28:4,11,18,53; 30:9; Ps 132:11; Jes 13:18; Mka 6:7.
UT:ssa kreik. vastine <karpos tees koilias>: Lk 1:42.
- 13:21 Ilmaisulla erämaan eläimet on toisaalta kirjaimellinen merkitys, sillä Babylon/Baabel hävitettiin muutaman vuosisadan kuluessa asumattomaksi raunioerämaaksi, toisaalta kuvainnollinen merkitys, sillä Ilm. 18:2 kutsuu Babylonia riivaijain asuinpaikaksi ja kaikkien saastaisten henkien tyyssijaksi ja kaikkien saastaisten ja vihattavain lintujen tyyssijaksi.
Metsänpeikko (VT 1933), villivuohi = <saa'iir> (4x) = 1. vuohipukki, 2. karvainen olento, 3. paha henki, karvainen paholainen: 3Ms 17:7; 2Ak 11:15; Jes 13:21; 34:14.
Sana tulee verbistä <saa'ar> (3x) = olla tukka pystyssä, kauhistua: Jer 2:12, Hes 27:35, 32:10.

- 14:7 Sana <rinnaah> (33x): tutki!
Vrt 1Sm 4:5 sana <teruu‘aah>.
- 14:8 Tätä tekstiä ei ole kirjoitettu Raamattuun siksi, että lapset lukisivat sen väkivaltaisen isänsä haudalla. Tai vaimo miehensä haudalla. Tai kukaties mies vaimonsa haudalla nykyisenä tasa-arvon aikana! Kuinka sinä suhtaudut omiin perhekuntalaisiisi? Vrt. 1Tm 5:8.
- 14:9 Haamut = <repaa‘iim> (8x) = kuolleet, vainajat, kuolleitten henget: Job 26:5; Ps 88:11; Snl 2:18; 9:18; 21:16; Jes 14:9; 26:14,19.
- 14:13 Jotkut ajattelevat kohtaamisvuoren tarkoittavan Siionin vuorta, Ps 48:3.
- 14:14 Ylpeys on synneistä ensimmäinen, siihen vihollinen lankesi alussa. Ja sitä samaa se tarjosi ihmisellekin paratiisissa, 1Ms 3:4–5. Vrt. Jes 16:6.
Jeesus teki itsensä Jumalan vertaiseksi, koska hän on Jumalan Poika, Jh 5:18. Siitä syystä ja ilmeisesti tämän Jesajan kirjan kohdan mukaan juutalaiset suuttuivat Jeesukseen ja halusivat surmata hänet, Jh 10:33.
- 14:20 Pahantekijöiden siemen = <zera‘ raa‘a‘> (2x): Jes 1:4, 14:20.
- 14:22 Ilmaus <niin wenekhed> (3x) = suku/ perilliset ja jälkeläiset: 1Ms 21:23 , Job 18:19, Jes 14:22.
- 14:23 Sanan <qippod> (3x) merkitys on epävarma, voi tarkoittaa siiliä, piikkisikaa tai jotakin pöllöä.
- 14:25 Tässä on vastaus kysymykseen, kenelle kuuluu Israelin maa: maa on Herran, ja hän on luvannut sen Abrahamilla ja hänen siemenelleen, joka on Messias, 1Ms 12:7, 13:15, 15:18, 24:7, 26:3, Neh 9:8, Apt 7:5, Gal 3:16.

- 14:30 Kurjista kurjimmat = sm: kurjien esikoiset.
Sana <dal> (48x) = 1. sosiaaliselta asemaltaan alhainen,
2. köyhä, avun tarpeessa oleva, 3. vähäinen, vähäpätöinen,
4. kurja(n näköinen), surkea, riutunut.
Köyhille (= <'ebjoo*niim*>) on Raamatussa paljon lupauksia,
tässä niistä yksi.
Tavallisemmin köyhää tarkoitetaan sanoilla <'ebjoo*n*>
(61x), <'aani*i*> (75x), <dal> (48x).
- 14:32 Siionin perustus viittaa Messiaaseen, 1Kr 3:11.
Sana <'aani*i*> (75x) = 1. köyhä, puutteellinen,
taloudellisesti toisista riippuvainen, 2. köyhä, kurja,
säälistävä, 3. nöyrä.
- 15:7 Vrt. Jer 48:36.
- 16:5 Tämä on ennustus Messiaasta, Jh 5:26–27.
- 16:6 Ylpeily oli Mooabin suuri synty. Ks. Jes 14:14.
- 16:11 Sisimpäni väräjä, vrt. Jer 31:20.
- 16:12 Epäjumalien palvominen ja niiltä avun rukoileminen ei auta mitään.
- 16:13 Ylpeilyn seurauksena on lopulta kunnian menetys.
Jeesus kehotti meitä oppimaan hänestä, sillä hän on hiljainen
ja nöyrä sydämeltään, Mt 11:29.
- 17:3 Israelilaisten kunnia on mennyt epäjumalien palvelemisen
takia.
- 17:7 Kun ahdistukset ja vaikeudet kohtaavat ihmistä, silloin hän
helposti kääntyy Luojaansa puoleen. Ne joilla on kokemusta,
sanovat, että merihädässä ja kranaattimyrskyssä on vaikea
olla ateisti.

- 17:10 Ihanat istutukset viittaavat ilmeisesti Adonis-epäjumalan puutarhoihin. Adonis oli alun perin itämainen epäjumala, joka symboloi auringon hehkun vaikutusta kasvillisuuteen ja nopeaa lakastumista, ja oli sumerilaisten Dumuzi, arameassa Tammuz, Hes 8:14. Adoniksen kunniaksi kreikkalaiset viettivät keskikesällä surujuhlaa.
- 17:11 Poissa on sato = sm: sato pakenee.
 Sana <ke'eeb> (6x) = kipu, tuska: Job 2:13; 16:6; Ps 39:3; Jes 17:11; 65:14; Jer 15:18.
 Sana <'aanuuš> (8x) = 1. parantumaton, Mka 1:9, 2. tuhoava, turmiota tuottava, Jer 17:16.
 Sana tulee verbistä <'aanaš> (1x: 2Sm 12:15) = sairastella, samoin kuin sana <'enooš>, ks. Ps 8:5.
- 17:12 Vrt Ps 2:1ss, Apt 4:23–31.
- 17:13 Kiinalainen Wu Emily on kirjoittanut kirjan Kuin höyhen myrskytuulessa. Nimi ilmaisee ajatuksen yksityisen ihmisen elämästä Kiinan kulttuurivallankumouksen aikana (1966–1976). Profeetta Jesaja osoitti, että tuo sama ajatus koskee kokonaisia kansakuntia historian saatossa.
 Ohdakepallo, vrt Ps 83:14.
- 17:14 Riistäminen ja ryöstäminen eivät tuo siunausta vaan lopulta tuhon.
- 18:5 Vrt. Jeesuksen opetus viiniköynnöksestä: Jh 15:1–14.
- 18:6 Mitä petolinnut ja maan eläimet tekevät kuivettuneilla oksilla. Käyttävät ne pesiensä rakentelemiseen.
- 18:7 Pelättykin kansa voi kääntyä Herran puoleen. Ja kun Herran pelko valtaa tuon kansan, niin sitä kansaa ei tarvitse enää pelätä.

19:2 Yllytys, vrt Jes 9:10.

19:11 Jakeet 11–15 osoittavat, että kun hulluus, tyhmyys ja mielettömyys saa valtaansa kansan johtajat, niin koko kansa menee harhaan.

19:13 Sooaan oli aikoinaan nähnyt yhdessä Israelin kanssa Jumalan väkevän käden voimaa ja Herran tekemiä ihmetekoja, Ps 78:10–12, 42–43.

Noof on Memfis, joka oli joinakin aikoina Egyptin pääkaupunki.

Sana <pinnaah> (30x) = 1. kulma, 2. muurin ulkonema, 3. päämies, johtaja.

1. erikoismerkityksessä: a) <'eben pinnaah> (3x) =

kulmakivi, Job 38:6, Jes 28:16, Jer 51:26,

b) <rooš pinnaah> (1x) = kulmakivi, huippukivi, sm: kulman pää: Ps 118:22.

3. päämies, johtaja, kulmakivi (4x) : Job 20:2, 1Sm 14:38, Jes 19:13, Sak 10:4.

19:18 Kanaanin kieli tarkoittaa heprean kieltä.

Hävityksen kaupunki = <'iir heres>.

19:19 Mooseksen laissa Herra kielsi pystyttämästä patsaita, 3Ms 26:1, 5Ms 16:22.

Egyptiläiset toimivat tietämättömyydessään lain vastaisesti, mutta Herra katsookin heidän sydämeensä.

Vrt. 2Kn 5:17–19, Apt 10:9–16, 28, 34–35, 44–48, 11:1–18.

20:1 Tämä tapahtui luultavasti v. 713–711 eKr.

Akkadinkielinen sana tartan (2x) oli Assyrian armeijan ylipäällikön arvonimi. Ks 2Kn 18:17.

20:4 Vrt. 2Sm 10:4.

- 21:11 Duuma tarkoittaa: hiljaisuus. Tässä ehkä viitataan kuolemanhiljaisuuteen ja samalla Edomiin, koska <'edom> ja <duuma> muistuttavat toisiaan.
- 21:14 Tässä on meille hyvä neuvo, kuinka meidän pitäisi suhtautua pakolaisiin, jotka joutuvat pakenemaan sotaa ja väkivaltaa.
- 21:17 Jakeen alku voidaan tulkita niin, että hepr. tekstissä siinä on peräti viiden peräkkäisen status constructus-muodon ketju (VT 1933, LLL, ESV).
- 22:1 Näkylaakso tarkoittaa Jerusalemia, niin kuin käy ilmi jakeista 8–11.
- 22:4 Ilmaus <šaa'aah min> (4x) = kääntää katse pois jstk:
Job 7:19; 14:6; Ps 39:14; Jes 22:4.
Itkeä katkerasti on samalla ennustus Messiaasta. Jeesus itki Jerusalemin kohtaloa, kun se ei ymmärtänyt etsikkoaikaansa, Lk 19:41–44.
Myös Pietari itki katkerasti, mutta eri syystä, Mt 26:75; Lk 22:62.
- 22:1 Näkylaakso = <geei' chizzaajoon> (2x) oli joko Jerusalemissa tai lähellä sitä.
LXX käyttää vastinetta <farangks Siioon> (2x) = Siionin laakso.
- 22:8 Jakeet 8–11 osoittavat, että Juuda osasi varautua strategisesti sotaan, mutta syvempään ajatteluun ja perussyhyyn he eivät tahtoneet paneutua. Tämä on ollut kansojen ja niiden johtajien ongelma läpi historian.
- 22:12 Omaan voimaan ja sotilastaitoon luottamisen sijasta olisi pitänyt nöyrytyä Herran edessä ja etsiä hänen tahtoaan.

- 22:13 Tämän ajattelun ja toiminnan perusajatus on kammottava. Sen lausui julki jo aikanaan Job, Job 17:14. Paavali siteeraa jakeen loppuosaa puhuessaan kuolleiden ylösnousemuksesta, 1Kr 15:32.
- 22:22 Tämä on samalla esikuvallinen viittaus Messiaaseen, Ilm 3:7.
- 22:24 Hepr. sana <kaabood> tarkoittaa sekä painoa että kunniaa. Jakeessa 23 sanan kunnia hepr. vastine on myös <kaabood>. Sana <tse'etsaa'> (11x) = 1. jälkeläiset, 2. vesa, verso: Job 5:25; 21:8; 27:14; 31:8; Jes 22:24; 34:1; 42:5; 44:3; 48:19; 61:9; 65:23.
- 23:1 Kittiläisten (= <kittijjiim> (8x): 1Ms 10:4; 4Ms 24:24; 1Ak 1:7; Jes 23:1,12; Jer 2:10; Hes 27:6; Dan 11:30) maaksi kutsuttiin vanhempaan aikaan Kyprosta, mutta kun roomalaiset tulivat tunnetuiksi Lähi-idässä, heitäkin ruvettiin sanomaan kittiläisiksi.
- 23:3 Siijhor = <šiichoor> (4x): Jos 13:3; 1Ak 13:5; Jes 23:3; Jer 2:18, oli jokin Niilin suiston joenhaaroista tai järvi suistoalueella. Maanviljelys, tuo raskas työ, tehtiin (tosiasiassa teetettiin orjatyövoimalla) Egyptissä Niilin varsilla. Sitten Siidonin merenkulkijat kuljettivat sadon Tyyroon, joka kaupankäynnin keskuksena keräsi suurimmat voitot toisten työstä. Hepr. tekstissä tuotto viittaa Tyyroon.
- 23:10 Sana <mezach> merkitys epävarma, mahd. satama(laituri) tai laivaveistämö.
- 23:11 Sanalla <kana'an> on merkitys kaupustelija. Tässä se tarkoittaa foinikialaisten kauppiaskansaa, jonka tärkeimmät kaupungit olivat Siidon ja Tyyro.

- 23:13 Babyloniaa kutsuttiin myös Kaldeaksi.
- 23:17 Jakeen loppu on LXX:ssa: ja siitä tulee kaikkien maan valtakuntien markkinapaikka.
LXX käyttää tässä sanaa <emporion> = markkinapaikka, joka esiintyy kerran UT:ssa, Jh 2:16.
Kenties kirjanoppineet ymmärsivät, että Jeesus vertasi Jerusalemin temppeliä Tyyroon.
Kohtalo olikin molemmilla sama, sellainen hävitys, niin ettei jäänyt kiveä kiven päälle, Hes 26:4,14, Mt 24:2.
- 24:1 Mullistaa sen muodon = sm: vääristää sen kasvot.
- 24:5 Laki on niin kuin se luetaan, on vanhan kansan sanonta.
Ja sillä tarkoitetaan sitä ikiaikaista ihmismielen taipumusta kiertää lakeja, eli olla muka rikkomatta lakia, mutta kuitenkin tehden sen mukaan kuin omalle (lihallselle) mielelle on mieluista.
Fariseukset olivat tämän lajin mestareita, Mk 7:5–13.
Heillä on nykyaikanakin paljon hengenheimolaisia.
- 24:6 Asukkaat syystään kärsivät, vrt. Hos 5:15, 10:2, 13:16.
- 24:14 He viitanee jälkikorjuussa jäljelle jääneisiin ihmisiin.
- 24:15 Valon maat = sm: valot, tarkoittanevat itäisiä maita, aamunkoiton suuntaa.
Idästä tulee valo, väitti aikoinaan Mao Zedong – se lieneekin ollut ainut asia, jossa hän oli oikeassa sen lisäksi, että hän totesi jokaista syntyvää suuta kohden syntyvän myös kaksi kättä.
- 24:16 Tämä on varmaan Raamatun petollisin jae, verbijuuri <bgd> johdannaisineen on tässä peräti 5x.
Petturit/ pettäjät, vrt Jer 12:1.

- 25:7 Tuo peite katoaa vasta Kristuksessa, 2Kr 3:12–18.
- 25:8 Verbi <baala'> = niellä, hävittää, tuhota.
Vrt 1Kr 15:54, 2Kr 5:4.
Tämä on selvä Messiaasta: vihollisista viimeisenä kukistetaan kuolema, 1Kr 15:26, ja Jumala itse pyyhkii pois kyyneleet omiltaan, Ilm 7:9–17.
- 25:9 Pelastus = <ješuu'aah>, viittaa Messiaaseen, Herraamme Jeesukseen Kristukseen.
- 25:11 Tämä nujertaminen viittaa myös uskovien vanhan ihmisen kohtaloon, Rm 6:6.
- 26:1 Pelastus = <ješuu'aah>, viittaa Messiaaseen, Herraamme Jeesukseen Kristukseen.
- 26:3 Vrt Ps 112:7.
- 26:4 Ilmaus <'adeei-'ad> (6x) = ainaisesti, jatkuvasti: Ps 83:18; 92:8; 132:12,14; Jes 26:4; 65:18.
- 26:7 Sana <'oorach> (58x) = tie, polku, elämäntapa, vaellus:
Ps 16:11, 17:4, 25:10, 119:9, Snl 4:18, ym.
Sana <ma'gal> (13x) = vaunujen tekemä ura, tie, polku:
Ps 17:5; 23:3; 65:12; 140:6; Snl 2:9,15,18; 4:11,26; 5:6,21;
Jes 26:7; 59:8.
Sanotaan, että ihminen urautuu iän myötä tietynlaiseen elämäntapaan, ja hyvä niin, jos se tie ja elämäntapa on Jumalan tahdon mukainen, eli evankeliumin tie, Jh 14:6.
Vrt. toisenlainen tie ja polku, Snl 28:6,18.
- 26:10 Jakeet Snl 21:10 ja Jes 26:10 osoittavat jo esikuvina jumalattoman suhtautumista armoon. Jeesus kertoi tälläisen tapauksen käytännön elämästä, Mt 18:21–35, kehoittaen

omiaan armollisuuteen, koska olemme itsekin saaneet osaksemme Jumalan armon.

- 26:12 Rauha ja teot ovat molemmat esikuvia ja ennustuksia Messiaasta, Ef 2:8–10, 13–14. Tämän oli hengessään ymmärtänyt jo aiemmin Gideon, Tm 6:24.
- 26:17 Kipu = <cheebel> (8x) = synnytystuskat: Job 39:3; Jes 13:8; 26:17; 66:7; Jer 13:21; 22:23; 49:24; Hos 13:13.
- 26:18 Nämä synnytystuskat olivat turhia, mitään hyvää ei syntynyt. Toisin on, kun tapahtuvat Jumalan luomistyön mukaiset synnytyskivut, Jh 16:21.
- 26:19 Tämä on ennustus ylösnousemuksesta, josta Paavali kirjoitti enemmän Korintin seurakunnalle, 1Kr 15:1–58.
- 26:21 Vrt 1Ms 9:6, Ps 79:10, Ilm 6:9–11, 18:20.
- 27:8 Itätuuli = <(ruuach) qaadiim> (19x): 1Ms 41:6,23,27; 2Ms 10:13; 14:21; Job 15:2; 27:21; 38:24; Ps 48:8; 78:26; Jes 27:8; Jer 18:17; Hes 17:10; 19:12; 27:26; Hos 12:2; 13:15; Jna 4:8.
Mahtinsa päivinä Mao Zedong sanoi, että itätuuli on voimakkaampi kuin länsituuli. Ymmärtämättömyydessään hän ennusti oikeaksi Jumalan sanan samoin kuin ylipappi Kaifas aikoinaan, Jh 11:47–52.
- 27:9 Sana <chamaan> (8x) = auringonpatsas, oli suitsutusalttari, jota käytettiin auringon palvonassa: 3Ms 26:30; 2Ak 14:4; 34:4,7; Jes 17:8; 27:9; Hes 6:4,6.
- 27:11 Jos hylkää ymmärtäväisyyden, menettää armahduksen ja tulee säälimättömyys. Sen vuoksi Raamattu sanoo: Ymmärtäkää, mikä Herran tahto on!, Ef 5:17.

Jumalan sana ja armo antavat yksinkertaisellekin
ymmärrystä: Ps 119:130, Snl 1:1–6, Ef 1:8, Tm 2:7.

- 28:1 Juomarit ylvästelevät ja loistavat aikansa hihkuen: ilo ilman viinaa on teeskentelyä! Mutta lopputuloksena on kauneuden kuihtuminen.
- 28:7 Tämä jae tarkoittanee, että myös Juudassa horjutaan viinistä ja väkijuomasta, ei ainoastaan Efraimissa. Ja pahinta, että papit ja profeetat heiluvat humalassa.
- 28:8 Älkää juopuko viinistä, sillä siitä tulee irstas meno, varoitti Paavali Efeson kristittyjä, Ef 5:18. Ja irstauden seurauksena on saastaisuus.
- 28:12 Mooseksen laissa Herra sääti seitsemännen päivän, sapatin, lepopäiväksi, jolloin sekä ihmiset että työjuhdat saavat levätä.
On parempi antaa väsyneiden levätä tässä ajassa eikä vasta kuolemassa, niin kuin Job joutui toivomaan, Job 3:11–19.
- 28:14 Pilkkaajat, vrt Snl 1:22, 29:8.
- 28:15 Tämä liitto tulee vielä näyttäytymään viimeisinä aikoina hirveällä tavalla, Ilm 6:8.
- 28:16 Sana <pinnaah> (30x) = 1. kulma, 2. muurin ulkonema, 3. päämies, johtaja.
1. erikoismerkityksessä: a) <'eben pinnaah> (3x) = kulmakivi, Job 38:6, Jes 28:16, Jer 51:26,
b) <rooš pinnaah> (1x) = kulmakivi, huippukivi, sm: kulman pää: Ps 118:22.
3. päämies, johtaja, kulmakivi (4x) : Job 20:2, 1Sm 14:38, Jes 19:13, Sak 10:4.

- 28:26 Jae sisältää myös vivahteen: Kasvattaen/ kurittaen ohjaa hänet oikeuteen hänen Jumalansa, joka opettaa häntä.
- 29:1 Hprean sana <'arii' eel> merkitsee: Jumalan leijona, tai tässä: uhrialttari, -liesi, ks. seur. jae. Tässä sanaa on käytetty vertauskuvallisesti Jerusalemissa tai sen pyhäköstä.
- 29:2 Valitus ja vaikerrus, vrt Val 2:5.
Jumalan uhriliesi on hepreaksi <'arii' eel>.
- 29:3 Joka puolelta (LLL, RK), yltympäri (VT 1933) = <kadduur> = sm: kuin pallo/ kuin ympyrä. Tämä mahdollisesti ennustaa, että viimeisinä aikoina myöskään ns. ilmaherruus ei olekaan enää Israelin käsissä. Nythän he luottavat siihen kuin pässi suuriin sarviinsa.
Sana <duur> (2x) esiintyy vain tässä ja Jes 22:18.
- 29:10 Raskas uni = <tardeemaah> (7x): 1Ms 2:21; 15:12; 1Sm 26:12; Job 4:13; 33:15; Snl 19:15; Jes 29:10.
- 29:14 Paavali lainaa tätä jaetta 1Kr 1:19. Vrt Jes 5:21, Snl 26:12.
- 29:15 Sana <'eetsaah> (88x) = 1. neuvo, neuvonanto, 2. suunnitelma, hanke, 3: Jumalan suunnitelma, päätös. Monet ihmiset kätkevät suunnitelmansa ja hankkeensa syvälle sisimpäänsä ja pyrkivät harhauttamaan siten muita. Tämän todisti aikoinaan jo kuningas Daavid, Ps 64:7. Mutta Jumala näkee ihmisen syvimmätkin ajatukset, suunnitelmat, aikomukset ja vaikuttimet.
- 29:16 Voi teidän mielettömyyttänne! = <hafkekhem>, tutki ja selitä! Ks. Hes 16:34.
Sana <heepekh> (3x) = 1. päinvastaisuus, päinvastoin, 2. nurinkuruus, kieroutuneisuus.
Vastaava adj. <hapakhpakh> (1x) = mutkainen, vääristynyt,

kiero: Snl 21:8.

Nykyään on monia – niin länsi- kuin itämaissakin – jotka sanovat: Jumalaa ei ole eikä hän ole meitä luonut, vaan olemme kehittyneet alemmista olioista, jotka puolestaan kehittyivät jostakin alkulimasta. Olisi mielenkiintoista kuulla heiltä tieteellinen selvitys siitä, kuinka DNA-molekyyli ja siinä oleva geneettinen informaatio on kehittynyt/ muodostunut/ syntynyt maankuoren epäorgaanisista alkuaineista. Siitä kannattaisi tehdä tieteellinen julkaisu, niin melkoisella varmuudella kemian Nobelin palkinto olisi pikapuoliin heidän.

- 29:17 Jakeissa 17–24 Jesaja ennustaa Messiaan valtakunnan ajoista.
- 29:24 Verbi <raagan> (7x) = nurista, napista, panetella: 5Ms 1:27; Ps 106:25; Snl 16:28; 18:8; 26:20, 22; Jes 29:24.
Sana <leqach> (9x) = 1. opetus, 2. ymmärrys, 3. taivuttelu, houkkuttelu: 5Ms 32:2; Job 11:4; Snl 1:5; 4:2; 7:21; 9:9; 16:21,23; Jes 29:24.
- 30:1 Toiminta ilman Jumalan Henkeä osoittautuu lopulta turhaksi, jopa vahingolliseksi.
- 30:4 Hän tarkoittanee tässä Juudan kuningasta. Sooaan ja Haanes ovat Egyptin kaupunkia.
- 30:6 Behemot (VT 1933, RK 2012), ks. Job 40:25 – 41:26.
- 30:7 Rahab (7x): Job 9:13; 26:12; Ps 40:5; 87:4; 89:11; Jes 30:7; 51:9.
Nimi tulee verbistä <raahab> (4x) = olla kiihtynyt, raju, väkivaltainen.
Nimi Rahab tarkoittaa: 1. ylimielisyys, röyhkeys, 2. melunpitäjä t. myllerrys.

Tässä tämä nimi annetaan Egyptille, jota se tarkoittaa myös jakeessa Ps 87:4.

30:10 Sana <chaalaaq> (10x) = 1. sileä, 2. liukas, lipevä:
1Ms 27:11; Ps 12:3,4; 73:18; Snl 5:3; 26:28; Jes 30:10; 57:6;
Hes 12:24; Dan 11:32.

Sana <mahatallaah> (1x) esiintyy vain tässä. Se tarkoittaa jonkinlaista petosta, huijausta, illuusiota.

Jumalaa vastaan kapinoiva kansa haluaa profeettojen, näkijöiden ja ennustajien, olevan liukaskielistä sakkia, joka puhuu vain mieluisia mielikuvia kansalle, viis veisaten totuudesta.

30:15 Sana <nachat> (6x) = lepo, rauha, tyyneys, levollisuus:
Job 36:16; Snl 29:9; Srn 4:6; 6:5; 9:17; Jes 30:15.
Hiljainen luottamus on teidän voimanne: tämän vahvistaa
Heprealaiskirje, Hpr 11:1.

30:16 Jumalan tahdon vastaisella tiellä toiveet voivat toki toteutua, mutta aivan eri tavoin kuin oli tarkoitus.

30:17 Jakeen alkuun kiteytyy monien armeijoiden pedagogiikka eli kasvatusoppi. Näin ei ole kuitenkaan Herran seurakunnassa.

30:18 Herra odottaa, että tottelemattomat ja uskosta osattomat kääntyvät hänen puoleensa. Herran omien puolestaan tulee odottaa Herraa, Fil 3:20.

30:19 Jakeissa 19–26 Jesaja ennustaa Messiaan valtakunnan ajoista.

30:20 Sana <mooreeh> (4x) = opettaja: Job 36:22; Snl 5:13; Jes 30:20.

Opettaja on selvä viittaus Messiaaseen, Jh 13:13. Jopa juutalaiset tunnustivat sen, Jh 3:2 ja puhuttelivat häntä

rabbiksi. Ks myös Hos 10:12 selitys.

Tässä jakeessa on mielenkiintoinen messiaaninen ajatusleikki:

Verbi <kaanap> (1x) = piiloutua, kätkeytyä, esiintyy vain tässä. Se tulee nominista <kaanaap> (109x) = siipi.

Kun Jeesus katsoi Jerusalemlia, hän sanoi usein tahtoneensa koota sen lapset niin kuin kana kokoaa poikasensa siipiensä suojaan, Mt 23:37, Lk 13:34.

30:21 Jeesus on tie, totuus ja elämä, Jh 14:6, Hpr 10:20.

30:22 Hepr sanalle <daaweeh> = kuukautisvuodosta saastunut, LXX käyttää vastinetta <kopros> = lanta, sonta. Sen rinnakkaismuodot <kopron> ja <kopria> esiintyvät UT:ssa jakeissa Lk 13:8, 14:35.

30:24 Ennustiko Jesaja tässä AIV-rehun? Ainakin sen ansiosta Suomeen saatiin kemian Nobelin palkinto, yksi viidestä tähän mennessä saadusta.

31:5 Tämä ennustus toteutui mm. 9.12.1917 kenraali Allenbyn valloittaessa Jerusalemlia.

31:6 Luopumus Herrasta ei vie ihmisen eikä kansakunnankaan elämää ylöspäin vaan syvälle alaspäin.

31:9 Israelin Jumalaa sanotaan Israelin Kallioksi, joten voisi ajatella, että kalliolla tässä tarkoitettaisiin Assurin pääjumalaa, jota myös nimitettiin Assuriksi.

32:1 Jakeet 1–4 ennustavat Messiaan valtakunnasta.

32:3 Verbi <šaa‘a‘> (4x) = peittää silmät umpeen, sokaistua, sokeutua, esiintyy vain Jesajan kirjassa: Jes 6:10, 29:9, 32:3. Sen sijaan verbi <šaa‘aah> (13x) = katsoa (tarkkaan), ottaa huomionsa, kiinnittää huomionsa jhnk: 1Ms 4:4,5; 2Ms 5:9;

2Sm 22:42; Job 7:19; 14:6; Ps 39:14; 119:117; Jes 17:7,8; 22:4; 31:1; 32:3.

- 32:5 Sana <naabaal> (18x) = 1. tyhmä, ymmärtämätön, älytön, jumalaton, 2. houkka: 5Ms 32:6,21; 2Sm 3:33; 13:13; Job 2:10; 30:8; Ps 14:1; 39:9; 53:2; 74:18, 22; Snl 17:7,21; 30:22; Jes 32:5,6; Jer 17:11; Hes 13:3.

Olipa Daavidin aikoina mies nimeltä Naabal, ja hän oli nimensä veroinen käytökseltään, vaikka olikin sankarillisen Kaalebin jälkeläinen, 1Sm 25:3ss. Raamattu ei kerro, saiko mies tuon nimen heti syntymälahjana vai ansaitsiko hän itse sen aikuisiällä luonteensa takia.

- 32:8 Sana <naadiib> (26x) = 1. valmis, halukas, vapaaehtoinen, 2. valmis jakamaan omastaan, jalo, jalosukuinen, 3. ylhäinen: 2Ms 35:5,22; 4Ms 21:18; 1Sm 2:8; 1Ak 28:21; 2Ak 29:31; Job 12:21; 21:28; 34:18; Ps 47:10; 83:12; 107:40; 113:8; 118:9; 146:3; Snl 8:16; 17:7,26; 19:6; 25:7; Ll 6:12; 7:2; Jes 13:2; 32:5,8.

- 32:9 Sanalla <ša'anaan> (10x) = 1. huoleton, suruton, itsevarma, 2. turvallinen, rauhaisa, 3. (mon.) itsevarmuus, ylpeys, voi olla päinvastaiset merkitykset tekstiyhteydestä riippuen: 2Kn 19:28; Job 12:5; Ps 123:4; Jes 32:9,11,18; 33:20; 37:29; Am 6:1; Sak 1:15.

Aivan samoin kuin suomen kielen sanalla huoleton.

- 32:14 Oofel oli osa Jerusalemin linnoitusjärjestelmää. Jakeessa 2Ak 27:3 mainitaan Oofelin muuri.

- 32:15 Jakeet 15–18 ennustavat Messiaan valtakunnasta.

- 32:20 Tässä innostetaan profeetallisesti lähetys- ja evankelioimistytööhön. Ja ennustetaanpa samalla sekin, että osa lähetystyöntekijöistä puskee härkäpäisesti eteen päin

näkynsä valtaamana ja osa on taas itsepäisiä kuin aasi. Mutta ei kannata kammitsoida (eli kahlehtia) kummankaan jalkoja, antaa vaan heidän mennä eteen päin, kyllä se maailman ranta neuvoo ja Siperia opettaa.

- 33:1 Jumalan seurakuntaan ei ole asetettu piiskan virkaa. Ja se joka haluaa ruveta piiskaksi muille, joutuu lopulta itse piiskatuksi.
- 33:2 Apu = <ješuu‘aah> viittaa Messiaaseen.
- 33:5 Jakeet 5–6 ennustavat Messiaan valtakunnasta. Korkeus, ks. Ob 1:3.
- 33:6 Herran pelko = <jir’at jhwh> (21x): 2Ak 19:9; Ps 19:10; 34:12; 111:10; Snl 1:7,29; 2:5; 8:13; 9:10; 10:27; 14:26,27; 15:16,33; 16:6; 19:23; 22:4; 23:17; Jes 11:2,3; 33:6. Aarre = <’ootsaar> = <theesauros>: ks. 2Kr 4:7. Herran pelko on pahan vihaamista, Snl 8:13, ja se onkin Jumalan kansan aarre, joka koituu siunaukseksi.
- 33:7 Ks. selitystä Jes 29:2.
- 33:8 Ihmisarvon alennustila johtuu Jumalan tahdon vastaisesta toiminnasta.
- 33:10 Jae ennustaa Messiaasta: Mt 28:5–7,18, Apt 1:9–11.
- 33:11 Sana <chašaš> (2x) = kuloheinä, kuiva ruoho, esiintyy vain tässä ja Jes 5:24. Kun naiset ovat raskaana, heidän kohdussaan on pieni ihminen, aluksi vain yksi hedelmöittynyt munasolu, ja he synnyttävät n. 9 kk:n kuluttua vauvan. Mutta miesten raskaus näyttää olevan yhtä tyhjän kanssa. Kiukku on syytä purkaa ja sammuttaa heti, ettei se kuluta kantajaansa. Vrt Jes 25:4.

- 33:12 Kalkki = <siid> (4x): 5Ms 27:2, 4; Jes 33:12; Am 2:1.
- 33:13 Ks Ef 2:11–22. Kaukana oleville julistetaan evankeliumia, jotta he pääsevät lähelle ja voimat tuntea Jumalan voiman.
- 33:14 Sana <re‘aadaah> (4x) = vavistus, vapiseminen: Job 4:14; Ps 2:11; 48:7; Jes 33:14.
 Sana <chaaneep> (13x) = Jumalasta vieraantunut, jumalaton: Job 8:13; 13:16; 15:34; 17:8; 20:5; 27:8; 34:30; 36:13; Ps 35:16; Snl 11:9; Jes 9:16; 10:6; 33:14.
 Meidän Jumalamme on kuluttava tuli, 2Ms 24:17; 5Ms 4:24; 9:3; 2Sm 22:9; Ps 18:8; 50:3; Jes 29:6, 30:27,30; Jl 2:3; Hpr 12:29; Ilm 1:12–16.
 Synti ei voi asua hänen valtakunnassaan.
- 33:15 Mitä Herra vaatii ihmiseltä? Ks. Mt 5:17 selitykset.
 Murhahankkeet = sm: veret. Tarkoittaa veritekojen suunnitelmia.
- 33:20 Jakeet 20–24 ennustavat Messiaan valtakunnasta.
- 33:24 Jumalan kansa tunnetaan siitä, että se on saanut syntinsä anteeksi Jeesuksen lunastustyön kautta Golgatan ristillä.
- 34:1 Sana <tse’etsaa’> (11x) = 1. jälkeläiset, 2. vesa, verso: Job 5:25; 21:8; 27:14; 31:8; Jes 22:24; 34:1; 42:5; 44:3; 48:19; 61:9; 65:23.
- 34:4 Kuinka 3-ulotteinen avaruus voidaan kääriä kuin kirjakäärö? Useampi ulotteisessa avaruudessa se on mahdollista yhtä helposti kuin 3-ulotteisessa voidaan 2-ulotteinen pinta kääriä kokoon vaikkapa kirjakääröksi.
- 34:5 Edomin kansa on esikuva ihmisistä, jotka ovat hylänneet esikisoikeutensa eli oikeuden iankaikkiseen elämään Jeesuksessa Kristuksessa, 1Ms 25:30ss, Hpr 12:14–17.

- 34:13 Orjantappura = <siir> (5x): Srn 7:6; Jes 34:13; Hos 2:8; Am 4:2; Nah 1:10).
LXX:n vastine <akanthinos> esiintyy tässä ja UT:ssa jakeissa Mk 15:17 ja Jh 19:15.
UT käyttää orjantappurasta useimmin sanaa <akantha>. Tyyssija, ks Ilm 18:2.
- 34:14 Sana <liiliit> (1x) = öinen velhotar, Liilit.
Se tulee akkadin kielen sanasta <liliitu> = naisdemoni.
Ovatkohan ne vanhemmat, jotka ovat antaneet tyttärelleen nimen Lilith, olleet oikein selvillä, mistä on kyse.
- 34:16 Johtuen verbin <paaqad> (303x) laajasta merkityskentästä, jotkin käännökset kääntävät lauseen: yksikään ei kaipa toistaan, muodossa: keneltäkään ei puutu toveria.
Aika merkillinen kokoontuminen. Kaikki samanmieliset ovat tulleet yhteen, ketään ei puutu, mutta kukaan ei sinänsä kaipa toistaan. Tulee mieleen erinäiset puoluekokoukset. Miksi siis tällainen kokoontuminen? Herran Henki kokoaa heidät yhteen. Vrt. Ilm 17:17.
- 35:1 Tämä koko luku ennustaa Messiaan valtakunnasta.
Lilja, vrt Ll 2:1–2.
- 35:2 Usein ajatellaan, että ihanuus on naisellinen ominaisuus. Se on jumalallinen ominaisuus, joka ilmeisesti näkyy naisissa helpommin kuin miehissä.
- 35:3 Sana <raapeeh> (4x) = 1. veltto, heikko, 2. hervonnut, lamaantunut: 4Ms 13:18; 2Sm 17:2; Job 4:3; Jes 35:3.
- 35:4 Jakeen lopussa on kaksi päinvastaista asiaa. Kosto ja rangaistus tulevat synnille ja ylpeydelle. Nöyrylle Herra antaa armon ja pelastuksen.

- 35:8 Jeesus sanoi: Minä olen tie, totuus ja elämä, Jh 14:6.
- 35:10 Ks. Jes 14:7, sana <rinnaah> (33x) = 1. huuto, 2. ilohuuto, riemuhuuto, 3. valitushuuto, valittava rukous: tutki!
Vrt. 1Sm 4:5 sana <teruu‘aah> (36x).
- 36:2 Rabsake (= <rab-šaaqeeh> 16x) oli Assurin armeijan korkea-arvoisen komentajan nimitys. Se lienee alun perin tarkoittanut juomanlaskijoiden päällikköä, mikä sopiikin oikein hyvin kaikkien aikojen ja yhteiskuntien armeijakulttuuriin. Vrt 2Kn 18:17s.
- 36:6 Jakeen alussa on hepr sana <hinneeh> (1057x), interjektio, joka korostaa edeltävää tai seuraavaa sanaa tai lausetta. Voitaisiin kääntää tässä tapauksessa arkikielellä: Jassoo, sinä luotat Egyptiin...
- 36:7 Rabsakella oli huonot tiedot Herran palvelemisesta ja epäjumalien uhrikukkuloista.
- 36:8 Ovela veto: jos Jerusalemissa olisi ollut nuo 2000 ratsumiestä, ne olisi saman tien voitu kaapata sotavangeiksi.
- 36:10 Tyypillinen uskonnollinen valhe: otetaan Herran sana muka tukemaan omia pyrkimyksiä.
- 36:11 Aramean kieli (= <‘aramiit> (5x): 2Kn 18:26; Esr 4:7; Jes 36:11; Dan 2:4) oli silloisessa Lähi-idässä laajalle levinnyt kieli, joka oli myös Assurin valtakunnan virallinen kieli. Ajallaan se syrjäytti myös heprean kansan kielenä Israelin alueella, ja puhutaanpa sitä vielä nykyäänkin Kurdistanin ja Samarian alueella, sekä Ruotsissa Södertäljessä, jonne on tullut paljon pakolaisia noilta alueilta.
Juudan kieli (= <jehuudiit> (6x): 2Kn 18:26,28; 2Ak 32:18;

Neh 13:24; Jes 36:11,13, tarkoitti hepreaa, joka oli kansan kieli tuohon aikaan.

36:12 Sana <charaa'iim> (K 3x) = ulosteet, lanta: 2Kn 6:25; 18:27; Jes 36:12. (K = ketiib = kirjoitettu)

Sana <tsoo'aah> (5x) = ihmisen uloste: 2Kn 18:27 (Q), Snl 30:12; Jes 4:4; 28:8, 36:12 (Q) (Q = qeree' = luettu).

Sana <šajin> (K 2x) = virtsa: 2Kn 18:27; Jes 36:12.

Molemmissa kohdissa tämän sanan lukutapa (Q) on <meeimeei ragleeihem> = sm: jalkojensa vesi.

Hepr. Raamatun tekstissä on joissakin kohdissa kaksi eri muotoa: K = ketiib = kirjoitettu muoto, ja Q = qeree' = luettu muoto.

LXX käyttää vastineita:

a) <kopros> (11x) = lanta: 2Ms 29:14; 3Ms 4:11; 8:17; 16:27; 4Ms 19:5; 2Kn 6:25; 18:27; Ps 82:11; Jes 30:22; 36:12; Hes 4:12.

UT:ssa esiintyvät sen johdannaiset <kopriion> = lanta ja <kopria> = lantatunkio: Lk 13:8, 14:35.

b) <ouron> (2x) = virtsa, urea.

36:16 Sovinto = <beraakhaah> = sm: siunaus, tarkoitti antautumissopimusta, jonka rabsake uskotteli olevan siunaukseksi kansalle. Paljonhan sitä lupailaan, yhdeksän hyvää ja kymmenen kaunista, sanoo vanhan kansan viisaus. Todellisuus onkin sitten toisenlainen.

36:17 Viini = <tiirooš> tarkoitti nuorta, käymätöntä, makeaa viiniä. Sekin siis parasta laatua.

36:18 Nykyäänkin on ihmisiä, joiden mielestä evankeliumi: Jeesus on Herra ja hän pelastaa syntisiä ihmisiä, on harhaoppia. He jopa väittävät, että jos uskomme Jeesukseen tai Jumalaan,

silloin meidän pitäisi uskoa myös keijuihin ja kummituksiin.
Omituinen perustelu.

- 36:19 Uskonnollis-poliittinen viisaus: hivenen totuutta valheiden sekaan tekee puheesta uskottavampaa.
- 36:20 Tämä rabsake oli aivan ensiluokkainen poliitikko: kaiken uskonnollisen sekasotkun perusteella hän tekee varman hengellisen johtopäätöksen, jonka hän jättää vielä kuulijoiden päätettäväksi: Eikös olekin näin...?
- 37:1 Ilmaus <qaara‘ ’et-bigdiim> (12x) = repäistä vaatteet: 1Ms 37:29; Tm 11:35; 2Sm 13:31; 2Kn 6:30; 19:1; 22:11,19; 2Ak 34:19,27; Esr 9:3; Jes 37:1; Jer 36:24.
LXX:n vastine <diarreegnymi ta himatia> (3x): Mt 26:65, Mk 14:63, Apt 14:14.
Pukeutua säkkiin (6x): 2Kn 19:1; Est 4:1; Ps 69:12; Jes 37:1,2; Jna 3:5.
Vrt. Mt 11:21, Lk 10:13, Ilm 11:3. Tutki tarkemmin!
- 37:7 Jotkut ihmiset sanovat ylenkatseellisesti asioista, joihin eivät tahdo paneutua, että ne ovat henkimaailman juttuja. Totta onkin, että Jumala ohjaa henkimaailmaa ja käyttää sitä työkalunaan toteuttaakseen tahtonsa.
Vrt. 1Kn 22:19–23.
- 37:10 Verbi <naašaa’> (homon. 2, 14x) = nif: tulla petetyksi, pettyä, hif: pettää, huijata: 1Ms 3:13; 2Kn 18:29; 19:10; 2Ak 32:15; Jes 19:13; 36:14; 37:10; Jer 4:10; 29:8; 37:9; 49:16; Ob 1:3,7.
Assurin johtoportaalilla näyttää olleen hyvin erikoinen logiikka sen suhteen, kuka heidän mielestään pettää ja ketä: Jes 36:4–6,7,10,14–15,18, 37:10.

- 37:27 Voimaton = sm: lyhytkätinen.
Mutta Herran käsi ei ole lyhyt auttamaan, 4Ms 11:23,
Jes 50:2, 59:1.
- 37:29 Ylimielisyydellekin on Jumalan sanassa lupaus: koukku
nenään ja suitset suuhun, jotta ylimielinen voidaan ohjata
sinne, minne ohjaaja haluaa. Eikä mikään miellyttävä lupaus.
- 37:30 Merkki oli Hiskialle.
- 37:31 Tämä on uskon elämän tarkoitus ja hengellisen kasvun
merkitys: juurtua Kristukseen, Kol 2:6–7, Ef 3:16–19, ja
tuottaa Hengen hedelmää, Jh 15:2,8, Gal 5:22–23.
- 37:36 Suurestakaan sotajoukosta ei ole apua, jos jäljellä on vain
ruumiit. Vrt Jk 2:26.
- 37:37 Sanherib teki sen mitä älykäs sotapäällikkö tuossa tilanteessa
voi: keräsi kimpsunsa ja kampsunsa ja lähti häntä koipien
välissä kotiinsa nuolemaan haavojaan. Tosin suurta siunausta
ei siitäkään ollut niin kuin seuraava jae osoittaa.
- 37:38 Sanheribin kohdalla toteutui Raamatun lupaus: synnin
palkka on kuolema, Rm 6:23.
Aikamoiset perhesuhteet olivat tuossa kuningashuoneessa,
kun omat pojat tappoivat isänsä.
Eesarhaddon tunnettiin myös nimellä Assarhaddon ja hän
hallitsi Assuria eli Assyriaa ilmeisesti v. 681 – 669 eKr.
- 38:1 Kuningas Hiskia joutui samanlaiseen koetukseen kuin
Mooses aikoinaan, ks 2Ms 32:10.
- 38:3 Hiskia oli Jumalan mielen mukainen mies ja kuningas, mutta
vajavainen ja heikko ihminen niin kuin me kaikki. Hän
vetosi omaan uskollisuuteensa ja vaellukseensa. Hänen olisi
pitänyt vedota Jumalan Daavidille ja Salomolle antamiin

lupauksiin, 2Sm 7:8–17, 1Kn 2:1–4. Hiskialla ei nimittäin ollut vielä poikaa, Manasse syntyi vasta tämän jälkeen n. kolme vuotta myöhemmin, 2Kn 21:1, 2Ak 33:1. Niinpä uuden liiton uskovien kannattaa vedota rukouksissaan Jumalan armoon Kristuksessa eikä omaan vajavaiseen vaellukseensa tai tekoihinsa. Katkera itku: Tm 21:2; 1Sm 1:10; 2Sm 13:36; 2Kn 20:3; Esr 10:1; Jes 22:4, 33:7, 38:3; Jer 13:17; Val 1:2; Sak 12:10; Mt 26:75; Lk 22:62.

- 38:6 Qumranin teksti lisää jakeen loppuun: itseni tähden ja palvelijani Daavidin tähden.
- 38:8 Tämä on suuri ihme, siinä riittää älyniekoille selittämistä kuten myös jakeissa Jos 10:12–14, Mt 27:45. Tälle ihmeelle on uskonnollisen maailman taholta esitetty valheellisia todisteita, niin kuin monelle muullekin Raamattuun kirjoitetulle asialle. Ei kannata uskoa uskonnollista humpuukia.
- 38:9 Kirjoittama laulu: hepr. teksteissä on kaksi muotoa:
<mikhtab> = kirjoitus (9x: 2Ms 32:16; 39:30; 5Ms 10:4; 2Ak 21:12; 35:4; 36:22; Esr 1:1; Jes 38:9),
<mikhtam> = laulu (7x: Ps 16:1; 56:1; 57:1; 58:1; 59:1; 60:1, Jes 38:9), joten käännökseen on huomioitu molemmat.
- 38:11 Herra, Herra on tässä ainoan kerran muodossa <jah jah>. Nimi <jah> (49x) on lyhennys nimestä <jhwh>. Katoava maa = <chedel> (1x) esiintyy vain tässä. Sana tulee verbistä <chaadal> = loppua, päättää, lakata olemasta.
- 38:14 Me voimme olla kaikin tavoin ahtaalla, mutta emme umpikujassa, 2Kr 4:8.

Herra on meidän Puolustajamme, Job 16:19; Ps 68:5;
Jes 19:20, 38:14; Jh 14:16,26; 15:26; 16:7; 1Jh 2:1.

- 38:16 Jumalan mielen mukainen murhe koituu pelastukseksi,
2Kr 7:8–11.
- 38:17 Jumalan tahdon tiellä katkerakin murhe voi koitua ihmisen
parhaaksi.
- 38:18 Ilmaus <jooredeei boor> (15x) = hautaan vaipuneet: Ps 28:1;
30:4; 88:5; 143:7; Snl 1:12; Jes 38:18; Hes 26:20; 31:14,16;
32:18,24,25,29,30.
- 38:19 Hengellisesti elävät kiittävät Herraa.
Tässäkin tulee ilmi Jumalan tahdon mukainen jatkuvuuden
laki: sukupolvi julistaa seuraavalle sukupolvelle Jumalan
uskollisuutta ja totuutta.
- 38:21 Jakeet 38:21–22 ovat rinnakkaiskertomuksessa 2Kn 20
jakeiden 6 ja 8 välissä.
- 39:1 Tämä luku osoittaa edelleen Hiskian inhimilliset puolet
myös heikkouksineen, vrt. 2Ak 32:24–31.
- 39:2 Hiskiaa kohtasivat monet koettelemukset:
a) Assurin kuninkaan hyökkäys,
b) vakava sairaus,
c) Baabelin kuinkaan lähettiläät.
Viimeinen oli inhimillisesti helpoin ja miellyttävin, mutta
juuri siinä Hiskia erehtyi.
- 39:6 Syy tähän Herran langettamaan tuomioon ei ollut Hiskiassa
vaan Juudan kansan pitkäaikaisessa luopumuksessa, joka tuli
jatkumaan enenevässä määrin Hiskian ja Joosian jälkeen.

- 39:8 Rauha ja turvallisuus = <šaaloom we'emet> (4x):
2Kn 20:19; Est 9:30; Jes 39:8; Jer 33:6, vrt. 1Ts 5:3.
Tässä kohden Hiskia ajatteli vain omaa parastaan, ei tulevien sukupolvien parasta.
- 40:2 Ilmaus <daabar 'al-leeb> (8x) = puhua lempeästi/
ystävällisesti/ rauhoittavasti jllk: 1Ms 34:3; 50:21; Tm 19:3;
Rt 2:13; 1Sm 1:13; 2Sm 19:8; Jes 40:2; Hos 2:16.
Booas puhutteli ystävällisesti Ruutia, Rt 2:13, samoin Jeesus samarialaista naista, Jh 4:7ss.
Kuinka syntivelka on sovitettu? Ainoastaan Jeesuksen Krisituksen uhrilla Golgatan ristillä.
- 40:3 Herralle tie = sm: Herran tie.
- 40:4 Ilmauksella <he'aaqob le miišoor> (= koleikoista tulkoon tasankoja) on myös vivahde: petollisesta tulkoon oikeudenmukainen, kuten LXX:n vastine antaakin ymmärtää
<estai panta ta skolia eis eutheian> = kaikesta kieroutuneesta tulkoon suoruutta.
- 40:5 Ilmaus <kol-(ha)baasaar> (44x) = sm: kaikki liha, tarkoittaa tässä yhteydessä kaikkia ihmisiä: 1Ms 6:12,13,17,19;
7:15,16,21; 8:17; 9:11,15–17; 3Ms 4:11; 13:13; 15:16;
17:14; 4Ms 8:7; 16:22; 18:15; 27:16; 5Ms 5:26; Job 12:10;
34:15; Ps 65:3; 136:25; 145:21; Snl 4:22; Jes 40:5,6; 49:26;
66:16,23,24; Jer 12:12; 25:31; 32:27; 45:5; Hes 10:12;
21:4,9,10; Jl 3:1; Sak 2:17.
- 40:9 Ilmaus <hinneeh 'elooheeikhem> (5x) = katso, teidän Jumalanne: 1Kn 12:28; Ps 54:6; Jes 25:9; 35:4; 40:9.
- 40:11 Johdattelee = verbin <naahal> pi'el-muoto, joka merkitsee johdattaa huolella t. tarkoin. Imettävä lammas huolehtii

karitsoistaan. Samoin Jumala johdattelee huolellisesti niitä, jotka huolehtivat pienistä ja heikoista.

40:12 Sana <šoo'al> (3x) = koura, pivo: 1Kn 20:10; Jes 40:12; Hes 13:19.

Vaaksa = <zeret> oli ihmismitan mukaisesti puoli kyynärää, siis n. 22–25 cm.

40:18 Kaksi haastavaa kysymystä ihmisälylle! Ja ne loppujen lopuksi osoittavat vain ihmisälyn mitättömyyden Jumalan edessä, Apt 17:29.

Keneen sinä vertaat Jumalan, hänet, joka on yli kaiken? Ei hänelle ole vertailukohdetta. Minkä muotoiseksi sinä hänet teet? Älä tee minkään muotoiseksi, sillä ei Jumalaa ole kukaan milloinkaan nähnyt, vaan Ainutsyntyinen Poika, joka on Isän rinnalla, on hänet ilmoittanut, Jh 1:18.

Jumalasta voidaan tietää vain se, minkä hän on itsestään ilmoittanut Kristuksessa. Tämä ilmoitus on talletettu Raamattuun, ja Pyhä Henki kirkastaa tänä päivänäkin Jeesusta Kristusta, Jh 16:14.

40:19 Kulta ja hopea näyttävät olevan suosittuja rikkaitten epäjumalia. Nehän ovat kallisarvoisia ja kestäviä metalleja, mutta kuitenkin yhtäläillä saman katoavan luomakunnan osasia kuin köyhänkin epäjumalantarpeet. Ei ole rikkaalla mitään etua köyhään nähden iankaikkisuusasioissa.

40:20 Ihmisen iankaikkisuuskapuu ilmenee jopa tämänkaltaisessa epäjumalien palvonnassa. Köyhä, jolla ei ole varaa hankkia kultaa ja hopeaa, valitsee puun, joka ei lahoa. Olisihan se köyhän surkeata nähdä, että hänen teettämänsä jumala lahoaa palvojansa edessä ja osoittautuu näin katoavaisuuden alaiseksi. Ei, vaan lahoamaton jumala kestää köyhän koko

eliniän! Tekijän on oltava taitava, ja hänen on pystytettävä jumalankuva niin, ettei se horju, sillä turvallisuuttahan köyhäkin epäjumalastaan etsii.

- 40:23 Sana <roozeen> (6x) = kansan johtaja, ruhtinas: Tm 5:3; Ps 2:2; Snl 8:15; 31:4; Jes 40:23; Hab 1:10.
Jakeessa Snl 14:28 on samaa tarkoittava sana <raazoon>.
- 40:24 Puhaltaa: ks 2Ms 10:13, 15:10, 1Ms 2:7, Jh 3:8, 20:22, Apt 2:2, Srn 8:8.
- 40:28 Herra ei väsy kantamaan väsyneitä, ei sinuakaan! Jumala väsyvä väryyteen, Jes 1:13–14, ylenkatseiseen tottelemattomuuteen, Jes 7:10–17, ja uppiniskaiseen paatumukseen, Jer 15:6 ja Mk 3:5.
Monet asiat jäävät ihmiselle tutkimattomiksi, Job 5:9, 9:10, 11:7, Ps 145:3, Snl 25:3, Rm 11:33, Ef 3:8.
- 40:31 Saavat uuden voiman = sm: vaihtavat voimaan, ajatus on että Herraa odottavat saavat vaihtaa heikkoutensa voimaan, 2Kr 12:9.
- 41:2 Jakeen alku viittaa Persian kuninkaaseen Koorekseen (= <kooreš> 15x) eli Kyyrokseen. Hänet mainitaan: 2Ak 36:22–23; Esr 1:1–2, 7–8; 3:7; 4:3, 5; Jes 44:28; 45:1; Dan 1:21; 10:1).
Jumala johdattaa kansojen historiaa.
- 41:4 Ensimmäinen ja viimeinen: Jes 41:4, 44:6, 48:12, Ilm 1:8, 17, 21:6, 22:13.
Jakeen lopussa on ilmaus <'ani-huu> (7x) = minä olen, minä olen sama: 5Ms 32:39; Jes 41:4; 43:10, 13; 46:4; 48:12; 52:6.
Kun ylipapit joukkoineen kuulustelivat Jeesusta, he tekivät sen todennäköisesti hepreaksi (tai mahdollisesti arameaksi).
Niinpä Jeesus vastasi ylipapin kysymykseen todennäköisesti

juuri tällä ilmauksella, Mk 14:61–64.

LXX:n vastine on <egoo eimi>, jota Jeesus käytti itsestään, Jh 8:24,28,58, ja ilmoitti myös tuon ilmauksen sisällön ja merkityksen: Jh 6:35–51, 8:12, 10:7–9,11–14, 11:25, 14:6, 15:1–5.

- 41:8 Herra sanoo Abrahamia ystäväkseen, Jk 2:23.
- 41:9 Jumalan armon valinnan edessä ei ole merkitystä, vaikka ihminen olisi syntyisin maan vihonviimeisestä syrjäsopesta.
- 41:10 Lupa: Minä olen sinun kanssasi, esiintyy useissa kohdin eri muodoissa ja tilanteissa. Tämäkin on esikuvallista Messiaasta, sillä ylösnousemuksensa jälkeen Jeesus antoi tämän lupauksen opetuslapsilleen, Mt 28:20.
- 41:14 Jaakob on mato, mutta ei käärme! Vrt. Ps 22:7, ja muistakaamme, ettei opetuslapsi voi olla opettajaansa suurempi.
- 41:17 Jakeet 17–20 ovat samalla ennustusta tulevasta Messiaan valtakunnasta.
- 41:20 Herran käsi = <jad-jhwh> = <kheir kyyriou>. Tutki!
- 41:21 Eräs Herran arvonimistä on Jaakobin kuningas. Jeesukselle tarjottiin arvonimeä juutalaisten kuningas, Jh 19:19–21, mutta hän on Israelin kuningas, Jh 1:49, 12:13.
- 41:24 Epäjumalanpalvelus on yhtä tyhjän kanssa, siitä ei ole mitään hyötyä. Mutta iljettävää se on.
- 42:1 Jakeet 1–9 ennustavat selvästi Messiaasta, Lk 9:35, 23:35, 3:22.
Messias on Jumalan valittu, Lk 9:35. Ja ihmisistä valittuja ovat ne, jotka ovat Kristuksessa, 1Pt 2:9.

- 42:3 Suitsevaa/ heikosti palavaa kynttilänsydäntä hän ei sammuta, ks. Ll 8:7.
Messias totetuttaa oikeutta uskollisena Jumalan tahdolle.
- 42:4 Opetus = <tooraah> = toora, laki, opetus. Tämä ennustaa sen, että Mooseksen kautta annettu laki, toora, tullaan korvaamaan uuden liiton tooralla, Kristuksen evankeliumilla.
- 42:6 Ks. Apt 13:47.
- 42:7 Sana <masgeer> (3x) = vankila, vankityrmä: Ps 142:8; Jes 24:22; 42:7.
Sana <beet (hak)kelee'> (8x) = vankila, vankeus: 1Kn 22:27; 2Kn 17:4; 25:27; 2Ak 18:26; Jes 42:7,22; Jer 37:15,18.
- 42:11 Paikannimi Sela = <sela'> = kallio.
- 42:14 Synnytystuskat ovat seuranneet ihmiskuntaa alusta pitäen, 1Ms 3:16, mutta niitä seuraa suuri ilo, Jh 16:19–22. Ne ovat esikuvana sille, kun Herra Jeesus kärsimystensä kautta synnytti Jumalan seurakunnan.
- 42:16 Jakeen loppu: enkä jätä niitä tekemättä, voidaan kääntää myös: enkä hylkää heitä.
- 42:19 Sanan <mešullam> merkitys on epävarma, se käännetäänkin eri tavoin: uskottuni, liittolaiseni, palkkalaiseni, täydellinen, se joka elää rauhassa kanssani.
- 42:21 Verbi <'aadar> (3x) = olla mahtava/ ihmeellinen/ majesteettinen: 2Ms 15:6, 11; Jes 42:21.
- 42:24 Tahto on syy, tottelu on seuraus. Jumala vaikuttaa omissaan tahtomisen ja tekemisen, Fil 2:13.

- 42:25 Ilmaus <siim 'al-leeb> (6x) = sm: panna sydämelleen;
välittää jstk, ottaa huomioon: Jes 42:25; 57:1,11; Jer 12:11;
Mal 2:2.
- 43:3 Ks Snl 21:18, Rm 5:6.
- 43:5 Jälkeläisesi = sm: siemenesi.
- 43:10 Tämä on ennustus Messiaasta: Jeesus asetti opetuslapset
lupauksensa mukaan Pyhän Hengen kautta todistajikseen,
Apt 1:8. Saulus Tarsolainen oli alunperin Jahven todistaja ja
vainosi Jumalan seurakuntaa aina ulkomaita myöten, mutta
kun hän kohtasi Jeesuksen, hänestä tuli Jeesuksen Kristuksen
todistaja, Apt 9:15.
Jumala käytti itsestään myös nimeä <'anii huu'> (7x) = minä
olen (se): 5Ms 32:39; Jes 41:4; 43:10, 13; 46:4; 48:12; 52:6.
LXX:n vastine on <egoo eimi>.
Ilmeisesti Jeesus käytti itsestään tätä nimeä, kun häntä
kuulusteltiin vanhimpien neuvoston edessä, ja sen vuoksi
hänet tuomittiin jumalanpilkasta, Mk 14:61–64, Lk 22:66–
71, Jh 8:58.
- 43:11 Minä, minä = <'anookhii 'anookhii> (3x): Jes 43:11,25;
51:12. Kyseessä on hyvin painokas ilmaus.
Tämä viittaa Messiaaseen, nimi Jeesus tarkoittaa Jahve on
pelastus t. Jahve pelastaa.
- 43:13 Jeesus Kristus on sama eilen, tänään ja iankaikkisesti,
Hpr 13:8.
- 43:15 Tämäkin viittaa Messiaaseen niin kuin Natanael todisti,
Jh 1:49.
- 43:18 Tämä ennustus viittaa esikuvallisesti siihen, mitä Paavali
kirjoitti: 2Kr 5:17, Fil 3:12–14.

- 43:20 Ilmaus <chajjat hassaadeeh> (28x) = villieläimet, metsän eläimet, sm: kedon eläimet: 1Ms 2:20; 3:1,14; 2Ms 23:11,29; 3Ms 26:22; 5Ms 7:22; 2Sm 21:10; 2Kn 14:9; 2Ak 25:18; Job 5:23; 39:15; 40:20; Jes 43:20; Jer 12:9; 27:6; 28:14; Hes 31:6,13; 34:5,8; 38:20; 39:4,17; Hos 2:14,20; 4:3; 13:8. Minun valittuni tarkoittaa Jumalan kansaa, joka on Kristuksessa: Lk 9:35, 23:35, 1Pt 2:4, 1:1, 2:9, 5:13,14.
- 43:21 Tämä on esikuvallista siitä, mikä toteutuu pelastuksessa Kristuksessa, Ef 2:10.
- 43:25 Tämä on esikuvallista ja toteutuu Kristuksessa, Ef 2:8–9.
- 43:27 Sana <meeliits> (4x) = tulkki, välittäjä, lähettiläs, puolestapuhuja, johtomies: 1Ms 42:23, 2Ak 32:31, Job 33:23, Jes 43:27.
- 44:2 Jaakob merkitsee: pettäjä t. kantapäästä kiinnipitävä, ja Jesurun (<ješuurun>, 4x: 5Ms 32:15; 33:5,26; Jes 44:2) merkitsee: vilpitön, rehellinen, suora. Tämä viittaa esikuvallisesti jokaiseen Jumalan lapseen, joka on lihansa puolesta petollinen, mutta hengen puolesta totuudellinen.
- 44:6 Ilmauksella ensimmäinen ja viimeinen voidaan nähdä kolme tasoa:
- a) hengellinen taso: Jes 44:6; 48:12; Ilm 1:17; 2:8; 22:13, ks. myös Jes 41:4,
 - b) uskonnollinen taso: Mt 27:64, Jeesuksen vastustajat ymmärsivät tämänkin asian väärin,
 - c) inhimillinen taso: Mk 9:35, Jeesus antoi hyvän neuvon niille, jotka tahtovat olla ihmisten keskellä ensimmäisiä.
- 44:8 Pelastuskallio = <tsuur> (73x) = 1. kallio, 2. vuori, 3. (symbol.) (pelastus)kallio, turvapaikka. Jumalasta tätä sanaa käytetään esim: 5Ms 32:4,18,31,

1Sm 2:2, 2Sm 22:3,32,47, Ps 18:3,22,47, 19:15, 28:1, 62:3,7, 73:26, 78:35, 92:16, 95:1, 144:1, Jes 44:8, Hab 1:12, ym.

Tutki!

Tämä kallio seurasi Israelin kansaa, kun se vaelsi autiomaan halki kohti luvattua maata, 2Ms 17:6, ja Paavali kertoi, että tuo kallio oli Kristus, 1Kr 10:4.

44:9 Palvojat = sm: todistajat, eli ne jotka kannattavat epäjumalia ja puhuvat niiden puolesta.

44:13 Ks Jes 40:18–20, Apt 17:29.

44:18 Suljetut silmät ja sydämet: verbi <taachach> (1x) esiintyy vain tässä ja se tarkoittaa tahmaantumista, umpeen muurautumista, turtumista, paatumista.

44:19 Ilmaus <heešiib 'el leeb> (3x) = sm: palauttaa sydämelle; mennä itseensä, ottaa opikseen: 1Kn 8:47, Jes 44:19, Val 3:21. Franz Delitzschin Uuden testamentin käännös hepreaksi (v. 1877) käyttää tätä ilmausta tuhlaajapojasta, Lk 15:17.

44:20 Puhuuko profeetta tässä samalla myös tupakasta? Ainakin tunnusmerkit ovat sopivat! Vrt. Job 12:6.

44:25 Ennustajapapit, ks Hos 11:6.

44:28 Persian kuningas (559–529 eKr.), jonka nimi tunnetaan parhaiten kreikkalaisessa muodossa Kyyros.

45:3 Sana <matmoon> (5x) = (kätketty) aarre, kalleus: 1Ms 43:23; Job 3:21; Snl 2:4; Jes 45:3; Jer 41:8. Ihmisen elämässä pimeitä päiviä tulee paljon, Srn 11:8, mutta niihinkin on kätketty aarteita ja kalleuksia, jotka Herra tahtoo omilleen antaa. Sen osoittaa mm. Jobin elämä.

- 45:6 Sanat <mizrach> = auringonnousu, sarastus, itä, ja
<ma‘arab> = auringonlasku, länsi, esiintyvät yhdessä 7x:
1Ak 7:28; 12:16; Ps 103:12; 107:3; Jes 43:5; 45:6; 59:19.
Niinpä jakeen alku voitaisiin kääntää:
a) jotta auringonnoususta auringonlaskuun tiedettäisiin,
b) jotta idästä länteen tiedettäisiin.
- 45:10 Äiti = sm: nainen, vaimo. Jotkut halveksivat äitiään, jotkut
vaimoaan ja jotkut naisia yleensä. Mutta ainakaan miesten ei
kannata tuollaista halveksuntaa osoittaa, koska se on varmaa,
etteivät miehet pysty synnyttämään lapsia ollenkaan, naisista
taas suurin osa.
- 45:13 Tuo mies viittaa ilmeisesti Koorekseen.
- 45:14 Sana <jegii‘a> (16x) = 1. vaivannäkö, työ, 2. vaivanvään
tulos, vaivalla hankittu palkka: 1Ms 31:42; 5Ms 28:33;
Neh 5:13; Job 10:3; 39:11, 16; Ps 78:46; 109:11; 128:2;
Jes 45:14; 55:2; Jer 3:24; 20:5; Hes 23:29; Hos 12:9;
Hag 1:11.
Kookkaita miehiä on nykyäänkin, ja oli jo Raamatun
aikoihin: 4Ms 13:32, 1Sm 17:4; 2Sm 21:20, 23:21,
1Ak 11:23, 20:6, Jes 45:14.
- 45:15 Vanhassa liitossa Jumala on salannut itsensä, mutta uudessa
liitossa Jeesus Kristus, Jumalan ainutsyntyinen Poika, on
ilmoittanut Jumalan, Jh 1:18.
- 45:18 Herra on asettanut Maan lujasti paikoilleen, kiertoradalle
Auringon ympäri.
- 45:19 Tässä sana <zera‘> = siemen, jälkeläiset, viittaa monikkoon:
etsikää...
Vrt. Gal 3:16, jossa siemen viittaa yksikköön.

- 45:22 Tähän viittasi Pietari julistaessaan evankeliumia Jerusalemissa täytyttyään Pyhällä Hengellä, Apt 2:40.
- 45:23 Totuus = sm: vanhurskaus.
Paavali viittasi tähän totuuteen todistaessaan Kristuksesta, Fil 2:5–11.
- 45:24 Tämäkin viittaa Messiaaseen, Rm 10:4, 1Kr 1:24,30.
- 45:25 Heimo = sm: siemen, hepr. tekstissä tämä viittaa monikkoon. Tämä ennustaa jo edeltä käsin, ei luonnollisesta vaan Jumalan Israelista.
- 46:1 Beel (Marduk) ja Nebo (Nabu) olivat Baabelin epäjumalia, Beel peräti ylijumala. Niiden patsaita oli tapana kantaa vuosittain kulkueissa.
- 46:4 Verbi <saabal> (9x) = kantaa (raskasta taakkaa, kuormaa), tukea, esiintyy myös jakeissa Jes 46:7, 53:4,11, Val 5:7. Tämä on samalla ennustus Messiaasta: Jeesus nostaa, kantaa ja pelastaa opetuslapsensa.
- 46:7 Epäjumalia täytyy nostaa ja kantaa, mutta siitä huolimatta ne eivät pelasta.
- 46:12 Kovasydäminen = <'abbiir leeb> (2x) on kaukana Herrasta ja hänen vanhurskaudestaan. Omasta mielestään hän on hyvinkin urhoollinen, mutta väärässä mielessä, Ps 76:6. LXX:n vastine <skleerokardia> (5x): 5Ms 10:16; Jer 4:4; Mt 19:8; Mk 10:5; 16:14. Kovasydämyisyys aiheuttaa paljon avioeroja, Mt 19:8, Mk 10:5. Sydämen kovettuminen ja Herran pelko ovat vastakohtaisia ominaisuuksia. Sen sijaan tylyys ja kovasydämyisyys käyvät käsi kädessä, Job 39:16. Ks. Jes 63:17.

- 47:2 Sana <rechajim> (5x) = käsikivet: 2Ms 11:5; 4Ms 11:8; 5Ms 24:6; Jes 47:2; Jer 25:10.
Jauhinkivet (= <pelach> 6x) esiintyvät myös jakeissa Tm 9:53; 2Sm 11:21; Job 41:16.
UT:ssa <mylos> Mt 24:41 tarkoittaa samaa asiaa, mutta jakeissa Mt 18:6, Mk 9:42 ja Ilm 18:22 (<mylos onikos>) tarkoitetaan suurempia myllynkiviä, joita väännettiin aasin voimin. Tuohon tehtävään, aasin asemaan joutui voimansa menettänyt Simson, Tm 16:21.
Käsikivillä jauhaminen oli yleensä naisten työtä, Job 31:10, Srn 12:3, jossa jauhajanaishilla tarkoitetaan ilmeisesti hampaita. Ne kun tuppaaavat iän myötä harvenemaan, varsinkin jos niistä ei pidetä huolta.
UT:n mukaan hiukset on annettu naiselle hunnuksi, 1Kr 11:15. Niinpä nykyään monet naiset noudattavat tämän jakeen loppuosan neuvoja. Kunpa noudattaisivat ensimmäistä lausettakin.
- 47:10 Tämä on kaikkien aikojen pahojen tyranniin ja diktaattorien perusoppimäärä, jonka varaan he rakentavat ja lopulta tuhoutuvat.
Viisaus ja tietokin voivat olla väärää ja siten eksyttävää, Jk 3:14–15, 1Tm 6:20–21.
- 47:13 Astrologia kuuluu Baabelin sekauskontoon, mutta ei Jumalan seurakunnan elämään.
- 48:2 Uskonnollisen ajattelun eräs ominaispiirre on se, että Jumalasta ja hänen sanastaan otetaan tukea omille ajatuksille ja käsityskannoille, mutta ei kuitenkaan ojenneta omia ajatuksia ja käsityskantoja Jumalan sanan mukaisiksi.
Tutki ojentautuminen/ ojentuminen: Hpr 11:1; 3Ms 26:23; Snl 29:19; Jer 6:8; Hes 23:48.

- 48:4 Kova otsa voi olla niin miehellä, naisella kuin kokonaisella kansallakin, Jer 3:3, Hes 3:7–9.
- 48:12 Tämä on selvä viittaus Messiaaseen, Hpr 13:8, Ilm 1:8,17, 2:8, 21:6, 22:13.
- 48:13 Tämäkin viittaa Messiaaseen, Kol 1:16–17.
- 48:16 Tämäkin viittaa Messiaaseen, Jes 61:1–3, 11:2 42:1,7, Mt 11:28–30, Lk 4:18–21.
- 48:22 Raamatussa on monia lupauksia jumalattomille. Tässä yksi niistä: rauhattomuus.
- 49:6 Pyhä Henki avasi tämän kirjoituksen merkityksen Paavalille ja Barnabaalle, ja niinpä he ryhtyivät julistamaan evankeliumia pakanoille, niin kuin Pietari oli tehnyt jo aiemmin, Apt 13:47, 10:9s.
- 49:8 Armo = <raatsoon> (56x) voidaan kääntää myös: suosio, hyvä tahto. Vrt Ps 30:6,8, 69:14, Jes 61:2.
Minä olen sinut valmistanut: voidaan kääntää myös: Minä olen sinut varjellut, riippuen siitä ajatellaanko verbimuodon <'etsorkhaa> tulevan verbistä <jaatsar> (63x) = muovata, muotoilla, tehdä, vai verbistä <naatsar> (61x) = vartioida, varjella.
Liiton takaaja viittaa Messiaaseen, Hpr 8:6, 9:15.
- 49:12 Siiniläiset: myöhemmässä hepreassa sana tarkoittaa kiinalaisia.
- 49:13 Sana <'aanii> (75x) voidaan kääntää: köyhä, kurja, ahdistettu, nöyrä.
- 49:13 Jumala kaiversi kirjoituksen, lain kymmenen käskyä, kivitaluihin, jotka Mooses murskasi, kun kansa oli heti

rikkonut liiton tekemällä kultaisen sonnimullikan jumalakseen. Tässä kerrotaan, että Herra on piirtänyt tai kaivertanut Siionin, oman kansansa kämmeniinsä. Se on esikuva, mitä tapahtui Messiaalle, kun hänen käsiinsä ja jalkoihinsa lyötiin naulat Golgatalla, Jh 19:18, 20:24–29.

49:18 Sana <‘adii> (14x) = koru, koriste, osoittaa, että naisilla, varsinkin morsiamilla, on erilaiset koristeet ja hevosilla toisenlaiset, nimittäin valjaat, Jer 2:32, Ps 32:9.

49:20 Sana <šikkuliim> (1x) = lasten menetys, lapsettomuus, esiintyy vain tässä.
Se tulee verbistä <šaakhal> (23x) = menettää lapsensa, pi: tehdä lapsettomaksi, riistää lapset jltk, aiheuttaa t. saada keskenmeno, hif: tehdä hedelmättömäksi. Tämä lapsettomuus voi siis johtua hedelmättömyydestä, keskenmenoista tai siitä että lapset on riistetty äidiltä.

49:23 Verbi <laachakh> (6x) = syödä, ahmia, kaluta, pi: nuolla, juoda kuiviin, syödä puhtaaksi, ahmia: 4Ms 22:4; 1Kn 18:38; Ps 72:9; Jes 49:23; Mka 7:17.

49:24 Sanan vanhurskas = <tsaddiiq> tilalla on Qum: <‘aariits> = väkivaltainen, joka onkin seuraavassa jakeessa.

50:3 Sana <qadruut> (1x) = pimeys, synkkyys, mustuus, esiintyy vain tässä.

Tämä sana tulee verbistä <qaadar> (17x) = 1. pimentyä, mustua, 2. olla pukeutuneena suruasun, hif: 1. pimentää, 2. pukea suruasun: 1 Kn 18:45; Job 5:11; 6:16; 30:28; Ps 35:14; 38:7; 42:10; 43:2; Jer 4:28; 8:21; 14:2; Hes 31:15; 32:7,8; Jl 2:10; 4:15; Mka 3:6.

50:4 Jakeet 4–11 ovat ennustusta Messiaasta.

Herättää minun korvani = sm: herättää minulle korvan

(samoin seuraavassa jakeessa). Kyseessä on siis hengellinen korva ja kuuleminen. Jeesus sanoikin: Jolla on korva(t) se kuulkoon, Mt 11:15; 13:9,43; Mk 4:9,23; 7:16; Lk 8:8; 14:35; Ilm 2:7,11,17,29; 3:6,13,22; 13:9.

Hengellisellä korvalla on useita ominaisuuksia: Job 12:11; 29:11; 33:16; 34:3; Snl 15:31; 18:15; 25:12; Jes 50:4–5.

Luonnollisen korvan ominaisuuksia: 1Sm 3:11; 2Kn 21:12; Srn 1:8; Jes 32:3; 35:5; Jer 19:3; Mk 8:18; 1Kr 2:9.

Lihallisen, paatuneen mielen korvan ominaisuuksia:

Jes 6:10; 42:20; 43:8; Jer 5:21; Hes 12:2; Rm 11:8.

Epäjumalien korvat: Ps 115:6; 135:17.

Jopa Jumalan seurakunnassa kokonaisuutena on hengelliset korvat ym. jäsenet ja aistit, koska se on Kristuksen ruumis Maan päällä, 1Kr 12: 12–31.

Sana <limmuud> = 1. oppinut, tottunut, harjaantunut,

2. opetuslapsi, oppilas, esiintyy 6x: Jes 8:16; 50:4; 54:13; Jer 2:24; 13:23.

50:6 Jesajaa pidetään messiaanisenä profeettana, sillä hän ennusti eniten ja selvimmin Messiasta kohtaavista kärsimyksistä. Jotkin uskonnolliset tahot ovat kuulemma kiivailleet siitäkin, saako uskovaisella miehellä olla parta. Messiaalla oli parta, jota revittiin. Parran repiminen olikin yksi tapa häpäistä miestä.

51:1 Tavoitella vanhurskautta, ks. Rm 9:30–33, 11:7, 1Tm 6:11.

51:2 Abraham ja Saara yhdessä olivat yksi, 1Ms 2:24, Mt 19:5, Mk 10:7–8, Ef 5:31.

Entä ketkä ovat Abrahamin jälkeläisiä? Luonnollisessa, lihallisessa mielessä heitä on paljon.

Abraham sai ensin Haagarin kanssa Ismaelin, sitten Saaran kanssa Iisakin ja vielä myöhemmin Keturan kanssa kuusi

poikaa, 1Ms 16:2–16, 21:1–8, 25:1–6.

Hengellisessä mielessä Abrahamin jälkeläisiä ovat ne, jotka perustautuvat uskoon Kristuksessa Jeesuksessa, olkootpa mitä kansaa tahansa, Gal 3:7–9, 16, 26–29.

51:3 Jakeissa 3–8 on ennustusta Messiaan valtakunnasta.

51:9 Ilmaus <zerooa‘ jhwh> (2x) = Herran käsivarsi, on eräs Messiaan nimityksistä, Jes 53:1.

Vrt. 2Ms 6:6, 15:16, Jes 52:10 ym. Tutki tarkemmin!
Rahab, ks Jes 30:7.

51:10 Jeesus oli tekemässä sen ihmeen, kun Israelin kansa pakeni Egyptistä, että kansa kulki meren poikki kuivaa maata pitkin, 2Ms 14:13–31.

51:11 Tässä on ennustus Messiaan valtakunnasta.

51:12 Herra on kaiken lohdutuksen Jumala, Rm 15:5, 2Kr 1:3.

51:16 Levitin taivaan auki = sm: istutin taivaan.

Siion on: a) vuorilinna,
b) suuren kuninkaan kaupunki,
c) Jumalan kansan nimitys. Tutki!

51:19 Jae voitaisiin kääntää myös:

Kaksittain sinua kohtasivat
tuho ja hävitys, nälkä ja miekka.
Kukapa sinua surkuttelisi, kuka?
Minä lohdutan sinua.

51:20 Nykyään puhutaan paljon verkoista ja verkottumisesta, mutta kaikki verkot eivät ole ihmiselle hyödyllisiä vaan päinvastoin, Ps 141:10.

- 51:22 Herra ajaa kansansa asian: tämä on samalla viittaus Puolustajaan, Pyhään Henkeen ja Jeesukseen Kristukseen: Jh 14:16,26; 15:26; 16:7; 1Jh 2:1.
- 52:1 Tämä on ennustus taivaallisesta Jerusalemissa, Ilm 3:12, 21:2,10. Gal 4:25, eikä suinkaan nykyisestä luonnollisesta Jerusalemissa, Gal 4:26, Mt 23:37, Ilm 11:8.
Oikea ympärileikkaus on sydämen ympärileikkaus Hengessä, ei lihassa, Rm 2:25–29, Gal 5:6, 6:15, Fil 3:3.
- 52:3 Rahatta = sm: hopeatta. Meitä ei ole lunastettu kullalla eikä hopealla, 1Pt 1:18–19.
- 52:5 Elämöivät = <jeheeiliilu> (1x): tämä muoto esiintyy vain tässä, ja sen arvellaan tulevan joko verbistä :
a) <jaalal> (27x) = hif: ulvoa, valittaa, vaikeroida (vrt. Hos 7:14), tai
b) <haalal> (homon. 3: 13x) = rehennellä, polel: saada vaikuttamaan tyhmältä, tehdä pilkan kohteeksi, polal: olla tyhmä, hitp: tekeytyä mielipuoleksi,
tai sitten se on näiden verbien risteytysmuoto, jolloin käännökseksi sopii: elämöidä.
- 52:6 Tämä viittaa samalla Messiaaseen, Jh 4:26, 6:20, 8:18,28, 13:19, 18:5–8.
- 52:8 Silmästä silmään, ks 4Ms 14:14.
- 52:10 Herran pyhä käsivarsi: ks. Jes 51:9.
Pelastus = <ješuu‘aah> viittaa Messiaaseen.
- 52:13 Jakeet 52:13 – 53:12 ovat Vanhan testamentin kirkkain ja selkein yhtenäinen ennustus Messiaasta ja häntä kohtaavista kärsimyksistä, 1Pt 1:10–11, Apt 8:32–35.
Menestyy: voidaan kääntää myös: toimii viisaasti/

ymmärtäväisesti. Ks. Jer 9:23.

Messias ei tavoitellut eikä saavuttanut maailmallista, materiaalista menestystä, vaan hengellistä, Jumalan tahdon mukaista menestystä.

52:14 Profeetta näkee hengen silmillä Messiaan ristiinnaulittuna, vrt. Sak 13:6.

53:1 Tätä lukua sanotaan rabbien pahaksi omaksitunnoksi, koska he eivät mielellään lue tätä lukua.

On helppo nähdä, että nämä ennustukset Messiaasta toteutuivat Jeesus Nasaretilaisessa. Tämä luku onkin kaikkein kirkkain profetia Golgatan tapahtumista.

Tässä sanan <šemuu‘aah> = kuultu asia, viesti, sanoma, julistus, merkitys on hyvin laaja. Se tarkoittaa sanomaa, saarnaa tai julistusta jonka olemme kuulleet ja joka meidän on tehtävä tiettäväksi eteenpäin. Eli juuri se, mitä Jeesus sanoi opetuslapsilleen ns. lähetyskäskyssä, Mt 28:18–20, Mk 16:15–20, Lk 24:44–49, Jh 20:21–23, Apt 1:7–8.

Ja apostolit ym kristityt vahvistivat tämän omalla toiminnallaan, Apt 4:19–20, 5:29–32, 41–42, 8:5, 12, 25, 40, 9:20–22, 28, 10:40–43, 11:19–20, 26, 13:5, 32–34, 42–49, 14:1, 15, 21–22, 24–25 jne.

53:5 Ks 3Ms 14:48.

53:12 Ks. Jes 56:12.

54:1 Sana <‘aaqaar> (1x), fem: <‘aaqaaraah> (11x) = hedelmätön, lapseton: 1Ms 11:30; 25:21; 29:31; 2Ms 23:26; 5Ms 7:14; Tm 13:2–3; 1Sm 2:5; Job 24:21; Ps 113:9; Jes 54:1.

LXX:n vastine <steira> (12x+4x+5x) esiintyy UT:ssa 5x: Lk 1:7, 36, 23:29, Gal 4:27, Hpr 11:11.

Miesten hedelmättömyys oli tuohon aikaan vaikea todeta, ja

niinpä ainoa kohta, jossa sana on maskuliinimuodossa, on 5Ms 7:14. Siinä on Jumalan lupaus kansalleen, etteivät miehet ole hedelmättömiä, jos kansa noudattaa Herran sanaa.

Verbi <paatsach> (7x) = iloita, riemuita, puhjeta riemuun: Ps 98:4; Jes 14:7; 44:23; 49:13; 52:9; 54:1; 55:12.
Yksinäinen <šooomeemaah> (= qal akt. part. fem. verbistä <šaamam> = olla autio, tulla autioksi) tarkoittaa yksinäistä, hylättyä, sosiaalisesti eristettyä. Taamar joutui aikoinaan kokemaan tällaisen kohtalon, 2Sm 13:1–20. Sitä ennen urhoollinen mies ja Daavidin sankari heetiläinen Uuria joutui kokemaan saman omien asetoveriensa taholta kohtalokkain seurauksin, vieläpä kuningas Daavidin käskystä, 2Sm 11:14–17.

- 54:1 Tämä ennustus on toteutunut kirjaimellisesti monen suomalaisen yksinäisen naislähetyssaarnaajan kohdalla. He ovat rohkeasti lähteneet evankeliumintyöhön köyhiin maihin ja auttaneet monia niin orpo- kuin katulapsiakin elämän alkutaipaleella. Kunnia siitä työstä tulee Herralle, ja meidän kristittyjen ja seurakuntien on syytä kunnioittaa ja tukea heitä siinä kallisarvoisessa työssä.
- 54:6 Syvästi murheellinen = <'atsuubaah ruuach> = sm: hengeltään murheellinen.
LXX:n vastine <oligopsykhos> esiintyy UT:ssa kerran, 1Ts 5:4. Jeesus antoi murheellisille lupauksen, Mt 5:4.
- 54:13 Sana <limmuud> (6x) = 1. oppinut, harjaantunut, tottunut, 2. oppilas, opetuslapsi: Jes 8:16; 50:4; 54:13; Jer 2:24; 13:23. Jesajalla sana on myönteisessä, Jeremialla kielteisessä merkityksessä. Ihmisen on hyvä pohtia, kenen opetuslapsena

ja ohjauksessa hän on.

Jeesus viittasi tähän jakeeseen, Jh 6:45.

- 55:2 Uurastuksen tulos = <jegiiā> (16x) = 1. vaivannäkö, työ,
2. työstä saatu palkka, 3. vaivalla hankittu tulos: 1Ms 31:42;
5Ms 28:33; Neh 5:13; Job 10:3; 39:11, 16; Ps 78:46; 109:11;
128:2; Jes 45:14; 55:2; Jer 3:24; 20:5; Hes 23:29; Hos 12:9;
Hag 1:11.
- 55:6 Etsikää Herraa, ks: 1Ak 16:11; 28:9; Ps 9:11; 34:11; 105:4;
Apt 17:27
- 55:7 Väärintekijän ei pidä hylätä ainoastaan pahoja tekojaan vaan
pahat ajatuksensa, sillä pahuus lähtee ihmisen sydäimestä,
Mt 15:10–20, Snl 4:23.
- 55:8 Herran ajatukset, ks. Ps 92:6, Jer 29:11.
Ks. myös Rm 11:33, Ef 3:8.
- 55:10 Lumi = <šeleg> (20x): 2Ms 4:6; 4Ms 12:10; 2Sm 23:20;
2Kn 5:27; 1Ak 11:22; Job 6:16; 9:30; 24:19; 37:6; 38:22;
Ps 51:9; 147:16; 148:8; Snl 25:13; 26:1; 31:21; Jes 1:18;
55:10; Jer 18:14; Val 4:7.
Jakeet 10–13 ovat ennustusta Messiaan valtakunnasta.
- 56:1 Pelastus = <ješuu‘aah> (78x) viittaa Messiaaseen.
- 56:3 Seurata Herraa, ks. 4Ms 32:12, 5Ms 1:36, 13:4, Jos 14:8–14,
1Sm 12:14,20, 1Kn 11:6, 2Kn 23:3, 2Ak 34:31, Mt 8:22;
9:9; 10:38; 19:21; Mk 2:14; 9:38; 10:21; Lk 5:27; 9:49,59;
14:27; 18:22; Jh 1:43; 8:12; 10:5; 21:19,22.
- 56:5 Tämä nimen antaminen toteutuu, kun Herra Jeesus sen antaa
voittajille, Ilm 2:17, 3:12.

- 56:7 Jeesus vahvisti, että Herran huone piti olla kaikkien kansojen rukoushuone, mutta siitä olikin tehty markkinapaikka ja rosvojen luola, Mt 21:13; Mk 11:17; Lk 19:46, Jh 2:13–17.
- 56:10 Paha juttu jos ihminen haukkuu toistaa ihmistä, mutta vielä pahempi jos vahtikoira ei osaa haukkua, se kun on sen tehtävä.
- 56:11 Kapitalismi on vanha idea, lankeemuksen tilassa olevien juutalaisten keksintö. Niin kuin sosialismikin.
Perimmäinen idea on molemmissa sama: ihmiset etsivät kukin omaa etuaan ja voittoaan.
Ainut tehokas lääke sekä sosialismia että kapitalismia vastaan on evankeliumi.
- 57:1 Ilmaus <siim ‘al leeb> (6x) = sm: panna sydämelleen, ottaa huomioon, välittää jstk: Jes 42:25; 57:1,11; Jer 12:11; Mal 2:2.
- 57:2 Sana <naakhooach> / <nekhoochaah> (8x) = 1. oikea asia, oikeus, totuus, 2. suoruus, vilpittömyys: 2Sm 15:3; Snl 8:9; 24:26; Jes 26:10; 30:10; 57:2; 59:14; Am 3:10.
- 57:9 Jakeen alku voidaan kääntää myös: Sinä kuljit Moolokin luo... Hepr. <melekh> = kuningas, ja <moolokh> = Moolok.
- 57:15 Tämä viittaa Messiaaseen, Ef 4:8–10.
- 57:16 Vrt. Ps 103:9.
- 57:19 Uudessa liitossa kiitosuhri on huulten hedelmä, Jumalan ylistäminen pelastuksen armosta ja kaikesta hänen antamastaan siunauksesta, Hpr 13:15.

57:20 Jeesus pystyi tyynnyttämään kuohuvan meren, Mk 4:37–39. Niin myös jumalattomat ihmiset saavat rauhan sydämeensä, kun kääntyvät Jeesuksen puoleen.

58:2 Nämä haluavat että Jumala lähestyisi heitä: he olivat nähtävästi lukeneet Psalmeja, Ps 73:28. Mutta eikö heidän itsensä olisi pitänyt lähestyä Jumalaa?

58:3 Mitä varten me paastoamme...? Tämän kansan jumalanpalveluksen tarkoituksena oli saada itselle etua ja siunausta. Tässä ovatkin uskonnollisen kapitalismin juuret. Vrt. 4Ms 29:7.

Vähän samantyylinen ajattelu ja kysymys oli Johanneksen opetuslapsilla Jeesukselle, Mt 9:14, ja varsinkin fariseuksilla, Mk 2:18, Lk 5:33–35. Noissa tapauksissa tosin vaikuttimena oli uskonnollinen ylpeys.

Sana <‘aatseeb> / <‘atstaab> (1x) = raatajajoukko, esiintyy vain tässä.

Sen sijaan noita raatajajoukon ahdistajia (<noogees>, 15x), työnteettäjiä ja käskijöitä oli jo muinoin Israelin ollessa Egyptissä, 2Ms 5:6–14, mutta oli niitä Jesajankin aikana kansan keskuudessa, Jes 3:5,12.

Job epätoivoisena piti kuolemaa parempana kuin elämää, Job 3:11–19, koska siellä ei enää kuulla käskijän ääntä.

Jumalan lupaus kansalleen on kuitenkin parempi, Jes 14:1–4, kun Baabelin kuningas kukistetaan, ja lopulta Messiaan valtakunnassa on esivaltana rauha ja käskijänä vanhurskaus, Jes 60:17.

58:4 Tämähän varsinaista paastoamista on!

Noh, Mooses oli kyllä laissa jo ennustanut tämänkaltaista voivan tapahtua, 2Ms 21:18–19, ja Paavalikin varoitti tämäläntyyllisestä meiningistä seurakunnassa, Gal 5:15.

- 58:6 Jakeet 6–14 osoittavat, että uskon kuuliaisuuden seurauksena ovat uskon teot, joiden seurauksena on Jumalan siunaus.
- 58:10 Jeesus varoitti, että Jumalan tahdon vastaisella tiellä jopa valo voi olla pimeyttä, Mt 6:22–23, Lk 11:34–35. Mutta Jumalan tahdon mukaisessa elämässä pimeyteen koittaa valo. Ja Saarnaaja vahvisti tutkimuksillaan, että viisaus on hyödyllisempi tyhmyyttä kuin valo on hyödyllisempi pimeyttä, Srn 2:13.
- 58:11 Jonka vesi ei ehdy: hepr. tekstissä on vivahde: jonka vedentulo ei petä.
- 59:1 Auttamaan: voidaan kääntää myös: pelastamaan.
- 59:2 Synti on se, mikä erottaa ihmisen Jumalasta, ja synnin seurauksena tulevat pahat teot.
- 59:3 Jaakob kirjeessään varoitti vakavasti kielen synneistä, Jk 3:1–12.
- 59:5 Näitä munia ei ole tarkoitettu syötäviksi.
- 59:7 Nämä ihmiset ovat Herran vihan alaisia, Snl 6:16–19. Sana <machašaabaah/ machašebet> (56x) = 1. ajatus, ajatustapa, 2. suunnitelma, 3. juoni. Uusi liitto Jeesuksessa Kristuksessa antaa parempaa ajateltavaa, Hpr 12:3, Fil 4:8.
- 59:8 Mutkaiset polut ja rauhattomuus käyvät käsi kädessä. Kumpi on syy ja kumpi seuraus? Riippuu nähtävästi aina tilanteesta.
- 59:9 Sana <chošekh> (80x) = pimeys. Ks. 1Ms 1:2–5, Srn 2:13–14, 11:8, Jes 9:1. Sana <’apeelaah> (10x) = pilkkopimeä, synkeä pimeys:

2Ms 10:22; 5Ms 28:29; Snl 4:19; 7:9; Jes 8:22; 58:10; 59:9;
Jer 23:12; Jl 2:2; Sef 1:15.

- 59:10 Ihminen ilman Jumalaa joutuu hapuilemaan, Apt 17:26s.
Sana <nešep> (12x) = aamu(hämärä), ilta(hämärä):
1Sm 30:17; 2Kn 7:5,7; Job 3:9; 7:4; 24:15; Ps 119:147;
Snl 7:9; Jes 5:11; 21:4; 59:10; Jer 13:16.
Raamatun maissa hämärän aika on lyhyt, ilta pimenee äkkiä.
Keskipäivä, pilkkopimeä ja iltahämärä, vrt Jes 58:10.
- 59:17 Sana <širjoon> (8x) = rintahaarniska, panssaripaita:
1Sm 17:5,38; 1Kn 22:34; 2Ak 18:33; 26:14; Neh 4:10;
Jes 59:17.
LXX:n vastine <thooraks> esiintyy UT:ssa 5x: Ef 6:14,
1Ts 5:8, Ilm 9:9,17.
- 59:18 Tämä on palkka jo tässä ajassa, mutta vielä kauheampi on
synnin palkka, kuolema, Rm 6:23. Mutta onneksi Jumalan
armolahja on iankaikkinen elämä Kristuksessa Jeesuksessa,
meidän Herrassamme.
- 59:20 Tämä on ennustus Messiaasta, joka tuli lunastamaan Jumalan
kansan synnistä iankaikkiseen elämään, Mt 1:21, 1Kr 1:30,
Kol 1:13–14.
- 59:21 Jumalan tahdon mukainen jatkuvuuden laki: evankeliumin
totuus kulkee sukupolvesta sukupolveen.
- 60:5 Tässä toteutuu Ps 34:6 lupaus: Ne, jotka häneen katsovat,
säteilevät ilosta. Vrt Jer 31:12.
Sydämesi sykkii kiivaasti: verbi <paachad> (25x) =
1. vavista pelosta t. ilosta,
2. olla arka, olla peloissaan,
3. vapista kauhusta.
Pelonsekainen ilo kuuluu ihmiselämään, kun tapahtuu jotain

valtavaa, ihmisymmärrykselle käsittämätöntä, Ps 2:11, Mt 28:8.

Ks myös 2Kr 6:3–10 (murheellisina mutta aina iloisina). Jumalan armo ei tee ihmisestä ahdasmielistä vaan armo avartaa ihmisen sydäntä, 2Kr 6:11–13, Ps 4:1, 119:32.

60:6 Ilmaus <tehillat jhwh> (4x) =

1. Herran ylistys: Ps 145:21; Jes 60:6,

2. (mon.) Herran ylistettävät teot: Ps 78:4; Jes 63:7.

Verbi <baasar> (24x) = pi: 1. kuljettaa viesti, tuoda t. viedä sanoma,

2. julistaa ilosanomaa: 1Sm 4:17; 31:9; 2Sm 1:20; 4:10; 18:19–20, 26, 31; 1Kn 1:42; 1Ak 10:9; 16:23; Ps 40:10; 68:12; 96:2; Jes 40:9; 41:27; 52:7; 60:6; 61:1; Jer 20:15; Nah 2:1.

Näistä 10x on <mebasseer> = pi. part: ilosanoman tuoja.

LXX:n vastine tälle verbille on <euaggelizomai> (54x UT:ssa), josta tulevat sanat evankeliumi (<euaggelion> 76x UT:ssa) ja evankelista (<euaggelistees> 3x UT:ssa).

60:7 Jotkut Herran laumassa ovat ns. pässi-sieluja. Hekin voivat palvella Herraa, kun nöyrytyvät hänen edessään palvelutyöhön eivätkä pyri olemaan lauman johtajia. Vrt. 3Jh 1:9.

60:19 Tämä toteutuu uudessa Jerusalemissa, Ilm 21:23, 22:5.

60:21 Paavali kirjoittikin efesolaisille, että me olemme hänen tekonsa, luodut Kristuksessa Jeesuksessa niitä hyviä tekoja varten, jotka Jumala on jo edeltä valmistanut. Ja tämä on sen seurauksena, että olemme pelastuneet armosta uskon kautta, Ef 2:10.

- 61:1 Jakeet 1–3 ovat ennustus Messiaasta, Lk 4:18–19.
 Alussa oleva <ruuach 'adoonai jhwh> (= Herran, Herran Henki) luettiin perinteisesti <ruuach 'adoonai 'eloohiim>, koska Herran pyhää nimeä ei saanut lausua, eikä nykyään tiedetäkään, kuinka se alun perin lausuttiin. Vrt. Lk 4:18. Sanan <'aanaaw> (19x) merkityskenttä on laaja, se voi tarkoittaa nöyrää, ahdistettua, alistettua, kurjaa, köyhää. Heille kaikille tulee julistaa ilosanomaa, Jeesuksen Kristuksen evankeliumia.
 Särjetyt sydämet: <šaabar leeb> (6x): Ps 34:19; 51:19; 69:21; 147:3; Jes 61:1; Jer 23:9.
 Apostolit saivat kokea jakeen loppuosan lupauksen: Apt 5:17–42, 12:1–19.
- 61:2 Autuaita ovat murheelliset, sillä he saavat lohdutuksen, lupasi Jeesus, Mt 5:4.
 Jumala on kaiken lohdutuksen Jumala, 2Kr 1:3–7.
- 61:4 Verbi <chaadaš> (10x) = pi: uudistaa, palauttaa ennalleen, hitp: uudistua, elpyä: 1Sm 11:14; 2Ak 15:8; 24:4, 12; Job 10:17; Ps 51:12; 103:5; 104:30; Jes 61:4; Val 5:21.
- 61:8 Asioita, joita Herra vihaa:
 syntiä ja sen hedelmiä, Snl 6:16–19,
 riistoa ja vääryyttä, Jes 61:8,
 patsaita, jumalatonta ja väkivaltaa rakastavaa, Ps 11:5,
 vihamiehiään, Nah 1:2,
 pahaa ja vääryyttä, Sak 8:17,
 hylkäämistä ja vääryyttä, Mal 2:16.
- 62:1 Ennustus Messiaasta: hän, Jeesus Kristus, tuo vanhurskauden ja pelastuksen.

- 62:4 Ottaa sinun maasi omakseen = sm: sinun maasi otetaan avio(vaimo)ksi. Samoin seuraavassa jakeessa.
Verbi <baa'al> (16x) = 1. hallita, vallita, pitää valtansa alla, 2. ottaa vaimokseen, 3. ottaa omakseen, nif: tulla naiduksi, päästä naimisiin: 1Ms 20:3; 5Ms 21:13; 22:22; 24:1; 1Ak 4:22; Snl 30:23; Jes 26:13; 54:1,5; 62:4,5; Jer 3:14; 31:32; Mal 2:11.
- 62:11 Pelastajasi = sm: pelastuksesi.
- 62:6 Miksi tässä tehtävässä ei pidä itselleen lepoa suoda?
Siksi, että ihminen voi kokea todellisen levon vain ja ainoastaan Kristuksessa, Mt 11:28–30.
Herran palveleminen ei ole raskasta, sillä se sisältää levon itsessään!
- 63:1 Golgatalle kulkiessaan Jeesus joutui kulkemaan kumarassa ristin alla, mutta ylösnousseena voittajana hän astelee suuressa voimassaan.
- 63:3 Armon ajan jälkeen koittaa aikanaan tulevaisuudessa vihan aika, Ilm 6:12–17.
- 63:5 Tämä toteutui ja toteutuu Messiaassa: kiivaus sinun huoneesi puolesta kuluttaa minut, Jh 2:17.
- 63:8 Tämä teksti toteutui Natanaelissa, Jh 1:47, Ps 32:2.
- 63:9 Hänen lähettämänsä enkeli = sm: hänen kasvojensa enkeli/sanansaattaja/ lähetti. Ilmaus esiintyy vain tässä ja sen arvellaan viittaavan Messiaaseen.
- 63:10 Tässä viitataan jakeeseen Ps 78:40. Vrt. Ef 4:30.
- 63:11 Tässä viitataan Moosekseen, joka oli kansan johtaja, paimenena. Hän on esikuva Messiaasta, Jeesuksesta, joka on

Hyvä paimen ja Ylipaimen, Jh 10:11–14, 1Pt 5:4.

Jumalan kansan ja seurakunnan johtaminen on paimentehtävä, 4Ms 27:16–17.

- 63:12 Sana <tip'eret> (51x) = 1. kaunistus, koristus, 2. kunnia, kirkkaus, loisto, esiintyy tässä luvussa kolme kertaa, jakeissa 12, 14 ja 15, jolloin se käännetään tekstiyhteyden mukaan eri vivahtein.

Kirkkautesi käsivarsi on yksi Messiaan nimityksistä. Tämä samalla osoittaa myös sen, että Messiaan ominaisuuksiin kuuluu myös kauneus, Ps 45:3.

- 63:14 Jumala johdattaa kansaansa Pyhän Hengen kautta, vrt. Rm 8:9–14, Gal 5:16–26.

- 63:15 Sana <mee'iim> (33x) voi tarkoittaa sisintä:

1. luonnollisessa mielessä, eli sisälmyksiä tai vatsaa,

2. henkisessä mielessä sisintä tunteiden keskuksena:

Job 30:27, Ll 5:4, Jes 16:11, 63:15, Jer 4:19, 31:20, Val 1:20, 2:11.

- 63:17 Verbi <qaašach> (2x) = 1. kohdella ankarasti, 2. antaa kovettua, paaduttaa, 3. olla kovapintainen, tyly: Job 39:16, Jes 63:17.

Sydämen kovettuminen ja Herran pelko ovat vastakohtaisia ominaisuuksia. Sen sijaan tylyys ja kovasydämysyys käyvät käsi kädessä, Job 39:16. Vrt. Jes 46:12.

- 64:5 Tahrainen vaate: sana <'iddaah> (1x) = kuukautisvuoto, esiintyy vain tässä.
Vrt. Sak 3:1–5, Rm 3:9–20.

- 64:7 Jumala on meidän Isämme luomistyön pohjalta, mutta hän on meidän Isämme nimenomaan hengellisesti, Mt 6:9, Jh 20:17, Rm 8:14–17, Gal 4:6.

- 65:8 Yhdessä rypäleessäkin on siunaus: siinä on hedelmäliha, rypälemehu ja siemen uuteen elämään.
Pienten alkujen päivää ei pidä halveksia, Sak 4:10, koska siitä voi seurata jotakin suurta Jumalan siunaamana.
Vrt. sinapinsiemen, Mt 13:31; 17:20; Mk 4:31; Lk 13:19; 17:6.
Samoin pienistä lapsista kasvaa aikuisia, jotka Jumalan johdatuksessa voivat tehdä paljon hyvää elämässään.
- 65:9 Abrahamin, Jaakobin ja Daavidin siemen on Kristus, Gal 3:16, ja hän on myös Juudan vuorten perijä.
Valittuja ovat ne, jotka ovat Kristuksessa, Lk 9:35; 23:35, 1Pt 1:1, 2:4,9, 5:13–14.
- 65:10 Tuhon omaksi vihittyä anastanut Aakan surmattiin Aakorin laaksossa, Jos 7:24–26. Siitä tuli Juudan aluetta, Jos 15:7, ja Herra lupasi Hoosean kautta antaa tuon tappion laakson toivon portiksi.
- 65:11 Planeetta Jupiteriin liitettyä Gadia palvottiin onnen jumalana. Venus-planeettaan liitettyä Meniä palvottiin kohtalon jumalattarena. Astrologialla ja muullakin taikauskolla on ollut ja on edelleenkin vankka sija kansojen keskuudessa, kun ei ole tietoa Jumalan sanan ilmoituksesta. Sekoitusmaljoja, joita nykyään kutsutaan hienostuneesti drinkeiksi, osattiin tehdä jo ammoisina aikoina.
- 65:12 Heti aluksi on sama verbi <maanaah> kuin jakeessa Jes 53:12. Messias luettiin pahantekijöiden joukkoon meidän syntiemme tähden, mutta nyt ne, jotka eivät halunneet vastaan ottaa Messiasta, luetaan eli määrätään miekan omiksi.
- 65:13 Jeesus varoitti tästä israelilaisia, Mt 8:10–12, Lk 13:25–30.

- 65:16 Ilmaus <'elooheeli 'aameen> (1x) = totuudellinen, tosi, oikea, uskollinen, luotettava Jumala, esiintyy vain tässä. Jeesus sanoi olevansa Aamen, uskollinen ja totuudellinen todistaja, Jumalan luomakunnan alku, Ilm 3:14.
- 65:17 Tässä viitataan jo iankaikkiseen Jumalan valtakuntaan.
- 65:19 Tästä eteen päin on kyse Messiaan valtakunnasta, ns. tuhatvuotisesta valtakunnasta, jonka jälkeen alkaa iankaikkisuus, Ilm 20:1s.
- 66:1 Sana <hadom> (6x) = astinlauta, jalkajakkara: 1Ak 28:2; Ps 99:5; 110:1; 132:7; Jes 66:1; Val 2:1.
LXX:n vastine <hypopodion> esiintyy UT:ssa 7x: Mt 5:35; Lk 20:43; Apt 2:35; 7:49; Hpr 1:13; 10:13; Jk 2:3.
- 66:4 Eräs vaivaamiskeino on ilmaistu jakeessa Jes 3:4 (sama hepr. sana <ta'aluuliim> (2x)).
Se mitä he pelkäävät = <megooraah> (3x), ks. Ps 34:5, Snl 10:24.
Ihminen voi ja saa tehdä valintoja elämässään. Parasta on valita Jumalan tahdon tie.
- 66:5 Tällainen mielenlaatu ilmeni myöhemmin kuulusteluissa: Mt 26:62–68 ja Jh 9:24–34.
- 66:9 Jumalan tahdon mukaista ei ole estää synnyttämästä. Sen sijaan karttaa haureutta ja elää evankeliumin mukaan myös sukupuolielämän alueella on Jumalan tahdon mukaista.
- 66:13 Raamattu tuo esille Jumalasta sekä isälliset että äidilliset puolet, 5Ms 8:5. Jumalahan loi ihmisen alun perin omaksi kuvakseen, mieheksi ja naiseksi, 1Ms 1:27.
- 66:20 Uhrilahja on sama hepr. sana kuin ruokauhri = <minchaah>. Ruokauhri oli veretön uhri, 3Ms 2:1–16.

66:24 Sana <deeraa'oon> (2x) = kauhistus, esiintyy vain tässä ja
Dan 12:2.

Jeremian kirja

Jeremia (nimi merkitsee: Herra on korkea t. Herra korottaa) toimi profeettana Juudan viimeisten kuninkaiden Joosian, Jooahaan, Joojakimin, Joojakinin ja Sidkian aikana ja vielä jonkin aikaa sen jälkeen. Jumala kutsui nuoren ja aran Jeremian profeetaksi n. 626 eKr, kuningas Joosian 13. hallitusvuotena. Jeremian toimintakausi kesti n. 50 vuotta, jonka päätteeksi hän oli rohkea ja pelkäämätön Jumalan mies.

Jeremiaa sanotaan syystäkin itkeväksi profeetaksi, sillä hän joutui näkemään Juudan valtakunnan romahduksen, kansan siirtämisen Baabeliin ja temppelin hävityksen. Hän itse lukeutui maakansan köyhien joukkoon, joten häntä ei viety Baabeliin vaan hän sai jäädä Juudaan.

Sisällys:

1. ENNEN JERUSALEMIN VALLOITUSTA.....	1 – 38
2. JERUSALEMIN VALLOITUS.....	39
3. JERUSALEMIN VALLOITUKSEN JÄLKEEN.....	40 – 45
4. TUOMION SANOJA PAKANAKANSOILLE.....	46 – 51
5. JEREMIAN AJAN HISTORIAA.....	52

Jeremian valitukset ja rukoukset Herran edessä:

15:10	minua kiroavat kaikki
17:14–18	paimenen tehtävä
18:19–23	kosto vastustajille
20:7–13	minä olen naurun aiheena
20:14–18	kirottu olkoon syntymäpäiväni
32:16–25	osta rahalla itsellesi pelto
Val 1–5	Jerusaleminkin hävitys ja kurjuus

1:3 Ilmaus <'ad tom> (19x) = loppuun asti, esiintyy yleensä, kun jokin (kansa tai asia) hävitetään loppuun asti. Mutta yhtä asiaa ei voida hävittää, vaikka Joojakim sitä yrittikin, nimittäin Jumalan sanaa, Jer 36:23,27–32.

1:5 Ihminen on biologisesti ihminen jo ensi hetkestä, ensimmäisestä solusta lähtien. Tämä ensimmäinen solu syntyy, kun munasolu ja siittiösolu yhtyvät äidin koohdussa. Ja siitä alkaa ihmisen kehittyminen ja kasvaminen ensin vauvaksi, joka syntyy, ja sitten n. 20 vuodessa aikuiseksi ihmiseksi. Ja Jumala tuntee tämän ihmisen jo ensi hetkestä lähtien.

1:6 Interjektio <'ahah> (15x) = voi, ilmaisee pelonsekaista epätoivoista tunnetta: Jos 7:7; Tm 6:22; 11:35; 2Kn 3:10; 6:5,15; Jer 1:6; 4:10; 14:13; 32:17; Hes 4:14; 9:8; 11:13; 21:5; Jl 1:15.

Jeremia oli nuori ja arka, mutta Jumalan koulussa hänestä kasvoi rohkea Jumalan mies, ks. Jer 37:17.

Herra voi käyttää niin lapsia ja nuoria kuin muunkin ikäisiä.

- 1:8 Jumalan sana jo VT:ssa on hyvin lohdullinen:
ilmaus älä pelkää = <'al tiiraa'> (eri muodoissaan) esiintyy
peräti 78x. Vastaava kr. ilmaus <mee fobeetheel> (eri
muodoissaan) esiintyy UT:ssa yli 20x.
Miksi ei tarvitse pelätä? Koska Herra on meidän kanssamme,
Mt 28:20, ja hän pelastaa meidät.
- 1:10 Jumala asetti profeettansa kansojen ja valtakuntien
yläpuolelle Herran palvelijaksi, ei suinkaan ihmisten,
valtakuntien ja kansojen orjaksi. Jeremian palvelutehtävän
lopussa tämä tulin hyvin selväksi, Jer 51:59–64.
Monet tämän maailman valtiaista, vallankumouksellisista ja
monenlaisista päälliköistä ja johtajista ovat olleet hyvin
kyvykkäitä repimään ja hajottamaan, hävittämään ja
tuhoamaan, mutta eivät rakentamaan. Jumalan tarkoitus on
repiä ja hävittää vääryys pois kansansa keskuudesta ja
istuttaa tilalle parempaa, joka tuottaa vanhurskauden
hedelmää, Mt 15:13, 12:33, Jk 3:18, Gal 5:22. Se oli
Jeremian palvelutehtävän päätarkoitus.
- 1:11 Mantelipuu = <šaaqeed>, joka muistuttaa verbin <šaaqad>
(= valvoa) qal akt. part. mask. muotoa <šooqeed>, joka on
seuraavassa jakeessa.
- 1:19 Herra vakuutti Jeremialle useamman kerran olevansa sekä
hänen että oman kansansa kanssa: Jer 1:8,19; 15:20; 30:11;
42:11; 46:28. Samoin aiemmin Jesajalle: Jes 43:2,5.
Tämä on samalla esikuvana sille, mitä Jeesus lupasi uudessa
liitossa, Mt 28:20, 1:23, 1Ts 4:17.
Vihollinen ei pysynyt voittamaan Jeremiaa, eikä pysty
voittamaan meitäkään, koska Herra on meidän kanssamme.
Niinpä meidän ei tarvitse pelätä.

- 2:2 Vrt. Laodikean seurakunta, Ilm 3:14–21, ja Efesoksen seurakunta, Ilm 2:4.
- 2:3 Ensihedelmä, vrt. Rm 16:5, 1Kr 16:15.
Israel on ensihedelmä, sato on paljon, paljon suurempi, niin kuin Uusi testamentti osoittaa, Mt 9:37–38, 28:18–20, Apt 1:8, 10:44–48, 11:18, 13:44–52, 15:13–29 ym.
- 2:6 Sana <tsalmaawet> (18x) = 1. kuoleman varjo, 2. pimeä, synkkyys, pilkkopimeä: Job 3:5; 10:21,22; 12:22; 16:16; 24:17; 28:3; 34:22; 38:17; Ps 23:4; 44:20; 107:10,14; Jes 9:1; Jer 2:6; 13:16; Am 5:8.
Jumalan tahdon tiellä ei tarvitse pelätä edes kuoleman varjon laaksossa, Ps 23:4.
- 2:8 Kun papit, tuomarit, paimenet ja profeetat luopuvat Herrasta, niin eipä ihme, että kansa menee harhaan niin että pää kolisee.
Ei ole apua = sm: ei ole hyötyä. Kyseessä ovat hyödyttömät epäjumalat ja asiat, joista ei ole ihmiselle apua. Samoin jakeessa 11.
- 2:10 Kittiläiset tarkoittanevat lähinnä Kyproksen asukkaita.
- 2:13 Ilmaus <meqoor majim chajjiim> (2x) = elävän veden lähde, on myös jakeessa Jer 17:13.
Vrt. Jeesuksen lupaus elävän veden virroista, Jh 7:38.
- 2:16 Noof on sama kuin Moof, Hos 9:6, eli Egyptin aikaisempi pääkaupunki Memfis.
- 2:17 Herra tahtoo johdattaa omiaan uskon kuuliaisuuden tiellä.
Ei kannata lähteä Jumalan tahdon vastaiselle tielle, tai edes Jumalan sallimuksen tielle.

- 2:18 Siihorin oletetaan olleen jokin Niilin itäisistä haaroista tai järvi Niilin suiston itäosassa.
- 2:20 Sana <mooseeraah> (8x) voi tarkoittaa:
1. kahleita (Ps 2:3, 107:14, Nah 1:13), tai
 2. ikeen tai valjaiden siteitä (Job 39:5, Jer 2:20, 5:5, 27:2, 30:8).
- Sana on fem-muoto sanasta <mooseer> (3x) = siteet, kahleet: Ps 116:16, Jes 28:22, 52:2.
- Ihmisen lihallinen mieli ei tahdo palvella Herraa, eikä se voikaan, Rm 8:6–7, mutta hengellinen mieli kylläkin, koska se ymmärtää Jeesuksen sanat: Mt 11:28–30.
- 2:22 Ihminen ei itse pysty pesemään pois syntejään, vaikka käyttäisi minkälaisia uskonnollisia rituaaleja hyvänsä.
- 2:27 Tässä on evoluution ydinajatus: DNA-molekyyli on syntynyt maankuoren epäorgaanisista aineista. Kivet ovat synnyttäneet ensin kasvikunnan ja edelleen eläinkunnan ja ihmisen. Kokeellisen luonnontieteen valossa tämä ajattelu vaatii uskomattoman vahvaa uskoa.
- 2:28 Epäjumalien palvelemisessa on se ongelma, että kun tuollainen epäjumala ei auta hädässä, täytyy aina keksi uusia epäjumalia, ja kun nekään eivät auta, niin yhä uusia lisää. Sanotaankin, että Japanissa on jo miljoona jumalaa – ovat siis kekseliästä kansaa. Ja sitten lisätään: Miksi viedä sinne evankeliumia, kun siellä on jo jumalia noin paljon. Noh, juuri siitä syystä!
- 2:29 Miksi = <lammaah> = sm: mitä varten, eli mihin te pyritte sillä että riitelette minua vastaan?
- Vrt Mt 9:4, Lk 13:7, Apt 4:25, 7:26.

- 2:30 Ilmaus <laaqach muusar> (11x) = ottaa vastaan kuritusta, ottaa kurituksesta/ ojennuksesta opikseen: Snl 1:3; 8:10; 24:32; Jer 2:30; 5:3; 7:28; 17:23; 32:33; 35:13; Sef 3:2,7.
- 2:31 Pimeyden maa: Jos 24:7 ja 2Ms 14:19–20 kertovat, että Herra asetti pimeyden Israelin ja Egyptin sotajoukon väliin eikä suinkaan Israelin keskuuteen.
Me juoksemme vapaina: vrt Hos 12:1. Vapautta on monenlaista: Gal 5:1, mutta on myös lihanmielistä vapautta. Tutki tarkemmin!
- 2:34 Ks 2Ms 22:1.
- 3:3 Sana <meetsach> (13x) = otsa: 2Ms 28:38; 1Sm 17:49; 2Ak 26:19,20; Jes 48:4; Jer 3:3; Hes 3:7–9; 9:4.
Kovasydämisen, nöyryttämättömän ihmisen tai kansan otsa on kovempi kuin Goljatin otsa.
- 3:5 Puheitten ja tekojen välillä on ristiriita. Niin ei pidä olla.
- 3:6 Luopiovaimo Israel = <mešuubaah jisra'eel>: Herra kutsui kaikesta huolimatta häntä, Jer 3:12.
Sana <mešuubaah> (12x) = pois kääntyminen, luopumus: Snl 1:32; Jer 2:19; 3:6,8,11,12,22; 5:6; 8:5; 14:7; Hos 11:7; 14:5.
- 3:12 Sana <chaasiid> (32x) = 1. uskollinen, 2. armollinen, 3. liiton ehtojen mukaan elävä. Tutki!
- 3:14 Luopiolapset = <baaniim šoobaabiim>: Herra kutsui kaikesta huolimatta heitä.
Sana <šoobaab> (4x) = selkensä kääntävä, luopio: Jes 57:17; Jer 3:14,22; 50:6.
Samaa merkitsevä sana on <šoobaab> (3x): Jer 31:22; 49:4; Mka 2:4.

- 3:15 Jumalan seurakunnassa paimenien ja kaitsijoiden tulee olla Herran mielen mukaisia.
- 3:16 Jakeissa 16–18 on ennustusta Messiaan valtakunnasta.
- 3:17 Kaikki kansat kokoontuvat (<qaawaah> nif) Jerusalemiin niin kuin alussa vedet kokoontuivat yhteen, 1Ms 1:9. Saman kielikuvan mukaan maa on täynnä Herran tuntemusta niin kuin vedet peittävät meren, Jes 11:9, Hab 2:14. Sana <šeriruu> (10x) = (sydämen) kovuus, paatumus, itsepäisyys: 5Ms 29:18; Ps 81:13; Jer 3:17; 7:24; 9:13; 11:8; 13:10; 16:12; 18:12; 23:17. Paavali varoitti sellaisesta, Ef 4:17–18. Jeesus oli murheellinen sellaisesta, Mk 3:5.
- 3:22 Luopuneet lapset = <beneei šoobaabiim> = luopiolapset eli sama kuin jakeessa 3:14.
- 3:24 Häpeä / häpeäjumala (= <boošet>) on nimitys, jota käytettiin Baalista, kun haluttiin välttää epäjumalan nimen mainitsemista, ks Jer 11:13.
- 4:2 On vain yksi Jumala, joka on yksi, ja hän on ilmoittanut itsensä Isänä, Sanana joka tuli lihaksi eli Poikana ja Pyhänä Henkenä. Tämä ykseys ja yhteys ilmenee useissa kohdin: 1Ms 1:26, 19:24, Jes 6:8, Jh 12:41, Apt 28:25s, Ilm 21:22, 22:3. Verbin <haalal> (146x) hitp-muoto (<hithalleel> 23x) =
 1. kerskua, kerskata,
 2. olla kiiteltä/ ylistetty,
 3. ylistää: 1Kn 20:11; 1Ak 16:10; Ps 34:3; 49:7; 52:3; 63:12; 64:11; 97:7; 105:3; 106:5; Snl 20:14; 25:14; 27:1; 31:30; Jes 41:16; 45:25; Jer 4:2; 9:22,23; 49:4. Ihmisillä on erilaisia kerskauksen aiheita. Paavali neuvoi

meitä kerskaamisen suhteen terveellä tavalla: 1Kr 1:31, 3:21, Fil 3:3. Tutki tarkemmin!

- 4:3 Raivatkaa itsellenne uudispelto, ks Hos 10:12, Snl 13:23. Jeesus varoitti tästä kylväjävertauksessaan, Lk 8:7,14.
- 4:4 Tämä viittaa jo uuteen liittoon ja tässä tulee uskonnollisuuden ja hengellisyyden välinen ero: fyysinen ympärileikkaus on toimenpide joka tekee kipeää, mutta kerran tehtynä se on historiaa eikä välttämättä vaikuta sen jälkeen elämään, Rm 2:25,28. Sydämen ympärileikkaus tapahtuu Hengessä ja se vaikuttaa sen jälkeen koko elämään ja uskonvaellukseen, Rm 2:29, 1Kr 7:19, Gal 5:6, 6:15.
- 4:10 Rohkea poika tämä nuorukainen Jeremia, kun sanoo Herralle: ”Totisesti, sinä olet pahoin pettänyt tämän kansan ja Jerusalemin!” Jeremia ilmeisesti tunsi naisprofeetta Huldan tuoman vastauksen, jonka Herra antoi kuningas Joosialle, mutta ymmärsi sen vain puolinaisesti, 2Kn 22:20. Myöhemmin Jeremian ymmärrys syveni ja laajeni: Jer 5:11, 6:14, 8:11, 14:13, 28:1–17.
- 4:19 Sydämeni kammiot = sm: sydämeni seinät.
- 4:22 Viisautta on montaa sorttia, mutta tämä laji on hengellistä tyhmyyttä. Ks. Jk 3:15–17.
Paavali kehoitti päinvastaiseen elämään ja toimintaan, 1Kr 14:20, Tt 3:3.
- 4:26 Tämän surusanoman vastakohtana on profeetta Jesajan ennustus, Jes 32:15.
- 4:30 Meikkaaminen ei näköjään ole tämän hetken muoti-ilmiö, vaan sillä on pitkät perinteet. Mutta turhaa se oli silloinkin... Rakastaja on verbin <‘aagab> (= olla kiinnostunut

seksuaalisesti, himoita, 7x) part-muoto.

Se esiintyy tässä ja muulloin vain Hes 23:5,7,9,12,16,20.

Tämän kaltainen rakkaus ei johda mihinkään hyvään,

2Sm 11:4s, 13:1s.

- 5:1 Jerusalemin tilanne oli tuossa vaiheessa jo yhtä lohduton kuin Abrahamin aikoina Sodoman ja Gomorran tilanne, 1Ms 18:16s.

Verbi <saalach> (46x) = antaa anteeksi, nif: saada anteeksi.

Tässä jakeessa oleva LXX:n vastine <hileoos esomai> on myös jakeessa Hpr 8:12.

Anteeksiantamus oli tärkeällä sijalla jo vanhassa liitossa, joka oli lakiliitto. Kuinka paljon merkityksellisempi se onkaan uudessa liitossa, joka on armoliitto.

- 5:3 Niskurikansa kieltäytyi ottamasta opikseen kurituksesta ja palaamasta Herran luo. He olivatkin varsinaisia kovanaamoja, omaksi turmiokseen.

Kovanaamat ja kovat kasvot: Jer 3:3, 5:3, Hes 2:4, 3:7–9, Srn 8:1, Jes 50:7. Tutki!

- 5:4 Verbi <jaa'al > (4x) = nif: 1. olla tyhmä, 2. tehdä tyhmyyksissään: 4Ms 12:11; Jes 19:13; Jer 5:4; 50:36.

- 5:5 Ylhäinen asema ihmisten keskuudessa ei takaa kuuliaisuutta Herran edessä. Monesti asia onkin juuri päinvastoin. Nuo ylhäiset kyllä tiesivät Herran tien, mutta eivät tahtoneet totella ja niin toteuttivat Herran sanan, Snl 29:19.

Vrt. ylhäisön taikausko Rooman valtakunnassa, Apt 13:6.

- 5:6 Luopumus on uskollisuuden vastakohta, vrt. Jer 5:3.

- 5:8 Verbi <jaazan> (1x) = pu: olla hyvin ruokittu; olla kiimoissaan, esiintyy vain tässä. Vrt. Jer 2:24, Rm 1:27. LXX:n vastine <theelymanees> (1x) = sm: hullu naisten

perään, himokas, esiintyy vain tässä.

Luopumus johtaa uskottomuuteen niin hengellisellä kuin myös inhimillisellä tasolla.

- 5:13 Jumala lähettää profeettansa julistamaan Jumalan sanaa. Profeetta, jolla ei ole Herran sanaa, on tyhjän veroinen, tuulellakäypä suunsoittaja. Sellaiseksi Paavaliakin luultiin, Apt 17:18. Mutta nuo luulottelijat erhtyivät, Apt 17:30–34.
- 5:16 Sana <’aşpaah> (6x) = viini, nuolikotelo: Job 39:23; Ps 127:5; Jes 22:6; 49:2; Jer 5:16; Val 3:13.
- 5:21 Sana <saakhaal> (7x) = tyhmä, älytön, typerä: Sm 2:19; 7:17; 10:3,14; Jer 4:22; 5:21.
Ymmärtämätön = <’eein leeb> (2x) = sm: ei sydäntä: Jer 5:21, Hos 7:11.
Tässä on LXX:n vastine <akardios> (3x) = sydämetön: Snl 10:13, 17:16, Jer 5:21.
- 5:23 Verbi <saarar> (17x) = olla tottelematon/ uppiniskainen: 5Ms 21:18,20; Neh 9:29; Ps 66:7; 68:7,19; 78:8; Snl 7:11; Jes 1:23; 30:1; 65:2; Jer 5:23; 6:28; Hos 4:16; 9:15; Sak 7:11.
Tottelemattomuus ei tuo siunausta, uskon kuuliaisuus kylläkin.
- 5:25 Pahat teot ja synnit toimivat esteenä Jumalan siunauksille. Samoin epäusko, Mt 13:58.
- 5:31 Papit hallitsevat mielensä mukaan. Varoittavina esimerkkeinä olivat aiemmin olleet pappi Eelin pojat Hofni ja Piinehas, 1Sm 2:12–17,22–34, 3:11–18, 4:4–18. Tutki!
- 6:7 Seisova vesi pilaantuu, mutta kaivossa ja lähteessä vesi pysyy tuoreena, koska niissä on yhteys suurempaan

vesisuoneen. Ks. Jh 4:14, 7:38. Herra Jeesus haluaa pitää uskovien sydämessä elämän tuoreena. Jerusalemin halusi pitää pahuutensa tuoreena, mikä oli aivan järjetöntä.

- 6:10 Ympärileikkaamaton = <'aareel> (35x): ihminen voi olla ympärileikkaamaton fyysisesti (vanhassa liitossa vain miehet, 1Ms 17:14, Jos 5:7), mutta myös korviltaan, Jer 6:10, huuliltaan, 2Ms 6:12,30, Jes 6:5, sydämetään, 3Ms 26:41, Jer 9:25, Hes 44:7,9, 5Ms 10:16, Jer 4:4.
- 6:11 Ikääntynyt/ ikäloppu (VT 1993) = <melee' jaamiim> = sm: se jonka päivät ovat täyttyneet määräänsä.
- 6:13 Tämä oli kapitalismia kukkeimmillaan.
- 6:15 Jos ihminen ei ymmärrä hävetä iljettäviä tekojaan, joutuu hän lopulta häpeään. Samoin käy kokonaiselle kansalle. Vrt. Jer 8:12.
- 6:16 Jeesus on tie, totuus ja elämä, Jh 14:6, ja sillä tiellä ihminen saa levon sielulleen, Mt 11:28–29.
- 6:19 Heidän ajatustensa hedelmä: sana <machašaabaah> (50x) = 1. ajatus, ajatustapa, 2. aie, suunnitelma, hanke, 3. juoni. Jo pelkästään ihmisen ajatuksilla, suunnitelmilla ja aikeilla on hedelmänsä, joko hyvä tai huono, ja mitä ihminen kylvää, sitä hän myös niittää. Sen vuoksi Paavali kehotti meitä ajattelemaan hyvää, Fil 4:8–9.
- 6:23 Sana <'akhzaarii> (8x) = julma, armoton, kova: Snl 5:9; 11:17; 12:10; 17:11; Jes 13:9; Jer 6:23; 30:14; 50:42.
- 6:24 Ahdistus voi kohdata ihmistä tai kansaa synnin ja tottelemattomuuden takia, mutta myös uskonkuuliaisuuden vuoksi, Jh 16:20–22.

- 6:25 Ilmaus <maagoor missaabiib> (7x) = kauhua kaikkialla (terror is on every side, ESV): Ps 31:14; Jer 6:25; 20:3,10; 46:5; 49:29; Val 2:22.
Vihollisen miekka aiheuttaa kauhua kaikkialle, mutta meillä Herran omina on aseena väkevämpi miekka, Ef 6:17, Hpr 4:12, Ilm 1:16.
- 6:28 Sana <raakhiil> (6x) = parhaaminen, panettelu; panettelija: 3Ms 19:16; Snl 11:13; 20:19; Jer 6:28; 9:3; Hes 22:9.
Tällaista tehtävää ei Jumala ole tarkoittanut kenellekään.
- 6:30 Hylkyhopea: jo Daavid mainitsi aikoinaan hylkiöt, jotka olivat hylänneet Herran tuntemisen ja joutuivat itse hylätyiksi, Ps 15:4.
- 7:4 Oikein kolmeen kertaan vakuutettiin tätä uskonnollista iskulausetta, mutta silti se oli valhepuhetta.
Uskonnollisten iskulauseiden ja perinnäissääntöjen eräs periaate ja tarkoitus onkin, että kun niitä toistetaan riittävän usein ja riittävän suurella joukolla, niin ne rupeavat vahvistamaan kuin kaikuna itse itseään. Lopulta niihin uskotaan totuuksina.
Vrt. slogan: suuri on efesolaisten Artemis! Apt 19:23–40.
- 7:8 Verbi <jaa‘al> (23x) = hif: auttaa, hyödyttää, olla hyödyksi: 1Sm 12:21; Job 15:3; 21:15; 30:13; 35:3; Snl 10:2; 11:4; Jes 30:5,6; 44:9,10; 47:12; 48:17; 57:12; Jer 2:8,11; 7:8; 12:13; 16:19; 23:32; Hab 2:18.
- 7:10 Pyhitetty minun nimelleni: ilmaus <niqraa’ šemii ‘al> (9x) = sm: jonka yli on lausuttu minun nimeni; otettu minun nimiini: 2Ak 7:14; Jer 7:10,11,14,30; 25:29; 32:34; 34:15; Am 9:12.

- 7:11 Jumalan tahdon vastaisella tiellä kansa taantui luolamiehiksi.
Vrt 1Ms 19:30.
- 7:13 Herra muistuttaa kansaansa siitä, että hän on puhunut heille varhaisesta alkaen nimenomaan profeetta Jeremian kautta: 2Ak 36:15; Jer 7:13,25; 11:7; 25:3,4; 26:5; 29:19; 32:33; 35:14,15; 44:4.
Aikoinaan Goljat haastoi Israelin kaksintaisteluun päivittäin varhaisesta alkaen, mutta hänelle kävikin lopulta huonosti, 1Sm 17:16,49. Ihmisen ei pidä myöskään tekeytyä kovin hurskaaksi heti aamuvarkaisesta alkaen, Snl 27:14, jotkut voivat näet olla aamu-unisia.
- 7:18 Taivaan kuningatar tarkoittaa babylonialaisten palvomaa Ištar- eli Astarte-epäjumalatarta, vrt. jakeet Jer 44:17–19. Lihallisen mielen eräs ominaisuus on tuottaa toisille, jopa Herralle mielipahaa. Mitähän hyvää ja siunausta siitä koituu mielipahan tuottajalle?
Apostoli Paavali varoitti meitä Uuden liiton uskovia murehduksista Jumalan Pyhää Henkeä, Ef 4:30.
- 7:21 Polttouhrieläin poltettiin kokonaan alttarilla, muista uhreista poltettiin uhrilaeissa säädetyt osat, lähinnä rasva, 3Ms 1–7. Uhrin tuoja sai lihat.
- 7:23 Jumalan tahto on, että kuuliaisuus on parempi ja tärkeämpi kuin uhrin, 1Sm 15:22, Hos 6:6, Mt 9:13, 12:7.
- 7:24 Sana <moo'eetsaah> (7x) = 1. neuvo, 2. ajatus, suunnitelma: Ps 5:11; 81:13; Snl 1:31; 22:20; Jer 7:24; Hos 11:6; Mka 6:16.
Paatumus, ks Jer 3:17.
- 7:26 Ilmaus <hiqšaah (et) 'oorep> (11x) = sm: kovettaa niskansa, olla uppiniskainen/ niskuri, niskoitella: 5Ms 10:16;

2Kn 17:14; 2Ak 30:8, 36:13; Neh 9:16,17,29; Snl 29:1,
Jer 7:26; 17:23; 19:15.

Sanotaan, että pojasta polvi paranee, nimittäin Jumalan tahdon ja siunauksen tiellä, mutta päinvastoin pojasta polvi pahenee Jumalan tahdon vastaisella tiellä.

7:28 Jakeen loppu on ylikäännetty:

sanalle <'emuunaah> (= uskollisuus, luotettavuus, rehellisyys) on annettu tekstiyhteyteen sopivat kaksi merkitystä uskollisuus ja totuus.

Paras tulkinta lienee se, että sana <'emuunaah> tarkoittaa molempia, koska kieli ei ole yksikäsitteistä niin kuin matematiikka, vaan sama ilmaus voi tarkoittaa useampaakin asiaa.

Vrt. Lk 17:21, Jh 7:8, 21:15, 1Ts 4:4.

Samoin on tehty mm. jakeessa Jh 3:3. Sen sijaan jakeessa Lk 17:21 on valittava yksi käännös, vaikka jae on selvästikin kaksimerkityksinen, riippuen siitä, kenelle Jeesus osoitti sanansa.

7:31 Ben-Hinnomin laakso, hepr. <geei ben-hinnom>, sijaitsee Jerusalemin eteläpuolella. Laaksossa oli vieraiden jumalien palvontapaikkoja, ja siellä poltettiin jätteitä, ks. Jer 19:6–14 sekä 2Kn 23:10.

Helvettiä merkitsevä kreik. sana <geenna> johtuu tämän laakson nimestä, ks. Mt 5:22,29–31.

8:2 Sana <doomen> (6x) = lanta, lannoite: 2Kn 9:37; Ps 83:11; Jer 8:2; 9:21; 16:4; 25:33.

Vanhurskas puhuu uskonsa kautta vielä kuoltuaankin, Hpr 11:4. Omalla hyvin ikävällä tavallaan myös vanhurskauden vastustajat.

Epäjumalanpalvelojien ruumiista tulee maan lantaa, mutta

vielä pahempi on se, jos suola käy suolattomaksi. Se ei kelpaa maahan eikä lantaan, Lk 14:34–35.

- 8:5 Miksi = <madduua'> (72x) = miksi, mistä syystä.
Vrt Mt 9:4, jossa on kysymyssana miksi = mitä varten.
Molemmat ovat hankalia kysymyksiä ihmiselle.
- 8:6 Juoksuharrastus on ikivanhaa perua: 2Sm 18:27; Srn 9:11; Jer 8:6; 23:10.
Tutki tarkemmin: 10 hepr. ja 13–15 kreik. verbiä.
- 8:8 Tosi omahyväinen ajatus: me olemme viisaita...ja (sen lisäksi) meillä on Herran laki.
- 8:9 Todellinen tilanne onkin: he ovat hylänneet Herran sanan – mitä viisautta heillä voisi olla? Mioletön tilanne: viisailla ei ole viisautta. Vrt sokea silmälääkäri, Mt 15:14, tai suolaton suola, Mt 5:13.
- 8:12 Häpeän kierre: vrt. Jer 6:15.
- 8:13 Vrt Jeesuksen sanat, Mt 13:12.
- 8:16 Daan tuntuu olevan varsinainen hevospäivä. Toisaalta hän on käärmänä tiellä ja puree hevosta vuohiseen, niin että ratsastaja suistuu selin maahan, 1Ms 49:17. Näin hän kohtelee toisten hevosia, mutta omilla korskeilla hevosillaan hyökkää koko maata vastaan.
Hänen oriittensa hirnunta = <mitshalat abbiriim> = sm: väkevien/ voimakkaitten hirnunta, voi tarkoittaa koko hänen voimakkaan ratsuväkensä hirnuntaa.
Vrt Jer 13:27, jossa puhutaan Jerusalemin hirnunnasta.
- 8:17 Israel oli aiemminkin joutunut kokemaan tällaisen vitsauksen autiomaassa, 4Ms 21:6–9.

- 8:18 Jakeen alku voidaan kääntää tekstin toisen lukutavan mukaan: Parantumaton murhe on osani.
- 8:22 Sana <tsorii> (6x) = balsami: 1Ms 37:25; 43:11; Jer 8:22; 46:11; 51:8; Hes 27:17.
Sana <'aruukhaah> (6x) = 1. (haavojen) umpeen kasvaminen, paraneminen,
2. (muurin aukkojen) korjaaminen, paikkaaminen:
2Ak 24:13; Neh 4:1; Jes 58:8; Jer 8:22; 30:17; 33:6.
- 8:23 Jeremiaa sanotaan itkeväksi profeetaksi, eikä suotta.
Vrt. Jer 8:23, 9:9,17, 13:17, 14:17.
Näin hän on esikuva Messiaasta, joka itki Jerusalemin kohtaloa, Lk 19:41–44.
- 9:1 Sana <'atseret> (11x) = 1. juhla(päivä), 2. juhla kokous, 3. joukko, joukkio.
- 9:2 Kieli on pieni elin, mutta sillä on suuri valta, Jk 3:1–13.
Daavid ja Pietari antoivatkin meille tässä asiassa hyviä neuvoja, Ps 141:3, 1Pt 3:10.
Valtaa tulee käyttää uskollisesti, totuudenmukaisesti.
Pahanteon syvimpänä pontimena on jumalattomuus, tai ainakin tottelemattomuus Jumalan tahdolle. Jotkut ovat tässä suhteessa suorastaan mestareita, aina valmiita kuin partiopojat, Jer 13:23, Mka 7:3.
Vanha kansa vitsaili pikkupojista, että ne ovat joko tulossa pahanteosta, menossa pahantekoon tai ainakin ajattelevat pahan tekemistä. Mutta se on jo todella surkea tilanne, jos aikuiset ovat tuolla linjalla.
- 9:3 Tämä on onneton tilanne missä tahansa ihmisyyhteisössä. Jumalan seurakunnassa ja perheessä ei tällaista pitäisi

esiintyä ollenkaan, Mka 7:5.

Panettelija, ks Jer 6:28.

- 9:4 Totuttaa = sm: opettaa. Vrt Snl 22:6. Paavali neuvoikin nuorta Timoteusta, 1Tm 4:16.
Vääryyden tekeminen väsyttää lopulta tekijänsä.
- 9:5 Sana <mirmaah> (39x) = 1. petos, vilpillisyys, 2. itsepetos. Tutki!
Onpa eräällä miehellä nimenä <mirmaah> = Mirma, 1Ak 8:10. Mitähän vanhemmat ovat oikein ajatelleet, kun tuollaisen nimen ovat lapselleen antaneet? Kuka on pettänyt ja ketä?
- 9:6 Tässä ei ole kyse jään vaan metallin sulattamisesta, ja se tapahtuu tulen poltteessa. Vrt 1Pt 4:12–19.
- 9:7 Kaksimielisyys (UT:ssa <dipsykhos> 2x) on paha asia, Ps 12:2; 119:113; Jk 1:8; 4:8, sellaista toimintaa Herra vihaa, Snl 6:16–9.
- 9:9 Jeremia oli todellakin itkevä profeetta, Jer 8:23, 9:9,17, 13:17, 14:17.
- 9:12 Sana <tooraah> (220x) = 1. opetus, opastus, 2. laki, sääntö, määräys, 3. Jumalan antama laki, Toora.
- 9:13 Jotkut sanovat olevansa isiensä uskossa. Onko se hyvä vai paha? Riippuu siitä, mihin isät uskoivat ja mitä he lapsilleen opettivat. Tässä tapauksessa se oli paha.
Samanlainen tilanne oli, kun Jeesus varoitti fariseuksia ja kirjanoppineita, Mt 7:8–13.
Pietari neuvoi meille oikeaa tietä, 1Pt 1:17–21.
- 9:14 Sana <la'anaah> (8x) = koiruoho, maruna: 5Ms 29:17; Snl 5:4; Jer 9:14; 23:15; Val 3:15,19; Am 5:7; 6:12.

Sen kanssa yhdessä esiintyy usein myös sana <rooš> (2. homon. 12x) = 1. myrkyllinen kasvi, 2. myrkky: 5Ms 29:17; 32:32,33; Job 20:16; Ps 69:22; Jer 8:14; 9:14; 23:15; Val 3:5, 19; Hos 10:4; Am 6:12.

UT:ssa koiruoho = <apsinthos> on 2x jakeessa Ilm 8:11.

Siitä tuleekin eräälle alkoholijuomalle osuva nimi apsinnti.

- 9:15 Karmea lupaus, jonka historia osoittaa todeksi.
- 9:16 Miehet eivät ymmärtäneet katua pahuuttaan, joten Herra kutsui koolle itkijänaisia ja viisaita naisia valittamaan kansan edestä. Naiset monesti joutuvatkin kärsimään miesten pahuudesta.
- 9:20 Jumalattomuus ja pahuus tuhoaa lapset ja nuoret, naiset joutuvat kärsimään siitä ja entä miehet? Noh, he yleensä lopulta kuolevat sodassa tai väkivallan seurauksena.
- 9:21 Noilla ihmisillä oli sama kohtalo kuin aikoinaan Iisebelillä, 2Kn 9:30–37.
- 9:23 Jeesus viittasi tähän, Mt 23:23.
- 9:24 Lihan mukaan tehty ympärileikkaus ei auttanut vanhan liiton aikana ja vielä vähemmän uuden liiton aikana Herrasta luopuneita ja lain rikkojia, Rm 2:25, 3:30.
- 9:25 Ks. Jer 25:23.
- 10:4 Epäjumalat tarvitsevat tukea. Sen sijaan Jumalan armo tukee ihmistä.
- 10:5 Epäjumalia täytyy kantaa. Herra kantaa omiaan.
- 10:11 Tämä jae on kirjoitettu arameankielellä. Siihen aikaan aramea oli maailman kieli niin kuin englanti nykyään. Vanhassa liitossa tämä lause oli tarkoitettu julistettavaksi

kaikille kansoille, jotka ymmärsivät arameaa, ei pelkästään juutalaisille. Uudessa liitossa evankeliumi on tarkoitettu julistettavaksi kaikille kansoille heidän omalla kielellään. Vrt. Jna 1:2ss, Mt 28:18–20, Mk 16:15–16.

- 10:14 Verbi <baa‘ar> (homon. 3, 7x) = 1. olla järjetön/ älytön/ tyhmä, 2. olla raaka/ julma: Ps 94:8; Jes 19:11; Jer 10:8,14,21; 51:17; Hes 21:36.
Tästä verbistä tulee myös adj. <ba‘ar> (5x) = järjetön, älytön, tyhmä: Ps 49:11; 73:22; 92:7; Snl 12:1; 30:2.
- 10:15 Tässä on epäjumalien syvin olemus: ne ovat turhuutta ja naurettavia tekeleitä. Ja kannattaa muistaa, että myös ahneus on epäjumalan palvelua, Kol 3:5, nimittäin mammona-nimisen epäjumalan palvelua. Ja sekin on turhuutta ja naurettavaa touhua.
- 10:16 Perintöheimo = <šeebet nachalaah> (4x): Ps 74:2; Jes 63:17; Jer 10:16; 51:9, viittaa uuteen liittoon.
Jumalan lapset ovat Jumalan perillisiä ja Kristuksen kanssaperillisiä: Rom 4:14; 8:17; Gal 3:29; 4:1,7; Tt 3:7; Hpr 1:2; 6:17; 11:7,9; Jk 2:5; 1Pt 3:7.
Vastustajat yrittivät ryöstää perinnön tappamalla perillisen: Mt 21:38; Mk 12:7; Lk 20:14.
- 10:21 Tässä on yksi hengellisen elämän ja työn lainalaisuuksia: jos paimenet eivät etsi Herraa, he ovat järjettömiä, heillä ei ole hengellistä menestystä ja heidän laumansa hajoaa.
Hengellinen työ on täysin riippuvaista Herrasta. Nuo paimenet harjoittivat järjetöntä jumalanpalvelusta.
Paavali neuvoi meille kaikille, mitä on järjellinen jumalanpalvelus, Rm 12:1–2.

- 10:24 Ettet minua ihan musertaisi = sm: ettet tekisi minua vähäiseksi.
- 11:4 Ilmaus <kuur habbarzel> (3x) = rautapätsi, sulatusuuni: 5Ms 4:20, 1Kn 8:51, Jer 11:4.
 Sen lisäksi sana <kuur> (6x) = sulatusuuni, ahjo: Snl 17:3, 27:21, Jes 48:10, Hes 22:18,20,22.
 Tässä on Vanhan liiton periaate: Jumala on ilmoittanut tahtonsa sanassaan ja kansa on luvannut tehdä sen mukaan, 2Ms 19:5–8. Tämä liitto on rikkoutunut läpi historian jokaisen kansan, sukupolven ja yksityisen ihmisen kohdalla, koska kukaan ei ole pystynyt toteuttamaan Jumalan tahtoa elämässään. Paitsi yksi, uuden liiton välimies, ihminen Kristus Jeesus, Jh 4:34, 19:28–30, Hpr 9:11–28, 10:5–10.
- 11:9 Sana <qešer> (16x) = salaliitto: 2Sm 15:12; 1Kn 16:20; 2Kn 11:14; 12:21; 14:19; 15:15,30; 17:4; 2Ak 23:13; 25:27; Jes 8:12; Jer 11:9; Hes 22:25.
 Salaliittoa on tehty läpi ihmiskunnan historian niin hyvässä kuin pahassa. Salaliiton juuret juontuvat jo ensimmäisiin ihmisiin, 1Ms 4:5–8, kun Kain teki salaliiton synnin kanssa. Samaa perinnettä jatkoi Jaakobin pojista Daan, joka oli käärmeenä tiellä, 1Ms 49:16–18.
 Paras vastamyrkky pahuuden salaliittoa vastaan onkin pelastus Jeesuksessa Kristuksessa.
- 11:13 Häpeä, ks Jer 3:24.
- 11:15 Hepr. teksti on epäselvä ja monitulkintainen.
- 11:19 Jeremia on tässä esikuva Messiaasta, Jumalan Karitsasta, joka ottaa pois maailman synnin, Jh 1:29.
 Ei onnistunut Anatotin miesten suunnitelma. Jeremia

muistetaan vieläkin nimeltään, mutta noiden murhanhimoisten miesten nimiä ei tiedetä eikä muisteta.

- 11:20 Sana <kiljaah> (31x, monikko <kelaajoot>) = 1. munuainen, 2. mieli, ihmisen sisin.

Sana on jälkimmäisessä merkityksessä 13x: Job 16:13; 19:27; Ps 7:10; 16:7; 26:2; 73:21; 139:13; Snl 23:16; Jer 11:20; 12:2; 17:10; 20:12; Val 3:13.

Vastaava kreik. sana <nefros> esiintyy UT:ssa kerran: Ilm 2:23.

Herra tutkii ja koettelee jokaisen ihmisen, onko hänellä lihan mieli vai Hengen mieli, Rm 8:5–7,27, Fil 2:5s.

Jeremia teki aivan oikein, jätti asiansa hänen haltuunsa, joka tuomitsee oikein, ja oli niin ollen esikuva Kristuksesta, 1Pt 2:23.

- 11:21 Kova ukaasi oli näillä Anatotin miehillä Jeremialle. He eivät ymmärtäneet nousevansa itse Herraa vastaan, ja niinpä Jeremian ei tarvinnut puuttua koko asiaan, Herra hoiti sen hänen puolestaan.

- 11:23 Herra ei heti tuonut rangaistusta Anatotin miehille vaan jätti heille aikaa mielenmuutokseen ja katumukseen. Jumalan mieleen ei ole jumalattoman kuolema vaan se, että jumalaton kääntyy tieltään, Hes 18:23, 33:11, Rm 4:4–5.

- 12:1 Pettäjät = <boogdeei beged> on voimakas ilmaisu ja voitaisiin kääntää: petolliset petoksen harjoittajat. Ilmaus on vielä voimakkaampana (moninkertaisena) jakeessa Jes 24:16.

Tämä on inhimilliselle mielellemme suuri ongelmakysymys: miksi jumalattomat ja pettäjät saavat menestyä tässä ajassa? Sitä pohtivat monet Raamatun henkilöt, ja pohtivat tänä

päivänäkin monet niin uskovat kuin epäuskoiset.

Ks. Job 12:6, Ps 73.

12:3 Herra näkee ja tutkii ihmisen sydämen, 1Sm 16:7, Ilm 2:23.

12:4 Tässä on todellinen syy nykyisin nähtävälle ympäristökatastrofille. Se ei ole syntynyt hetkessä, vaan on pitkällisen kehityksen tulos.

12:5 Jordanin tiheiköt: Jer 12:5; 49:19; 50:44; Sak 11:3.

12:6 Jeremialla ei paljon ystäviä ollut, kun oma kotiväkikin (sm: isän huone) olivat petollisia ja kaksinaamaisia. Sellainen toiminta ei sovi uskoville, koska kaksinaamaisuus ei ole Hengen hedelmä vaan ihmisen lihallisen mielen tekoja. Vrt. 1Tm 3:8.

12:7 Tämä toteutui uudemman kerran, kun juutalaiset hylkäsivät Jeesuksen, Mt 23:37–38, Lk 13:34–35.

12:8 Tästäköhän johtuu joissakin avioliitoissa käytetty nimitys tupaleijona?

12:13 Tuolta kylvötyöltä puuttuu Jumalan siunaus, sen vuoksi siitä ei ole hyötyä. Päinvastoin sen yllä on Jumalan viha, ja sen takia se tuottaa häpeän. Mitä ihminen kylvää, sitä hän niittää, Gal 6:7–9, ei ainoastaan aineellisesti vaan myös hengellisesti, Snl 22:8. Jos kylvää Jumalan tahdon mukaisesti, niin silloin kannattaa kylvää paljon, 2Kr 9:6. Muutoin ei oikeastaan kannata kylvää ollenkaan.

12:16 He saavat pysyvän sijan = sm: he rakentuvat/ heidät rakennetaan.

Kyseessä on verbin <baanaah> (373x) = rakentaa, nifʿal-muoto (30x) = 1. tulla rakennetuksi, 2. saada jälkeläisiä.

Vrt 1Ms 16:2, 30:3, Job 22:23, Jer 31:4, Mal 3:15.

Vrt 1Pt 2:4–10, kyse on hengellisestä rakentumisesta.

12:17 Jakeissa 14,15 ja 17 on kyseessä sama verbi <naataš> (21x)
= 1. repiä irti juurineen, 2. temmata pois.

13:2 Jeremia toimi kuuliaisesti Herran sanan mukaan.

13:5 Jeremia sai liikuntaa, kun matkasi Eufratille ja takaisin. Ja vielä toisenkin kerran pitkän ajan kuluttua.

13:7 Vyöstä oli tullut ”good for nothing”. Näin voi käydä ihmisillekin, Tt 1:16.

Verbin <tsalach> (65x) eräs merkitys = menestyä, onnistua, tehota, toteutua, esim: 1Ms 39:2, Ps 1:3, Jes 53:10. Sen vastakohta <loo’ tsalach> (= ei onnistu, jne) (13x): 4Ms 14:41; 5Ms 28:29; 2Ak 13:12; 24:20; Snl 28:13; Jes 54:17; Jer 2:37; 13:7,10; 22:30; 32:5; Dan 11:27.

13:9 Jakeissa 7 ja 9 käytetään samaa verbiä <šaachat> (= turmella):

a) vyöstä nif’al-muotoa (6x) = turmeltua, mennä pilalle, 1Ms 6:11–12, Jer 13:7, 18:4,

b) ylpeydestä hif’il-muotoa = turmella, tuhota, hävittää, Snl 11:9, Jer 13:9.

Ylpeydellä ei ole siunausta: Snl 6:16–19, 8:13, 16:18, Jk 4:6, 1Pt 5:5.

13:11 Millainen vyö liittyy hengelliseen varustukseen?
Vyö ja totuus, Ef 6:13–17.

13:14 Vrt Jer 21:7.

13:15 Verbin <gaabah> (34x) perusmerkitys = olla korkea, mutta sillä on myös merkitys = ylpeillä, korskeilla: 2Ak 26:16,

32:25, Ps 131:1, Snl 18:12, Jes 3:16, Jer 13:15, Hes 16:50, 28:2,5,17, Sef 3:11.

13:17 Jeremiaa sanotaan itkeväksi profeetaksi, eikä suotta.
Vrt. Jer 8:23, 9:9,17, 13:17, 14:17.

13:18 Sana <gebiiraah> (15x) = 1. emäntä, 2. kuninkaan äiti, 3. kuningatar: 1Ms 16:4,8,9; 1Kn 11:19; 15:13; 2Kn 5:3; 10:13; 2Ak 15:16; Ps 123:2; Snl 30:23; Jes 24:2; 47:5, 7; Jer 13:18; 29:2

13:20 Sana <tip'eret> (49x ja 2x rinnakkaismuoto <tip'aaraah>) = 1. koristus, kaunistus, 2. kunnia, loisto, 3. kunnioitus, 4. ylistys, esiintyy tässä luvussa jakeissa 11, 18 ja 20. Sellainen oli Herralle Jumalan kansa (jae 11), mutta kuninkaalle ja hänen äidilleen kruunu (jae 18), vaikka Herra oli tarkoittanut kuninkaan kunniaksi lampaiden lauman eli kansan (jae 20). Herra ei kysellyt kuninkaalta kruunun perään, vaan missä on haltuusi annettu lauma. Tämä on syytä pitää myös uuden liiton aikana kaikkien seurakunnan paimenien.

13:22 Sinulle = sm: kantapäillesi.

13:23 Kuušin valtakunta oli Egyptin eteläpuolella, nykyisen Sudanin alueella. Vrt 4Ms 12:1.

13:26 Häpy = sm: häpeä.

14:5 Peuran vasat tarvitsisivat vihantaa ruohoa kasvaakseen ja kehittyäkseen, villiaaseille riittäisi ruoho kuin ruoho, vaan kumpaakaan ei ole. Ks. seuraava jae.

- 14:7 Sana <mešuubaah> (12x) = pois kääntyminen, luopumus:
Snl 1:32; Jer 2:19; 3:6,8,11,12,22; 5:6; 8:5; 14:7; Hos 11:7;
14:5, siis nimenomaan Jeremian kirjassa.
- 14:8 Usein puhutaan, että ihmisen jumalakuvaan vaikuttavat lapsuuden ja nuoruuden kokemukset, varsinkin lapsen isä- ja myös äitisuhde. Näin varmaan onkin. Ja sen lisäksi myös uskonnollisen ympäristön vaikutus aina lapsuudesta alkaen hamaan harmauteen asti. Sen vuoksi on tärkeää, että Jumalan seurakunnissa annetaan tervettä evankeliumin mukaista opetusta, jotta ihmisten jumalakuva muuttuu oikeaan suuntaan. Tässä profeetta Jeremiakin kaiken hädän ja ahdingon keskellä puhuu Jumalasta: Miksi sinusta on tullut kuin... Jeremia ymmärsi, ettei Jumala ole sellainen, vaikka olosuhteet siltä näyttivätkin. Vrt Jer 15:18.
- 14:9 Meidät on pyhitetty sinun nimellesi = sm: sinun nimesi on lausuttu meidän ylitsemme. Tämä viittaa selvästi Herran siunaukseen, jolla ylipappi Aaronin ja hänen poikiensa tuli siunata Israel, 4Ms 6:22–27.
Jeremialla oli hengellinen mieli: kaiken syntisyyden ja kansan luopumusten keskellä hän huutaa Jumalan puoleen: älä jätä meitä! Sama hengellinen mieli ilmenee läpi Raamatun: tutki tarkemmin!
- 14:13 Nuo väärät profeetat julkesivat puhua Herran nimessä minämuodossa, vaikka Herra ei ollut lähettänyt heitä eikä puhunut heille.
- 14:15 Valheprophetiat kääntyivät noita profeettoja itseään vastaan.
- 14:21 Jeremialla oli tässäkin Hengen mieli: hän tiesi että kansa oli ollutuskoton ja rikkonut liiton, mutta hän vetosi siihen, että Jumala on uskollinen, 2Tm 2:11–13.

- 15:1 Mooses ja Samuel olivat väkeviä Jumalan miehiä, jotka opettivat ja johtivat Jumalan kansaa aikoinaan. Nyt eivät hekään pystyisi olemaan avuksi uppiniskaiselle kansalle.
- 15:2 Ankeat on lupaukset uppiniskaiselle, tottelemattomalle kansalle. Vrt Ilm 13:10.
- 15:4 Hiskia oli Jumalan mielen mukainen hallitsija, mutta hänen poikansa Manasse toimi toisin, 2Kn 21:1–18, 2Ak 33:1–20.
- 15:6 Vrt Jes 1:14, 7:13.
- 15:10 Jeremialle profeetan kutsumus oli rankka, koska hän eli tuohon aikaan. Inhimillisesti se ei tuonut hänelle siunausta vaan kirousta.
Samaa joutuivat kokemaan mm. Job, Mooses, Elia, Paavali ym. Tutki!
- 15:11 Mutta hengellisesti se toi Jeremialle siunauksen, Herra lupasi pitää hänestä huolen vaikeimpinakinaikoina. Vrt. Herran lupaus Filadelfian seurakunnalle, Ilm 3:10.
- 15:13 Vapaasti = <loo' bimchiir> = sm: maksutta, ilman hintaa.
Sana <mechiir> (15x) = sovittu kauppahinta/ palkka, palkkio, maksu, raha: 5Ms 23:19; 2Sm 24:24; 1Kn 10:28; 21:2; 2Ak 1:16; Job 28:15; Ps 44:13; Snl 17:16; 27:26; Jes 45:13; 55:1; Jer 15:13; Val 5:4; Dan 11:39; Mka 3:11.
- 15:14 Vihan tuli, vrt 5Ms 32:22, Jer 17:4.
- 15:16 Jumalan sana sulautui uskossa Jeremian sydämeen. Niin sen tulee sulautua meidänkin sydämeen, sillä muutoin se jää hyödyttömäksi, Hpr 4:2.
Ilmaus <niqraa' šeem 'al> (14x) = lausua nimi jnk yli, olla otettu jnk nimiin: 2Sm 12:28; 2Ak 7:14; Jes 4:1; 63:19;

Jer 7:10,11,14,30; 15:16; 25:29; 32:34; 34:15; Dan 9:18;
Am 9:12.

15:17 Jeremia oli noudattanut Psalmin 1 ohjeita. Niinpä hänen elämänsä kantoi iankaikkista hedelmää.

15:18 Sana <ke'eeb> (6x) = kipu, tuska: Job 2:13; 16:6; Ps 39:3; Jes 17:11; 65:14; Jer 15:18.

Sana <makkaah> (48x) = 1. lyönti, raipanisku, 2. haava, 3. vaiva, 4. tappio.

Sana <'aanuuš> (8x) = 1. parantumaton, 2. turmiota tuottava: Job 34:6; Jes 17:11; Jer 15:18, 17:9,16, 30:12,15; Mka 1:9.

Sana tulee verbistä <'aanaš> (1x) = olla heikko, nif: sairastua, sairastella: 2Sm 12:15.

Samasta verbijuuresta on myös sana <'enooš> (42x) = ihminen, ihmiset, ihmiskunta. Se kuvaa ihmistä heikkona ja vajavaisuuden alaisena elävänä.

Ihmiskunnan 3. sukupolven edustaja Enos sai itselleen juuri tämän nimen, 1Ms 4:26.

Onneksi Jeesuksen Kristuksen evankeliumi on ilosanoma juuri heikoille, vajavaisille, syntisille ja jopa jumalattomille ihmisille, vieläpä Jumalan vihollisille, Rm 5:6–11.

Epätoivoissaan Jeremia jo epäilee, onko Herra häntä kohtaan samanlainen kuin Jobin ystävät aikoinaan olivat Jobia kohtaa, Job 6:15–20.

15:19 Sinä saat palvella minua = sm: sinä saat seisoa minun edessäni. Palvelijalle on suuri kunnia saada seistä iankaikkisen Kuninkaan edessä ja odottaa, minkä tehtävän hän palvelijalleen antaa.

Koko kansa soti Jeremiaa vastaan, mutta ei voinut voittaa, koska Herra oli hänen kanssaan.

Jumalan lupaus: Minä olen sinun kanssasi, tuo siunauksen

kaikissa olosuhteissa monella tapaa. Tuo lupaus toteutuu Jeesuksessa Kristuksessa, Mt 1:23, 28:20. Se on ajasta riippumaton lupaus.

- 16:2 Jeremia oli todella yksinäinen mies, vieläpä Herran käskystä. Voidaan sanoa, että hän oli olosuhteiden uhri. Mutta ei Herran tietämättä. Baabelissa asuville pakkosiirtolaisille hän lähetti Herran käskyn perustaa perheitä, Jer 29:6. Herra näkyy käyttävän yksinäistäkin ihmistä perheneuvojana! Paratiisissa ollessa ihmisen ei ollut hyvä olla yksin, siksi Herra teki Aadamille sopivan avun, Eevan elämäntoveriksi. Jeremia ei ollut paratiisissa vaan tulevan ahdingon keskellä, siksi hänen oli parempi olla yksin, niin kuin Paavalikin myöhemmin neuvoi, 1Kr 7:25–28.
- 16:3 Sana <jillood> (5x) = adj: syntynyt: 2Ms 1:22; Jos 5:5; 2Sm 5:14; 12:14; Jer 16:3.
Tutki tarkemmin erilaiset suhtautumiset syntyviin lapsiin.
Ks myös Jefta, Tm 11:1s.
- 16:4 Sana <tachaluu’iim> (5x) = tuskat, sairaudet: 5Ms 29:21; 2Ak 21:19; Ps 103:3; Jer 14:18; 16:4.
Sana <domen> (6x) = lanta: 2Kn 9:37; Ps 83:11; Jer 8:2; 9:21; 16:4; 25:33.
Onnettomat tulevaisuuden näkymät noilla ihmisillä Jumalan tahdon vastaisella tiellä.
Vrt Jumalan tahdon tien näkymät, Lk 1:65–80.
- 16:6 Sitä minkä Herra oli laissaan kieltänyt, 5Ms 14:1, oli kuitenkin harrastettu, mutta nyt sille tuli loppu.
- 16:10 Nämäpä kuulijat ovat ylen hurskaita omasta mielestään, kun kyselevät, että mitä pahaa me olemme tehneet! Jumalan edessä on turha yrittää näytellä hurskasta. Ihminen voi pettää

ihmisiä, jopa itseään, mutta ei Jumalaa.

Vrt. Ilm 3:14–17.

- 16:11 Isät aloittivat epäjumalien palvelemisen, ja seuraava sukupolvi jatkoi.
- 16:12 Pahuuskin pyrkii noudattamaan lisääntymisen ja jatkuvuuden lakia. Vrt 2Kr 4:15, Jh 1:16.
- 16:20 Hyvä kysymys ja naseva vastaus. Silti monet yrittävät tehdä itselleen jumalia, kuka mistäkin, joita he pitävät elämänsä johtotähtinä.
- 17:1 Sana <’eet> (4x) = piirrin, taltta, kynä: Job 19:24; Ps 45:2; Jer 8:8; 17:1.
Sana <šaamiir> (3x) = timantti, korundi: Jer 17:1; Hes 3:9; Sak 7:12.
Samalla sanalla on myös toinen homonyymi (8x), joka tarkoittaa ohdaketta tai orjantappuraa.
Sitä käytetään myös 3x sekä paikan- että henkilönnimenä (Jos 15:48, Tm 10:1, 1Ak 24:24).
- 17:5 Ihminen menettää siunauksen, kun hänen sydämensä luopuu Herrasta, ja tilalle tulee kirous.
- 17:6 Alaston puu = <’ar’aar> (2x): Ps 102:18, Jer 17:6.
Vrt. kaikkensa menettäneet, Ps 102:18.
- 17:8 Vrt Ps 1:3, 92:14.
- 17:9 Näin luonnehtii Jumalan sana syntisen ihmisen sisintä, ks. myös Ps 64:7.
Jeesus sanoikin, että ihmisen täytyy syntyä uudesti, ylhäältä, mikäli aikoo edes nähdä Jumalan valtakuntaa, Jh 3:3.
Ihminen ei voi tuntea perinpohjin toisen ihmisen sydäntä, ei edes omaansaakaan.

Mutta Jumala on sydänten tuntija, 1Jh 3:18–22, Snl 24:12, Apt 15:8, Rm 8:27, 1Kr 4:5, Hpr 4:12–13.

17:10 Herra antaa jokaiselle palkan tekojen, vaelluksen ja tekojen hedelmän mukaan. Ks. Rm 6:23. Tutki!

17:12 Tämä viittaa esikuvallisesti Uuteen Jerusalemiin, Ilm 22:3.

17:13 Vrt Jh 8:6–8, 4:13–14, 7:37–39.

17:15 Missä on Herran sana?

Evankeliumi antaa vastauksen: Jk 1:18, Rm 10:8, Kol 3:16.

Lisäksi Jumalan sana on jo toteutunut luomisessa, Hpr 11:3.

17:16 Jeremia oli sekä profeetta että paimen ja siten esikuva Messiaasta.

17:18 Perin pohjin = <mišneeh> (35x) = sm: kaksinkertaisesti.

17:23 Ilmaus <hittaah et 'ozen> = kallistaa korva, kuunnella tarkoin, esiintyy Jeremialla 8x: Jer 7:24,26; 11:8; 17:23; 25:4; 34:14; 35:15; 44:5.

Muulla ilmaus on muodossa <hittaah 'ozen> (19x):

2Kn 19:16, Ps 17:6; 31:3; 45:11; 49:5; 71:2; 78:1; 86:1; 88:3; 102:3; 116:2; Snl 2:2; 4:20; 5:1,13; 22:17; Jes 37:17; 55:3; Dan 9:18.

18:7 Katuuko Jumala? Ei sillä tavoin kuin ihminen, mutta jakeet 7–10 osoittavat, että sekä rangaistustuomio että siunauksen lupaus ovat ehdollisia.

18:12 Nämä uppiniskaisesti kieltäytyivät noudattamasta Jumalan sanan neuvoa, jonka jo viisas kuningas Salomo aikoinaan antoi, Snl 3:5. Ja tunnustivatkoan nuo miehet vakavissaan, että heidän paha sydämensä on paatunut, vai ivailivatko he Jeremiaa?

- 18:13 Kauhistavat teot (<ša'aruurit> 2x): jo aiemmin oli profeetta Hoosea varoittanut tällaisesta Israelia, joka sitten vietiinkin pakkosiirtolaisuuteen, Hos 6:10, 2Kn 18:9–12.
Nyt sitten Jeremia varoitti Juudaa samasta asiasta kolmeen kertaan, Jer 5:30, 18:13, 23:14.
Lopputuloks oli sama, 2Kn 25:1–30.
Herra puhutteli kuitenkin kansaansa kauniilla nimellä neitsyt Israel.
Vrt. Joosef, jolla oli hengellinen mieli morsiantaan kohtaan, jonka hän luuli virheellisesti pettäneen häntä, Mt 1:19.
- 18:16 Ikuisen ivan vihellyksen aihe: ks 2Ak 29:8; Jer 19:8; 25:9,18; 29:18; 51:37; Mka 6:16. Vrt. Jer 24:9.
- 18:18 Lyödään hänet sanoilla (sm: kielellä). Nämä olivatkin varsinaisia kielimiehiä. Koska heidän joukossaan oli pappeja, viisaita ja profeettoja, niin tokihan heidän täytyi olla oikeassa, joten voitiin vetää varma johtopäätös: ei kuunnella Jeremian puheita. Jumalan sanan edessä suurikin ja mielestään viisas joukko voi olla väärässä.
- 18:20 Hyvän pahalla palkitseminen ei tuo siunausta vaan onnettomuutta: 1Ms 44:4; 1Sm 25:21; Ps 35:12; 38:20; 109:5; Snl 17:13; 24:20; Jer 18:20.
Uudessa liitossa varoitetaan, ettei edes pahaa pidä palkita pahalla: Rm 12:17; 1Ts 5:15; 1Pt 3:9, vaan parempi on voittaa paha hyvällä, Rm 12:19–21. Vrt 2Ak 32:25.
Jeremian sanat tämän jakeen loppuosassa sopivat esimerkiksi myös uuden liiton uskoville, mutta seuraavien jakeiden 21–23 sanat ja toivotukset eivät, koska Jeremia eli vanhan liiton aikaan, jossa periaatteena oli: silmä silmästä, hammas hampaasta, eli kosto.

- 19:4 Saastuttaneet = sm: tehneet vieraaksi, muuttaneet vieraan näköiseksi.
- 19:8 Ks Jer 18:16.
- 20:2 Pappi Pashur, paitsi että oli uppiniskainen, oli lisäksi kovasydäminen.
- 20:3 Nimi <maagoor missaabib> (7x) merkitsee: kauhua (kaikkialla) ympäriinsä.
Ks. Ps 31:14; Jer 6:25; 20:3,10; 46:5; 49:29; Val 2:22.
- 20:5 Sana <jegii'a> (16x) = 1. vaivannäkö, työ,
2. vaivannäön tulos,
3. vaivalla hankittu (omaisuus):
1Ms 31:42; 5Ms 28:33; Neh 5:13; Job 10:3; 39:11, 16;
Ps 78:46; 109:11; 128:2; Jes 45:14; 55:2; Jer 3:24; 20:5;
Hes 23:29; Hos 12:9; Hag 1:11. Vrt Snl 14:23, 5:10, 10:22.
- 20:7 Verbi <paataah> (27x) = qal (5x): olla yksinkertainen/
oppimaton/ kokematon: 5Ms 11:16; Job 5:2; 31:27;
Snl 20:19; Hos 7:11,
nif (2x): 1. suostua tulemaan petetyksi, antaa pitää itseään
yksinkertaisena, 2. suostua, taipua: Job 31:9; Jer 20:7,
pi (17x): 1. käyttää hyväkseen toisen yksinkertaisuutta/
kokemattomuutta, viekoitella, 2. vietellä, 3. koettaa
vakuuttaa, taivutella: 2Ms 22:15; Tm 14:15; 16:5; 2Sm 3:25;
1Kn 22:20–22; 2Ak 18:19–21; Ps 78:36; Snl 1:10; 16:29;
24:28; Jer 20:7; Hes 14:9; Hos 2:16,
pu (3x): 1. tulla viekoitelluksi, 2. tulla taivutetuksi, saada
taipumaan, 3. tulla vietellyksi: Snl 25:15; Jer 20:10;
Hes 14:9,
hitp: joutua petetyksi, tulla vietellyksi, (ei BHS:ssa,
ainoastaan apokryf. Siirakin kirjassa).

Vrt. Abraham, 1Ms 20:13, Elia, 1Kn 19:3–14, Johannes Kastaja, Mt 11:2–3.

Kaikkea ei ihminen tiedä, eikä kaikki mene niin kuin ihmisestä hyvältä näyttäisi.

Kuningas Salomo kirjoittikin: Herralta tulevat miehen askeleet, mitäpä ymmärtäisi tiestään ihminen itse? Snl 20:24.

20:10 Sana <dibbaah> (9x) = 1. huhu, kuulopuhe, 2. huono maine, 3. parhaaminen, panettelu, pahanpuhuminen: 1Ms 37:2; 4Ms 13:32; 14:36,37; Ps 31:14; Snl 10:18; 25:10; Jer 20:10; Hes 36:3.

Jeremian kohdalla päti vanha sanonta: kun on tällaisia ystäviä, ei vihollisia tarvitakaan.

20:14 Samoin puhui aikoinaan Job epätoivoissaan, Job 3:1–26.

21:8 Vrt Ps 1:6.

22:4 Ehdollinen lupaus, joka ei toteutunut.

22:5 Ehdollinen lupaus, joka toteutui.

22:7 Verbi <qiddas> (piel-muoto) tarkoittaa, että Herra vihkii tuhoojat pyhään sotaan Jerusalemiä vastaan: Jer 6:4, 22:7, 51:27–28.

22:11 Sallum on sama kuin Jooahas, 2Kn 23:31–35.

22:15 Ahneus ja vallanhimo käyvät käsi kädessä, sen osoittaa Joojakimin elämä.

Niin myös Jumalan mielen mukainen nöyryys ja siunaus, sen osoittaa Joosian elämä.

Nämä molemmat miehet elivät yhteiskunnan huipulla. Silloin hänen kävi hyvin: Jumalan tahdossa eläessään Joosialle kävi hyvin, mutta hän kohtasi loppunsa

sotkeutuessaan hänelle kuulumattomaan sotaan Egyptin kuningasta Nekoa vastaan, 2Ak 35:20–25.

22:16 Joosia halusi elämässään tuntea Herran. Se vaikutti hänen kohdallaan oikeita tekoja, jotka todistivat hänen tuntevan Herran.

22:17 Ahneus ja häijyys lähtevät sydäimestä, ja ne johdattavat ihmisen pahuuteen. Sellainen ei ole Jumalasta vaan maailmasta, 1Jh 2:16.

22:18 Vrt Sidkialle annettu lupaus, Jer 34:5.

22:19 Ahneelle ja häijylle kuninkaalle Jumala lupasi kurjan lopun, ja niin Joojakimille kävikin, 2Ak 36:5–8. Kuinkahan monen kuninkaallisen ja hallitsijan kohdalla tämä sama on toteutunut sen jälkeen? Ymmärtävätkö kuninkaalliset ja kansojen hallitsijat ottaa opikseen?

22:20 Abarimin vuorilla kuoli Mooses, 4Ms 27:12; 33:47,48; 5Ms 32:49; Jer 22:20.

22:22 Nämä paimenet ovat esikuvana siitä, mistä Paavali varoitti Efeson kristittyjä, Ef 4:14.

22:24 Kuningas Joojakin tunnetaan myös nimillä Jekonja ja Konja. Hän ei voinut turvata ylhäiseen uskonnolliseen asemaansa. Meidän Jumalamme ei kunnioita ihmisten uskonnollista korkeamielisyyttä, vaan lastensa hengellistä nöyrymielisyyttä, koska sen vaikuttaa uskovissa Jumalan Pyhä Henki.

22:25 Sana <jaagoor> (2x) = peloissaan/ kauhuissaan oleva: Jer 22:25, 39:17.

Jumalan lupaus näille kahdelle pelkäävälle miehelle oli täysin päinvastainen.

Sana tulee verbistä <jaagar> (5x) = pelätä, olla kauhuissaan: 5Ms 9:19; 28:60; Job 3:25; 9:28; Ps 119:39.

- 22:30 Tämä ennustus toteutui kirjaimellisesti, sillä Jeesuksen kasvatusisä Joosef oli Konjan (eli Jekonjan eli toiselta nimeltään Joojakinin) jälkeläinen, Mt 1:11–17, mutta Jeesus ei ollut Joosefin poika, Mt 1:18–25.
- Jeesus oli Daavidin sukua myös äitinsä puolelta, Lk 3:23–31. Näin Jeesuksella on kasvatusisänsä puolelta juridinen oikeus Daavidin valtaistuimeen, mutta ainoastaan äitinsä puolelta todellinen oikeus.
- Näin Jumala sääti osoittaakseen, ettei Kristuksessa ole miestä eikä naista, eli kumpikaan sukupuoli ei pääse moittimaan toista: nainen (Eeva) lankesi ensin syntiin, mutta mies (Joojakin) sotki Daavidin kuningassuvun perimysjärjestyksen. Messias tuli pelastamaan molemmat, 1Tm 2:15.
- Joojakin joutui Baabeliin (2Kn 24:8–17), jossa hän kyllä sai lapsia, 1Ak 3:17–18, mutta kukaan heistä ei hallinnut Juudaa kuninkaana. Joojakin ilmeisesti lopulta tyytyi osaansa ja palveli kiltisti Baabelin kuningasta, 2Kn 25:27–30.
- Uskon kuuliaisuuden tiellä Herra antoi lapsettomalle Abrahamille paljon jälkeläisiä, 1Ms 15:2s, mutta tottelemattomuuden tiellä Herra teki Joojakinin lapsettomaksi.
- 23:1 Paimenen tehtävä on suojella laumaa ja koota se yhteen. Nämä paimenet toimivat juuri päinvastoin.
- 23:3 Hedelmällisyyden seurauksena on lisääntyminen. Ja toisin päin: lisääntymisen edellytyksenä on hedelmällisyys. Näin on myös uudessa liiton hengellisessä elämässä.

- 23:5 Tämä ja seuraava jae ovat ennustus Messiaasta.
- 23:6 Tämä on yksi Vanhan testamentin ilmoittamista Messiaan nimistä: <jhwh tsidqeenuu>.
- 23:9 Uudessa liitossa Paavali puhui samaan tyyliin, 2Kr 5:13.
- 23:10 Sana <meruutsaah> (5x) = 1. juoksu, kiirehtiminen, 2. juoksutyö: 2Sm 18:27; Jer 8:6; 22:17; 23:10.
- 23:11 He ovat jumalattomia = sm: he ovat saastuneita, joutuneet eroon Jumalasta. Nämä profeetat ja papit ovat täysin väärällä tiellä.
- 23:12 Jumalan tahdon vastainen tie on kuin liukas polku pimeässä. Jumalan tahdon tie on uusi ja elävä tie, Jeesus-tie, hengellisesti valtatie, Hpr 10:20, Jh 14:6, Jes 35:8.
- 23:24 Jo Mooses ja Salomo aikoinaan ymmärsivät tämän, 5Ms 10:14, 1Kn 8:27, 2Ak 2:6, 6:18, ja myöhemmin Nehemia, Neh 9:6.
- 23:25 Näitä uneksijoita on myöhemminkin, Jda 1:18.
- 23:28 Vilja puhdistetaan juuri sitä varten, että akanat saadaan poistettua jyvien seasta.
- 23:29 Tässä on sanan <kooh> sijasta mahdollisesti verbin <kuuh> = polttaa, qal part <kooweeh> = polttava. Verbi esiintyy muualla vain nif-muodossa (2x) = palaa, kärventyä: Snl 6:28, Jes 43:2.
- 23:33 Alkutekstissä oleva sana <massaa'> merkitsee sekä 1. kuorma, taakka, että 2. ennustus.
- 24:1 Jekonja on nimen Joojakin toinen muoto, samoin Konja, Jer 22:24.

- 24:7 Elämässä tärkeintä on tuntea Herra, Fil 3:8–11, 1Jh 5:20.
Ihminen ei voi tuntea Herraa parhaimmillaan aivoilla ja terävimmälläkään älyllä vaan sydämen uskolla.
- 24:8 Ei voi syödä niiden huonouden takia: ilmaus esiintyy hepr. tekstissä jakeissa Jer 24:2,3,8 ja 29:17.
- 24:9 Sana <zewaa'aah> (6x) = vapiseminen, pelko, kauhu:
2Ak 29:8; Jes 28:19; Jer 15:4; 24:9; 29:18; 34:17.
Sana <šeniinaah> (4x) = pilkkaamisen kohde, irvailun aihe:
5Ms 28:37; 1Kn 9:7; 2Ak 7:20; Jer 24:9.
Vrt. Jer 18:16.
- 25:4 Heidän puheelleen = sm: kuullaksenne.
- 25:5 Herra kehotti kansaa useita kertoja kääntymään pois pahalta tieltä: 1Kn 13:33; Jer 18:11; 25:5; 26:3; 35:15; 36:3,7;
Jna 3:8,10.
Pahat teot eivät tuo siunausta vaan päinvastoin: 5Ms 28:20;
Ps 28:4; Jes 1:16; Jer 4:4; 21:12; 23:2,22; 25:5; 26:3; 44:22;
Hos 9:15.
- 25:9 Herra nimittää Nebukadnessaria palvelijakseen, mutta ei siunauksena vaan rangaistuksena Juudalle.
Herran palvelijat, ks. Tt 1:1.
Ivan vihellys, ks. Jer 18:16.
- 25:11 Tämä oli tärkeä ennustus, jonka huomasi myöhemmin Baabelin kuninkaan hovissa palvellut profeetta Daniel, Dan 9:2. Daniel oli Baabelissa hyvin korkeassa asemassa, Jeremia taas Juudassa hyvin alhaisessa asemassa.
- 25:12 Baabel toimi rangaistuksen vitsana Juudalle, mutta sai myöhemmin kokea rangaistuksen sekin.

Sama lupaus annettiin aiemmin Assurin kuninkaalle,
Jes 10:12ss.

25:20 Sekakansa: 2Ms 12:38; Neh 13:3; Jer 25:20,24; 50:37;
Hes 30:5. Vrt. samarialaiset.

25:23 Ilmaus <qetsuutseei peeaah> (3x) = pääläen ympäriltä kerityt
(VT 1933), ne jotka leikkaavat hiuksensa ohimoilta:
Jer 9:25; 25:23; 49:32.

25:25 Simri on sijainniltaan tuntematon maa, joka mainitaan vain
tässä. Se lieene sijainnut lähellä Eelamia ja Meediaa, koska
mainitaan yhdessä niiden kanssa.

25:26 Seesak on mahd. Baabelia tarkoittava salanimi Atbash-
koodin mukaisesti, vrt. Jer 51:1,41.
(Wikipedia:) Yksi vanhimmista varsinaisista
salakirjoituksista on Atbash-koodi. Siinä kirjaimistossa
aakkosjärjestyksessä viimeinen kirjain vaihdetaan
ensimmäiseen, toiseksi viimeinen toiseen, ja niin edelleen.
Nimi *atbash* tulee heprean kirjaimista alef-tav-bet-shin.
Suomalaisilla aakkosilla se toimisi siten, että A:sta
tulisi Ö ja B:stä Ä jne. Atbash-koodausta käytettiin yleisesti
tietyissä piireissä satoja vuosia ennen ajanlaskun alkua, ja
onpa Raamatussakin Jeremian kirjassa Atbash-koodattuja
nimiä.

25:27 Verbi <qii'> (9x) = oksentaa: 3Ms 18:25,28; 20:22;
Job 20:15; Snl 23:8; 25:16; Jer 25:27; Jna 2:11.
Vastaava substantiivi (3x): Jes 19:14; 28:8; Jer 48:26.
UT:ssa on kerran vastaava kreik. verbi <emeoo> jakeessa
Ilm 3:16.

25:30 Verbi <šaa'ag> (20x) = 1. ärjyä, 2. huutaa tuskissaan,
3. räyhätä. Tutki!

Ilmaus <mimmaaroom> (9x) = korkeudesta, ilmentää yleensä Jumalan puhetta tai armotekoja: 2Sm 22:17; Job 31:2; Ps 18:17; 102:20; 144:7; Jes 24:18; 32:15; Jer 25:30, tai Jumalan tuomioita ja kuritusta: Jes 24:18; Val 1:13.

Tosin jotkut ylimieliset ihmisetkin luulevat voivansa puhua korkeudesta käsin: Ps 73:8.

Huutaa... = sm: vastaa sotahuudolla/ ilohuudolla..., sillä sanalla <heeidad> (7x) on merkitykset: 1. sotahuuto, 2. ilohuuto. Herran omille se on ilohuuto, mutta Herran vastustajille sotahuuto.

Vrt. Lk 17:20–21, Rm 2:28–29.

- 25:31 Tässä on yksi lupaus jumalattomille.
- 26:2 Hepr. tekstistä ei selviä varmaksi, tultiinko Juudan kaupungeista Herran temppeliin palvomaan Herraa vai temppeliä.
- 26:8 Sama asenne toistui myöhemmin jo uuden liiton alkuvaiheessa, Apt 7:57–60, 22:22.
- 26:9 Siilo = <šiilooh> (32x) oli paikkakunta, jonne ilmestysmaja alun perin pystytettiin Joosuan aikana: Jos 18:1,8–10; 19:51; 21:2; 22:9,12; Tm 18:31; 21:12,19,21; 1Sm 1:3,9,24; 2:14; 3:21; 4:3,4,12; 14:3; 1Kn 2:27; 14:2, 4; Ps 78:60; Jer 7:12,14; 26:6,9; 41:5.
- 26:11 Tämä on samalla esikuvallista Messiaasta, siitä miten Jeesusta kohdeltiin, Mt 26:62–66.
- 26:16 Ruhtinaat ja kaikki kansa ymmärsivät hengellisiä asioita paremmin kuin papit ja profeetat.

- 26:17 Myös muutamat maan vanhimmista ymmärsivät asian oikean laidan. Entä muut vanhimmat?
- 26:19 Ilmaus <chillaah 'et peneei jhwh/ 'eel> (13x) = (sm: pehmentää Herran kasvoja), lepyttää Herraa, anoa Herralta armoa, etsiä Herran mielisuosiota: 2Ms 32:11, 1Sm 13:12, 1Kn 13:6 (2x), 2Kn 13:4, 2Ak 33:12; Ps 119:58, Jer 26:19; Dan 9:13; Sak 7:2; 8:21,22, Mal 1:9.
- 26:21 Uuria oli oikeanlainen profeetta, mutta samalla pelokas ihminen. Yhtä vajavainen kuin mekin.
- 27:1 Kysymys on todennäköisesti Sidkiasta, kuten käy ilmi jakeista 3 ja 12. Myös muutamat hepr. käsikirjoitukset ja syyrialainen käännös tukevat tätä käsitystä, vaikka masoreettisessa tekstissä on Joojakim. Tai sitten on niin, että tämä Herran sana tuli Jeremialle jo etukäteen Joojakimin aikana, ja se toteutui Sidkian aikana.
- 27:3 Jeremia ei sokeutunut maailman politiikkaan poliitikkona, vaan lähetti kansojen hallitsijoille varoituksen sanan Jumalan profeettana.
- 27:9 Tuon ajan hallitsijoilla tuntui olevan palveluksessaan koko ennustelijoiden kavalkadi profeetoista velhoihin. Mitenkähän lie nykyään? Joka tapauksessa yksi ainoa Jumalan profeetta kumosi kaikkien heidän väärät neuvonsa ja varoitti niiden tuomasta tuhosta. Näin oli käynyt jo aiemminkin Miika Jimlan pojan päivinä, 1Kn 22:13s. Vaan uskottiinkos häntä?
- 27:19 Meri tarkoittaa pronssista tehtyä suurta peseytymisallasta, 1Kn 7:23–26, 2Ak 4:2–5.
- 28:3 Hyvin optimistinen mutta väärä profetia. Baabelin pakkosiirtolaisuus kesti 70 vuotta niin kuin Jeremia oli

ennustanutkin, Jer 25:11–12, 29:10, 2Ak 36:21–23, Esr 1:1, Dan 9:2, Sak 1:12.

- 28:4 Tämäkin oli väärä profetia. Joojakin – sen enempää kuin muukaan väki – ei palannut Jerusalemiin vaan kuoli Baabelissa, 2Kn 25:27–30, Jer 52:31–34.
- 28:8 Profeetan tehtävä ei ollut VT:n aikaan kovinkaan kadehdittava. Eikä taida olla nykyäänkään.
- 28:9 Tämmöinen profeetta olisi ihmisille mieluinen ja hän kyllä saisi kansan suosiota. Sen oli kokenut jo aiemmin profeetta Jesaja, Jes 30:10. Ehkäpä Jeremia oli ymmärtänyt lukea Jesajan kirjoitukset. Ainakin Daniel ymmärsi tutkia Jeremian kirjoituksia, Dan 9:2. Kaikki nuo profeetat muuten ennustivat myös rauhaa – mutta vain ja ainoastaan Messiaassa ja hänen tulevassa valtakunnassaan. Ihmisten lihallinen mieli haluaisi rauhan ja hyvinvoinnin ilman Messiasta, joka on Rauhanruhtinas, Jes 9:5.
- 28:10 Hananja oli uskollinen omaksumalleen linjalle ei ainoastaan puheissa vaan myös teoissa. Valitettavasti.
- 28:11 Hananja lausui väärän ennustuksen, mutta koska Jeremialla ei ollut siihen hetkeen Jumalan sanaa, hän oli vaiti ja meni pois. Se olikin viisainta, joskus on parasta olla kärsivällisesti vaiti, vrt. 1Ms 35:22. Eikä Jeremia ollut sanakiistojen kipeä, 1Tm 6:4. Hänellä oli kipuja tarpeeksi muutenkin. Ks. Jer 10:19, 20:2.
- 28:15 Jakeet 15–17: Nyt toteutui se Herran sana, jonka kuningas Salomo oli tuonut julki jo kauan sitten, Snl 21:28. Jeremia kuunteli Jumalan puhetta, siispä hänelle tuli Herran sanajulistettavaksi, mutta Hananja vääränä todistajana tuhoutui. Ei nähnyt Hananja kahta vuotta, toteutuuko hänen

lausumansa ennustus, koska hän kuoli jo parin kuukauden päästä.

- 29:6 Jumala on asettanut lisääntymisen lain, niin fyysisesti kuin hengellisestikin, 1Ms 1:28, 2Kr 4:15.
- 29:7 Tämä on hyvä neuvo kristityille tänäänkin kaikissa kaupungeissa ja yhteiskunnissa.
- 29:8 Pettämistä on ollut läpi historian, sen alkulähde on käärme: 1Ms 3:13; 2Kn 18:29; 19:10; 2Ak 32:15; Jes 36:14; Jer 4:10; 29:8; 37:9; 49:16; Ob 1:3,7.
- 29:10 Israelin kansa joutui harhailemaan 40 vuotta autiomaassa Egyptistä lähdön jälkeen tottelemattomuuden takia. Sinä aikana vaihtui vanha sukupolvi uuteen.
Nyt Juudan kansa joutui Baabeliin pakkosiirtolaisuuteen 70 vuodeksi samasta syystä. Tämä onkin jo melkein ihmisen koko elinaika: 2Ak 36:21; Psa 90:10; Jer 25:11–12; 29:10; Dan 9:2; Sak 1:12.
- 29:14 Ilmaus <šaub ('et) šebut> (23x) = kääntää kohtalo: 5Ms 30:3; Job 42:10; Ps 14:7; 53:7; 85:2; 126:4; Jer 29:14, 30:3,18; 31:23; 32:44; 33:7,11,26; 48:47; 49:6,39; Val 2:14; Hes 16:53; 29:14; 39:25; Hos 6:11; Jl 4:1; Am 9:14; Sef 2:7; 3:20. Tutki!
- 29:26 Verbi <šaaga'> (7x) = pu. part: hullu, järjetön, mielipuoli, hitp: käyttäytyä mielipuolen tavoin: 5Ms 28:34; 1Sm 21:15,16; 2Kn 9:11; Jer 29:26; Hos 9:7.
- 29:27 Jeremia oli jo kerran ollut yön yli jalkapuuissa, Jer 20:2–3, nyt hänelle tarjottiin jo kaularautaa rangaistukseksi.
- 30:3 Ilmaus <šaub 'et šebut>, ks Jer 29:14.

- 30:11 En jätä rankaisematta: verbin <naaqaah> (44x) pi'el =
 1. jäädä rankaisematta: 2Ms 20:7; 34:7; 4Ms 14:18;
 5Ms 5:11; 1Kn 2:9; Jer 30:11; 46:28; Nah 1:3
 2. julistaa syyttömäksi, vapauttaa rangaistuksesta: Job 9:28;
 10:14; Ps 19:13; Jl 4:21.
 Kurittaa kohtuudella/ oikeudenmukaisesti: Jer 10:24; 30:11;
 46:28.
- 30:12 Sana <'aanuuš> (8x) = 1. parantumaton, 2. tuhoava:
 Job 34:6; Jes 17:11; Jer 15:18; 17:9,16; 30:12,15; Mka 1:9.
 Sana tulee verbistä <'aanaš> = nif: sairastua, sairastella, joka
 esiintyy vain kerran: 2Sm 12:15.
 Vrt. sana <'enooš> (42x) = ihminen. Tämä sana kuvaa
 ihmistä heikkona ja vajavaisena olentona suhteessa
 Jumalaan, esim Ps 8:5, 144:3.
- 30:13 Synnin ja tottelemattomuuden tiellä asiat ovat näin huonosti.
 Jumalan tahdon ja siunauksen tiellä asiat ovat paljon
 paremmin: 2Ms 15:26, Jes 58:8, Jer 30:17, Ps 68:5; Jh 14:26;
 15:26; 16:7; 1Jh 2:1.
- 30:14 Tärkeän verbin <'aahab> (208x) = rakastaa, pi. part. (16x) =
 rakastaja, esiintyy muulloin kielteisessä merkityksessä:
 Jer 22:20,22; (30:14;) Val 1:19; Hes 16:33,36,37; 23:5,9,22;
 Hos 2:7,9,12,14,15; ja vain kerran tai kaksi myönteisessä
 merkityksessä: rakkaat ystävät, (Jer 30:14,) Sak 13:6.
 Tässä sana voi merkitä kumpaa tahansa. Useimmat
 käännökset tulkitsevat sen rakastajiksi, mutta LXX tulkitsee
 sen sanalla <filoi> = ystävät. Niinpä LLL-käännös on
 valinnut rakkaat ystävät.
 Näinhän on avioliitossakin, aviopuolisoiden välillä tulee olla
 rakkaus, mutta ulkopuoliset rakastajat ovat synniksi.

Aviopuoliso on paras rakastaja!

Syntien seurauksena on kuritus, ks 1Pt 2:19–20.

30:17 Haavojen kasvaminen umpeen, ks: Jes 58:8; Jer 8:22; 30:17; 33:6.

30:18 Jakeen alkupuolella käännös voi olla myös: ...minä käännän Jaakobin majojen kohtalon.

30:19 Eivät he jää mitättömiksi, ks Sak 13:7.

30:21 Kuinka kukaan voi lähestyä pyhää Jumalaa (2Ms 19:21–22, Jes 33:14)? Koska Herra armossaan on antanut sen mahdollisuuden, Ef 2:11–22.

30:22 Minä olen = <'ehjeeh> voi viitata myös Jumalan omaan nimeen, jonka hän ilmoitti Moosekselle, 2Ms 3:14. Tutki tarkemmin, Mt 1:23.

31:3 Jeesus sanoi: Ei kukaan voi tulla minun luokseni, ellei Isä häntä vedä, Jh 6:44. Jumala vetää ihmisiä Jeesuksen luo armossaan, koska hän rakastaa meitä ikuisella rakkaudella. Vrt. Hos 11:4.

31:5 Näin on kuuliaisuuden ja Jumalan siunauksen tiellä, mutta tottelemattomuuden tiellä tämäkin asia on toisin, 5Ms 28:30. Vrt myös 5Ms 20:6.

31:9 Tämä on tärkeä lupaus kaikille, jotka uskovat Jeesukseen. Johdatan: verbi <jaabal> esiintyy kahdessa johdetussa muodossa:

a) hif (7x) = viedä, ohjata, saattaa, johdattaa: Ps 60:11; 68:30; 76:12; 108:11; Jes 23:7; Jer 31:9; Sef 3:10,

b) hof (11x) = tulla viedyksi/ saatetuksi/ tuoduksi (lahjana): Job 10:19; 21:30,32; Ps 45:15,16; Jes 18:7; 53:7; 55:12; Jer 11:19; Hos 10:6; 12:2.

Jumala johdattaa tasaista tietä, jolla ei tarvitse kompastua, eikä ontuvan jalka nyrjähdä, Jes 40:3, Hpr 12:13.

Vrt 1Ms 32:26–32. Tutki tarkemmin!

Rukoillen: sana <tachanuuniim> (18x) = 1. rukous, armon anominen, 2. anelu: 2Ak 6:21; Job 40:27; Ps 28:2,6; 31:23; 86:6; 116:1; 130:2; 140:7; 143:1; Snl 18:23; Jer 3:21; 31:9; Dan 9:3,17,18,23; Sak 12:10.

Esikoinen: tämä on hengellinen esikuva esikoisuudesta, sillä Efraim oli Joosefin pojista nuorempi, ja Joosef oli Jaakobin 12 pojasta toiseksi nuorin, tosin Raakelin esikoinen.

Raakelkin oli saanut aiemmin nimelleen kaksi poikaa orjattarestaan Bilhasta.

Tutki esikoisuus ja esikoisoikeus tarkemmin!

31:11 Tämä viittaa Messiaaseen, jossa meillä on lunastus, Kol 1:14, Ef 1:7.

31:12 Kukkula = <maaroom> viittaa Siionin korkeaan, ylhäiseen paikkaan ja asemaan, taivaallisiin, 2Kr 5:2, Ef 1:3, 2:6, Hpr 11:16, 12:22. Tutki taivaalliset tarkemmin!

Verbillä <naahar> on kaksi homonyymiä:

1) virrata: Jes 2:2; Jer 31:12, 51:44, Mka 4:1, ja

2) säteillä t. loistaa ilosta: Ps 34:6, Jes 60:5.

Runsaasti kasteltu puutarha, vrt Jes 58:11, 1Ms 2:8–10, Lk 23:42–43.

31:13 Vrt. Ps 148:12, jossa mainitaan toisin päin: vanhat yhdessä nuorten kanssa ylistävät Herraa.

Herra on kaiken lohdutuksen Jumala, 2Kr 1:3.

31:14 Runsaudella = sm: lihavuudella. Tämä ei tarkoita fyysistä ylipainoa ja sen aiheuttamaa pahoinvointia, vaan siunausta kurjuuden vastakohta, kaikinpuolista hyvinvointia.

- 31:15 Tämä ennustus toteutui katkeralla tavalla, kun Herodes järjesti pienten poikalasten joukkomurhan Beethlehemissä, Mt 2:16–18.
Verbi <baakhaah> (114x) = itkeä, esiintyy vain 2x pi‘el-muodossa, tässä ja Hes 8:14, ks. myös Dan 11:37.
- 31:18 Ihmisen ei kannata olla kuin opettamaton mullikka.
Vrt. Ps 32:9.
- 31:20 Lempilapsi: sana <ša‘ašu‘iim> (9x) = ilo, riemu, ihastus: Ps 119:24,77,92,143,174; Snl 8:30,31; Jes 5:7; Jer 31:20. Sisimpäni värejä, vrt Jes 16:11, Ll 5:4.
- 31:21 Ilmaus neitsyt Israel = <betuulat jišraa’eel> (4x): Jer 18:13; 31:4,21; Am 5:2.
Jakeessa 5Ms 22:19 ilmaus viittaa israelilaiseen neitsyeen. Lisäksi ilmaus <betuulat bat-tsijjoon> (3x) = neitsyt, tytär Siion: 2Kn 19:21; Jes 37:22; Val 2:13.
Vrt. myös Jes 23:12, 47:1, Jer 14:17, 46:11, Val 1:15.
- 31:22 Sana <šoobeeb> (3x) = selkensä kääntävä, luopio: Jer 31:22; 49:4; Mka 2:4.
Piirittää = <tesoobeeb> = ympäröi, vrt Ps 32:10.
Kuinka nainen voisi ympäröidä miehen? Ei ainakaan kääntämällä selkensä hänelle, vaan ottamalla hänet herttaiseen halaukseen ja sydämelliseen syleilyyn.
Sanat <zaakhaar> (82x) = miespuolinen, mies, ja <neqeevaah> (22x) = naispuolinen, nainen, esiintyvät usein rinnakkain eri tekstiyhteyksissä, mutta tässä mies on <geber>, joka tarkoittaa urhoollista miestä, sankaria.
Ei naisillekaan kelpaa mikä tahansa mies ihailun kohteeksi, ei edes silloin, kun Herra luo maahan uutta.

- 31:24 Sana <'ikkaar> (7x) = peltomies, maatyöläinen: 2Ak 26:10; Jes 61:5; Jer 14:4; 31:24; 51:23; Jl 1:11; Am 5:16.
Peltomies ei ollut maanomistaja vaan työntekijä.
- 31:25 Tämä on vahva Jumalan lupaus kaikille väsyneille ja nääntyneille.
- 31:28 Vrt. Jer 1:10, 18:7.
- 31:37 Kokeellisessa fysiikassa ja muissakin luonnontieteissä mittaukset ovat tutkimuksen perustana. Jumalan sana asettaa kuitenkin rajat näillekin mittauksille ja tutkimuksille.
- 32:17 Vrt. 1Ms 18:14, Jer 32:2, Mt 17:20; 19:26; Mk 10:27; Lk 1:37; 18:27; Rm 8:3; Hpr 10:4.
- 32:33 Israel ja Juuda olivat kääntyneet, mutta väärään suuntaan. Oikea kääntymys on se, kun ihminen kääntyy synnistä ja tämän maailman tiestä Jeesuksen puoleen ja lähtee seuraamaan häntä.
Varhaisista ajoista alkaen: 2Ak 36:15; Jer 7:13,25; 11:7; 25:3,4; 26:5; 29:19; 32:33; 35:14,15; 44:4; Mt 11:21; Lk 10:13; Hpr 1:1–2, Jh 5:46; Lk 16:31.
- 32:35 Uhratakseen poikiaan ja tyttäriään = sm: pannakseen poikansa ja tyttärensä kulkemaan läpi.
Kyseessä hirvittävä tapa panna lapsia kulkemaan tulen läpi uhrina Molokille, 2Kn 23:10. Sellainen oli jo Mooseksen laissa kielletty, 3Ms 18:21.
- 32:36 Miekka, nälkä ja rutto: 1Ak 21:12; 2Ak 20:9; Jer 14:12, 15:2, 18:21, 21:7,9, 24:10, 27:8,13, 29:17,18, 32:24,36, 34:17, 38:2, 42:17,22, 43:11, 44:13; Hes 5:12,17, 6:11,12, 7:15, 12:16, 14:21, Ilm 6:8.
Tässä ilmenee väärin päin käännetty syy-seuraussuhde.

Herra lupasi tämän tuomion niille, jotka eivät suostu palvelemaan Nebukadnessaria. Eli tämä tuomio oli seuraus tottelemattomuudesta. Mutta kansa käänsi asian olevan syy Jerusalemin tuhoon.

- 32:39 Yksi tie viittaa Messiaaseen, Jh 14:6, Hpr 10:19–25.
- 32:40 Uusi liitto on ikuinen liitto, Jer 31:31; Mt 26:28; Lk 22:20; 1Kr 11:25; 2Kr 3:6; Hpr 8:8, 13; 9:15; 12:24.
Herran pelko / Jumalan pelko, tutki tarkemmin!
- 32:42 Ihmiset eivät pysty pitämään kaikkia lupauksiaan, mutta Herra pitää lupauksensa.
- 32:43 Jotkin jumalattomat kansat ovat hyviä hävittämään maan ja tekemään sen autioksi, mutta Herra toimii päinvastoin.
Niin hän on tehnyt alusta alkaen, 1Ms 1:2ss.
- 33:3 Salattu = <baatsuur> tarkoittaa tässä tekstiyhteydessä tutkimatonta, käsittämätöntä, ylipääsemätöntä. Siis jotakin liian suurta ja salattua ihmisymmärrykselle.
- 33:9 Jumalan hyvyys ja siunaus voi aiheuttaa pelkoa ja vavistusta, Ps 2:11, Hpr 12:21, Mt 28:8.
- 33:11 Kiittäkää Herraa, sillä hän on hyvä ja hänen armonsa pysyy ikuisesti: 1Ak 16:34; 2Ak 5:13, 7:3; Esr 3:11; Ps 106:1; 107:1; 118:1,29; 136:1; Jer 33:11.
Uskovilla Jumalan lapsilla on aina syytä kiittää Herraa pahimmissakin tilanteissa, koska Herra on hyvä ja armonsa pysyy ikuisesti riippumatta tämän ajan olosuhteista.
Ks. Apt 16:22–25, 1Ts 5:17–18.
- 33:13 Laskija = <mooneeh>: on asioita, jotka voidaan laskea, lukea ja mitata, mutta on myös asioita, joita ei voida laskea, esim.

Jer 33:22, Ilm 7:9.

Tutki tarkemmin verbit <maanaah> ja <arithmeoo>.

33:15 Vanhurskauden vesa viittaa Messiaaseen, Jes 4:2, 11:1,10, Jer 23:5, Sak 3:8, 6:12, Rm 15:12, Ilm 5:5, 22:16.

33:16 Tämäkin viittaa Messiaaseen, 1Kr 1:30–31.

33:17 Pohjoisen valtakunnan eli Israelin viimeinen kuningas oli Hoosea, 2Kn 17:6, ja eteläisen valtakunnan eli Juudan viimeinen kuningas oli Sidkia, joka oli Joojakinin setä. Eli siis oikeastaan sukupolvittain laskettuna Juudan viimeinen kuningas oli Joojakin, jolle annettiin synkkä lupaus, Jer 22:30. Kukaan Joojakinin jälkeläisistä ei enää noussut Juudan eikä Israelin kuninkaaksi. Näin siis inhimillisesti katkesi Israelin kuninkaiden ketju. Mutta Jumala lähetti Poikansa Jeesuksen, joka oli Juudan heimoa ja Daavidin jälkeläinen, ja hän on todellinen Israelin kuningas, Jh 1:49–50, 1Tm 6:15, Ilm 17:14, 19:16.

33:21 Jeesus on Daavidin Poika, joka hallitsee ikuisesti, Mt 9:27; 12:23; 15:22; 20:30,31; Mk 10:47,48; 12:35; Lk 18:38,39; 20:41.

33:24 Kaksi sukua ovat Daavidin jälkeläiset ja Aaronin jälkeläiset.

34:5 Vrt. Joojakimille annettu lupaus, Jer 22:18–19, Ebed-Melekille annettu lupaus, Jer 39:15–18, ja Baarukille annettu lupaus, Jer 45:1–5.

34:9 Vapaus, veljeys ja tasa-arvo ihmisyyhteisössä näyttää toteutuvan vain äärimmäisessä hädässä. Näinhän todettiin aikoinaan, että Neuvostoliiton sosialismissa tuo kaikki toteutui vain vankileireillä. Ja silloinkin vain poliittisten vankien kesken, heitä nimittäin sortivat ja orjuuttivat sekä

rikollisvangit että leiripäällystö.

Juutalaisiin veljiin luettiin kuuluviksi sekä juutalaiset miehet että naiset.

34:11 Tämä mielenmuutos oli väärään suuntaan.

Syntiinlankeemuksen seurauksena lihallisen mielen eräs halu on orjuuttaa muita ihmisiä.

Ks. Gal 5:19–21.

34:13 Ilmaus orjuuden pesästä = <miibbeet ‘abadiim> (13x):

2Ms 13:3,14; 20:2; 5Ms 5:6; 6:12; 7:8; 8:14; 13:6,11;

Jos 24:17; Tm 6:8; Jer 34:13; Mka 6:4.

35:3 Kyseessä on eri henkilö kuin profeetta Jeremia, joka oli perheetön, Jer 16:2.

35:6 Jeremia ei nähtävästi ollut viinin suhteen absolutisti, mutta reekabilaiset olivat oman uskonnollisen perinnäissääntönsä vuoksi. Vrt Lk 1:13–17, 7:31–35, Jh 2:1–11, Ef 5:18–20.

35:11 Nämä teltoissa asujat joutuivat luopumaan tuosta perinnäissäännöstään olosuhteiden pakosta, he joutuivat pakenemaan sotajoukkoja.

On parempi pelastaa elämä kuin tuhota se, niin kuin

Herramme Jeesus opetti, Mk 3:1–6, Lk 6:6–11.

Perinnäissäännöt, ks: Mt 15:2–6; Mk 7:3–13; Gal 1:14;

Kol 2:8.

Vrt. evankeliumin mukainen opetus: 1Kr 11:2, 2Ts 2:15, 3:6, 1Jh 2:18–27. Paavali ja muut apostolit eivät opettaneet omia perinnäissääntöjään vaan Jeesuksen Kristuksen evankeliumia.

35:14 Uskonnollinen ihminen kuuntelee kyllä ihmisten opetuksia mutta ei Jumalan sanaa, Mt 23:23–24, 15:1–9.

Hengellinen ihminen taas on kuuliainen Kristuksen

evankeliumille, mutta ei piittaa ihmiskäskyistä, jotka ovat Jumalan sanan vastaisia, Apt 4:18–20.

- 35:15 Tehkää hyviä tekoja: ilmaus <heetiib ma'aleleekhem> = sm: parantakaa (/ tehkää hyviksi/ paremmiksi) tekonne, esiintyy ainoastaan Jeremialla hieman eri muodoissa 5x: Jer 7:3,5; 18:11; 26:13; 35:15.

Jeremian sanoma oli, että kansan tuli kääntyä pois vääriltä teiltään, hylätä epäjumalien palveleminen ja ruveta tekemään hyviä tekoja.

Samanlaista asiaa muistutti apostoli Paavali kristityille, Tt 2:11–14, 3:14, Ef 2:8–10.

- 35:19 On minun palveluksessani = sm: seisoo minun edessäni.
- 36:3 Syntisille ja pahantekijöille oli nytkin tarjolla armo ja anteeksiantamus, jos he kääntyvät pois pahalta tieltään.
- 36:16 Päämiehet ymmärsivät, että nyt on tosi kysymyksessä, tuomio uhkaa Jerusalemiä ja kansaa.
- 36:19 Päämiehet ymmärsivät varjella Baarukin ja Jeremian verenvuodatukselta.
- 36:23 Näin halpa-arvoisena kuningas Joojakim piti Jumalan sanaa. Se koitui hänen omaksi tuomiokseen, Jer 36:27–32.
- 36:24 Nämä miehet eivät pelästyneet, mutta eivät he siltikään olleet rohkeita, vaan tyhmänrohkeita miehiä. Jumalan pelon vastakohta ei ole rohkeus vaan tyhmyys.
- 36:26 Kuningas Joojakim luuli, että polttamalla kirjakäärön ja ottamalla kiinni profeetta Jeremian ja hänen kirjurinsa Baarukin hän pääsee pälkähästä. Ikään kuin uhattuina Jeremia ja Baaruk pystyisivät peruuttamaan Herran sanan. Herra piti tässäkin tilanteessa omistaan huolen ja varjeli

Jeremian ja Baarukin joutumasta kuningas Joojakimin käsiin. Tämä on samalla esikuvallista siitä, minkä Jeesus lupasi Filadelfian seurakunnalle, Ilm 3:10, 1Ts 1:10.

- 36:32 Koska ensimmäinen Jumalan antama kirjoitus ei kelvannut Joojakimille ja muille Juudan johtomiehille, niin toinen kirjoitus oli paljon ankarampi.
- 37:1 Joojakimin poika Joojakin eli Jekonja eli Konja tuli kuninkaaksi isänsä sijaan, mutta ei saanut hallita kuin kolme kuukautta, Jer 36:30. Ei ollut hänestä Daavidin valtaistuimella istujaksi. Hänen tilalleen Nebukadressar asetti Sidkian, joka oli Joojakinin setä. Näin päättyi Jumalan tahdon mukainen kuningasvalta myös Juudassa. Israelissahan se oli päättynyt jo paljon aiemmin. Mutta Jumalalla oli tähän hengellinen ratkaisu, Jh 1:49.
- 37:3 Näin on ollut myöhemminkin maailman historiassa: jopa hirmuhallitsijat, jotka eivät ole totelleet Jumalaa eivätkä piitanneet ihmisten kärsimyksistä, ovat tiukan paikan tullen pyytäneet pappeja rukoilemaan heidän itsensä ja heidän maansa puolesta.
- 37:5 Herra antoi Jerusalemitte ja Juudalle lisääikaa kääntyä pois pahalta tieltä.
- 37:9 Babylonialaisia kutsuttiin myös kaldealaisiksi.
- 37:14 Jiiria rikkoi kymmentä käskyä vastaan, 2Ms 20:16.
- 37:16 Sana <chaanuut> (1x) = holvikellari, esiintyy vain tässä. LXX antaa sille vastineen <khereth>, joka (nykyisin) tarkoittanee kirkonkirousta. Lieneekö Outokummun Keretin kaivos alunperin saanut nimensä tämän mukaan? Edelleen LXX:n sana <khereththi> (6x: 2Sm 15:18; 20:7,

23; 1Kn 1:38, 44; 1Ak 18:17), joka on suomennettu kreetit, on vastineena hepr. sanalle <kereetii> (9x): 1Sm 30:14; 2Sm 8:18; 15:18; 20:7; 1Kn 1:38,44; 1Ak 18:17; Hes 25:16; Sef 2:5.

Ilmeisesti kirjuri Joonatanin taloon oli louhittu vesisäiliö tai kaivo, joka oli tyhjillään, joten Jeremia jouti oleilemaan siellä poissa kansan vaivana olemasta. Hän joutuikin olemaan siellä kauan aikaa niin kuin Joosef aikonaan Egyptin vankiluolassa, 1Ms 39:20ss.

- 37:17 Jeremia ei enää arkaillut niin kuin nuoruudessaan, vaan sanoi rohkeasti Herran sanan kuninkaalle päin näköä. Ks. Jer 1:6.
- 37:21 Jeremia sai saman kohtalon kuin aikaisemmin Miika Jimlan poika, 1Kn 22:26–28.
- 38:2 Aikamoinen lupaus kaupunkiin jääville: miekka, nälkä ja rutto, Jer 32:36.
- 38:4 Jeremia ei julistanut (väärää) menestystä. Siksi hänet leimattiin kansan viholliseksi.
- 38:5 Sidkia oli luikero, joka väisti vastuuta ja antoi muiden tehdä likaisen työn, kun he olivat innokkaita siihen.
- 38:6 Sen verran inhimillisiä olivat nuo miehet, että laskivat Jeremian köysillä liejuun.
Toisaalta eivät kyllä ajatelleet nenäänsä pidemmälle. Jos Jeremia joutui olemaan siellä vähänkin pidemmän ajan, niin minne hän virtsasi? Laski vetensä tuohon vesisäiliön liejuun. Siinäpä olikin maustetta ja kivennäisaineita seuraavaan vesierään, joka siihen säiliöön onnistuttiin saamaan.
- 38:7 Kuušin valtakunta oli Egyptin eteläpuolella, nykyisen Sudanin alueella.

- 38:10 Jeremia oli varmaan fyysisesti köykäinen mies nälänhädän keskellä, mutta hän oli hengellisesti raskaan sarjan mies: tarvittiin 30 miestä vetämään hänet ylös liejusta. Jeremian sanoilla oli ominaispainoa, koska ne olivat Herran puhetta kansalle.
- 38:11 Varsinainen aarrekammion varasto, vaateriepujen säilytyspaikka.
- 38:12 Ebed-Melek ymmärsi ajatella Jeremiaa inhimilliseltä kannalta laajemminkin, ettei nostamisesta tulisi hänelle vammoja.
- 38:13 Jeremia olisi varmaan ollut oikein kunnollisen kylvyn ja peseytymisen tarpeessa, mutta siihen ei tainnut olla mahdollisuutta.
- 38:19 Verbi <daa'ag> (7x) = 1. olla huolissaan, 2. pelätä: 1Sm 9:5; 10:2; Ps 38:19; Jes 57:11; Jer 17:8; 38:19; 42:16.
Huolensa ja pelkonsa kullakin, kuninkaillakin. Sidkia pelkäsi menettävänsä kasvonsa kansan keskuudessa.
- 38:23 Sinun syystäsi tämä kaupunki poltetaan = sm: tämän kaupungin sinä poltat tulella.
Jos Sidkia ei tottele Herraa, vastuu kaupungin tuhosta on hänellä Jumalan edessä.
- 38:24 Aluksi Sidkia lupasi, ettei Jeremiaa surmata (jae 16), mutta nyt hän jo uhkaa Jeremiaa kuolemalla.
- 38:25 Jeremia alkoi jo varmaan kyllästyä tähän kuolemalla pelotteluun.
- 39:1 Sodassa piiritykseen ja saarrostuksen joutuminen on aina uhkaava tilanne.
Vain yksi saarrustus on ihmiselle hyväksi ja hyödyksi:

Ps 32:10; 89:8; 125:2; 139:5, silloin vihollinen joutuu vain kiertämään ympäri, se ei voi käydä päälle, 1Pt 5:8–9.

Noh, on tietysti toinenkin inhimillisesti hyvinkin mieluisa piiritys, Jer 31:22.

- 39:6 Kuninkaallinen perhe ja ylimykset olivat viettäneet Jumalasta piittaamatta ylellistä elämää, mutta nyt heitä kohtasi kurja kuolema.
- 39:7 Viimeinen mitä Sidkia sai nähdä elämässään Baabelin kuninkaan jälkeen oli omien poikien kuolema teurastettuina. Sen julmempaa tuomiota on vaikeaa keksiä kenellekään. Samanlaisen kohtalon sai osakseen aiemmin Simson, Tm 16:21. Simson kuitenkin lopulta uudistui Herran voimassa, Tm 16:28–31, mutta Sidkia kuoli vankilassa, Jer 52:11.
- 39:8 Hajottaa = <naatats> (42x) = sm: repiä maahan. Sotajoukot ovat yleensä taitavia ja innokkaita repimään maahan ja hajottamaan, mutta rakentaminen on niille paljon vaikeampaa.
- 39:10 Nyt kansan köyhimmätkin pääsivät omistavaan luokkaan. Päällikkö Nebusaradan toteutti sosialistista kapitalismia.
- 39:12 Pidä hänestä hyvää huolta: Ilmaus <siim ‘eenajim ‘al> (= sm: kiinnittää silmänsä/ katseensa jhnk) esiintyy myös jakeissa 1Ms 44:21, Jer 24:6, 40:4, Am 9:4. Nebukadnessar ymmärsi Jeremian aseman paremmin kuin Juudan kuningas, päämiehet ja koko kansa olivat ymmärtäneet. Näin Herra osoitti Jeremialle ja kansalle, että hän pitää omistaan huolen vaikeimmissakin olosuhteissa. Hepreassa kirjain <reesh> ei yleensä kahdennu, mutta tässä on poikkeus, samoin jakeissa 1Sm 1:6, 10:24, 17:25, 2Kn 6:23, Ll 5:2, 7:3, Hes 16:4.

- 39:17 Jekonjalle oli annettu päinvastainen lupaus kuin Ebed-Melekille, Jer 22:25.
- 39:18 Herra pelastaa omansa riippumatta siitä, mitä etnistä taustaa he ovat.
- 40:3 Nebusaradankin vieraan valtakunnan sotapäällikkönä ymmärsi, miksi näin oli käynyt.
- 40:12 Jumalan rangaistus tottelemattomalle kansalle koitui siunaukseksi karkotetuille.
- 41:1 Ajatteliko Ismael, Netanjan poika, että koska hän on kuninkaallista sukua, niin tappamalla Baabelin kuninkaan asettaman käskynhaltijan hän itse pääsee Israelin kuninkaaksi? Niin, ehkäpä hän ajatteli, että nyt oli tullut hänen tilaisuutensa. Mutta se oli turhaa mietiskelyä (1Tm 1:4), sillä Herra oli alistanut Israelin Baabelin kuninkaan vallan alle 70 vuodeksi, ks. Jer 29:10.
- 41:2 Ismael turvautui lihan käsivarteen ja nousi Jumalan säättämystä vastaan ja niinollen oli odotettavissa kirous eikä siunaus, ks. Jer 17:5.
- 41:6 Varsinainen luikero tämä Ismael, hän muka itki itkevien kanssa (Rm 12:15), mutta hänen itkunsa oli murhamiehen kyyneleitä, todellakin kyyn eleitä!
- 41:7 Tappoivat = sm: teurastivat. Samalla nuo jumalattomat raakalaismaiset miehet saastuttivat vesisäiliön.
- 41:8 Kätkössä: sana <matmoon> (5x) = (kätketty) aarre: 1Ms 43:23; Job 3:21; Snl 2:4; Jes 45:3; Jer 41:8. Tuo kätkössä oleva aarre pelasti nuo miehet kuolemalta. Vrt. 2Kr 4:5–7, Kol 2:2–3.

- 42:8 Ilmaus pienimmästä suurimpaan = <miqqaatoon we-gaadool> (12x) esiintyy Jeremialla 6x: Jer 6:13; 8:10; 31:34; 42:1,8; 44:12. Vrt Apt 8:10, Hpr 8:11, Ps 148:12.
- 42:11 Tämä viittaa Messiaaseen, jonka eräs nimi on Immanuel = Jumala (on) meidän kanssamme.
- 42:12 Jumalan armo ja laupeus vaikuttavat niin, että jopa Baabelin kuningas armahtaa ihmisiä.
- 42:18 Jumalan tahdon vastaisella tiellä ei ole luvassa mitään hyvää. Siksi sille tielle ei kannata lähteä.
- 42:20 Te petitte itsenne voidaan kääntää myös: te eksytitte itsenne.
- 43:2 Jeremian päälle yritettiin aiemmin valehdella, Jer 37:12–16, nyt häntä itseään syytettiin valehtelijaksi. Eräänlainen syy-seuraussuhde tämäkin. Mutta ei ollenkaan hengellinen. Sana <zeed> (13x) = julkea, röyhkeä: Ps 19:14; 86:14; 119:21,51,69,78,85,122; Snl 21:24; Jes 13:11; Jer 43:2; Mal 3:15,19.
Julkeus ja röyhkeys ei ole siunaukseksi ihmiselle itselleen eikä hänen ympäristölleen.
Kun Herran antama vastaus ei miellyttänyt, se päätettiin hylätä. Paha juttu.
- 43:3 Ilmeisesti Jeremiaa pidettiin sen verran yksinkertaisena miehenä, ettei hän itse olisi voinut keksiä tuollaista sanomaa, vaan Baaruk toimi tausta-aivona ja käytti Jeremian yksinkertaisuutta hyväkseen. Myöhemmin mm. toveri Lenin esitti samoin, että hyödyllisiä idiootteja kannattaa käyttää hyödyksi oman asian ajamiseksi.
- 43:6 Jeremia ja Baaruk tuskin olisivat halunneet lähteä mukaan, mutta heidät otettiin mukaan.

- 43:9 Verbi <taaman> (31x) = 1. kätkeä, piilottaa,
2. virittää salassa ansa:
1Ms 35:4; 2Ms 2:12; 5Ms 33:19; Jos 2:6; 7:21,22; 2Kn 7:8;
Job 3:16; 18:10; 20:26; 31:33; 40:13; Ps 9:16; 31:5; 35:7,8;
64:6; 140:6; 142:4; Snl 19:24; 26:15; (2:1; 22:18); Jes 2:10;
Jer 13:4–7; 18:22; 43:9,10.
Niin, mitä kaikkea onkaan kätketty tässä maailmassa?
Ja miksi? Mutta tärkeintä tässäkin asiassa on: Kol 2:1–3,
1:24–27, 3:3–4.
Ks myös: Mt 13:44; Mk 4:22; Lk 8:17; 1Kr 2:7; Ef 3:9.
- 44:1 Noof on sama kuin Moof, Hos 9:6, Egyptin aikaisempi
pääkaupunki Memfis.
- 44:4 Epäjumalien palvomiseen ja palvelemiseen liittyvät iljettävät
teot.
Sana <too‘eebaah> (117x) = iljettävä asia (moraalisessa ja
kultillisessa mielessä). Tutki!
- 44:7 Kuningas Salomo aikoinaan tunnusti elämään liittyvän
totuuden: Ihmisen oma mielettömyys turmelee hänen tiensä,
mutta Herralle hän sydämessään vihoittelee, Snl 19:3.
Nyt Jeremia sanoi kansalle suoraan Herran sanana: te itse
tuotatte itsellenne onnettomuuden.
- 44:10 Nöyrytyminen tarkoittaa sydämen murtumista. Sen
vastakohtana on kovasydämys.
- 44:17 Nuo lyhytnäköiset ihmiset eivät pystyneet näkemään tuon
toimintansa seurausta, että juuri siksi onnettomuus oli lopulta
kohdannut heitä. Ei vaan aika kultasi muistot: ennen meillä
kaikki oli hyvin.
Ilmaus <melekhet haššaamajim> (5x) = taivaan kuningatar:
Jer 7:18; 44:17–25.

Muulloin kuningattaresta käytetään sanaa <malkaah> (35x). Nykyään tietyt uskonnolliset piirit puhuvat Mariasta, Jeesuksen äidistä, taivaan kuningattarena, mutta Uusi testamentti ei puhu sellaista. Jeesus itse ei antanut evankeliumissa Marialle mitään erityisasemaa muiden naisten rinnalla, Mt 12:47–50, Mk 3:32–35, Lk 8:20–21.

- 44:18 Olivatko he todellakin lopettaneet epäjumalanpalveluksen? Ainakaan he eivät olleet kääntyneet palvelemaan elävää Jumalaa.
- 44:19 Uhrikakut, vrt Jer 7:18. Mistähän he tiesivät minkä muotoinen tuo taivaan kuningatar mahtoi olla? Luultavasti muoto oli sellainen, mikä miesten mielestä oli seksikäs.
- 44:21 Eikö (hän) pitäisi mielessään = sm: eikö se ole noussut hänen sydämelleen.
- 44:23 Jeremia toi julki kansalle oikeat syy-seuraussuhteet, mutta tuo kansa halusi silti vaeltaa oman tahtonsa tietä kohti tuhoa.
- 44:28 Tämä olisi syytä ottaa vakavasti huomioon kaikkien tämän maailman johtajien ja älyniekkojen: kummanko sana toteutuu, Herran sana, joka ei muutu aikojen saatossa, vai heidän puheensa, jotka muuttuvat tilanteen mukaan.
- 45:1 Nimi Baaruk (= <baaruukh>) tarkoittaa: siunattu (tai myös: ylistetty). Hän olikin siunattu mies siihen aikaan ja olosuhteisiin nähden: hän sai pitää henkensä, Jer 45:5.
- 45:3 Sana <jaagoon> (14x) = huoli, murhe, tuska: 1Ms 42:38; 44:31; Est 9:22; Ps 13:3; 31:11; 107:39; 116:3; Jes 35:10; 51:11; Jer 8:18; 20:18; 31:13; 45:3; Hes 23:33.
- 45:5 Ihmisillä on luontainen taipumus pyytää ja haluta itselleen suuria siunauksia. Mutta joskus Herran vastaus voi ollakin:

älä pyydä! Sodan ja hävityksen keskellä suurin siunaus onkin, että saa pitää henkensä.

Saat pitää henkesi saaliinasi (4x): Jer 21:9; 38:2; 39:18; 45:5. Hyvissä olosuhteissa tämä on ihmiselle minimilupaus, mutta sodan olosuhteissa maksimilupaus.

46:2 Farao Neko surmasi Juudan kuninkaan Joosian, 2Kn 23:29–30, 2Ak 35:20–25, ja nyt 3–4 vuotta myöhemmin Nebukadressar löi hänet.

46:6 Ei ole juoksu nopeiden vallassa eikä sota sankarien, Srn 9:11, Am 2:14–15.

46:11 Uskon kuuliaisuuden tiellä haavat kasvavat nopeasti umpeen, mutta tottelemattomuuden tiellä eivät: Jes 58:8; Jer 8:22; 30:13, 17; 33:6; 46:11.

46:15 Herra nujertaa ja kukistaa vastustajansa (LXX käyttää vastineena verbiä <paralyoo> = tehdä voimattomaksi, halvaannuttaa), olkoot vaikka kuinka väkeviä sankareita. Niin myös uskovien kohdalla Uudessa liitossa nujerretaan meidän vanha ihmisemme, lihallinen mielemme, tällä uskon taipaleella, Rm 6:5–7.

46:16 Sortaja, hävittäjä = <hajjoonaah> (3x: Jer 25:38; 46:16; 50:16) on yllättäen verbin <jaanaah> qal part. feminiinimuoto. Olettaisi olevan maskuliinimuoto. Vai viittaako tämä esikuvallisesti Hengen miekkaan, koska <joonaah> voi olla myös kyyhkynen, Mt 3:16, Ef 6:17. Erona on vain se, että Hengen miekkaa eli Jumalan sanaa ei kukaan pääse pakoon.

46:18 Hän tulee: ennustus Messiaasta.

- 46:23 Ilmaus <'eein mispaar> (17x) = ilman määrää, lukematon (joukko): 1Ms 41:49; Tm 6:5; 7:12; 1Ak 22:4,16; 2Ak 12:3; Job 5:9; 9:10; 21:33; Ps 40:13; 104:25; 105:34; 147:5; Ll 6:8; Jer 2:32; 46:23; Jl 1:6.
- 46:25 Aamon oli Egyptin pääjumala Ammon eli Amun.
Noo oli Egyptin pääkaupunki Teeba.
- 46:28 Vanhan liiton linja on, että pahat teot kostautuvat pahantekijöille itselleen, koska Herra ei jätä rankaisematta pahoja tekoja. Uudessa liitossa pahantekijä voi saada kaikki syntinsä anteeksi, koska Jeesus kärsi niistä tuomion Golgatan ristillä. Silti yhteiskunta voi rankaista lakiansa mukaan pahantekijää.
- 47:3 Hän viittaa viholliskansan kuninkaaseen tai sotapäällikköön.
- 47:4 Kaftorin saari tarkoittaa todennäköisesti Kreetaa.
- 47:5 Hiusten leikkaaminen ja ihon viileskely kuuluivat surutapoihin, ks. Jer 16:6.
- 48:1 Sana <misgab> (17x) = 1. korkealla sijaitseva pakopaikka, vuorilinna,
2. Jumala pakopaikkana: 2Sm 22:3; Ps 9:10; 18:3; 46:8,12; 48:4; 59:10,17,18; 62:3,7; 94:22; 144:2; Jes 25:12; 33:16; Jer 48:1.
- 48:6 LXX tulkitsee ja kääntää katajan villiaasiksi.
- 48:7 Kemos oli Mooabin pääjumala.
- 48:10 Sana <remijjaah> (15x) = 1. laiskuus, 2. velttous, 3. petos, vilppi, 4. laiska, 5. veltto, 6. petollinen, pettävä: Job 13:7; 27:4; Ps 32:2; 52:4; 78:57; 101:7; 120:2,3; Snl 10:4; 12:24,27; 19:15; Jer 48:10; Hos 7:16; Mka 6:12.

- 48:18 Istu aavikolle = sm: istu janoon.
- 48:32 Tai: Enemmän kuin Jaeseria itkettiin.
- 48:34 Sm: Nimrimin vesistä tulee autioita.
- 48:36 Huilu = <chaaliil> (6x): 1Sm 10:5; 1Kn 1:40; Jes 5:12; 30:29; Jer 48:36.
 Huilu on yleensä ilojuhlien soitin, mutta nyt se on murheen soitin.
 Varallisuus = <jitraah> (2x), vrt Jes 15:7.
- 48:42 Kansa tai valtakunta, joka nousee ylpeilemään Jumalaa vastaan, kokee väistämättä hävityksen. Tuoreita esimerkkejä tästä ovat arjalainen natsi-Saksa sekä suuri ja mahtava Neuvostoliitto.
- 49:1 Ammonilaisten jumala Milkom. Toisaalta Malkam tarkoittaa hepreassa: heidän kuninkaansa.
- 49:2 Rabba, nykyinen Jordanian pääkaupunki Amman, oli ammonilaisten pääkaupunki.
- 49:3 Ai, ks. Jos 8:28.
- 49:9 Jälkikorjuu =<'ooleeloot> (6x): Tm 8:2; Jes 17:6; 24:13; Jer 49:9; Ob 1:5; Mka 7:1.
 Eri varkailla on erilaiset tarpeet, ja tuho on sen mukaista, Snl 10:23, 30:9.
- 49:11 Hävityksen keskelläkin orpojen ja leskien kannattaa turvata Herraan. Hehän eivät ole syyllisiä tuohon tuomioon ja tuhoon, vaan ovat toisten tekojen seurausten kärsijöitä.
- 49:14 Sana <tsiir> (6x) = lähetti(läs), sanansaattaja: Snl 13:17; 25:13; Jes 18:2; 57:9; Jer 49:14; Ob 1:1.
 Jakeiden 14–16 ja 9 rinnakkaiskohta on Ob 1:1–5.

- 49:16 Sana <zaadoon> (11x) = julkeus, röyhkeys, pöyhkeys, ylpeys: 5Ms 17:12; 18:22; 1Sm 17:28; Snl 11:2; 13:10; 21:24; Jer 49:16; 50:31,32; Hes 7:10; Ob 1:3.
Se on nöyryyden vastakohta.
- 49:19 Valittu kaitsija viittaa Messiaaseen, Jer 50:44; Lk 9:35; 23:35; 1Pt 2:4,25.
- 49:22 Vrt. Jh 16:21–22. Erona on se, että synnyttävä nainen saa helpotuksen ja ilon, kun lapsi syntyy, mutta nämä sankarit eivät synnytä mitään vaan ovat pelkästään ahdistuksissa.
- 49:24 Vrt. Jer 49:22. Synnytyksen sijaan tulee kuolema.
- 49:26 Verbi <daamam> (homon. 3, 7x) = qal ja nif: tuhoutua, saada surmansa,
hif: tuhota: 1Sm 2:9; Jer 8:14; 25:37; 49:26; 50:30; 51:6.
- 49:29 Kauhua kaikkialla, ks. Jer 20:3.
- 49:31 Sana <baadaad> (11x) = 1. yksin, ainoastaan, 2. yksinään, erillään: 3Ms 13:46; 4Ms 23:9; 5Ms 32:12; 33:28; Ps 4:9; Jes 27:10; Jer 15:17; 49:31; Val 1:1; 3:28; Mka 7:14.
- 49:32 Tässä maailmassa on suuri onnettomuus, kun se tulee joka suunnalta. Mutta Jumalan valtakunnan kansalaisilla on silloinkin pelastus, yksi suunta, josta tulee apu, Apt 7:54–60, Ilm 4:1.
- 49:39 Ilmaus <be 'achariit hajjaamiim> = päivien/ aikojen lopulla: 1Ms 49:1; 4Ms 24:14; 5Ms 4:30; 31:29; Jes 2:2; Jer 23:20; 30:24; 48:47; 49:39; Hes 38:16; Dan 10:14; Hos 3:5; Mka 4:1.
LXX:n vastine <ep eskhatoon toon heemeroon> (2x UT:ssa): Hpr 1:2, 2Pt 3:3.

- 50:2 Merodak on Heprealainen muoto akkadinkielisestä jumalan nimestä Marduk.
- 50:7 Hepr. sana <naaweeh> (32x) voi tarkoittaa sekä laidunta että asuinsijaa, asumusta, 2Ms 15:13, 1Ak 17:7.
Vanhurskauden asumus, vrt Jer 31:23.
- 50:11 Jumalan kansalla on parempi hyppelemisen aihe, Mal 3:20.
- 50:17 Eksynyt = <pezuuraah> = sm: hajalle ajettu, tulee verbistä <paazar> = hajottaa, lyödä hajalleen.
Leijonat ovat hajottaneet koko lauman, joten yksittäinen lammas on eksyksissä.
Sama verbi esiintyy myös Est 3:8, jossa agagilainen Haaman valittaa, että hajallaan oleva Israel on joka puolella Persian valtakuntaa.
- 50:20 Jotkut ovat erikoistuneet etsimään toisten vikoja, virheitä, rikkomuksia ja syntejä. Eikö omissa olisi tarpeeksi? Mutta se, minkä Herra on antanut anteeksi, se on täydellisesti anteeksi annettu, sitä ei enää löydetä vaikka kuinka etsisi.
- 50:21 Merataim, joka merkitsee kaksoiskapina, ja Pekod, joka merkitsee rangaistus/ vitsaus, ovat Babylonian maakuntia ja edustavat tässä koko Babyloniaa.
- 50:23 Vasara, vrt. Jer 23:29. Kansojen vasarat murtuvat, mutta Jumalan sana kestää ikuisesti.
- 50:24 Verbi <jaaqaš> (8x) = virittää ansa, nif: 1. joutua ansaan, 2. kietoutua: 5Ms 7:25; Ps 124:7; 141:9; Snl 6:2; Srn 9:12; Jes 8:15; 28:13; Jer 50:24.
- 50:28 Herran temppeli hävitettiin Juudan kansa syntien ja luopumuksen takia, ja siksi tuo kansa joutui pakkosiirtolaisuuteen Baabeliin. Mutta nyt nuo jumalattomat

rankaisijat ja temppelin hävittäjät saavat rangaistuksensa.
Mitä tästä opimme?

1) Jumalan kansan kannattaa kulkea Jumalan tahdossa,
2) kenenkään ei kannata ruveta Jumalan kansan
rankaisijaksi.

50:29 Se yksilö tai kansa, joka ei elä Jumalan armon alla, saa
tuomionsa ja rangaistuksensa Jumalan lain mukaan,
Rm 2:12.

50:31 Sinun rangaistuksesi aika = sm: aika(, jolloin) minä
rankaisen sinua.

50:32 Jos vanhurskas kompastuu ja kaatuu, niin hän nousee jälleen,
Snl 24:16, Ps 37:23–24, Mka 7:7–8, koska meidän
Herramme nostaa, kantaa ja pelastaa, Jes 46:4.

50:36 Tyhjänpuhuja = <bad> (homon. 5, 3x): Jes 44:25; Jer 50:36;
Hos 11:6.

Verbi <jaa'al> (homon. 1, 4x) = nif: 1. osoittautua tyhmäksi,
2. tehdä tyhmyyksiä: 4Ms 12:11; Jes 19:13; Jer 5:4; 50:36.
Kehitystä tämäkin, tyhjänpuhujista tulee typeryyksiä.

50:37 Alussa Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, mieheksi ja
naiseksi, mutta syntiinlankeemus turmeli tuon kuvan.
Aikojen myötä sekakansa sekä Baabelin ja Assurin
sotasankaritkin voivat muuttua naisiksi, Jer 51:30, Nah 3:13.
Näin sukupuolirajat hämärtyvät niin kuin nykyään
voimakkaasti tuodaankin esille.
Ja mitä sitten tavallisille miehille käy, kun sankaritkin voivat
kokea tuollaista. Ja naisistahan löytyy myös varsinaisia
amatsoneja, jotka antavat miehen vastuksen kenelle hyvänsä.
Ainakin sanan säilällä.

Sekakansa = <‘eereb> (homon. 2, 6x): 2Ms 12:38; Neh 13:3; Jer 25:20, 24; 50:37; Hes 30:5.

- 50:42 Tämän maailman sotajoukoissa julmuus, armottomuus ja järjestys käyvät käsi kädessä. Jumalan valtakunnassa on hengellinen järjestys, 1Kr 14:39–40, Kol 2:1–7, ja siihen liittyy lempeys ja armo.
- 50:44 Kuka voi vetää minut tilille? Sitä kysyi jo muinoin Job kärsimystensä keskellä, Job 9:19. Job ymmärsi, että Jumala on vanhurskas tuomari, Jer 11:20, 2Tm 4:8. Jeesus Kristus on Hyvä Paimen, joka kantoi meidän syntivelkamme Jumalan edessä ja toi meille iankaikkisen pelastuksen, Jh 10:11–18.
- 51:1 Leeb-Kaamai, joka merkitsee vastustajieni sydän t. keskus, tarkoittaa kaldealaisia (Baabelia) Atbash-koodin mukaisesti. Vrt. Jer 25:26, 51:41.
- 51:2 Hepr. tekstissä viljan viskaajat = <zooriim> voi olla myös muukalaiset = <zaariim>.
- 51:3 Jakeen alkuosa voidaan kääntää hepr. tekstin toisen lukutavan mukaan: Jousimies jännittääköön jousensa sitä vastaan, joka jousen jännittää, ja sitä vastaan, joka uljastelee rintahaarniskassaan. (VT 1933)
- 51:6 Jos kansa, tai yksityinen ihminen, elää Jumalan tahdon vastaisesti, se, tai hän, saa lopulta tuomion ansionsa mukaan. Jos taas ihminen kääntyy pois synnin tieltä Herran Jeesuksen puoleen, hän saa syntinsä anteeksi ja saa lopulta tuomionsa Jumalan armon mukaan.
- 51:7 Verbi <šaakhar> (18x) = juopua, humaltua, pi ja hif: juottaa humalaan, hitp: olla juovuksissa/ humalassa: 1Ms 9:21;

43:34; 5Ms 32:42; 1Sm 1:14; 2Sm 11:13; Ll 5:1; Jes 29:9;
49:26; 63:6; Jer 25:27; 48:26; 51:7, 39, 57; Val 4:21;
Nah 3:11; Hab 2:15; Hag 1:6.

Juopumus johtaa mielettömyyteen. Vrt Ef 5:18, Ilm 18:3.

51:10 Tämä on ennustus Messiaasta, Jes 64:6; Jer 23:6; 33:16;
51:10, Rm 4:25, 1Kr 1:30, 2Kr 5:21.

Meidän oma vanhurskaudemme on kuin tahrattu vaate,
Jes 64:6, sen vuoksi tarvitsemme Kristuksen tuomaa
lahjavanhurskautta, Rm 3:21–24.

51:13 Baabelin väärän voiton tuomion vahvisti myöhemmin
apostoli Johannes, Ilm 18.

51:15 Taidollaan: <tebuunaah> (43x) = 1. taito, kyky, osaaminen,
2. ymmärrys, esim Ps 147:5.

LXX:n vastine <synesis> = 1. ymmärrys, kyky ymmärtää,
2. äly(kkyys), 3. perehtyneisyys (UT:ssa 7x): Mk 12:33;
Lk 2:47; 1Kr 1:19; Ef 3:4; Kol 1:9; 2:2; 2Tm 2:7.

51:16 Ilmaus <beraaqiim lammaataar ‘aasaah> (3x): Ps 135:7;
Jer 10:13; 51:16, ja se voidaan kääntää hieman eri tavoin.

51:18 Tässä ilmaistaan epäjumalankuvien syvin olemus.

51:26 Kulmakivi (<’eben pinnaah>): Job 38:6; Ps 118:22;
Jes 28:16; Jer 51:26.

Vrt: Mt 21:42; Mk 12:10; Lk 20:17; Apt 4:11; 1Pt 2:7.

51:30 Tämäkin ennustus on alkanut toteutua: urhoollisten
sankarien voima raukeaa ja he muuttuvat naisiksi.

Vrt. Jer 50:37, Nah 3:13.

51:34 Sysännyt = sm: huuhtonut.

- 51:38 Varsinainen karjukuoro. Toiminee nykyään esikuvana monelle ns. rokkiyhtyeelle.
- 51:39 Verbi <‘aalaz> (16x) = iloita, riemuita: 2Sm 1:20; Ps 28:7; 60:8; 68:5; 94:3; 96:12; 108:8; 149:5; Snl 23:16; Jes 23:12; Jer 11:15; 15:17; 50:11; 51:39; Hab 3:18; Sef 3:14.
Ilo ja riemu voi olla puhdasta ja pyhää, mikä kuuluukin pelastukseen Kristuksessa, mutta se voi olla toisaalta jumalatonta remuamista, joka koituu turmioksi.
- 51:40 Tässä verbi viedä (<jaarad>) tarkoittaa: viedä alas.
Tuolla tiellä Herra vie heidät alas, ei suinkaan ylöspäin.
Ei kannata lähteä tuolle tielle ja joutua teurastettavaksi kuin karitsa, koska Jeesus Kristus on Jumalan Karitsa, joka kantoi maailman synnin, Jh 1:29, ja avasi pelastuksen oven kaikille, jotka kääntyvät synnistä hänen puoleensa.
- 51:41 Nimi Seesak tarkoittaa Baabelia Atbash-koodin mukaisesti.
Ks Jer 25:26, 51:1.
- 51:44 Beel on sama kuin Baabelin pääjumala Marduk.
Sana beel tarkoittaa samaa kuin heprean <ba‘al> = herra.
- 51:45 Paetkoon jokainen henkensä edestä: voidaan kääntää myös: pelastakoon kukin henkensä.
- 51:56 Mitta. Vrt Mt 7:2; Mk 4:24; Lk 6:38; Jh 3:34.
- 51:58 Jumalan tahdon vastaisella tiellä tehdään työtä tyhjän tähden ja tulen ruuaksi.
Vrt. Jumalan tahdon tie: Ef 2:8–10.
- 51:60 Herra oli jo alun pitäen asettanut Jeremian profeetaksi kansojen ja valtakuntien yläpuolelle, Jer 1:10. Aluksi Jeremia oli nuori ja arka, mutta nyt Jeremia kirjoitti hävitystuomion sen ajan maailmanvallalle, Baabelille.

Samanlaisen tehtävän sai myöhemmin apostoli Johannes,
Ilm 10:11.

51:64 Voimat lopussa, vrt. Mooses, jonka voimat eivät loppuneet
vielä 120-vuotiaana, 5Ms 34:7.

52:1 Kyseessä on eri henkilö kuin profeetta Jeremia, joka oli
Herran käskystä ns. sinkula, Jer 16:2.
Samaa sanoi Paavali myöhemmin, 1Kr 7:7–9,25–28.
Ahdingossa on parempi olla yksin, muutoin voi olla parempi
olla aviossa, Mt 19:3–12.

52:3 On turha kapinoida ihmisiä vastaan, jos on itse aiheuttanut
itselleen vaikeudet Jumalan tahdon vastaisella elämällä.
Sidkialle kapinointi ei tuonut mitään hyvää, Jer 52:9–11.

52:8 Sotajoukosta ei ollut apua Sidkialle. Hädän tullen se
hajaantui, jokainen sotilas yritti pelastautua joutumasta
kaldealaisten sotajoukon käsiin.

52:9 Näin toteutui Sidkian kohdalla Jeremian ennustus, Jer 34:3.

52:11 Sidkia ei kuollut miekkaan vaan vankilaan, Jer 34:4.

52:13 Jakeet 13–14: Nuo miehet pääsivät todellakin toteuttamaan
sotilaallista kutsumustaan, repimään rikki ja polttamaan
poroksi.
Jeesuksen Kristuksen sotilailla on eri kutsumus, 2Tm 2:1–3.
Paavalin molemmat kirjeet Timoteukselle ja kirje Tiitukselle
ovatkin neuvoja tuon kutsumuksen toteuttamiseen.

52:16 Kaiken myllerryksen keskellä osa köyhälistöstä pääsi
ammatinharjoittajiksi.

- 52:17 Vaskimereksi nimitettiin temppelissä olevaa suurta ammetta, jossa papit peseytyivät ennen temppelipalvelukseen ryhtymistään.
- 52:21 Ontto, vrt Job 11:12.
- 52:24 Seraja oli viimeinen ylipappi Salomon temppelissä. Hänen poikansa Jehosadak (eli Joosadak) oli väliinputoja, joka joutui lähtemään pakkosiirtolaisuuteen Baabeliin, 1Ak 5:40–41; Esr 3:2,8; 5:2; 10:18; Neh 12:26; Hag 1:1,12,14; 2:2,4; Sak 6:11, eikä hän palannut sieltä. Mutta hänen poikansa Jeesua (eli Joosua/ Jehosua) palasi ja oli uuden temppelin ensimmäinen ylipappi. Ylipappi Jeesua mainitaan Raamatussa 22x, ja 11x (eli joka toinen kerta) muistutetaan, että hän oli Joosadakin poika. Tämä lohduttakoon kaikkia väliinputuojia!
- 52:28 Kansan joutuminen pakkosiirtolaisuuteen Baabeliin tapahtui useassa vaiheessa. Samoin sieltä paluu niin kuin Esran ja Nehemian kirjoissa kerrotaan.
- 52:31 Armahti Joojakinin = sm: korotti Joojakinin pään, vrt. 1Ms 40:13,19–20. Jumalan koulussa Joosef joutui vankilaan hyvän omantunnon vuoksi parikymmeneksi vuodeksi. Mooses joutui olemaan 40 vuotta autiomaassa, ja Johannes Kastajakin moniaita vuosia, Lk 1:80. Mutta pahuuden tiellä Joojakin joutui vankilaan 37 vuodeksi, 2Kn 24:8–17, 2Ak 36:9–10. Joojakin on ollut tuolloin n. 55-vuotias. Kärsimykseen voidaan joutua eri syistä, muistutti myös apostoli Pietari, 1Pt 2:19–20, 3:14,17, 4:12–19.

Valitusvirret

Heprealaisessa Raamatussa Valitusvirret kuuluu Kirjoituksiin (= <ketuubiim>) ja on järjestyksessään kolmas viidestä <megilloot> (= juhkakäärö)-kirjasta yhdessä Laulujen laulun, Ruutin kirjan, Saarnaajan kirjan ja Esterin kirjan kanssa. Näitä juhkakäärökirjoja luetaan israelilaisten uskonnollisten juhlien aikana. Valitusvirsiä luetaan aab-kuun 9. päivänä, joka on ensimmäisen temppelin hävityspäivä.

Tämän kirjan kirjoittajaa ei mainita, mutta yleisesti on ajateltu ja ajatellaan edelleen, että kirjoittaja on profeetta Jeremia, joka antaa silminnäkijätodistuksen Jerusalemin hävityksestä.

Sisällys:

Jerusalemin kurjuus ja murhe
Profeetta itkee hävitettyä Jerusalemia
Jumalan tuomio kohtasi tytär Siionia
Kurjuutta nähnyt mies
Herran armo ei ole loppunut
Kehotus palata Herran luo
Rangaistus tuli synnin tähden
Profeetta rukoilee kansansa puolesta

- 1:1 Tämä luku, samoin kuin toinen ja neljäs luku, on alfabeettinen eli aakkosellinen. Jokaisen jakeen alkukirjain on hepr. aakkosjärjestyksen mukainen. Siten näissä luvuissa on 22 jaetta.
Kolmas luku on myös aakkosellinen, mutta kolmen jakeen ryhmissä, joten siinä on 66 jaetta.
Viides luku ei ole aakkosellinen, vaikka siinä onkin 22 jaetta.
- 1:3 Verbillä <gaalaah> on eräänä merkityksenä lähteä t. joutua pakkosiirtolaisuuteen.
Jesaja sen ennusti, Jes 5:13, Jeremia oli silminnäkijä, Jer 1:3 ja Hesekiel jälkikäteen selitti, miksi niin kävi, Hes 39:23.
Sana <meetsar> (3x) = ahdistus: Ps 116:3; 118:5; Val 1:3.
- 1:4 Sana <'aabeel> (8x) = sureva, surullinen, murheellinen: 1Ms 37:35; Est 6:12; Job 29:25; Ps 35:14; Jes 57:18; 61:2,3; Val 1:4.
Verbi <'aanach> (13x) = huokailla, voivotella jnk takia: 2Ms 2:23; Snl 29:2; Jes 24:7; Jer 22:23; Val 1:4,8,11,21; Hes 9:4; 21:11,12; Jl 1:18.
LXX:n vastine on tässä jakeessa <anastenazoo> (UT:ssa kerran: Mk 8:12).
Jakeessa 8 vastine on <stenazoo> (UT:ssa 6x): Mk 7:34; Rm 8:22,23; 2Kr 5:2,4; Hpr 13:17; Jk 5:9.
Ks myös Val 1:22.
Verbi <jaagaah> (8x) = nif: olla huolissaan/ murheissaan, valittaa, pi ja hif: vaivata, murehduttaa: Job 19:2; Jes 51:23; Val 1:4,5,12; 3:32,33; Sef 3:18.
- 1:5 Sana <tsar> (70x) = vihollinen, ahdistaja, vastustaja, esiintyy jakeissa Val 1:5,7,10,17, 2:4,17, 4:12.
Sana <'oojeeb> = vihollinen, on verbin <'aajab> (282x) =

olla vihamielinen/ vihollinen jtk kohtaan, qal part.

Se esiintyy jakeissa Val 1:2,5,9,16,21, 2:3,4,5,7,16,17,22, 3:46,52, 4:12.

- 1:8 Synti hävittää kunnioituksen ja herättää halveksunnan. Sen vuoksi tuleekin niin koko Jumalan kansan kuin jokaisen yksilöuskovankin valvoa vaellustaan.

Saastainen: hepr teksti voidaan tulkita kahdella eri tavalla:

1) <niidaah> = pään pudistelu, vrt Job 16:5, tai

2) <niddaah> = saastaisuus, inhottava teko/ asia, kuukautisvuoto. Tämä on jakeessa 1:17.

Alastomuus: tämä sama vaara on jopa uuden liiton seurakunnalla, Ilm 3:17–18.

- 1:12 Sana <makh'oob> (16x) = kipu, tuska, hätä, kärsimys:

2Ms 3:7; 2Ak 6:29; Job 33:19; Ps 32:10; 38:18; 69:27;

Srn 1:18; 2:23; Jes 53:3,4; Jer 30:15; 45:3; 51:8;

Val 1:12,18.

Ilmaus <charoon 'ap> (33x) = vihan hehku/ kiivaus, palava

viha: 2Ms 32:12; 4Ms 25:4; 32:14; 5Ms 13:18; Jos 7:26;

1Sm 28:18; 2Kn 23:26; 2Ak 28:11,13; 29:10; 30:8;

Esr 10:14; Job 20:23; Ps 69:25; 78:49; 85:4; Jes 13:9,13;

Jer 4:8,26; 12:13; 25:37,38; 30:24; 49:37; 51:45; Val 1:12;

4:11; Hos 11:9; Jna 3:9; Nah 1:6; Sef 2:2; 3:8.

- 1:15 Vrt Jes 63:2.

- 1:18 Herra on tehnyt oikein = sm: Herra on vanhurskas.

- 1:22 Sana <'anaachaah> (11x) = 1. huokaus, huokailu,
2. ahdistunut rukous: Job 3:24; 23:2; Ps 6:7; 31:11; 38:10;
102:6; Jes 21:2; 35:10; 51:11; Jer 45:3; Val 1:22.

Sana <dawwai> (3x) = sairas, heikko: Jes 1:5; Jer 8:18;

Val 1:22.

- 2:1 Sana <hadom> (6x) = astinlauta, jalkajakkara: 1Ak 28:2; Ps 99:5; 110:1; 132:7; Jes 66:1; Val 2:1.
LXX:n vastine <hypopodion> (UT:ssa 7x): Mt 5:35; Lk 20:43; Apt 2:35; 7:49; Hpr 1:13; 10:13; Jk 2:3.
- 2:3 Kun vihollinen hyökkäsi = sm: vihollisen edestä/ tieltä.
Herran oikea käsi suojasi Israelia ja oli esteenä viholliselle, mutta nyt este oli poissa. Miksi? Israelin jatkuvan ja pitkäaikaisen synnin ja luopumuksen takia.
- 2:8 Sana <qaw> (12x) = mittanuora: 2Kn 21:13; 2Ak 4:2; Job 38:5; Ps 19:5; Jes 28:17; 34:11, 17; 44:13; Val 2:8; Hes 47:3.
- 2:9 Näky <chaazon>, vrt 1Sm 3:1, Snl 29:18.
- 2:11 Verbi <‘aatap> (11x) = nääntyä, heiketä, riutua: 1Ms 30:42; Ps 61:3; 77:4; 102:1; 107:5; 142:4; 143:4; Jes 57:16; Val 2:11,12; Jna 2:8.
- 2:12 Leipä = <daagaan> = sm: jyvät, vilja.
- 2:14 Sana <taapeel> (2x) = mauton, suolaton, imelä, äitelä: Val 2:14, Job 6:6.
- 2:15 Verbi <šaaraq> (12x) = viheltää: 1Kn 9:8; Job 27:23; Jes 5:26; 7:18; Jer 19:8; 49:17; 50:13; Val 2:15,16; Hes 27:36; Sef 2:15; Sak 10:8.
Toinen täydellisen kaunis oli myöhemmin kaupunkivaltio Tyro, Hes 27:3, 28:12.
Mutta huonosti kävi sillekin, Hes 26–28.
- 2:16 Joillekin vahingonilo on parasta iloa, kun eivät paremmasta tiedä. Tyhmälle on iloksi ilkityön teko, Snl 10:23.
Molemmilla on sama perimmäinen vaikutin. Ks. Jh 16:20.

- 2:18 Silmäterä, vrt 5Ms 32:10; Ps 17:8; Snl 7:2; Val 2:18;
Sak 2:8.
Sana <puugaah> (1x) = väsähtäminen, herpaantuminen.
KB antaa hepr. sanasta tiedon, että <puugat> on ikivanha
st.abs. muoto.
Sen vastine LXX:ssa on mielenkiintoinen <ekneepsis> (2x),
joka tulee verbistä <ekneefoo>.
Se merkitsee ensisijaisesti raitistumista tai humalasta
selviämistä! Tarkoittanee tässä yhteydessä rauhoittumista tai
taukoamista, kuten myös rinnakkaiskohdassa Val 3:49.
LXX ei ole kovinkaan tarkka tai varteenotettava käännös.
- 2:19 Sana <'ašmuuraah> (4x) = yövartio(hetki): Ps 63:7; 90:4;
119:148; Val 2:19.
Rinnakkaismuoto <'ašmoret> (3x): 2Ms 14:24; Tm 7:19;
1Sm 11:11.
UT:ssa yövartio on 4x: Mt 14:25; 24:43; Mk 6:48; Lk 12:38.
Jerusalemmissä oli jo tuolloin ns. katulapsia. Nykyään heitä on
maailmassa yli sata miljoonaa.
- 2:20 Hellästi hoitamansa pienet lapset: tämä on yleinen tulkinta
hepr tekstistä, mutta B 1642 tulkitsee sen toisin: ne
nuorimmat lapsucaisetkin, tuscalla waaxan pituet, samoin
engl. Young Literal translation. Molemmat tulkinnat ovat
varmaankin totta, varsinkin kun nälänhätä ja hävitys
vallitsee.
- 2:22 Ilmaus <maagoor missaabiib> (7x) = kauhua kaikkialla:
Ps 31:14; Jer 6:25; 20:3,10; 46:5; 49:29; Val 2:22.
- 3:5 Sana <roo's> (homonyymi 2, 12x) = myrkyllinen kasvi,
myrkky: 5Ms 29:17; 32:32,33; Job 20:16; Ps 69:22; Jer 8:14;
9:14; 23:15; Val 3:5, 19; Hos 10:4; Am 6:12.

- 3:6 Sana <machšaakh> (7x) = pimeä paikka, pimeys: Ps 74:20; 88:7,19; 143:3; Jes 29:15; 42:16; Val 3:6.
- 3:7 Herra sulki hänen tiensä muurilla. Samaa joutui kokemaan aiemmin Job.
Vrt .Val 3:9, Job 19:8, Hos 2:8. Ks. myös 4Ms 22:22–35.
- 3:8 Verbi <saatam> = mahd: estää, vaientaa, olla kuulematta/ vastaamatta, esiintyy vain tässä, joten käännös voi olla myös: hän ei vastaa rukoukseeni, hän vaientaa rukoukseni.
- 3:9 Profeetan masennus on niin syvä, että hän kokee Jumalan viholliseksi.
- 3:11 Tämä on samalla esikuvallista siitä, mitä tulisi Jerusalemlle tapahtumaan myöhemmin sen vuoksi, että he hylkäsivät Messiaan, Mt 23:37–39.
- 3:12 Maalitaulu = <mattaaraah> esiintyy myös jakeissa Job 16:12, 1Sm 20:20. Ks myös Ps 7:12–14.
- 3:14 Sana <negiinaah> = (pilkka)laulu, esiintyy myös Job 30:9, Ps 69:13. Jakeessa Val 3:63 on vastaava sana <mangiinaah>, joka ei esiinny muualla.
- 3:17 Unohtanut onnellisen elämän = sm: unohtanut hyvän.
- 3:20 Painua maahan: verbi on joko 1) <šuuach>, 2) <šiiach> tai 3) <šaachaah>.
- 3:21 Painan sydämeeni: voitaisiin kääntää myös palautan mieleeni.
Ilmaus <šaub el leeb> (3x) = sm: palauttaa sydämelle; mennä itseensä, ottaa opikseen: 1Kn 8:47, Jes 44:19, Val 3:21.
Franz Delitzschin Uuden testamentin käännös hepreaksi

(v. 1877) käyttää tätä ilmausta tuhlaajapojusta, Lk 15:17.
Syvimmän masennuksen keskelläkin profeetta pani toivonsa Herraan, vrt. Job 19:23–27.

- 3:22 Herran armo ja laupeus ovat ikuisia, ne eivät lopu, kun ihminen haluaa elää Jumalan armon alla.
- 3:23 Herran omat saavat joka aamu aloittaa uudelleen alusta uskossa vaeltamisen, minne asti ovat sitten päässeetkin uskon tiellä.
- 3:27 Nuoruuden voimissaan mies kestää ikeen painon ja voi ottaa opikseen kokemastaan.
- 3:28 Jeremia oli joutunut tämän kokemaan omassa elämässään, Jer 15:17, samoin nyt koko Jerusaleml, Val 1:1.
Laki määräsi spitaalitautisen asumaan yksinään, erillään muista, 3Ms 13:46.
Verbi <naatal> (4x) = 1. asettaa jnk päälle, 2. asettaa jnk eteen valittavaksi, 3. nostaa, punnita: 2Sm 24:12; Jes 40:15; 63:9; Val 3:28.
UT:ssa Jeesus kehottaa kaikkia ottamaan päälleen hänen ikeensä, koska se on sovelias, Mt 11:29–30, mutta Mooseksen lain iestä ei ole tarkoitettu Jumalan lasten kannettavaksi, Apt 15:10, Gal 5:1.
Sen sijaan ajallinen ies – ”työn orjuus” – edellyttää työnantajan kunnioitusta, 1Tm 6:1.
- 3:29 Ehkä = <’uulai> (45x) ilmaisee epävarmuutta. Tutki!
Samoin sana <pen> sekä UT.
- 3:32 VT 1933 kääntää jakeen lopun: hän osoittaa laupeutta suuressa armossansa.

- 3:39 Verbi <'aanan> (2x) = hitpo: valittaa, vaikeroida, esiintyy vain tässä ja 4Ms 11:1.
- 3:45 Näin kävi vanhan liiton aikana kansalle tottelemattomuuden takia.
Uuden liiton aikana apostoleille kävi samalla tavoin uskon kuuliaisuuden tähden, 1Kr 4:13.
- 3:47 Vrt. Jes 24:17–18, Jer 48:43–44.
- 3:48 Sana <peleg> (10x) = kastelukanava, puro, virta: Job 29:6; Ps 1:3; 46:5; 65:10; 119:136; Snl 5:16; 21:1; Jes 30:25; 32:2; Val 3:48.
- 3:49 Vrt Jer 14:17.
- 3:53 Hirvittävä on tuo aikomus, kivittää ja haudata elävältä ruhjottuna.
Stefanos joutui kokemaan tuollaisen kuoleman Jerusalemissa, Apt 7:54–60.
Sillä olikin ylättävät seuraukset: Apt 8:1–3, 9:1–30.
- 3:56 Anna minun hengähtää, vrt. 2Ms 8:11. Molemmilla miehillä oli hätä, mutta tarkoitus erilainen.
Sana <šaw'aah> (11x) = avunhuuto: 2Ms 2:23; 1Sm 5:12; 2Sm 22:7; Ps 18:7; 34:16; 39:13; 40:2; 102:2; 145:19; Jer 8:19; Val 3:56.
- 3:57 Ilmaus <'al tiiraa'> (40x) = älä pelkää. Kun otetaan huomioon monikkomuoto älkää pelätkö, esiintymisiä on yhteensä 78x.
- 3:59 Sana <'awwaataah> (1x) = lain vääristely jtk kohtaan, sorto, esiintyy vain tässä.
Sana tulee verbistä <'uut> (11x) = vääristää, vääntää, tehdä vääryyttä, ks. Val 3:36.

Hanki minulle oikeus: voidaan kääntää myös: tuomitse minulle tuomio.

Jumalan sanassa tuomio on myös positiivinen asia eli oikeus. Kaikki Jumalan lapset tuomitaan Kristuksen tuomioistuimen edessä, 2Kr 5:10, mutta niille, jotka ovat Kristuksessa, ei ole mitään kadotustuomiota, Rm 8:1.

Jeesus Kristus on kärsinyt tuomion meidän edestämme meidän syntiemme takia, ja hän on hankkinut meille oikeuden Jumalan valtakuntaan ja iankaikkiseen elämään, Rm 4:25.

- 4:3 Sana <'akhzar> (4x) = julma, hurja: 5Ms 32:33; Job 30:21; 41:2; Val 4:3.

On onneton tilanne pienten lasten, perheiden, koko yhteiskunnan ja lopulta naisten itsensä kannalta, jos naiset muuttuvat julmiksi, eli kovasydämisiksi.

Siitä ei seuraa mitään hyvää. Monet perheet särkyvätkin sen takia, Mt 19:7–8.

Kovasydämiset fariseukset kysyivät Jeesukselta, miksi Mooses käski antaa erokirjan...ei Mooses käskenyt vaan salli sen, Mk 10:2–9.

- 4:5 Sana <ma'adanniim> (3x) = herkku, herkut: 1Ms 49:20; Snl 29:17; Val 4:5.
Sana <'aşpoot> (6x) = tunkio, jätekasa, tuhkakasa: 1Sm 2:8; Neh 2:13; 3:14; 12:31; Ps 113:7; Val 4:5.

- 4:9 Verbi <daaqa> (11x) = lävistää, iskeä miekka/ keihäs jnk läpi: 4Ms 25:8; Tm 9:54; 1Sm 31:4; 1Ak 10:4; Jes 13:15; Jer 37:10; 51:4; Val 4:9; Sak 12:10; 13:3.

- 4:13 Ne joiden piti ohjata kansaa oikeaan, papit ja profeetat, omilla pahoilla teoillaan ohjasivat kansaa vääryyteen. Lopputuloksena oli tuomio.
- 4:16 Herra itse = sm: Herran kasvot.
- 4:20 Herran voideltu on selvä viittaus Messiaaseen.
- 5:3 Lapsista oli tullut isättömiä orpoja, mutta äidit olivat kuin leskiä. Miehet olivat siis jossakin, varmaankin pakkosiirtolaisuudessa. Nykyään monet isät ovat karkuteillä.
- 5:7 Isät jättivät perinnöksi lapsilleen syntivelkansa.
- 5:15 Sana <maachool> (6x) = karkelo, piiritanssi: Ps 30:12; 149:3; 150:4; Jer 31:4,13; Val 5:15, ja kerran erisnimenä: 1Kn 5:11. Ks myös 2Ms 15:20.
- LXX käyttää tässä vastineena sanaa <khoros> = piiritanssi, karkelo, ylistystanssi, joka esiintyy UT:ssa kerran, kun juhliittiin tuhlaajapojan paluuta kotiin, Lk 15:25.

Hesekielin kirja

Profeetta Hesekiel (nimi merkitsee: Herra vahvistaa) oli luultavasti Saadokin sukua oleva pappi, joka vietiin pakkosiirtolaisuuteen Baabeliin samalla kertaa kuin kuningas Joojakin. Hänen toimintansa profeettana alkoi hänen ollessaan 30-vuotias v. 593 eKr ja jatkui ainakin 22 vuotta.

Hesekielin kirjalle on ominaista sen apokalyptinen luonne, ja se muistuttaa Danielin ja Sakarjan kirjaa sekä Ilmestyskirjaa. Siinä on seitsemän suurta profeetallista ilmestystä, joiden aluksi sanotaan: Herran käsi oli minun päälläni: Hes 1:3, 3:14,22, 8:1, 33:22, 37:1, 40:1. Samoin ilmaus: te tulette tietämään, esiintyy usein.

Sisällys:

A. Herran kirkkaus ilmestyy	1–3
Profeetan kutsumus	1–3
B. Herran kirkkaus poistuu Jerusalemistä	4–39
Tuomion julistus Juudalle	4–24
Tuomion julistusta pakanakansoille	25–32
Pelastuksen julistusta	33–39
C. Herran kunnia palaa Jerusalemiin	40–48
Uusi temppeli	40–46
Israelin maa	47–48

- 1:1 Ilmaus 30. vuosi tarkoittaa mahdollisesti Hesekielin ikää.
Sana <mar'aah> (12x) = 1. näky, ilmestys (11x): 1Ms 46:2;
4Ms 12:6; 1Sm 3:15; Hes 1:1; 8:3; 40:2; 43:3;
Dan 10:7,8,16; ja kerran 2. kuvastin: 2Ms 38:8.
- 1:2 Tarkoittaa kuningas Sidkian viidentenä vuotena, muutama
vuosi ennen Jerusalemin hävitystä. Hesekiel näyttää
muuallakin laskevan vuosia siitä, kun Nebukadnessar vei
Juudan kuninkaan Joojakinin pakkosiirtolaisuuteen
Baabeliin. Todennäköisesti kyseessä on v. 593 eKr, sillä
Joojakin oli viety Babyloniin v. 597 eKr.
Vrt. 2. Kun. 24:8–17.
- 1:3 Ilmaus Herran käsi = <jad jhwh> (40x): 2Ms 9:3; 16:3;
4Ms 11:23; 5Ms 2:15; Jos 4:24; 22:31; Tm 2:15; Rt 1:13;
1Sm 5:6, 9; 7:13; 12:15; 2Sm 24:14; 1Kn 18:46; 2Kn 3:15;
1Ak 21:13; 28:19; 2Ak 29:25; Esr 7:6, 28; Job 12:9;
Ps 17:14; 75:9; Snl 21:1; Jes 19:16; 25:10; 40:2; 41:20;
51:17; 59:1; 62:3; 66:14; Jer 25:17; 51:7; Hes 1:3; 3:14, 22;
33:22; 37:1; 40:1.
LXX:n vastine <kheir kyyriou> on 3x UT:ssa: Lk 1:66,
Apt 11:21, 13:11.
- 1:27 Sana <nogah> (19x) = hohde, loiste, kirjas valo: 2Sm 22:13;
23:4; Ps 18:13; Snl 4:18; Jes 4:5; 50:10; 60:3,19; 62:1;
Hes 1:4,13,27,28; 10:4; Jl 2:10; 4:15; Am 5:20; Hab 3:4,11.
- 1:28 Ilmaus <kebood-jhwh> (37x) = Herran kirkkaus/ kunnia:
2Ms 16:7,10; 24:16,17; 40:34,35; 3Ms 9:6,23;
4Ms 14:10,21; 16:19; 17:7; 20:6; 1Kn 8:11; 2Ak 5:14; 7:1–
3; Ps 24:8,10; 104:31; 138:5; Jes 35:2; 40:5; 58:8; 60:1;
Hes 1:28; 3:12,23; 10:4,18; 11:23; 43:4,5; 44:4; Hab 2:14.
Vrt. Lk 2:9, 2Kr 3:8.

Herran kirkkaus ja kunnia on pelottava asia ihmiselle. Niinpä Hesekiel heittäytyi kasvoilleen.

- 2:1 Ilmaus <ben-'aadaam> (139x) = ihmislapsi, ihminen, sm: Aadamin poika. Ilmaus esiintyy Hesekielin kirjassa 94x.
- 2:2 Jumalan Henki ei muserra eikä masenna ihmistä vaan nostaa hänet jaloilleen syvimmästäkin pelosta tai masennuksesta.
- 2:3 Kapinallinen kansa: merkille pantavaa on, että tässä kohdassa ei kapinallisesta Israelista käytetä sanaa <'am> = kansa, niin kuin tavallisesti käytetään Israelista, vaan sanaa <goj> = (pakana)kansa, vieläpä monikossa. Sanaa <goj> käytetään yleensä muista kansoista. Jumalan edessä kapinallinen Israelin kansa rinnastuu täysin muihin kansoihin eli pakanoihin. Tämä onkin esikuvallista uudesta liitosta, jossa puhutaan sekä luonnollisesta Israelista että Jumalan Israelista. VT 1992 ilmoittaa, että heidän käännöksestään on tässä jätetty pois sanat vieraiden kansojen (pakanoiden VT 1933) keskelle, jotka väitetään olevan myöhempi lisäys. Samoin kääntää NIV. Se on teologien tulkinta, kun eivät ymmärrä Jumalan sanan ilmoitusta, ks. yllä oleva selitys.
- 2:4 Ilmaukset: kovat kasvot ja paatunut sydän, esiintyvät vain tässä.
- 2:5 Ilmaus kapinallinen heimo = <beeit (ham)merii> (13x): Hes 2:5,6,8; 3:9, 26,27; 12:2,3,9,25; 17:12; 24:3. Ilmaus: tulla tietämään (113x), esiintyy Hesekielin kirjassa 77x, Exoduksessa eli 2. Mooseksen kirjassa 7x, Saarnaajan kirjassa 4x, Sakarjan kirjassa 5x ja muualla 20x . Tutki!
- 3:3 Sanan <mee'aah> monikko <mee'iim> (32x) = 1. sisälmykset, 2. sisin, tunteiden keskus: 1Ms 15:4; 25:23;

4Ms 5:22; Rt 1:11; 2Sm 7:12; 16:11; 20:10;
2Ak 21:15,18,19; 32:21; Job 20:14; 30:27; Ps 22:15; 40:9;
71:6; Ll 5:4,14; Jes 16:11; 48:19; 49:1; 63:15; Jer 4:19;
31:20; Val 1:20; 2:11; Hes 3:3; 7:19; Jna 2:1,2.
Makeaa kuin hunaja, vrt. Ps 19:10–11, Ilm 10:9–10.

- 3:5 Vaikea puhetapa, kankeapuheinen (VT 1933). Mooses väitti aikoinaan olevan tämän sortin puhuja, 2Ms 4:10, mutta se oli pelkkä tekosyy olla lähtemättä Herran palvelukseen.
- 3:7 Varsinaisia kovanaamoja nämä Israelin heimon jäsenet. He eivät olleet ottaneet opikseen, että ei edes Goljatin otsa kestänyt, kun hän taisteli Herraa vastaan ja häpäisi Herran sotajoukkoa, vaan Daavidin linkoama kivi upposi siihen, ja Goljat kaatui niille sijoilleen, 1Sm 17:49.
- 3:9 Sana <šaamiir> (3x) = timantti: Jer 17:1, Hes 3:9, Sak 7:12. Herra teki profeetta Hesekielin otsan timantinkovaksi, mutta ei sydäntä. Juudan heimo lopulta kovetti sydämensä timantinkovaksi, koska jo Jeremian aikana sen synty oli kaiverrettu heidän sydämiinsä timanttikärjellä. Juudalla ei ollut kuin kaksi mahdollisuutta: joko nöyrytyä Herran edessä tai yrittää kovettaa sydämensä yhä kovemmaksi.
- 3:13 Siivet osuivat toisiinsa: hepr. tekstissä on käytetty verbin <naašaq> hif. part. muotoa. Verbin perusmerkitys on suudella. Siivet eivät kolistele toisiaan vasten kuin pajavasarat vaan sipaisevat toisiaan kuin suudellessa.
- 3:25 Hepr teksti voitaisiin kääntää myös: He panevat sinut köysiin ja sitovat sinut niillä... Ilmeisesti niskurit saivat tarpeekseen Hesekielin nuhdesaarnoista.
- 4:8 Minä sidon sinut köysillä = sm: minä annan köydet yllesi.

- 4:10 Sekeli lieenee ollut n. 17 grammaa, joten päiväannos oli n. 340 grammaa. Sillä ihminen tulee toimeen, jos ei tee muuta kuin makaa niin kuin Hesekiel joutui tekemään.
- 4:11 Hiin-mitta oli 6–7 litraa, joten Hesekiel sai juodan vettä päivässä reilun litran.
- 4:16 Leivän tuki = <matteeh lechem> (5x): 3Ms 26:26; Ps 105:16; Hes 4:16; 5:16; 14:13.
- 6:13 Suloisesti tuoksuvat uhrin piti uhrata Herralle, mutta israelilaiset uhrasivat niitä epäjumalille Uudessa liitossa Kristus uhrasi itsensä meidän puolestamme suloiseksi tuoksuksi Jumalalle.
- 7:3 Vaelluksesi = sm: teitteesi, samoin jakeissa 8,9.
Vrt. Snl 14:12.
- 7:4 Jakeen alku sm: Minun silmäni ei sääli sinua.
Samoin on jakeessa 9.
- 7:9 Ilmaus en sääli enkä armahda (5x): Hes 5:11, 7:4,9, 8:18, 9:10. Samassa merkityksessä Hes 9:5.
Muualla 6x: 5Ms 7:16; 13:9; 19:13, 21; 25:12; Jes 13:18.
Näin oli vanhassa liitossa, mutta onneksi kerran myös myönteisessä merkityksessä jakeessa Hes 20:17.
Uudessa liitossa asia on myönteisessä mielessä.
Verbi <splangkhidzomai> (12x) = käydä sääliksi, sääliä, armahtaa: Mt 9:36; 14:14; 15:32; 18:27; 20:34; Mk 1:41; 6:34; 8:2; 9:22; Lk 7:13; 10:33; 15:20.
- 7:10 Sana <zaadoon> (11x) = julkeus, röyhkeys, ylpeys: 5Ms 17:12; 18:22; 1Sm 17:28; Snl 11:2; 13:10; 21:24; Jer 49:16; 50:31,32; Hes 7:10; Ob 1:3.

- 7:11 Turhaan ihmetellään väkivallan yleistymistä. Se tulee rankaisuksi jumalattomuudelle.
- 7:13 Jakeen loppu voidaan kääntää myös: Ei kukaan voi synnillään vahvistaa elämänsä.
- 7:18 Sana <pallaatsuut> (4x) = 1. vapiseminen, vavistus, kauhu, 2. värinä: Job 21:6; Ps 55:6; Jes 21:4; Hes 7:18.
- 7:19 Ilmaus <'ebrat jhwh> (4x) = Herran viha: Jes 9:18; 13:13; Hes 7:19; Sef 1:18.
Tässä on hepr. sana <'ebraah> (34x) = 1. viha, raivo, 2. ylvästely, julkeus (Snl 21:24, Jes 16:6, Jer 48:30).
- 7:22 Sana <paariits> (6x) = 1. väkivaltainen, julma, raaka, 2. rosvo, ryöväri: Ps 17:4; Jes 35:9; Jer 7:11; Hes 7:22; 18:10; Dan 11:14.
- 8:3 Voidaan kääntää myös: Henki nosti minut maan ja taivaan välille.
- 8:14 Sumerilais-babylonialainen Tammus = sumeriksi <dumuzi> = uskollinen poika t. elämän poika, oli maan kasvun antava hedelmällisyyden jumala, joka kuivaksi vuodenajaksi kuoli. Naiset itkivät Tammuksen kuolemaa, joka babylonialaisen uskon mukaan kuvasi kesän hellettä, kuivuutta ja hedelmättömyyttä. Vrt Jes 17:10. Tammus vastasi foinikialais-kreikkalaista hedelmällisyydenjumalaa Adonista ja länsiseemiläisten kansojen Baalia. Tammus mainitaan VT:ssa vain tässä, mutta Dan 11:37 mainittu naisten lempijumala on liitetty Tammus-kulttiin.
Osoittaako tämä epäjumalanpalvelus, että naisten lihalliselle mielelle on mieluisampaa itkeä kuollutta kuin iloita elävästä?
- 9:3 Ovelle = sm: kynnykselle, samoni jakeissa Hes 10:4,18.

- 10:2 Sana <chopen> (6x) = koura: 2Ms 9:8; 3Ms 16:12; Snl 30:4; Srn 4:6; Hes 10:2,7, on aina duaalimuodossa <chopnajim>, joka tarkoittaa molempien kourien täyttä eli kahmaloa. Valitettavasti tämä vanha suomalainen sana on käynyt vieraaksi nykysuomalaisille. Kahmalo on tilavuudeltaan suurempi kuin kaksi kourallista.
- 10:5 Ilmaus <'eel-šaddai> (7x) = Kaikkivaltias Jumala: 1Ms 17:1; 28:3; 35:11; 43:14; 48:3; 2Ms 6:3; Hes 10:5.
- 10:13 Rattaat = <galgal> = pyörä, pyörästö, rattaat: Jes 5:28; Jer 47:3; Hes 10:2,6,13; 23:24; 26:10.
- 11:3 Olipa tosi lohdullinen neuvo kansalle kaiken surkeuden keskellä.
- 11:5 Herra tutkii ja tuntee sydämet ja mielet, 1Ak 28:9, Snl 16:2, 21:2, Jer 11:20, Apt 1:24, Ilm 2:23.
- 11:15 He ovat kaukana Herrasta = sm: olkaa kaukana Herrasta.
- 11:19 Tämä on ennustus Uudesta liitosta, jonka Jumala tekee kansaansa varten. Uuden liiton kansalaiseksi pääsee vain Jeesuksen Kristuksen kautta, kun ihminen tulee uskoon, ja Pyhä Henki synnyttää hänet uudesti, ylhäältä Jumalan lapseksi, Jh 3:3–8.
- 11:20 Tämä on ennustus Jumalan Israelista vastakohtana luonnolliselle Israelille, 1Kr 10:18, Gal 3:7–16, 6:16, Ef 2:11–22.
- 12:10 Ruhtinas tarkoittaa Juudan kuningasta Sidkiaa, joka oli viimeinen Juudan valtakunnan kuningas.
- 12:13 Viittaus kuningas Sidkiaan, joka sokaistiin ja vietiin Babyloniaan, 2Kn 25:1–7.

12:22 Nykyfysiikan käsityksen mukaan aika on suhteellinen käsite ja se todellakin venyy meistä katsoen lähellä valon nopeutta. Mutta tässä on kyse ihmisten subjektiivisesta mielipiteestä: aika venyessään pitkälle mukamas vanhentaa Jumalan sanan toimimattomaksi! Tätä uskonnollista aatetta viljellään eri muodoissa nykyäänkin. Eletään muka jälkikristillistä aikaa. Tässä on kyseessä epäuskon siemen, joka pyrkii kasvamaan ja leviämään. Vrt. 4Ms 11:21s, 1Sm 27:1, Mk 4:38, Lk 7:19. Todellisemman ja arkisemman ajan venymisen koki Job, Job 7:4.

Jeesuksen Kristuksen evankeliumi ei vanhene ajan myötä, koska se on iankaikkisen pelastuksen sanoma, Ilm 14:6, Jes 45:17.

Ajan suhteellisuus on ilmoitettu Raamatussa jo aikoja sitten, Ps 90:2,4, 2Pt 3:8.

Jumala on ajan ulkopuolella, mutta me olemme ajan vankeja, Apt 17:26–27, Ps 90:10,12, meille on määrätty sekä ajan että paikan rajat.

13:3 Sana <naabaal> (18x) = 1. tyhmä, älytön, mieletön, jumalaton, 2. houkka: 5Ms 32:6, 21; 2Sm 3:33; 13:13; Job 2:10; 30:8; Ps 14:1; 39:9; 53:2; 74:18, 22; Snl 17:7,21; 30:22; Jes 32:5,6; Jer 17:11; Hes 13:3.

13:4 Ketut turmelevat viinitarhoja, Ll 2:15. Jeesus sanoikin Herodesta ketuksi, Lk 13:32.

13:10 Nämä väärät profeetat ja harhaopettajat saavat kansan turvaamaan valheeseen. Kansa rakentaa suojakseen seinän ja nämä valkaisevat sen, että hyvältä näyttää.

13:11 Raekivet syöksyvät maahan = te raekivet syöksytte maahan.

- 13:12 Tuon valheellisen turvan laastina oli valhe. Tämä on aivan päinvastoin kuin on Uudessa liitossa Jumalan seurakunnan rakentuminen hengelliseksi huoneeksi, 1Pt 2:4–10. Siinä on elävien kivien välisenä laastina eli seurakunnan jäsenten välisenä yhdyssiteenä rakkaus ja rauha, Ef 4:1–6.
- 13:22 Tässä jakeessa on kaksi eri verbiä, joiden merkitys on lähellä toisiaan. Ensin:
 <kaa'aah> (3x) = olla peloissaan, hif: murehduuttaa, masentaa, vrt. Ps 109:16. Toiseksi:
 <kaa'ab> (8x) = tuntee kipua, hif: aiheuttaa kipua, haavoittaa, vrt Job 5:18.
- 14:15 Ne surmaavat lapset: hepr. verbi <šaakhal> (25x) = menettää lapsensa, pi: tehdä lapsettomaksi, riistää lapset.
 Vrt. 3Ms 26:22, 1Sm 15:33, Hes 5:17.
- 14:19 Surmaten = sm: veressä.
- 14:22 Hesekiel puhuu pakkosiirtolaisuudessa oleville israelilaisille.
- 16:4 Tässä jakeessa hepr. kirjain <reeš> on poikkeuksellisesti kahdennettu (vain 9x BHS:ssa) kahdessakin sanassa.
 Muut jakeet ovat 1Sm 1:6, 10:24, 17:25, 2Kn 6:32, Snl 3:8, Ll 5:2, Jer 39:2. Vrt Ll 7:3.
- 16:25 Saastutit kauneutesi = sm: teit iljettäväksi kauneutesi.
- 16:26 Ilmaus <gidleei baasaar> = <megalosarkos> = suurijäseninen esiintyy vain tässä. Vrt. Hes 23:20.
- 16:37 Verbillä <'aarab> on viisi (tai neljä) homonyymiä.
 Tässä on kyseessä kolmas homonyymi (7x) = 1. olla miellyttävä, 2. olla mieltynyt jhnk, 3. miellyttää: Ps 104:34; Snl 3:24; 13:19; Jer 6:20; 31:26; Hes 16:37; Mal 3:4.

Jumalan tahdon vastaisella tiellä maailmallinen rakkaus voi kääntyä vihaksi. Vrt. 2Sm 13:1–17.

- 16:44 Sananlaskuista on Raamatussa kokonainen kirja, mutta sen lisäksi mainitaan muutamia ja niiden käyttöä: 1Sm 10:12; 24:13; Job 17:6; Snl 26:7,9; Hes 14:8; 16:44; Lk 4:23; 2Pt 2:22.
- 16:45 Tätä ei ole tarkoitettu ohjeeksi uskovaisille naisille.
- 16:49 Tämä kuvaa myös vauraita länsimaita nykyään.
- 16:54 Samaria ja Sodoma tyttärineen saivat lohdutusta siitä, että Israel on vielä suurempi syntinen kuin he. Nykyäänkin jotkut lohdutautuvat sillä, etteivät he ole niin pahoja kuin jotkut muut.
- 17:2 Verbistä <chuud> (4x) = arvuutella, esittää arvoitus, tulee nomini <chiidaah> (17x) = 1. arvoitus, 2. arvoitukselliset sanat, ongelmat 3. juoni, monimerkityksinen puhe.
1) Näitä arvoituksia esittivät Simson, Tm 14:12s, ja Saban kuningatar, 1Kn 10:1, 2Ak 9:2.
2) Ongelmia pohtivat koorahilaiset, Ps 49:5, Aasaf, Ps 78:2, ja viisaat Salomon neuvosta, Snl 1:6.
3) Juonittelijoina ovat röyhkeä kuningas, Dan 8:23, ivailijoina kansa(kunna)t, Hab 2:6.
- 17:10 Ilmaus <ruuach haqqaadiim> (5x) = itätuuli: 2Ms 10:13; Hes 17:10; 19:12; 27:26; 42:16.
Muualla (4x) on sama ilmaus hieman eri muodossa: Job 27:21; 38:24; Jer 18:17; Hos 13:15.
- 17:22 Jyrkkä = <taaluul> (1x) = sm: ylhäinen, esiintyy vain tässä.
- 18:2 Vrt. Jer 31:29–30.

- 18:5 Tämä on samalla ennustus Messiaasta, Jeesuksesta Kristuksesta.
- 18:10 Sana <paariits> (6x) = väkivaltainen, raaka, julma, raateleva: Ps 17:4; Jes 35:9; Jer 7:11; Hes 7:22; 18:10; Dan 11:14. Jeesus siteerasi Jeremian sanoja jakeessa Mt 21:13.
- 18:23 Tämä oli jo vanhan liiton ydinsanoma: Jumalan tahto on, että jumalaton kääntyy synnistään Herran puoleen ja saa elää.
- 18:31 Vanhassa liitossa kukaan ei kuitenkaan voinut hankkia itselleen uutta sydäntä ja uutta henkeä, sen vuoksi Herra tekikin uuden liiton, josta tämä kaikki on esikuvallista: Hes 11:19; 18:31; 36:26.
- 19:1 Sana <qiinaah> (18x) = itkuvirsi, kuolinvalituslaulu: 2Sm 1:17; 2Ak 35:25; Jer 7:29; 9:9,19; Hes 2:10; 19:1,14; 26:17; 27:2,32; 28:12; 32:2,16; Am 5:1; 8:10.
- 19:7 VT 1933 käännös: Se ryhtyi heidän leskiinsä, perustuu toiseen, hieman erilaiseen tekstimuotoon.
- 20:1 Hesekiel tarkoittanee pakkosiirtolaisuuden seitsemättä vuotta. Vrt. Hes 1:2.
- 20:6 Verbi <tuur> (24x) = 1. ottaa selville, tehdä tutkimusretki, 2. tutkia, selvittää, etsiä, hif: lähettää tutkimusretkelle: 4Ms 10:33; 13:2–32; 14:6–38; 15:39; 5Ms 1:33; Tm 1:23; 1Kn 10:15; 2Ak 9:14; Job 39:8; Snl 12:26; Srn 1:13; 2:3; 7:25; Hes 20:6.
Sana <tsebii> (18x) = koristus, kaunistus, koreus, ihanuus: 2Sm 1:19; Jes 4:2; 13:19; 23:9; 24:16; 28:1–5; Jer 3:19; Hes 7:20; 20:6,15; 25:9; 26:20; Dan 8:9; 11:16,41,45.
- 20:26 Esikoinen = <kol peter rekhem> (11x) = jokainen, joka tulee esikoisena äitinsä kohdusta = sm: jokainen joka avaa

kohdun: 2Ms 13:2,12,15; 34:19; 4Ms 3:12; 18:15;
Hes 20:26.

- 20:29 Hepr. alkutekstissä on sanaleikki: <baamaa> = kukkula, <baa> = hän menee, <maa> = mikä, ja <baa'iim> = te menette.
- 20:35 Ilmaus <paaniim 'el paaniim> (5x) = kasvoista kasvoihin, kasvotusten: 1Ms 32:31; 2Ms 5:4, 33:11; 5Ms 34:10; Tm 6:22; Hes 20:35.
- 20:37 Paimen antoi lampaiden kulkea sauvan alitse ja laski samalla niiden lukumäärän.
- 21:3 Sana <tsaaraab> (1x) = kärventävä, polttava, esiintyy vain jakeessa Snl 16:27, ja se tulee verbistä <tsaarab> (1x) = kärventää, joka esiintyy vain tässä jakeessa.
- 21:11 Sydämin = sm: lantein.
Lantio on VT:n kuvakielessä voiman ja tasapainon tyysija.
- 21:15 Tässä poika tarkoittaa Juudan kuningasta, Daavidin jälkeläistä, jonka valta ja voima on tyhjän veroinen valloittajaa vastaan.
- 21:21 Hepr. tekstissä jakeen neljä ensimmäistä sanaa ovat kuin sotilaskomentajan käskyjä: Osasto koolle! Oikealle! Paikallenne! Vasemmalle! (Gesenius grammar sana 258 (<'aachad>) sivulla 28.)
- 21:26 Uhrieläimen maksaa tarkastelemalla, niin kuin myös nuolia ravistelemalla (kenties heittelemällä ilmaan), etsittiin ennusmerkkejä.
Tapansa kullakin etsiä neuvoja suuriin ratkaisuihin.

- 21:27 Suut avataan karjumaan: käännös on LXX:n mukainen.
Hepr. teksti on: suut avataan murhaan. Yleensä ajatellaan, että tässä on hepr. tekstissä tapahtunut jäljennösvirhe, sillä sanat <tserach> = sotahuuto, ja <retsach> = surmaaminen, tappo, murha, saadaan toisistaan, kun vaihdetaan kahden ensimmäisen konsonantin paikka. Joka tapauksessa molemmat käännökset sopivat tekstiyhteyteen.
- 21:34 Ammonilaistenkin keskuudessa oli valheprofeettoja, jotka ennustelivat tulevan tuomion sijaan voittoa vihollisista. Kansalle ja sen johtajille ne ennustelut varmaan kelpasivat.
- 21:35 Ammonilaiset saivat alkunsa vuoriluolassa, kun Loot tyttäreineen oli paennut Sodomian hävitystä ensin Sooariin ja sitten vuorille, 1Ms 19:29–38.
- 22:10 Häpäistään isän aviovuode = sm: paljastetaan isän häpy.
Ks. 3Ms 18:8, 20:11.
- 22:11 Mahdollisesti nämä tekijät vetosivat Israelin historiassa tapahtuneisiin asioihin, 2Sm 11:4, 13:11s, 16:20s. Jos kerran kuningashuoneessa on tehty noin, niin miksikäs ei tavallinen kansakin tekisi niin. Se on huono puolustus, sillä synti on synti, tekipä sen kuka hyvänsä, ja synnin seuraukset ovat aina lopulta hirvittävät. Niin, ja olihan Abrahamkin ottanut vaimokseen sisarensa Saarain, 1Ms 20:12, mutta ei väkivalloin. Vrt. Rm 4:1s.
- 22:18 Kuona = (<suug> ketiib) <suug> (7x): Ps 119:119; Snl 25:4; 26:23; Jes 1:22, 25; Hes 22:18,19.
- 22:25 Tuhoavat ihmisiä = sm: syövät sieluja. Tässä nähdään, että mekaaninen käännös ei ole hyvä eikä tuo ilmi ajatusta, joka tekstiin kuuluu.

Kaikki sodat ja kapinat lisäävät leskien lukumäärää. Onko se siunaus vai kirous kansalle?

- 22:26 Uskonnollisessa maailmassa mielipiteet muuttuvat olosuhteiden ja erilaisten virtausten mukaan. Nämä papit sulkivat silmänsä sapattien rikkomiselta, mutta Jeesuksen aikana uskonnolliset johtajat oikein vahtivat, rikkooko Jeesus sapattisäännöksiä, Mk 3:2.
Toiminnallaan nämä papit häpäisivät Herraa. Myöhemmin juutalaiset häpäisivät Jeesusta, Jh 8:49, niin kuin profeetta Jesaja oli ennustanutkin, Jes 53:3.
- 22:27 Ahneus on epäjumalien palvelemista, Kol 3:5, ja sen seurauksena on hirvittäviä tekoja. Paavali varoitti Jumalan seurakunnan vanhimpia Efesossa juuri raatelevista susista, Apt 20:28–31.
Väärä voitto: tutki tarkemmin!
- 22:28 Paavali viittasi ilmeisesti tähän Herran sanaan puolustautuessaan juutalaisten vanhimpien neuvoston edessä, Apt 23:1–3.
On ero ennustelemisellä (= <qaasam> (20x), kreik. <manteuomai> (13+0+1x) ja Jumalan Hengen vaikuttamalla profetoinnilla (= <naabaa'> (115x), kreik. <profeeteuoo> (yht. 110+7+28x)). Tutki!
- 22:30 Herra etsi miestä niin kuin jo syntiinlankeemuksen jälkeen paratiisissa, 1Ms 3:9. Ovatpa jotkut sanoneetkin puolivakavissaan: Voi, kun kerran eläessään näkisi miehen! Miehuus, miehuullisuus, miehekkyyys, mies: tutki!
- 23:17 Haureuden seurauksena on saastaisuus ja sen seurauksena inho. Vrt 2Sm 13:10–17.

- 23:23 Profeetalla lienee ollut jotensakin ilkikurinen asenne noita Assurin valiosotureita kohtaan – he ovat kaikki sankareita ja mainioita miehiä (VT 1938). Heillä oli näet kaikki tyypillisten sotasankareiden elkeet, hyppäsivät porttojen sylissä, mutta olivat lopulta valmiit tuhoamaan heidät. Synti antaa ihmiselle enintään lyhytaikaisen nautinnon, mutta ei voi tyydyttää ihmissydämen kaipausta ja elämänjanoa, vaan tuottaa lopulta karvaan pettymyksen.
- 23:39 Epäjumalanpalvelus johtaa hirvittäviin tekoihin.
- 23:40 Silmäluomien maalaaminen on vanha tapa: 2Kn 9:30, Jer 4:30. Mitä hyötyä siitä on?
Naisen sielunelämään kuuluu koristautuminen. Sen taustalla oleva vaikutin voi olla kahtalainen.
Verbi <‘aadaah> (8x) = koristella itseään, pukea koruja ylleen: Job 40:10; Jes 61:10; Jer 4:30; 31:4; Hes 16:11,13; 23:40; Hos 2:15.
Sana <‘adii> (14x) = koru, koriste: 2Ms 33:4–6; 2Sm 1:24; Ps 32:9; 103:5; Jes 49:18; Jer 2:32; 4:30; Hes 7:20; 16:7,11; 23:40.
- 23:42 Varsinaiset juoppojen juhlat. Tätä perinnettä on uuraasti vaalittu ympäri maailmaa.
- 23:43 Sana <baaleeh> (5x) = käytössä loppuun kulunut, kuihtunut, esiintyy vain tässä ja Joosuan kirjassa, kun puhutaan kuluneista repaleisista säkeistä, Jos 9:4–5.
- 23:44 Sana <zoonaa> (34x) = porttonainen, prostituoitu: 1Ms 34:31; 38:15; 3Ms 21:7,14; 5Ms 23:19; Jos 2:1; 6:17,22,25; Tm 11:1; 16:1; 1Kn 3:16; 22:38; Snl 6:26; 7:10; 23:27; 29:3; Jes 1:21; 23:15,16; Jer 2:20; 3:3; 5:7; Hes 16:30–35,41; 23:44; Hos 4:14; Jl 4:3; Mka 1:7; Nah 3:4.

- 23:46 Jakeen loppu voitaisiin kääntää myös: annettakoon heidät terrorin ja ryöstön kohteeksi.
- 24:16 Äkkikuolema voi kohdata yhtä hyvin Jumalan tahdon tiellä kuin myös Jumalan tahdon vastaisella tiellä niin kuin kävi kymmenelle vakoojalle, 4Ms 14:36–37. Tutki!
- 24:17 Lohduttajien tuoma ruoka = sm: ihmisten leipää, eli leipää tai ruokaa, jota lohduttajat toivat kuolleen omaiselle hautajaisten jälkeen. Samoin jakeessa 22.
- 25:3 Kas niin! = <hee’ach> (12x): Job 39:25; Ps 35:21, 25; 40:16; 70:4; Jes 44:16; Hes 25:3; 26:2; 36:2.
Ilmaisee iloa tai vahingoniloa. Jopa hevosella.
- 25:16 Kreetit on eräs filistealaisryhmä, mahdollisesti lähtöisin Kreetan saarelta. Heitä palveli myös kuningas Daavidin henkivartiostossa.
- 26:16 Kauhun valtaamina = pukeutuneina kauhuun.
Verbi <laabaš> (111x) = pukea päälleen, pukeutua. Tutki!
Ilmaus <lirgaa’iim> (4x) = joka hetki: Job 7:18; Jes 27:3; Hes 26:16; 32:10.
Vrt. Mt 28:20, jossa Jeesus lupasi olla omiensa kanssa kaikki päivät maailmanajan täyttymiseen asti. Iankaikkisuudessa saamme aina olla Herran kanssa, 1Ts 4:17.
- 26:17 Valtiatar = sm: asujatar.
Rannikoilla asuvien = sm: meren asukkaiden.
- 26:21 Sana <ballaahaah> (10x) = äkillinen kauhu: Job 18:11,14; 24:17; 27:20; 30:15; Ps 73:19; Jes 17:14; Hes 26:21; 27:36; 28:19.
Ihmiset pelkäävät äkillisen kauhun takia, mutta sen vastakohtana on rakkaus, 1Jh 4:18.

- 27:6 Kittiläiset asuivat Kyproksella.
- 27:13 Orjilla = sm: ihmissieluilla.
Tällaista julmaa kauppaa harjoitetaan vielä tämän maailmanajan lopullakin, Ilm 18:11–13.
- 27:18 Saharin villat: voidaan kääntää myös: valkoiset villat.
- 27:32 Tuhottuna: voidaan kääntää myös: vaiennettuna.
- 27:35 Tyrmistystä = <šaamam>, jonka LXX kääntää verbillä <stygnadzoo> = synkistystä, samoin jakeissa Hes 28:19, 32:10. UT:ssa verbi esiintyy Mt 16:3, joka kuvaa taivaan synkkenemistä rajuilman edellä, ja Mk 10:22, jossa kerrotaan kuinka rikas nuorukainen synkistyi, kun hän olisi joutunut luopumaan rikkauksistaan Jeesuksen seuraamisen tähden.
- 28:3 Vanhan liiton puolella Danielia voidaan pitää viisaimpana Herran palvelijana, hänen sydämensä ei näet taipunut epäjumalien puoleen niin kuin Salomon sydän oli taipunut, 1Kn 11:1s.
- 28:7 Sanasta <‘aariits> (20x) = 1. voimakas, väkevä, 2. väkivaltainen.
Siitä johdetaan ilmaus <‘ariitseei gojjiim> (4x) = kansoista julmimmat: Hes 28:7; 30:11; 31:12; 32:12.
- 28:9 Historian aikana on ihmiskunnan keskuudessa ollut hirmuhallitsijoita, jotka ovat tehneet itsensä jumaliksi, tai heidät on myöhemmin julistettu jumaliksi. Kuitenkin he kaikki ovat kuolleet, ja nyt elossa olevat kuolevat ajallaan, ja niin heidän vaikutuksensa päättyy, yleensä häpeään.
- 28:14 Sana <mimšach> esiintyy vain tässä ja sen merkitys on epävarma. Mahdollisuuksia on ainakin kolme riippuen, mistä

verbijuuresta se on johdettu: sädehtivä, laajalle levittäytynyt, levitetyin siivin, voideltu. Sana on kuitenkin eri kuin <maašiiach> = voideltu, jota käytetään Messiaasta.

28:16 Karkotin = sm: tuhosin.

28:17 Kauneus ja viisaus ovat siunaukseksi ja hyödyksi, jos ne yhdistyvät nöyryyteen, mutta ylpeys tuhoaa lopulta kaiken.

28:19 Ks. Hes 27:35.

29:10 Migdol, joka oli linnoitus Egyptin koillisrajalla, ja Sevene, joka oli Egyptin vanha rajapaikkakunta Etiopian rajalla ja jonka nykyinen arabiankielinen nimi on Assuan, viittaavat Egyptin pohjois- ja etelärajaan.

29:14 Patros tarkoittaa Ylä-Egyptiä, siis Niilin yläjuoksulla olevaa Egyptin osaa, eli Etelä-Egyptiä. Maasor tarkoittaa Ala- eli Pohjois-Egyptiä, ja Misraim koko Egyptiä.

29:20 Herra käytti aseenaan Baabelin kuningasta Nebukadressaria rangaistakseen Tyyroa. Ja palkaksi tuosta työstä Baabel sai Egyptin. Kiemuraista oli maailmanpolitiikka jo tuolloin.

29:21 Sana <qeren> (75x) = sarvi, (yksikössä 29x): Jos 6:5; 1Sm 2:1, 10; 16:1, 13; 2Sm 22:3; 1Kn 1:39; 1Ak 25:5; Job 16:15; Ps 18:3; 75:5,6; 89:18, 25; 92:11; 112:9; 132:17; 148:14; Jes 5:1; Jer 48:25; Val 2:3, 17; Hes 29:21; Dan 8:5,8,9,21; Mka 4:13; Sak 2:4.

Yksikössä sarvi on voiman ja vallan vertauskuva.

Duaalissa <qarnajim> (14x) = sarvet, siis eläimen sarvipari: 1Ms 22:13; 5Ms 33:17; 1Kn 22:11; 2Ak 18:10; Ps 22:22; 75:11; Hes 34:21; Dan 8:3,6,7,20; Hab 3:4.

Monikossa <qarnoot> (32x) = (alttarin) sarvet, norsunluuhampaat, säteet.

Vrt. 2Ms 34:29,30,35, joissa on verbi <qaaran> (4x) = säteillä, sädehtiä, loistaa, hif: olla sarvekas.

30:3 Herran päivä = <joom le jhwh> (2x), Jes 2:12.
Tutki muut ilmaukset.

30:4 Sana <chalchaalaah> (4x) = tuska, kipu, vapiseminen:
Jes 21:3; Hes 30:4, 9; Nah 2:11.
Sana tulee verbistä <chiil> (45x) = 1. olla synnnytystuskissa,
2. vääntelehtiä tuskissaan, 3. vapista.

30:5 Sana <‘eereb> (5x) = sekakansa: 2Ms 12:38; Neh 13:3;
Jer 25:20; 50:37; Hes 30:5.
Kuub: sen tilalla pitäisi ehkä olla Luub eli Libya (Pešitta,
LXX).

30:12 Luovutan = sm: myyn.

30:13 Noof eli Moof tarkoittaa Memfistä, joka oli joinakin aikoina
Egyptin pääkaupunki.

30:14 Noo tarkoittaa Teebaa, joka oli Memfiksen jälkeen Egyptin
pääkaupunkina.

30:17 Aaven = turhuus, tyhjyys oli toinen nimitys Oonin
kaupungille, ks. 1Ms 41:45, halveksunnan osoituksena
kaupungissa harjoitettua turhaa ja tyhjää
epäjumalanpalvelusta kohtaan, vrt. Hos 10:8.

32:3 Tässä jakeessa on kaksi eri sanaa verkolle.
Ensin <rešet> (22x) = verkko, linnustusverkko,
ja sitten <cheerem> (9x) = kalaverkko, nuotta.
Näin Egyptin farao on verkossa sekä ylhäältä että alhaalta
päin.

- 32:5 Sana <raamuut> esiintyy vain tässä ja sen merkitys on epävarma. Se merkitsee todennäköisesti joko: 1. ruumiskasa, 2. jätekasa, tai 3. se mitä on jäljellä.
- 32:10 Ks. Hes 27:35.
- 32:19 Verbi <naa'am> (8x) = olla suloinen/ ihana/ miellyttävä: 1Ms 49:15; 2Sm 1:26; Ps 141:6; Snl 2:10; 9:17; 24:25; Ll 7:7; Hes 32:19.
- 32:23 Hän viittaa ilmeisesti Assurin kuninkaaseen.
- 33:15 Jo vanhan liiton käskyt ja kiellot olivat elämän käskyjä, vielä enemmän evankeliumi.
- 33:31 Tässä rakkaus on <'agaabaah> (3x) = rakkaus, lempi, seksuaalinen halu, himo: Hes 23:11; 33:31,32. Se tulee verbistä <'aagab> (7x) = olla kiinnostunut seksuaalisesti, himoita, LXX:ssa on: heidän suussaan on valhetta.
- 34:4 Näin toimivat pahat paimenet. He olivat ottaneet mallia egyptiläisiltä, 2Ms 1:13–14, ja kanaanolaisilta, Tm 4:2–3. Uudessa liitossa Jumalan seurakunnan ei pidä ottaa mallia tämän maailman toimintatavoista, vaan pikemminkin tämän maailman pitäisi ottaa mallia evankeliumista. Jeesus on Hyvä paimen ja Ylipaimen, hän toimii toisella tavoin: Jes 61:1–3, Hes 34:16, Hos 6:1, Jh 10:1–18, 1Pt 5:4.
- 34:6 Verbi <šaagaah> (21x) = harhailla, joutua harhaan, eksyä. Tutki tarkemmin!
- 34:10 Se on karmea tilanne, kun Herra joutuu pelastamaan lampaansa paimenten suusta!
Vrt. apostoli Paavalin puhe Efesoksen seurakunnan vanhimmille, Apt 20:28–31.

- 34:18 Jakeet 18–19: tämä on esikuvallista siitä, mistä Paavali varoitti Galatian seurakuntia, Gal 1:6–9.
- 34:23 Tämä voi tarkoittaa, että Messiaan valtakunnassa ylösnoussut Daavid on Israelin paimenena ja myös esikuvallisesti sitä, että Herra Jeesus on Daavidin jälkeläisenä koko valtakuntansa paimenena.
- 34:25 Petoeläin = <chajjaah raa‘aah> (7x): 1Ms 37:20, 33; 3Ms 26:6; Hes 5:17; 14:15, 21; 34:25.
Messiaan valtakunnassa ei ole enää pahoja petoeläimiä, sillä niiden petomainen henki vaihtuu toiseksi, paremmaksi: Jes 11:6–9.
- 34:27 Sana <jebuul> (13x) = sato, maan kasvu: 3Ms 26:4, 20; 5Ms 11:17; 32:22; Tm 6:4; Job 20:28; Ps 67:7; 78:46; 85:13; Hes 34:27; Hab 3:17; Hag 1:10; Sak 8:12.
Maan sato on Jumalan siunaus.
Lammas ei ole työjuhta, jonka ylle laitetaan ies, mutta Herra joutuu särkeämään lampaidsensa ikeet, jotka orjuuttajat ovat laittaneet niiden ylle.
- 34:29 Istutus viittaa Messiaan valtakuntaan, Jes 61:1–3.
- 34:30 Tämäkin on ennustus Uudesta liitosta ja sen kansasta, Jumalan Israelista, Gal 6:16.
- 34:31 Sana <mar’iit> (10x) = 1. laidun, 2. laitumella oleva lauma: Ps 74:1; 79:13; 95:7; 100:3; Jes 49:9; Jer 10:21; 23:1; 25:36; Hes 34:31; Hos 13:6.
- 35:2 Seirin vuori(sto) oli edomilaisten asuinalue.
- 35:5 Kun syntivelka tulee täyteen mittaansa, synnyttää se onnetonnuuden ja kuoleman, Jk 1:15.
Jos Jumalan kansaa tai yksityistä uskovaa kohtaa

onnettomuuden ajat, niin rankaisijoita kyllä löytyy. Mutta Herra ottaa heidätkin tilille ajallaan. Kannattaa muistaa, että Jumalan seurakunnassa ei ole piiskan virkaa, sitä virkaa käyttävät ulkopuoliset.

- 35:6 Veriteot on Jumalan rangaistuksen alaisia tekoja, 1Ms 9:6. Jo ensimmäisen veriteon seurauksena tuli Jumalan rangaistus, 1Ms 4:10s. Kaikki muu ihmisen vuodatettu veri saastuttaa ja vaatii kosta, vain Jeesuksen Kristuksen veri puhdistaa ja tuo armahduksen, Hpr 12:24, 1Jh 1:7.
- 35:10 Kaksi maata ja kaksi kansaa tarkoittaa israelilaisten kahta valtakuntaa.
- 35:12 Meidän valtaamme = sm: meille ruuaksi, meidän kulutettavaksemme.
- 36:3 Ahdistettu = sm: poljettu, tallottu.
- 36:5 Minun maani = <'artsii> (16x): kiista siitä, kenelle kuuluu Israelin maa, saa tässä selvän vastauksen. Maa kuuluu Herralle, vrt. Jes 14:25, Jer 2:7, 16:18, Hes 38:16, Jl 1:6, 4:2, Jh 1:11, Apt 7:4–5. Tutki!
- 36:10 Jakeet 10–11: Jumalan valtakunnassa on voimassa lisääntymisen laki, ks. 2Kr 4:15.
- 36:20 Tämä oli muille kansoille pilailun aihe: he ovat Herran kansa, mutta joutuivatpa lähtemään Herran maasta.
- 36:26 Tämä on ennustus Uudesta liitosta, jossa ihmisen sisin muuttuu. Enää ei ole kyse ulkokohtaisesta uskonnollisuudesta vaan elävästä uskosta.
- 36:27 Kun ihminen syntyy uudesti, ylhäältä, Jh 3:3s, Jumala antaa hänen sydämeensä Pyhän Hengen, lapseuden Hengen.

Sillon saamme kutsua Jumalaa taivalliseksi Isäksemme,
Rm 8:14–17.

36:31 Vrt. Hes 6:9, 20:43.

36:35 On muuttunut = <haajetaah> = sm: on tullut.

Vrt. 1Ms 1:2, jossa voidaan kääntää: Maa tuli autioksi ja tyhjäksi.

Samoin 1Ms 3:20, jossa kerrotaan, että Eevasta tuli kaiken elävän äiti.

37:3 Profeetta Hesekiel oli oppinut Herran koulussa viisautta ja ymmärrystä. Inhimillisesti mahdottomasta asiasta hän sanoi nöyrästi: Herra, Herra, sinä sen tiedät. Hän ymmärsi, että Jumalalle kaikki on mahdollista, Mt 19:26. Samoin teki apostoli Johannes myöhemmin, Ilm 7:13–14.

37:17 Yhtenäinen: sana <'echad> (970x) = yksi, on tässä monikkomuodossa <'achadiim> (5x) = yhdet, (tulevat) yhdeksi.

38:4 Jumalan johdatus on hyvin monenlaista, tämä on niitä ikävimpiä. Vrt. Hes 39:2.

38:12 Maan napa = <tabbuur haa'aarets> (2x) = maan napa, maan keskus, Maannapa: Tm 9:37.

38:13 Nuoret leijonat: LXX: <koomai> = kylät (= villages, NAU, NKJ).

38:16 Ilmaus <be'achariit hajjaamiim> (13x) = päivien/ aikojen lopulla: 1Ms 49:1; 4Ms 24:14; 5Ms 4:30; 31:29; Jes 2:2; Jer 23:20; 30:24; 48:47; 49:39; Hes 38:16; Dan 10:14; Hos 3:5; Mka 4:1.

Vastaava aram. ilmaus <be 'achariit joomajjaa'>: Dan 2:28.

Vastaava LXX:n ilmaus <ep eskhatoon toon heemeroon>

(15x + 2x UT:ssa): Hpr 1:2, 2Pt 3:3.

Vastaava ilmaus UT:ssa <en tais eskhatais heemerais> (3x):
Apt 2:17, 2Tm 3:1, Jk 5:3.

38:22 Sana <gopriit> (7x) = tulikivi, rikki: 1Ms 19:24; 5Ms 29:22;
Job 18:15; Ps 11:6; Jes 30:33; 34:9; Hes 38:22

39:2 Verbi <šaašaa'> = kuljettaa, johdattaa, esiintyy vain tässä.
Tämä onkin erikoista johdatusta tämä Googin kuljetus niin
kuin jakeesta Hes 38:4 nähdään. Tällä tavoin Jumalan ei
johdata omia lapsiaan vaan johdattaa heitä niin kuin paimen
lampaitaan, Jh 10:1s.

39:11 Verbi <chaasam> (2x) = 1. varustaa kuonokopalla, sitoa suu:
5Ms 25:4, jossa LXX:n vastine on verbi <fimo'oo> (3x
LXX:ssa, ja 7x UT:ssa): 5Ms 25:4; 4Makk 1:35; Sus 1:60;
Mt 22:12, 34; Mk 1:25; 4:39; Lk 4:35; 1Tm 5:18; 1Pt 2:15,
2. (tässä:) sulkea tie, olla esteenä tiellä: vrt. 4Ms 22:24s,
Job 19:8.

39:15 Kivimerkki = <tsijjuun> (3x): 2Kn 23:17; Jer 31:21;
Hes 39:15.

39:16 Hamona tulee sanasta <haamoon> = meluava joukko,
korskea joukkio.

40:1 Ilmaus <be 'etsem hajjoom> (14x) = juuri sinä päivänä:
1Ms 7:13; 17:23,26; 2Ms 12:17,41,51; 3Ms 23:21,28s;
5Ms 32:48; Jos 5:11; Hes 24:2; 40:1.

40:49 Mitat määritelty temppelin pituussuunnan mukaan.
Käännös: Sinne johti kymmenen porrasta on LXX:n
mukainen, BHS:n teksti: sinne noustiin portaita myöten.

43:2 Ilmaus <kebood 'elooheeli jisra'eel> = Israelin Jumalan
kirkkaus (5x): Hes 8:4; 9:3; 10:19; 11:22; 43:2.

- 43:3 Kun kaupunki hävitettiin = sm: tullessani kaupunkia hävittämään. Eräissä käsikirjoituksissa on: hänen tullessaan kaupunkia hävittämään. Vrt. luvut 9 ja 10.
- 43:4 Ilmaus <kebood jhwh> (37x) = Herran kirkkaus/ kunnia:
2Ms 16:7,10; 24:16,17; 40:34,35; 3Ms 9:6,23;
4Ms 14:10,21; 16:19; 17:7; 20:6; 1Kn 8:11; 2Ak 5:14; 7:1–3; Ps 24:8,10; 104:31; 138:5; Jes 35:2; 40:5; 58:8; 60:1;
Hes 1:28; 3:12,23; 10:4,18; 11:23; 43:4,5; 44:4; Hab 2:14.
- 43:10 Sana <takhniit> (2x) = mittayksikkö, standardi, mittasuhte, sopusuhtaisuus, esiintyy vain tässä ja jakeessa Hes 28:12.
Jumalan temppeli on sopusuhtainen mitoiltaan.
- 43:12 Ilmaus <qodeš qodaašiim> (23x) = pyhistä pyhin, korkeasti pyhä, Kaikkeinpyhin: 2Ms 29:37; 30:10,29,36; 40:10;
3Ms 2:3,10; 6:10,18,22; 7:1,6; 10:12,17; 14:13; 24:9; 27:28;
4Ms 18:9; 1Ak 23:13; Hes 43:12; 45:3; 48:12; Dan 9:24.
Rinnakkaismuoto <qodeš haqqodaašiim> (22x):
2Ms 26:33,34; 3Ms 21:22; 4Ms 4:4,19; 18:9,10; 1Kn 6:16;
7:50; 8:6; 1Ak 6:34; 2Ak 3:8,10; 4:22; 5:7; 31:14; Esr 2:63;
Neh 7:65; Hes 41:4; 42:13; 44:13.
- 44:7 Ilmaus <‘orleei leeb> (3x) = sydämeltään ympärileikkaamattomat: Jer 9:25; Hes 44:7, 9.
Stefanos mainitsi saman asian puheessaan, Apt 7:51.
Vrt. 3Ms 26:41; 5Ms 10:16; 30:6; Jer 4:4; Rm 2:29.
- 44:17 Jakeet 17–18: Villavaatteissa voisi tulla kuuma ja hiki, mutta Herran temppelissä palveleminen ei ole hikistä hommaa.
- 44:18 Housut = <mikhnaasajim> (5x) olivat myös pellavaa:
2Ms 28:42; 39:28; 3Ms 6:3; 16:4; Hes 44:18.
Syntiinlankeemuksen seurauksena tuli kirous, jonka vuoksi ihminen joutuu tekemään työtä otsa hiessä leipänsä eteen,

1Ms 3:19, mutta Herran palveleminen on siunaus, jossa ei tule hiki.

44:20 Tällainen oli pappismiesten tukkamuoti.
Vrt. 1Kr 11:5–16.

45:2 Viisikymmentä (VT 1933) pitää olla: 50 kyynärää (VT 1992).

45:5 Jakeen loppu on käännetty LXX:n mukaisesti.
Hepr. teksti: kaksikymmentä huonetta.

45:12 Minassa oli siis 60 sekeliä.

45:25 Juhla (VT 1933) tai: syysjuhla (VT 1992) tarkoittaa lehtimajanjuhlaa.

46:5 Tahtoo antaa = sm: kätensä lahja.
Sana <mattat> (6x) = lahja: 1Kn 13:7; Snl 25:14; Srn 3:13; 5:18; Hes 46:5,11.
LXX:n vastine <doma> (4x UT:ssa): Mt 7:11, Lk:11:13, Ef 4:8, Fil 4:18.

46:17 Vapautusvuosi eli riemuvuosi oli joka 50. vuosi, ks. 3Ms 25:10. Sen kunniaksi nykyäänkin tehdään ihmisistä riemuylioppilaita, -maistereita ja -tohtoreita, kun tutkinnosta on kulunut 50 vuotta.

46:22 Suljetut pihat: hepr. tekstin merkitys epävarma.
LXX: pienet pihat.

47:1 Tämä eläväksi tekevä kaksoisvirta ei kummunnut korkealta vaan temppelin kynnyksen alta.

47:5 Vesi nousi: verbi <gaa'aah> (5x) = 1. olla korkea, 2. nousta. Sama verbi on jakeissa 2Ms 15:1,21 kahteen kertaan, kun ylistetään Herraa siitä, että hän on ylen korkea.

Kun virran vesi nousi, niin veden pinta ei noussut vaan pysyi samana (tai jopa laski), mutta veden syvyys kasvoi kasvamistaan. Tämä kuvaa hyvin sitä, että jumalallinen viisaus Kristuksessa on niin yksinkertaista, että tyhmempikin voi sen ymmärtää, mutta samalla se on syvällistä. Saakoon Herra johdattaa kaikkia omiaan yhä syvemmälle Kristuksen tuntemiseen.

Ks. uuden liiton todistus: Rm 11:33, 1Kr 1:24,30, Kol 2:1–3. Uimavedessä miehestä näkyy vain pää. Koska Kristus on miehen pää, niin syvällisen kristityn elämässä näkyy Kristus. Toisaalta Kristus on seurakunnan pää, joten hengellisessä seurakunnassa näkyy Kristus.

47:9 Kaksoisvirta = <nachalajim> (1x) esiintyy vain tässä. Esikuvallisesti tämä virta viittaa siihen, mitä tapahtui Golgatalla, Jh 19:34.

47:18 Merkitkää = sm: mitatkaa.

Danielin kirja

Heprealaisessa Raamatussa Danielin kirja on sijoitettu Kirjoituksiin Esterin ja Esran kirjan väliin, mutta LXX:ssa se on samoin kuin meidänkin Raamatussamme Profeettojen joukossa.

Daniel (nimi merkitsee: Jumala on tuomarini) joutui jo nuoruudessaan pakkosiirtolaisuuteen Baabeliin ensimmäisessä kansan siirrossa v. 605 eKr. Siellä hän kohosi lopulta valtiomieheksi, jolle Jumala oli antanut erinomaisen viisauden. Alkuosa kirjasta käsittelee historiaa Danielin elämässä, ja loppuosa on Danielin näkemiä ilmestyksiä.

Pääosa kirjasta on kirjoitettu hepreaksi, mutta osa (Dan 2:4 – 7:28) arameaksi, joka oli sen ajan yleinen kauppa- ja diplomaattikieli.

Sisällys:

1. DANIELIN HISTORIA.....	1 – 6
2. DANIELIN NÄYT.....	7 – 12

- 1:2 Sinearin maa tarkoittaa alunperin Sumeria ja sittemmin Babyloniaa (8x): 1Ms 10:10, 11:2, 14:1,9; Jos 7:21; Jes 11:11; Dan 1:2; Sak 5:11.
- 1:3 Sana <partemiim> (3x) = ylhäiset, ylimykset: Est 1:3, 6:9, Dan 1:3.
Se tulee persialaisesta sanasta, joka tarkoittaa ensimmäiset.
- 1:4 Babylonian asukkaita sanottiin myös kaldealaisiksi.
- 1:10 Saatatte minun pääni vaaraan = sm: teette minun pääni syylliseksi.
- 1:20 Tällaisia tietäjiä (<chartom> = tietäjä, ennustajapappi, enteiden selittäjä) oli jo aikoinaan Egyptissä, ja nyt Baabelissa: 1Ms 41:8,24; 2Ms 7:11,22; 8:3,14,15; 9:11; Dan 1:20; 2:2,10,27; 4:4,6; 5:11.
Sen sijaan näitä manaajia (<'aššāp> = loitsujen lukija, noita) oli vasta Baabelissa: Dan 1:20; 2:2,10,27; 4:4; 5:7,11,15. He pystyvät harhauttamaan ja huijaamaan ihmisiä taioillaan ja epämääräisillä ennustuksillaan, mutta todellista apua heistä ei ole.
Vrt. Apt 8:9–24, 16:16–19. He edustavat evankeliumia vastustavia voimia.
- 2:1 Sana <chaloom> (65x) = uni, unennäkeminen, ja vastaava aram. sana on <cheelem> (22x).
Sana <šeenāah> (23x) = nukkuminen, uni: 1Ms 28:16; 31:40; Tm 16:14, 20; Est 6:1; Job 14:12; Ps 76:6; 90:5; 132:4; Snl 3:24; 4:16; 6:4,9,10; 20:13; 24:33; Srm 5:11; 8:16; Jer 31:26; 51:39,57; Dan 2:1; Sak 4:1. Tutki UT!
Nebukadnessarilla unet aiheuttivat unettomuutta.
- 2:2 Verbi <kaašap> (6x) = pi: harjoittaa noituutta, part: noita, velho: 2Ms 7:11; 22:17; 5Ms 18:10; 2Ak 33:6; Dan 2:2;

Mal 3:5.

Kaldealaisten heimoon kuuluivat arvostetut tähtientutkijat ja astrologit.

2:4 Alkutekstissä on tässä välihuomautuksena sana aramean kielellä t. arameaksi, josta alkaen teksti jatkuu arameankielisenä 7. luvun loppuun asti. Muilta osin kirja on hepreankielinen.

2:5 Peruuttamattoman persialaisen lain juuret ovat Baabelissa, Dan 6:8,12, Est 8:8. Tämä on kuitenkin ihmislihan pöyhkeilyä, sillä ainoastaan Jumala voi antaa peruuttamattomia säädöksiä, Ps 132:11, Jes 43:13.
Tutki tarkemmin!
Nebukadnessarilla nämä palkitsemistavat näyttävät olleen julmia, Dan 3:29.

2:8 Verbi <zaaban> (1x) = ostaa, hankkia, esiintyy ainoastaan tässä.
Tässä yhteydessä se merkitsee voittaa aikaa.
LXX kääntää sen verbillä <eksagoradzoo>, joka esiintyy myös Ef 5:16, Kol 4:5 ajasta puheen ollen ja Gal 3:13, 4:5 lunastusta koskien.

2:9 Kierous: ks. Dan 6:5.

2:10 Sana <chartoom> (5x) = ennustajapappi, enteidenselittäjä, tietäjä: Dan 2:10,27; 4:4,6; 5:11.
Sana <'ašaaap> (6x) = loitsujenlukija, noita, manaaja:
Dan 2:10,27; 4:4; 5:7,11,15.
Sana <kasdaaj> (8x) = kaldealainen: Dan 2:5,10; 3:8; 4:4; 5:7,11,30.

2:12 Sana <chakkiim> (14x) = viisas (mies), neuvonantaja:
Dan 2:12–14,18,21,24,27,48; 4:3,15; 5:7,8,15.

- 2:15 Nebukadnessar osasi antaa ankaria käskyjä, jotka muiden täytyi toteuttaa, Dan 3:22. Ankaruus ei ole voiman vaan monessa tapauksessa heikkouden merkki.
- 2:19 Tämä viittaa Messiaaseen, Jeesukseen Kristukseen, 1Kr 1:22–24.
- 2:20 Danielilla oli ymmärrys Messiaasta, 1Kr 1:24.
- 2:21 Vrt. Dan 7:25.
- 2:24 Jumalan Danielille antaman viisauden vaikutuksesta myös Baabelin viisaat – tietäjät, manaajat, noidat ja kaldealaiset – saivat jäädä henkiin. Myöhemmin tätä ei muisteltu, kun Danielia vastaan tehtiin salaliitto hänen surmaamiseksi, Dan 6:5s.
- 2:27 Sana <gaazeriin> on verbin <gZR> = leikata kappaleiksi, jakaa osiin (esim tähtitaivas) pe'al part. mon. mask. (4x) = tähtienselittäjät, astrologit: Dan 2:27; 4:4; 5:7,11.
- 2:30 Ihminen tarvitsee Jumalan viisautta jopa ymmärtääkseen oman sydämensä ajatuksia.
- 2:35 Ruumenille käy elonkorjuussa huonosti.
Lause: Tuuli vei ne, eikä niistä löydetty jälkeäkään, voidaan kääntää myös: Tuuli vei ne, eikä niille löytynyt enää mitään paikkaa, koska sana <atar> voi tarkoittaa sekä paikkaa että jälkeä.
- 3:8 Ilmaus syyttää = sm: syödä palasia, samoin jakeessa Dan 6:25. Tämä on yleisinhimillinen piirre jo pikkulapsesta lähtien, hekin näet tuppaaavat pureksimaan toisiaan kiukuissaan. Paavali ymmärsi tämän ja antoi sen vuoksi kristityille neuvon, Gal 5:15.

- 3:12 Aram. verbi <pelach> (10x) = palvella, palvoa: Esr 7:24; Dan 3:12,14, 17,18,28; 6:17,21; 7:14,27.
- 3:17 VT 1933 käännöksestä puuttuu osa, pitää olla: ... meidän Jumalamme, jota me palvelemme,....
- 3:19 Samoin oli aikoinaan Kainin hahmo synkistynyt, 1Ms 4:5. Jakeen loppuosa: kuin tavallisesti = sm: kuin mitä oli nähty sitä kuumennettavan.
- Ilmeisesti Nebukadnessar halusi käyttää käskytyksessään jumalallista arvovaltaa, kun määräsi tuon seitsenkertaisuuden. Näinhän oli Israelin Jumala ilmoittanut antamassaan laissa tekevänsä kansalleen, mikäli he ovat uppiniskaisia ja kapinoivat Herraa vastaan, 3Ms 26:14s,18,21,24,28.
- Millähän lailla ne mittasivat sen seitsenkertaisuuden? Eivät millään lailla, mutta kun käsky oli annettu, niin tekijät ilmoittivat, että joo, nyt se on seitsemän kertaa kuumempi, ja käskijä oli tyytyväinen.
- Silloinkin asioista päättivät ja käskyjä antoivat henkilöt, jotka eivät sinänsä ymmärrä asiasta juurikaan mitään.
- Näinhän on nykyäänkin: vallanpitäjät ja -käyttäjät herroina hallitsevat alamaisiaan. Jeesuksen opetuksen mukaan näin ei saa olla Herran laumassa. Tälläkin tavalla Jumalan valtakunta (ja sen seurauksena myös seurakunta) eroaa tämän maailman valtakunnista ja yhteiskuntamuodoista.
- Noin fysiikan kannalta juttu on mielenkiintoinen: jos pätissä oli tavallisesti vähän vaille 600 Celsius-astetta, niin se oli n. 800 kelviniä. Koska Celsius-asteikko ei ole suhteellinen asteikko vaan ainoastaan järjestysasteikko, on tuo seitsenkertaisuus laskettava Kelvin-asteikolla, jolloin tulos on $7 \times 800 \text{ K} = 5600 \text{ K}$, joka on melkein Auringon

pintalämpötila! (Vaikkei Auringolla kaasupallona ole varsinaista pintaa vaan näkyvän osan eli kromosfäärin pinta.) Siinä olisi tullut kuumat paikat kaikille paikalla olijoille ja partakarvat kärynneet.

3:22 Ankara, vrt Dan 2:15.

3:23 Tätä jaetta seuraa kreikankielisessä Septuaginta- eli LXX-käännöksessä ja eräissä muissa varhaisissa käännöksissä ns. Asarjan rukous, lyhyt suorasanainen kappale (Herran enkeli viilentää tulen) sekä Kolmen miehen kiitosvirsi tulesta. Raamatun suomennoksessa tämä jakso on sijoitettu jälkikanonisten eli apokryfikirjojen joukkoon, koska se ei kuulu heprealaiseen kaanoniin.

3:25 Aramean kielinen ilmaus <bar 'elahiin> (1x) voidaan kääntää:

- 1) sm: jumalien poika,
- 2) jumalan poika,
- 3) Jumalan poika,
- 4) Jumalan Poika.

Ilmaus viittaa Messiaaseen, mutta ei ole ollenkaan varmaa, ymmärsikö Nebukadnessar, kenestä oli kyse ja mitä hän itse puhui. Vrt. ylipappi Kaifas, Jh 11:49–52.

Ja tuskinpa apostolitkaan ymmärsivät läheskään kaikkea, minkä he Pyhän Hengen johtamina kirjoittivat Uuden testamentin kirjoituksiin.

3:26 Sana <'illaa> (10x) = Korkein (Jumala): Dan 3:26,32; 4:14,21,22,29,31; 5:18,21; 7:25.

3:29 Kieli tarkoittaa tässä yhteydessä kieliyhteisöä, siis ihmisiä jotka puhuvat samaa kieltä. Samoin jakeessa 31.

- 4:6 Mikään salaisuus ei ole sinulle selittämätön/ liian vaikea = sm: mikään salaisuus ei ahdistu sinua.
- 4:10 Verbi <tll> (1x) = haf: etsivät varjoa (= LXX:n mukaisesti) t. suojaa (Theod. mukaisesti).
- 4:24 Aram. sana <'aneeh> (1x) = köyhä, kurja, vaivainen, esiintyy vain tässä.
Vastaa hebr. sanaa <'aanii> (75x) = 1. köyhä, puutteenalainen, 2. kurja, vaivainen, 3. nöyrä.
- 4:30 Hänen hiuksensa olivat lopulta varsinainen karvakuontalo. Sellaisia näkee nykyäänkin. Ja on nähty kummempiakin kynsiä. Ei mitään uutta Auringon alla...
- 4:33 Valtani = sm: suuruuteni. Vallanpitäjille suuruus on tärkeä asia. Siis olla suurempi kuin ympäröivät ihmiset. Eli olla kukkona tunkiolla, niin kuin vanha kansa asian osuvasti ilmaisee.
- 4:34 Herra pystyy nöyryyttämään ylpeät:
Verbi <šepal> (4x) = haf: 1. alentaa, nöyryyttää, 2. kukistaa: Dan 4:34; 5:19, 22; 7:24.
Vastaa hebr. verbiä <šaapal> (30x), ks. Jes 13:11.
- 5:2 Viinin humalluttamana = sm: viinin määräksestä t. vaikutuksesta. Turhaan ei Paavali varoittanut uskovia juopumasta viinistä, koska siitä tulee irstas meno, Ef 5:18.
- 5:10 Sana <malkaah> (1x) = kuninkaan äiti, leskikuningatar, esiintyy vain tässä.
- 5:12 Jumalan antamaan viisauteen ja ymmärrykseen kuuluu taito ratkaista ongelmia. Sellainen on tarpeen tänä päivänäkin. Ratkaista ongelmia: voidaan kääntää myös: avata solmuja. Samoin jakeessa 16.

- 5:20 Kuningas Beelsassar vahvistui väärällä tavalla, ylimieliseksi ja ylpeäksi. Hengellinen vahvistuminen johtaa nöyryyteen ja armahtavaisuuteen.
- 5:21 Ylpeys ja ylimielisyys johtaa kovasydämisyyteen ja lopulta eläimellisyyteen, jopa petomaisuuteen.
- 5:22 Beelsassar ei ottanut opikseen isänsä virheistä. Olisi kannattanut.
- 5:25 Seinälle kirjoitettu lause voidaan tulkita myös rahana tai painomittana: mina, mina, sekeli ja kaksi puolisekeliä.
- 5:26 Mene tarkoittaa toisaalta: laskettu, ja toisaalta painomittana ja rahana: mina, joka on 60 sekeliä.
- 5:27 Tekel tarkoittaa toisaalta: punnittu, ja toisaalta painomittana ja rahana: sekeli.
- 5:28 Ufarsin on tässä sm: peres, jonka monikko tai duaali on parsin, josta tulee muoto ufarsin. Peres tarkoittaa toisaalta: jaettu, ja toisaalta painomittana ja rahana: puoli sekeliä.
- 5:29 Daniel puettiin purppuraan korkean aseman osoitukseksi. Meidän Herramme Jeesus puettiin hetkeksi purppuraviittaan ivailun merkiksi, Mk 15:17–20. Rikas mieskin pukeutui eläessään purppuraan, Lk 16:19, mutta tämän maailmanajan purppura on katoavaista laatua, Ilm 18:12.
- 6:5 Kierous/ kavaluus: <šcht> = turmella, pilata; pass: olla turmiollinen/ väärä/ kiero/ kavala. Sama sana esiintyy myös Dan 2:9.
- Danielissa ei ollut mitään kieroilua vaan hän oli luotettava. Muut virkamiehet eivät olleet luotettavia vaan kateellisia ja heille kierous oli apuväline, jolla päästään tavoitteeseen. Samaa peliä he olivat pitäneet aiemman valtakunnan ja

kuninkaan (Nebukadnessarin) aikana. Oikein oli Nebukadnessar arvioinut noita valtakunnan mahtimiehiä aikanaan. Kaiken lisäksi nuo Baabelin viisaat olivat aikoinaan säilyttäneet henkensä Danielin ansiosta, mutta nyt he eivät sitä muistelleet, Dan 2:12–48.

- 6:8 Nämä miehet valehtelivat, Daniel ei ollut tekemässä tällaista päätöstä. Se tehtiinkin hänen selkänsä takana, koska se kohdistui nimenomaan häneen. Valehtelu, valhe ja muunneltu totuus ovat väkeviä uskonnon-poliittisia aseita, joita on ovelasti käytetty läpi ihmiskunnan historian. Mutta kuka onkaan valheen isä? Ks. Jh 8:44.
- 6:11 Vaikka Daniel oli valtakunnan valtaherra, joka vastasi kai pääministeriä, ja hänellä oli paljon vastuullisia asioita hoidettavana, niin silti hän säännöllisesti rukoili kolme kertaa päivässä. Tässä on hyvä esimerkki nykyajan kiireisille johtajille.
- 6:14 Syytös oli sama kuin aiemmin Sadrahiin, Meesakiin ja Abednegoon kohdistettu. Kun mies palvelee elävää Jumalaa, hänen arvomaailmassaan mitkään tämän maailman käskyt ja kiellot eivät ohita Jumalan sanaa. Ja tämä pätee vielä suuremmalla syyllä nykyään, kun meillä on Jeesuksen Kristuksen evankeliumi.
- 6:15 Verbin <be'aš> peruserkitys on: haista pahalle, löyhkätä, ja johdettu merkitys: olla paha/ epämiellyttävä, tuntea vastenmieliseksi; joutua vihoihin. Kuninkaan mielestä tämä juttu haisi pahasti. Ja niinhän se tekikin. Heparassa on sama tilanne, verbiä käytetään sekä peruserkityksessä, esim. 2Ms 7:18,21, että johdetussa

merkityksessä, esim. 1Ms 34:30, 2Ms 5:21, 1Sm 13:4, Jes 30:5.

Ei edes Meedo-Persian kuningas voinut pelastaa Danielia. Mutta Herra pelasti Danielin leijonien luolassakin.

- 6:16 Nämä ovelat kieroilijat rupesivat nyt opettamaan ja hallitsemaan kuningasta. He muistuttivat, että kuninkaan säättämää asiaa ei saa peruuttaa eikä edes muuttaa.
- 6:17 Kuningas ymmärsi, että Daniel oli moitteeton mies työssään, ja se perustui siihen, että Daniel palveli lakkaamatta (= jatkuvasti) Jumalaansa.
- 6:19 Aram. sanan <dachawaan> merkitys on epävarma, mutta sen arvellaan tarkoittavan laajasti huvituksia tai viihdykkeitä: naisia, soittajia, ruokalajeja ja hajuaineita (suitsukkeita).
- 6:23 Jakeen alkupuolella on verbi <chabbel> = (pa.) vahingoittaa, tuhota, hävittää, ja loppupuolella sana <chabuulaah> = väärä teko, vääryys, rikos, ja seuraavassa jakeessa sana <chabal> = vahinko, vamma, vaurio. Nuo sanat tulevat samasta sanajuuresta.
- Tapahtumassa oli selvä hengellinen syy-seuraussuhde.
- 6:25 Nuo Danielin syyttäjät (ks Dan 3:8) eivät tuhonneet ainoastaan omaa vaan myös perheenjäsentensä elämän. Viattomat lapset joutuivat kärsimään isiensä jumalattomuudesta ja vääryydestä.
- Hyökkäsivät heidän kimppuunsa = sm: ottivat heidät valtaansa. Näille vallan tavoittelijoille kävi juuri päinvastoin kuin he olivat kierosti suunnitelleet.
- 6:27 Ilmaus: eikä hänen valtansa koskaan lopu = sm: ja hänen valtansa on loppuun asti.

- 7:2 Interjektio <wa'aruu> (5x) = ja katso!: Dan 7:2,5,6,7,13.
Se kohdistaa huomion näihin ihmeellisiin näkyihin, joita on vaikea selittää.
- 7:8 Interjektio <wa'aluu> (5x) = ja katso!: Dan 2:31; 4:7,10; 7:8.
- 7:9 Ilmaus <'attiiq joomiin/joomajjaa'> (3x) = Ikiaikainen.
- 7:13 Tämä on ennustus Messiaasta, ja tähän pohjautuu Jeesuksen itsestään käyttämä nimitys Ihmisen Poika (84x UT:ssa).
- 7:24 Verbin <špl> haf'el-muoto <hašpeel> (4x) = alentaa, nöyryyttää, kukistaa: Dan 4:34; 5:19,22; 7:24.
Vastaava hebr. verbi esiintyy 30x.
- 7:25 Peto pyrkii muuttamaan ajat (nimenomaan juhla-ajat) ja lain, mutta ainoastaan Jumala voi tehdä ja tekee niin, Dan 2:21, Hpr 7:12.
- 7:28 Daniel oli viisas mies ja kätki asian sydämeensä ja varmaan hiljaisuudessa mietiskeli sitä. Maria oli viisas nainen ja teki samoin, Lk 2:19,51.
- 8:5 Keskellä otsaa = sm: silmien välissä, samoin jakeessa 21.
- 8:14 Jakeen loppu sm: pyhäkkö vanhursakautetaan.
- 8:18 Verbi <raadam> (7x) = 1. nukkua sikeästi, 2. vaipua syvään uneen: Tm 4:21; Ps 76:7; Snl 10:5; Dan 8:18; 10:9; Jna 1:5,6.
Aadam ja Abraham nukkuivat, 1Ms 2:21, 15:12, ja opetuslapsetkin nukkuivat, Mt 26:40,43,45.
Joona nukkui myrskyn keskellä ja LXX:n mukaan jopa kuorsasi, Jna 1:5,6! Tutki tarkemmin.
- 8:21 Jaavan on Kreikka.
- 8:22 Jakeen lopussa hän viittaa ensimmäiseen kuninkaaseen.

- 8:23 Röhkeäkasvoinen = <'az paaniim>, ks 5Ms 28:50.
- 8:24 Menestystä on monenlaista. Tämä on väärää menestystä. Tutki!
- 8:25 Ruhtinaiden ruhtinas viittaa Messiaaseen.
Taistelu Herraa vastaan johtaa tuhoon, eikä sen toteutumiseen tarvita ihmiskättä.
- 9:2 Daniel oli yhteiskunnan arvoasteikossa ylimmällä tasolla, Jeremia taas alimmalla tasolla. Ja Daniel tutki nöyrästi Jeremian kirjoituksia ja sai sieltä tiedon, miten Jerusalemin tuli käymään. Niin hän sai viisauden rukoilla Jerusalemin ja Juudan kansan puolesta.
- 9:13 Ilmaus <chillaah 'et penei jhwh/ 'eel> (13x) = (sm: pehmentää Herran kasvoja), lepyttää Herraa, anoa Herralta armoa, etsiä Herran mielisuosiota: 2Ms 32:11, 1Sm 13:12, 1Kn 13:6(2x), 2Kn 13:4, 2Ak 33:12; Ps 119:58, Jer 26:19; Dan 9:13; Sak 7:2; 8:21,22, Mal 1:9.
- 9:14 Herra on vanhurskas kaikissa teoissaan, niin niissä, jotka kohdistuvat häntä vastaan taisteleviin kuin hänen tahtonsa mukaan eläviin, Ef 2:10.
- 9:17 Tässä on viittaus Messiaaseen: Daniel pyysi Jumalaa kuulemaan hänen rukouksensa Herran tähden.
Tässä Herra = <'adoonai> ja joissakin keskiajalta peräisin olevissa teksteissä <jhwh>.
- 9:23 Sana <chaamuud(oot)> (9x) = arvokas, paras, rakastettava: 1Ms 27:15; 2Ak 20:25; Esr 8:27; Dan 9:23; 10:3,11,19; 11:38,43.
- 9:24 Viikko tarkoittanee tässä seitsemän vuoden ajanjaksoa, 3Ms 25:8.

Synnistä tehdään loppu = sm: synti sinetillä lukitaan (VT 1933).

- 9:26 Näyttää siltä, että loppuun asti on sotia kunnes Rauhanruhtinas perustaa rauhan valtakunnan.
- 9:27 VT 1993 kääntää jakeen alun: Hän vahvistaa liiton monille yhden vuosiviikon aikana...
Samoin kääntää NIV ja Green.
- 10:1 Sana on tosi ja merkitsee suurta vaivaa = sm: Sana on tosi ja suuri sotajoukko. Tällainen lyhyt ja naseva ilmaus on pakko kääntää selittävästi, jotta siitä tulee ymmärrettävä.
- 10:5 Vrt. Johanneksen näkemä näky Ilm 1:12–20.
- 10:7 Sana <chadaaraah> (9x) = 1. vavistus, pelko, säikähdys,
2. vaivannäkö: 1Ms 27:33; 1Sm 14:15; 2Kn 4:13; Snl 29:25;
Jes 21:4; Jer 30:5; Hes 26:16; Dan 10:7.
Mitähän nuo miehet oikein pelkäsivät?
- 10:8 Daniel oli elämäntavoistaan johtuen komea ja terve mies, mutta nyt muoto muuttui hetkessä.
- 11:14 Sana <paariits> (6x) = 1. raaka, julma, väkivaltainen,
2. rosvo, ryöväri: Ps 17:4; Jes 35:9; Jer 7:11; Hes 7:22;
18:10; Dan 11:14.
Nämä miehet yrittävät pyhittää väkivaltaisuutensa muka Jumalan sanan totetuttamisella, mutta ei se vetele Jumalan edessä, he sortuvat.
- 11:15 Sotajoukot = sm: käsivarret, samoin jakeissa Dan 11:22,31.
- 11:19 Eikä häntä enää ole = sm: eikä häntä löydetä.

- 11:25 Politiikkaan ovat aina kuuluneet monenmoiset juonittelut, niin myös uskonnollisuuteen. Mutta hengellisyyteen ne eivät kuulu, Gal 5:16–26.
- 11:31 Hävityksen kauhistus (VT 1933) tai: turmion iljetys viittaa pyhäinhäväistykseksi katsottuihin patsaisiin tai rakennelmiin, jotka viholliskuningas pystytti Jerusalemin temppeliin, 1Makk 1:54-59, jossa ilmaus tarkoittaa sitä Zeuksen alttaria, jonka Antiokhos Epifanes v. 168 eKr. antoi pystyttää Herran polttouhrialttarille Jerusalemin temppeliin, 2Makk 6:2. Tämä on käsitettävä esikuvaksi sille tapaukselle, josta Jeesus ennusti, Mt 24:15, ja joka toteutuu lopun aikana.
- 11:32 Liukaskielisyyttä on esiintynyt niin maailmanpolitiikassa kuin tavallisten ihmisten keskuudessa läpi historian ja esiintyy edelleen, Ps 12:3–5, Snl 26:28, Jes 30:10, Hes 12:24, Dan 11:32.
- 11:36 Ihminen päättää, mutta Jumala säätää. Korskeinkin ihminen voi mahtaila päätösvallallaan vain tiettyyn rajaan asti. Jumala on säätänyt, että jokaisen ihmisen on kerran kuoltava ja sen jälkeen tulee tuomio, Hpr 9:27.
- 11:36 Tämä on ylpeyden ja ylimielisyyden maksimi: ihminen ei kunnioita Jumalaa, vaan puhuu halveksien jumalista ja korottaa itsensä kaiken yläpuolelle.
Ylpeyden evoluutio eli kehitys:
a) käärmeen lupaus Eevalle: teistä tulee Jumalan kaltaisia, 1Ms 3:4,
b) Baabelin kuningas: teen itseni Korkeimman vertaiseksi, Jes 14:14,
c) Pohjoisen kuningas: korottaa itsensä kaikkien jumalien yläpuolelle, Dan 11:36–37.

Juutalaiset syyttivät Jeesusta jumalanpilkasta, koska hän sanoi Jumalaa Isäkseen ja teki itsensä Jumalan vertaiseksi, Jh 5:18, 10:30,33.

Jeesus ei ollut ylpeä vaan nöyrä, Mt 11:29.

11:38 Kaikessa ylpeydessään Pohjoisen kuningas kuitenkin kunnioittaa linnoitusten jumalaa. Mahtavinkin ihminen on lopulta turvaton kuoleman edessä ja tarvitsee itselleen jonkin jumalan, johon turvata.

11:45 Kun Pohjoisen kuninkaalle tulee loppu, hänellä ei ole auttajaa.

Kun Herramme Jeesus oli Golgatan ristillä, jotkut ihmiset huusivat hänelle: Voi sinua, joka olet muita auttanut (tai: pelastanut), auta nyt itseäsi (tai: pelasta itsesi)!

Jeesus ei tarvinnut auttajaa tai pelastajaa, koska hän itse on auttaja ja pelastaja, joka tuli pelastamaan syntisiä ihmisiä.

12:4 Jakeen loppuosa voidaan kääntää myös: Monet matkusteleivat edestakaisin ja tieto kasvaa, kuten kääntävätkin NIV, Green, VT 1992, VT 1993.

Hoosean kirja

Hoosean (nimi merkitsee: pelastus) kirja on ensimmäinen ns. pienten profeettojen kirjoista, joita on kaksitoista ja joita ennen ovat ns. suurten profeettojen kirjat Jesaja – Daniel.

Aikahistoriallisesti Hoosea lienee kirjaprofeetoista neljäs. Ennen häntä olivat profeettoina Joel, Joona ja Aamos. Hoosea toimi osin samaan aikaan kuin seuraavana tullut Jesaja.

Hoosea profetoi enimmäkseen Israelille eli pohjoiselle valtakunnalle, mutta hän varoitti myös Juudaa, eteläistä valtakuntaa. Hän ei luultavasti ehtinyt nähdä Samarian tuhoa ja pakkosiirtolaisuutta v. 722 eKr.

Sisällys:

1. luku

Profeetan avioliitto vertauskuvana

2. luku

Uskottoman Israelin kuritus

Herra armahtaa ja kihlaa Israelin

3. luku

Profeetta ja avionrikkojavaimo

4. luku

Kansan ja pappien suuret synnit

5. luku

Tuomio Israelin ja Juudan synneille

6. luku

Kehotus kääntymykseen

Herra haluaa laupeutta eikä uhria

7. luku

Efraimin ja Samarian rikokset

8. luku

Israelin väärä jumalanpalvelus

9. luku

Rangaistuksen päivät tulevat

10. luku

Assur hävittää Israelin

11. luku

Herra armahtaa vielä Israelia

12. luku

Israel on aina ollut vilpillinen

13. luku

Tuomio Israelin ylpeydelle

14. luku

Israelin kääntyminen ja armahdus

- 1:2 Sana <zenuuniim> (12x) = haureus, prostituutio, uskottomuus: 1Ms 38:24; 2Kn 9:22; Hes 23:11,29; Hos 1:2; 2:4, 6; 4:12; 5:4; Nah 3:4.
- 1:4 Jisreel merkitsee: Jumala kylvää.
Tässä viitataan (vertauskuvallisesti koko Israeliin mutta etenkin) Jisreelin tasankoon, missä Jeehu oli tuhonnut Omrin ja tämän pojan Ahabin suvun, 2Kn 9:14–26,30–37, 10:1–11, 15–17, Herran käskyn mukaan, 2Kn 9:1–13, mutta myös omavaltaisesti Juudan kuninkaan Ahasjan, 2Kn 9:27–29, ja tämän veljet, 2Kn 10:12–14, mistä oli seurauksena Ataljan hirmuvallan aika Juudassa, 2Kn 11:1–20.
Jeehun jälkeen Israelin kuninkaina olivat hänen jälkeläisensä Jooahas, Jooas, Jerobeam II ja Sakarja, 2Kn 15:8–12.
Pohjoisen valtakunnan Israelin kuninkaista Jeehu oli ainut joka noudatti elämässään Herran tahtoa, mutta hänkään ei koko sydämeästään, 2Kn 10:28–31. Kaikki muut kuninkaats tekivät sitä mikä on pahaa Herran silmissä ja noudattivat epäjumalanpalvelusta, jonka ensimmäinen kuningas Jerobeam oli aloittanut, 1Kn 12:25–33.
- 1:6 Nimi Loo-Ruhama merkitsee: ei armahdettu.
Antaa anteeksi: hepr. ilmaus on samanlainen kuin jakeissa 1Ms 18:24, Jes 2:9.
- 1:7 Tämä viittaa Messiaaseen, sillä pelastus tulee juutalaisten keskuudesta, Jh 4:22 (LLL).
- 1:9 Nimi Loo-Ammi merkitsee: ei minun kansani.
- 2:1 Tämä on samalla ennustus Jumalan Israelin väkimäärästä, Ilm 7:9.
On monia asioita, jotka voidaan mitata tai laskea, mutta on myös asioita, joita ei voida mitata eikä laskea,

1Ms 13:16,15:5, Jer 33:22, Hpr 11:12.

Sen sijaan että = sm: siinä paikassa missä.

2:3 Ammi merkitsee: minun kansani ja Ruhama: armahdettu.

2:7 Synnyttävä = sm: hän joka oli raskaana.

2:8 Verbi <suukh> (2x) = aidata, kahdessa päinvastaisessa merkityksessä:

1) suojata aidalla, Job 1:10,

2) tukkia, rakentaa este, Hos 2:8.

Orjantappura (hepr. <siir> / <siiraah>, 5x): Srn 7:6;

Jes 34:13; Hos 2:8; Am 4:2; Nah 1:10.

LXX:n vastine <skolops> esiintyy jakeissa: 4Ms 33:55;
Hos 2:8; Hes 28:24; 2Kr 12:7.

2:13 Sana <mesoos> (17x) = ilo, riemu, ilon aihe, ilonpito:
Job 8:19; Ps 48:3; Jes 8:6; 24:8,11; 32:13,14; 60:15; 62:5;
65:18; 66:10; Jer 49:25; Val 2:15; 5:15; Hes 24:25;
Hos 2:13.

2:14 Sana <'etnaah> (1x) = lahja/ maksu/ palkka portolle, esiintyy
vain tässä.

Sen rinnakkaismuoto <'etnan> (merkitys sama, 11x):

5Ms 23:19; Jes 23:17,18; Hes 16:31,34,41; Hos 9:1;

Mka 1:7.

Onpa Raamatussa sellainenkin kummallisuus, että Juudan heimossa oli mies nimeltä Ashur, jolla oli kaksi vaimoa, Hela ja Naara. Helan kolmannen pojan nimi oli Etnan, 1Ak 4:7. Mitähän siinä ovat vanhemmat ajatelleet, kun ovat pojalleen tuollaisen nimen laittaneet? Vai oliko Hela niin mustasukkainen miehestään, että kosti pahan olonsa antamalla tällaisen nimen pojalleen?

- 2:16 Suostutella, taivutella (VT 1933), vrt. Jer 20:7.
Jumala puhuu niin ihmisen, seurakunnan kuin kansankin sydämelle, että he ymmärtäisivät kääntyä Herran puoleen.
Vrt. Ilm 3:20.
- 2:17 Maininta: Aakorin laaksosta, viittaa tappioon Ain luona ja Aakanin varkauteen, ks. Jos 7.
- 2:18 Tässä on kaksi eri sanaa, <'iış> = mies, ja <ba'al> joka tarkoittaa omistajaa, herraa, aviomiestä, mutta on myös epäjumalan nimi.
- 2:19 Monet miehet ja naisetkin ovat kovia kiroilemaan. Mutta kun he tulevat uskoon, niin nuo ennen tiuhaan käytetyt epäjumalien nimet poistuvat heidän suustaan, ja tilalle tulee ylistys Herralle. Ja hyvä niin.
- 2:21 Verbi <'aaras> (11x) = pi: kihlata itselleen, pu: olla kihlattu: 2Ms 22:15; 5Ms 20:7; 22:23,25,27,28; 28:30; 2Sm 3:14; Hos 2:21,22.
LXX:n vastine <mneesteuoo> (UT:ssa 3x): Mt 1:18; Lk 1:27; 2:5.
Sen lisäksi Paavali käyttää jakeessa 2Kr 11:2 verbiä <harmozoo> (1x) = liittää yhteen, kihlata, ja se tulee sanasta <harmos> (1x: Hpr 4:12) = liitos, nivel.
Tämä on esikuvana sille, kuinka Kristuksen seurakunta on kihlattu Kristukselle: Herra Jeesus täytti elämällään, ristinkuolemallaan ja ylösnousemuksellaan kaiken vanhurskauden ja hankki syntisille oikeuden tulla Jumalan lapsiksi. Ja hän kihlasi morsiamensa, seurakunnan, itselleen vanhursakudella ja oikeudella, armolla ja laupeudella sekä uskollisuudella.

- 2:25 Ks. Sak 13:9, Jh 20:28, jossa epäilevä Tuomas lausui raamatullisen uskontunnustuksen.
- 3:1 Raamatussa kerrotaan aikamoisia avioliittotarinoita. Aadam ja Eevan avioliitto alkoi tosi hyvin, mutta päättyi karkotukseen ja Abelin menetykseen. Joosef yritettiin sotkea Potifarin avio-ongelmiin. Jeremian piti jäädä yksinäiseksi. Ja Hoosea joutui elämään onnettomassa aviosuhteessa. Noh, on onneksi hyviäkin esimerkkejä. Etsi!
- 3:2 Verbi <kaaraah> (4x) = ostaa, hankkia, käydä t. hieroa kauppaa: 5Ms 2:6; Job 6:27; 40:30; Hos 3:2. On murheellista, jos avioliitossa toinen osapuoli joutuu käymään kauppaa puolisonsa rakkaudesta. Hoomeer oli n. 300-400 litraa ja letek puolet siitä, joten ohria oli 450-600 litraa ja vielä 15 sekeliä päälle, joten aikamoiset myötäjäiset joutui Hoosea maksamaan vaimostaan. Kalliiksi käy huikentelevaisen naisen rakkaus. Mutta ohrapuuroa ja -leipää riitti pitkäksi aikaa.
- 4:1 Jumalan tunteminen: ks. Snl 2:5, 9:10, 30:3, Hos 6:6, Jer 22:16, Jes 53:11. Hoosea varoitti, mitä seuraa, kun luovutaan Jumalan tuntemisesta, ja Paavali totesi seurausten menneen paljon pahemmiksi, Rm 1:18–32. Uudessa liitossa Jumalan tunteminen tulee todelliseksi Jeesuksen Kristuksen kautta: Rm 1:28; 3:20; 10:2; Ef 1:17; 4:13; Fil 1:9; Kol 1:9,10; 2:2; 3:10; 1Tm 2:4; 2Tm 2:25; 3:7; Tt 1:1; Flm 1:6; Hpr 10:26; 2Pt 1:2,3,8; 2:20.

- 4:2 Historia toistaa itseään. Tämä toiminta alkoi jo ennen vedenpaisumusta, 1Ms 6:5–8.
Ja se jatkuu edelleen, Mt 15:19, 24:37–39.
- 4:3 Nykyään tämän ennustuksen toteutumista sanotaan ympäristökatastrofiksi.
Verbin <'aabal> (39x) qal-muoto (surra, murehtia) kuvaa usein maan ja sen asukkaiden murehtimista (18x): Job 14:22; Jes 3:26; 19:8; 24:4,7; 33:9; Jer 4:28; 12:4,11; 14:2; 23:10; Hos 4:3; 10:5; Jl 1:9,10; Am 1:2; 8:8; 9:5.
Sen sijaan verbin hitpa'el-muoto kuvaa yksityisten ihmisten henkilökohtaista murhetta (19x): 1Ms 37:34; 2Ms 33:4; 4Ms 14:39; 1Sm 6:19; 15:35; 16:1; 2Sm 13:37; 14:2; 19:2; 1Ak 7:22; 2Ak 35:24; Esr 10:6; Neh 1:4; 8:9; Jes 66:10; Hes 7:12, 27; Dan 10:2.
Verbi <'aamal> (15x) = pu'lal: 1. kuihtua, kuivua, 2. nääntyä, menehtyä: 1Sm 2:5; Jes 16:8; 19:8; 24:4,7; 33:9; Jer 14:2; 15:9; Val 2:8; Hos 4:3; Jl 1:10,12; Nah 1:4.
Kalat katoavat merestä = sm: kalat kootaan t. otetaan pois merestä. Nykyään tätä sanotaan merten ylikalastamiseksi.
- 4:4 Riitelee: voidaan kääntää myös: käy oikeutta.
- 4:6 Taito (VT 1933) = <da'at> = tieto, tunteminen, ymmärrys. VT 1993 käyttää sanoja tieto ja tunteminen.
Synti vaikutti sen, että Israel halusi olla tietämätön Herran sanasta, eikä halunnut tuntea Jumalaa. Sen seurauksena oli taas lopulta hylkääminen ja häviö. Ks. Hos 6:6.
Laki = <tooraah> voidaan kääntää myös: opetus.
- 4:7 Vanhan liiton aikana Jumala muutti kansansa syntisten kunnian häpeäksi. Uuden liiton aikana ne, jotka elävät Kristuksen ristin vihollisina, ottavat häpeän kunniakseen,

Fil 3:18–19. Näin häpeänkin suhteen pätee lisääntymisen laki, ks 2Kr 4:15.

- 4:8 Papit saivat osansa kansan syntiuhreista, joten heille oli edullista, että kansa teki paljon syntiä. Ks. 3Ms 5:13, 6:19.
- 4:9 Snl 24:29 varoittaa ihmistä kostamasta toiselle ihmiselle, samoin UT: Rm 12:17,19; 1Pt 3:9. Ainoastaan Herralla on oikeus kostaa pahat teot, koska hän on oikeudenmukainen, Rm 12:19, 2Tm 4:14, Hpr 10:30. Meidän tulee ennemminkin voittaa paha hyvällä, Rm 12:21.
- 4:11 Tässä on eräs lupaus, mitä elämä synnissä tuo yksityiselle ihmiselle ja koko kansalle. Usko Herraan Jeesukseen, niin sinä pelastut!
- 4:12 Varsinainen neuvonantaja, puupökölö. Profeetta Jesaja kertoo asiasta tarkemmin, Jes 44:13–20.
Pietari kehotti Herran omia nöyrytymään Jumalan väkevän alle, 1Pt 5:6, mutta Israelin kansa toimi täsmälleen päinvastoin.
- 4:13 Haureellinen epäjumalanpalvelu oli esimerkkinä ja ohjenuorana seuraavalle sukupolvelle.
- 4:14 Jaakobin poika Juuda oli tämän kaksinaismoraalin alkaja, ja nyt sitä jatkettiin yleisesti, 1Ms 38:12ss.
Jokainen sukupolvi on kasvatusvastuussa seuraavasta sukupolvesta.
Sana <qaadeš> (11x) = temppeleiprostituoitu (mies t. nainen), pyhäkköportto: 1Ms 38:21,22; 5Ms 23:18; 1Kn 14:24; 15:12; 22:47; 2Kn 23:7; Job 36:14; Hos 4:14.
Verbi <laabat> (3x) = nif: tuhoutua, kukistua: Snl 10:8,10, Hos 4:14.
Samalla tämä osoittaa, että Jumalan edessä miehellä on

suurempi vastuu perheestään ja perhekunnastaan kuin vaimolla tai seuraavalla sukupolvella. Kuinka mies voi kantaa parhaiten tämän vastuun? Turvautumalla Jeesukseen Kristukseen ja tunnustamalla hänet Herrakseen.

- 4:15 Beet-Aaven (= turhuuden t. jumalattomuuden talo) on Beetelin (= Jumalan huone) vertauskuvallinen halventava nimi sen jälkeen, kun siitä oli tullut epäjumalan palvelupaikka. Ks. Hos 5:8, 10:5,8.
- 4:17 Efraim rikkoi määrätietoisesti ensimmäistä käskyä, jonka Herra oli antanut kansalleen tehdessään liiton heidän kanssaan, 2Ms 20:2–6.
Sanan <‘aatsaab> (18x) = (epä)jumalankuva, epäjumala, vastine LXX:ssa on <eidoolon> (11x UT:ssa), josta tulee sivistyssana idoli.
Tässä on mahdollisesti syy, miksi Ilmestyskirjassa Israelin heimojen luettelosta puuttuu kaksi heimoa:
a) Daan, joka on mukamas jakamassa oikeutta kansalleen, mutta on tosiasiassa käärmeenä tiellä, 1Ms 49:16–18.
b) Efraim, joka on liitossa epäjumalien kuvien kanssa, Hos 4:17. Efraimin heimo onkin korvattu Joosefin heimolla.
- 4:18 Sana <soobee> (3x) = humala, ryppy, viini/ olut: Jes 1:22; Hos 4:18; Nah 1:10.
Sen johdannainen on verbi <saabaa> (6x) = juopotella, ryypätä, olla juomari: 5Ms 21:20; Snl 23:20,21; Jes 56:12; Hes 23:42; Nah 1:10.
Efraimin johtajat = sm: hänen (suoja)kilpensä.
Kilpi = <maageen> = kilpi, suoja, tutki!
- 5:9 Paavali ymmärsi tällaisen tilanteen vakavuuden, 2Kr 13:8.

- 5:10 Rajojen siirtämisistä, ks: 5Ms 19:14; 27:17; Snl 22:28; 23:10; Hos 5:10.
- 5:11 Ihmisten käskyt ja perinnäissäännöt: Jes 29:13; Mt 15:1–9; Mk 7:1–13, Tt 1:13–14, Gal 1:11–16; Kol 2:8.
- 5:12 Sana <‘aaš> (7x) = kointoukka, koiperhonen: Job 4:19; 13:28; 27:18; Ps 39:12; Jes 50:9; 51:8; Hos 5:12.
Sana <raaqaab> (5x) = mätä, märkivä paise: Job 13:28; Snl 12:4; 14:30; Hos 5:12; Hab 3:16.
- 5:13 Sana <choli> (24x) = 1. sairaus, tauti, 2. kärsimys, vaiva: 5Ms 7:15; 28:59,61; 1Kn 17:17; 2Kn 1:2; 8:8,9; 13:14; 2Ak 16:12; 21:15,18,19; Ps 41:4; Srn 5:16; 6:2; Jes 1:5; 38:9; 53:3,4; Jer 6:7; 10:19; Hos 5:13.
Ilmaus <melekh jaareeb> (2x: Hos 5:13, 10:6) voi tarkoittaa:
1. sotaisa kuningas,
2. kuningas Jaareb, tai
3. (Assurin) suurmunkas, vrt 2Kn 18:19,28, Jes 36:4,13.
Maailman historiassa on ollut moniakin hallitsijoita, jotka ovat halunneet olla muiden yläpuolella, olla suurmunkaita ja generalissimuksia, mutta ihmisiä he eivät ole voineet pelastaa synnistä ja vaivoista, vaan ennemminkin tuhota ihmisiä. Ainoastaan Jeesus Kristus, joka on herrojen Herra ja kuningasten Kuningas, voi antaa synnit anteeksi, rauhan sydämeen ja ikuisen elämän.
Verbi <gaahaah> (1x) = parantaa, esiintyy vain tässä.
- 5:15 Hepr. ilmaus <ad ašer je’šemuu> on käännetty: kunnes he ovat syystänsä kärsineet (VT 1933), mutta se voidaan kääntää myös: kunnes he tunnustavat syyllisyytensä, kuten RK 2012, NIV, Green ja monet muut käännökset tekevätkin. Tässä on yksi syvällinen syy ahdistuksille.

- 6:3 Tämä on ennustus Messiaasta, Lk 1:78.
- 6:6 Jeesus lainasi tätä jaetta kaksi kertaa puhuessaan fariseuksille, Mt 9:13, 12:7, ja osoitti myös, kuinka tärkeää laupeus on ihmisten välillä, Lk 10:36–37.
Rakkauteen kuuluu tutustumisen jälkeen jatkuvasti syvenevä toistensa tunteminen. Tätä Jumala halusi kansaltaan, mutta Israel ei halunnut. Miksi ei halunnut? Koska rakkaus Herraan oli häipynyt synnin päästyä valtaan, ks. Hos 6:4.
- 6:8 Hepr ilmaus viittaa ajatukseen, että Gilead on täynnä verisiä jalanjälkiä.
- 6:9 Tämä pappisporukka ei olekaan mikään leipäpappien joukkio vaan suoranainen rosvokopla.
- 6:10 Sana <ša‘aruuri> (2x) = kauhistuttava, hirveä, esiintyy vain tässä ja Jer 18:13.
Kantasana on <ša‘aruur> jonka merkitys on sama (2x): Jer 5:30, 23:14.
LXX käyttää vastineina samaa merkitseviä sanoja <frikoodes> ja <frikto>, jotka tulevat verbistä <frisoo> (2x): Jer 2:12, Jak 2:19. Kyse on siis sellaisesta kauhistumisesta, jossa riivaajatkin vapisevat.
- 6:11 Sana <šebuut> (21x) = vankeuteen joutuminen, kohtalo: 5Ms 30:3; Ps 14:7; 53:7; 85:2; 126:4; Jer 30:3,18; 31:23; 32:44; 33:7,11,26; 48:47; 49:6; Hes 29:14; Hos 6:11; Jl 4:1; Am 9:14; Sef 2:7; 3:20.
- 7:1 Israel ja Efraim tarkoittavat molemmat Israelin pohjoisvaltiota, jonka pääkaupunki oli Samaria.

- 7:3 Onpa omituinen kuningas ja outoja ovat ruhtinaatkin, kun ilahtuvat pahuudesta ja valheista. He eivät ole sopivia kansan johtajiksi vaan pikemminkin vankilan asukeiksi.
- 7:5 Nuo ruhtinaat eivät ole tosi miehiä, Srn 10:17, vaikka ovatkin urhoja viininjuonnissa, Jes 5:22. Juopottelu ja miehekkyyys kun ovat vastakohtia.
- 7:6 Joissakin käännöksissä on: vihansa ja joissakin: leipojansa. Sanoilla on hepr. tekstissä samat konsonantit mutta hieman eri vokaalimerkit.
- 7:7 Paavali varoitti tällaisesta menosta seurakunnassa, Gal 5:15. Ja nimenomaan Galatian seurakuntia, kun hän joutui toteamaan: Oi te älyttömät galatalaiset..., Gal 3:1. Jokainen joka huutaa avuksi Herran nimeä pelastuu, Jl 3:5, Ps 91:15, mutta Israelin kuninkaat eivät siitä lupauksesta välittäneet ja sen seurauksena sortuivat.
- 7:16 Sana <remijjaah> (15x) = 1. velttous, 2. laiskuus, 3. laiska, veltto, 4. petos, vilppi, 5. petollinen, pettävä: Job 13:7; 27:4; Ps 32:2; 52:4; 78:57; 101:7; 120:2,3; Snl 10:4; 12:24, 27; 19:15; Jer 48:10; Hos 7:16; Mka 6:12.
- 8:1 Sana <šoofaar> (72x) = soofar-torvi, pasuuna, oinaansarvi.
- 9:1 Sana <'etnaan> (11x) = lahja/ maksu (portolle), portonpalkka: 5Ms 23:19; Jes 23:17,18; Hes 16:31,34,41; Hos 9:1; Mka 1:7.
Kerran se esiintyy etunimenä Etnan, 1Ak 4:7. Johan oli pojalle nimi annettu!
- 9:2 Päinvastaista osoitti Jumalan sanan lupaus menneisyydessä, Snl 3:9–10, ja onneksi myös tulevaisuudessa, Jl 2:21–27.

- 9:3 Tänäkin aikana monet uskonnollis-poliittis-teologiset tahot kiistelevät, riitelevät ja jopa sotivat siitä, kenelle kuuluu Israelin maa. Jumalan sanan vastaus on selvä: Herralle. Ja hän lupasi tuon maan Abrahamille ja hänen siemenelleen, joka on Kristus, Gal 3:16. Turha on ihmisten taistella toisiaan vastaan maa-alueiden takia, nyt on armon evankeliumin aika. Messias-kuningas kyllä jakaa maa-alueet valtakunnassaan niin kuin parhaaksi näkee.
- 9:6 Moof eli Memfis oli Ala-Egyptin tärkein kaupunki.
- 9:7 Sana <šilluum> (3x) = maksaminen, korvaaminen, palkanmaksu: Jes 34:8; Hos 9:7; Mka 7:3.
Sana <'ewiil> (27x) = hullu, mieletön, älytön, esiintyy enimmäkseen Sananlaskujen kirjassa.
Verbi <šaaga> (7x) = pu: olla hullu/ järjetön/ mielipuoli (5Ms 28:34; 2Kn 9:11; Jer 29:26; Hos 9:7), http: käyttäytyä mielipuolisesti (1Sm 21:15,16).
- 9:9 Tämä viittaa tapahtumiin, joista kerrotaan Tuomarien kirjan 19. luvussa.
- 9:10 Baalia kutsutaan tässä nimellä Häpeä. Tämä häpeäjumala esiintyy myös jakeissa Jer 3:24, 11:13.
- 9:13 Ennustaako profeetta tässä nykymaailmassa vallitsevan aborttitehtailun?
- 9:14 Jumalasta vieraantumisen seurauksena on syntyvyyden lasku, kun kohtu ja rinnat kuihtuvat. Ja kuulemma miesten spermakin on heikentynyt länsimaissa.
- 9:15 Gilgal, tutki!
Verbi <saarar> (17x) = olla tottelematon/ uppiniskainen/ niskuri: 5Ms 21:18,20; Neh 9:29; Ps 66:7; 68:7,19; 78:8;

Snl 7:11; Jes 1:23; 30:1; 65:2; Jer 5:23; 6:28; Hos 4:16; 9:15;
Sak 7:11.

9:17 Israel lähti Jumalaa pakoon, Hos 7:13, ja joutuu pakolaiseksi pakanakansojen sekaan. Onneksi Herra tuo Israelin takaisin lupaamaansa maahan aikojen lopulla.

10:2 Verbillä <chaalaq> on kaksi homonyymiä: 1) olla liukas, 2) jakaa.

Niinpä jakeen alku voidaan kääntää:

1) heidän sydämensä oli liukas,

2) heidän heidän sydämensä oli jakaantunut.

Tuollainen sydämen asenne ei tuo siunausta vaan lopulta kärsimystä. On parempi antautua Herralle kokonaisella ehyellä sydämellä.

Särkeä <'aarap> (6x) = taittaa t. murtaa niska, vääntää niskat nurin, särkeä: 2Ms 13:13; 34:20; 5Ms 21:4,6; Jes 66:3; Hos 10:2.

10:3 Tämä samalla ennustaa Messiaasta, siitä, kuinka kansa ylipappien ym. yllytyksestä kohteli häntä maaherra Pontius Pilatuksen edessä, Jh 19:14–16.

Jumalan valtakunta, seurakunta ja Israel on kuningaskunta, jonka kuningas on Messias, Herra Jeesus Kristus.

10:4 Verbi <paarach> (34x) = kukoistaa, versoa, viheriöidä. Verbi esiintyy mm: 1Ms 40:10; 4Ms 17:20,23; Job 14:9; Ps 72:7; 92:8,13,14; Snl 11:28; 14:11; Ll 6:11; 7:13; Jes 17:11; 27:6; 35:1,2; 66:14; Hes 7:10; 17:24; Hos 10:4; 14:6,8; Hab 3:17.

10:5 Ks. selitystä Hos 4:15.

Sana <komer> (3x) = epäjumalan pappi: 2Kn 23:5; Hos 10:5; Sef 1:4.

- 10:6 Tämä on jo varsinainen vitsi: israelilaisten tekemä epäjumala, kultainen vasikka, 1Kn 12:28, viedään lahjaksi Assurin kuninkaalle.
Mitähän Ruotsin kuningas ajattelisi, jos Suomen Tasavallan Presidentti veisi valtiovierailulla tuollaisen lahjan?
Raamatullinen huumori: 2Kn 6:23, Job 12:2, Hos 10:6, Mt 13:51, Lk 1:1,62, Jh 11:16, Apt 18:14, Gal 5:12.
- 10:7 Ainoastaan tässä esiintyvä sana <qetsef> (1x) = katkennut oksa, lastu, tai: vaahto.
- 10:8 Aaven = turhuus, tyhjyys, on halventava nimitys Beetelille (= Jumalan huone) epäjumalan palvelupaikkana, vrt. Hes 30:17 ja Hos 4:15.
Syntiinlankeemuksen tuoma kirous toteutuu jopa Beet-Aavenin alttareilla, 1Ms 3:17–19. Jakeessa Hpr 6:17–18 varoitetaan, mikä on tuollaisen maan loppu.
Orjantappura = <qoots> = <akantha> (LXX ja UT) ja ohdake <dardar> = <tribolos> (LXX ja UT); tutki!
- 10:9 Ks selitystä Hos 9:9.
- 10:12 Antaa teille vanhurskauden sateen: voidaan kääntää myös: opettaa teille vanhurskautta. Tämä viittaa selvästi Messiaaseen.
- 10:14 Salman on luultavasti lyhenne nimestä Salmaneser eli Salmanassar. Tässä lienee kyseessä Assyrian kuningas Salmanassar IV, joka hallitsi v. 782–772 eKr. Hänet tunnetaan myös nimellä Ululai.
- 10:15 Tarkoittaa Beetelissä vallinnut vasikanpaltvontaa, 1Kn 12:25–33.

- 11:1 Egyptistä minä kutsuin poikani: tämä on samalla ennustus Messiaasta, Mt 2:15.
- 11:6 Sanalla <bad> on monia merkityksiä ja KB:n sanakirjan mukaan 5 homonyymiä.
Tässä käännöksessä on ajateltu sen tarkoittavan ennustajapappia, valehtelijaa ja tyhjänpuhujaa. Se esiintyy tämän lisäksi jakeissa Jes 44:25, Jer 50:36.
Sana <moo'etsaah> (7x) = neuvo, ajatus, suunnitelma, hanke: Ps 5:11; 81:13; Snl 1:31; 22:20; Jer 7:24; Hos 11:6; Mka 6:16.
- 11:8 Adma ja Seboim olivat Sodoman ja Gomorran lähellä sijainneita kaupunkeja, ks. 1Ms 19:24–25 ja 5Ms 29:23.
Sydämeni heltyy: <nehpakh leevi> = sydämeni kääntyy. Samanlainen ilmaus on jakeessa Val 1:20, kun profeetta Jeremia suree Jerusalemin kohtaloa.
Ilmaus <haapakh leeb> = kääntää jnk sydän, esiintyy jakeissa 1Sm 10:9 ja Ps 105:25.
Jumala voi kääntää ihmisen sydämen hyvään suuntaan tai myös häntä vastustavien sydämet vielä huonompaan suuntaan.
Säälini herää: verbi <kaamar> = liikuttua, esiintyy myös jakeissa 1Ms 43:30, 1Kn 3:26, ja sana <nichumiim> = sääli, lohdutus, rohkaisu, esiintyy myös jakeissa Jes 57:18 ja Sef 1:13.
- 12:1 VT 1933 kääntää jakeen lopun: Juuda juoksee yhä valtoimena, välittämättä Jumalasta, Pyhästä, Totisesta. Verbi <ruud> (4x) = kuljeskella vapaana, esiintyy myös jakeissa 1Ms 27:40, Ps 55:3 ja Jer 2:31.
Jo vanhassa liitossa oli totta se, minkä Paavali kirjoitti uudesta liitosta, 2Tm 2:11–13.

12:2 Itätuuli, ks Hos 13:5.

12:4 Tämä käännös (ja samoin VT 1993) kääntää jakeen alun: Äidin kohdussa Jaakob piti kiinni veljensä kantapäästä..., sillä sanan <‘aaqab> perusmerkitys on: pitää kiinni t. tarttua kantapäästä, kuten Jaakob syntyessään tekikin ja sai siitä nimensä, 1Ms 25:26.

Sanaa <‘aaqab> käytettiin kuvainnollisesti myös pettämisestä, ja siksi jotkin käännökset kääntävät: Äidin kohdussa Jaakob petti veljensä.

Nimi Jaakob tarkoittaa myös petturia, 1Ms 27:36.

Ks. myös 1Ms 25:22 ja Jh 9:2.

12:5 Jaakob taisteli enkelin kanssa ja voitti! Miten ja millainen oli hänen voittonsa?

Hän meni itseensä ja tunnusti olevansa nimeltään Jaakob eli petturi, 1Ms 32:28, sillä sellainen hän olikin luonteeltaan.

Hän itki ja anoi armoa. Inhimillisesti se oli tappio, mutta hengellisesti se olikin voitto. Ja näin on tänä päivänäkin jokaisen ihmisen kohdalla, kun hän tunnustaa Jumalan edessä olevansa syntinen ja anoo armoa, Snl 28:13, 1Jh 1:9. Jakeen loppu: puhui hänen kanssaan, on LXX:n mukainen.

Hepr. Masorassa teksti on muodossa: puhui meidän kanssamme. Ajatus on, että Jumalan puhe Jaakobille Beetelissä oli osa hänen kanssakäymistään koko Israelin eli Jaakobin huoneen kanssa.

12:8 Sanalla <kena‘an> on merkitys: kaupustelija, kauppamies. Luultavasti israelilaisia halutaan verrata kanaanilaisiin ja myös petollisiin kauppamiehiin.

Petollinen vaaka: Snl 11:1; 20:23; Hos 12:8; Am 8:5, Mka 6:11.

- 12:9 Tämä on samalla esikuva Laodikean seurakunnasta, Ilm 3:14–22.
- 12:11 Jootam Gideonin poika esitti vertauksen isänsä kuoleman jälkeen Sikemin johtomiehille, Tm 9:7–21, ja myös selitti sen. Sen jälkeen Herra on puhunut kansalleen vertauksin monien profeettojen kautta ja viimeisenä oman Poikansa kautta, Hpr 1:1–2.
- 13:2 Sana <tebuunaah> (43x) = ymmärrys, kyky, taito, osaaminen. (Tutki!)
- Ihmiset pyrkivät toimimaan parhaan ymmärryksensä mukaan. Riippuu siitä, onko ymmärryksen perustana evankeliumi vai jokin muu oppi tai aate, millaiset ovat toiminnan hedelmät. Efraimin kohdalla sekä ymmärrys että toiminta oli pahasti harhassa.
- Epäjumalanpalvelus ja jatkuva synninteko saa ihmisen ymmärryksen todellakin heittämään häränpyllyä: israelilaiset suutelivat vasikoita ja teurastivat ihmisiä, vaikka kaiken järjen mukaan olisi pitänyt toimia juuri päinvastoin!
- 13:4 Sana <moošii‘a> (33x) = pelastaja, vapauttaja, auttaja, on verbin <jaaša‘> hif. part.
- 13:6 Jakeen alku on sm: Laitumensa mukaan he tulivat kylläisiksi.
- Heidän olisi pitänyt muistaa Aagurin, Jaaken pojan sanat, Snl 30:7–9.
- 13:8 Vrt Snl 17:12.
- 13:13 Sana <mašbeer> (3x) = kohdun suu: 2Kn 19:3, Jes 37:3, Hos 13:13.

- 13:14 Sana <nocham> (1x) = 1. katumus, 2. sääli, esiintyy vain tässä.
- 13:15 Itätuuli = <qaadiim> (19x): 1Ms 41:6,23,27; 2Ms 10:13; 14:21; Job 15:2; 27:21; 38:24; Ps 48:7; 78:26; Jes 27:8; Jer 18:17; Hes 17:10; 19:12; 27:26; Hos 12:1; 13:15; Jna 4:8.
- 14:3 Tämä on hyvä neuvo kaikille syntisille.
Käännös on LXX:n mukainen.
Masorassa on: Me uhraamme (sm: korvaamme, maksamme) sinulle huultemme mullikat. Tarkoitus on, että huulten hedelmä, ylistys, on verrattavissa eläimen uhraamiseen Jumalalle.
LXX:n käännös johtuu siitä, että mullikat (<paariim>) ja hedelmä (<perii>) muistuttavat hepreassa äänteellisesti toisiaan.

Jooelin kirja

Jooel (nimi merkitsee: Herra on Jumala) lienee kirjaoprofeetoista ensimmäinen, mutta hänen toimiaikaansa ei varmuudella tiedetä. Jooel kirjoittaa aluksi pahasta heinäsiirkkavitsauksesta, mutta profetoi lopuksi Hengen vuodatuksesta, johon apostoli Pietari viittasi todistaessaan saarnassaan Jeesuksen Kristuksen ylösnousemuksesta helluntaipäivänä.

Sisällys:

Heinäsiirkkavitsaus

Vyöttäytykää säkkiin

Herran päivä on lähellä

Reväiskää rikki sydämenne!

Herra siunaa jälleen kansaansa

Hengen vuodatus

Pakanakansat tuomitaan Herran päivänä

Jumalan valtakunnan siunaus

- 1:1 Jooel (19x) merkitsee: Herra on Jumala, ja Petuel mahd.
Jumalan avaama.
Herran sana = <devar jhwh> (237x).
Hoosean, Miikan ja Sefanjan profetiat alkavat samoin:
Herran sana, joka tuli.
- 1:2 Vanhimmat = <hazzekeenim> (146x) = sm: vanhat.
Ilmaisu tarkoittaa VT:ssa yleensä kansan johtomiehiä, joskus
myös iäkkäitä miehiä.
LXX:n vastine <presbyteros> esiintyy UT:ssa mm:
1Tm 5:1–2, 17–19, Tt 1:5, Jk 5:14, 1Pt 5:1.
- 1:3 Jumala on asettanut valtakuntaansa ja seurakuntaansa
jatkuvuuden lain.
Ks. 1Ms 18:19, 5Ms 4:9–10, 6:6–7, Snl 1:1s, 8s, Ps 119:44,
Am 5:24, Hpr 13:8.
Vrt. lisääntymisen laki, 1Ms 1:28, 2Kr 4:15.
- 1:4 VT 1933 ja JRT:n käyttämä suomennot sisältää hepr.
sanojen juurikirjaimien tuoman merkityksen:
kalvajasirkka (<gaazam> = leikata, 3x VT:ssa),
heinäsirkka (<raabah> = lisääntyä),
syöjäsiirkka (<jaalaq> = nuolla, 9x VT:ssa) ja
tuhosiirkka (<chaasal> = tuhota, 6x VT:ssa).
Uudempi tutkimus on sitä mieltä, että kyseessä on
heinäsirkkan neljä eri kehitysastetta. Toiset tutkijat taas
arvelevat, että kyseessä on neljä eri heinäsiirkkalajia. Niin tai
näin, tuho oli perinpohjainen.
- 1:5 Sana <šikkoor> (13x) = juopunut, humalassa oleva:
1Sm 1:13; 25:36; 1Kn 16:9; 20:16; Job 12:25; Ps 107:27;
Snl 26:9; Jes 19:14; 24:20; 28:1, 3; Jer 23:9; Jl 1:5.

Jumalan sana ei anna juopuneille kunniaa vaan päinvastoin varoittaa juopumuksesta, Ef 5:18.

1:6 Herra sanoo: minun maahani on hyökännyt kansa. Maa on Herran.

1:8 Valita: käsky tarkoittaa Israelia, koska se on feminiinimuodossa. Maiden ja kaupunkien nimet ovat hepreassa feminiinisiä.
Säkkipukuun pukeutuminen osoitti Raamatun aikana syvää, yleensä kuolemasta johtuvaa surua.
Tässä merkityksessä 40x VT:ssa. Ks. esim. Jna 3:6.

1:9 Ruokauhri, joka oli veretön uhri, oli parhaista viljatuotteista (jauhoista) valmistettu uhri, 211x VT:ssa. Sitä koskevat säännökset ovat luvussa 3Ms 2.
Juomauhri koostui viinistä tai oliiviöljystä, 65x VT:ssa.
Ks. esim. 4Ms 28:3–8.

1:12 Ilo on kadonnut (JRT) = sm: ilo on kuivunut, voi tarkoittaa myös ilo on joutunut häpeään (VT 1933).
Ainakin juopottelun päätteeksi ilo lopulta kuivuu.
Olkaamme siis raittiita!

1:14 Paasto = <tsom> (26x), tarkoittaa Raamatussa ruuasta ja juomasta kieltäytymistä suuren hädän tai surun tähden, jolloin etsitään rukouksessa apua Jumalalta.
Ks. esim. Jer 36:6,9.
Yleensä paasto kesti päivän. Pitemmissä paastoissa veden juominen lienee välttämätöntä.

1:15 Herran päivä = <joom jhwh> (16x) on tuomion päivä kaikille kansoille.
Esiintyy Jesajan, Joaelin (5x), Aamoksen, Obadjan, Sefanjan ja Malakian kirjoissa,.

Kaikkivaltias = <šaddai> (48x) voi tarkoittaa myös:
Kaikkiriittävä tai Kaikkivoipa.

- 1:18 Läähättää (JRT) = <'aanach> = sm: huokaa (VT 1933).
Verbi <buukh> (3x) = olla hämmästynyt/ hädissään:
2Ms 14:3; Est 3:15; Jl 1:18.
Verbin <'aašam> (36x) = qal: 1. olla syyllinen, 2. kärsiä
syyllisyytensä tähden, nif: kärsiä rangaistusta, joutua tuhon
omaksi (nif-muoto esiintyy vain tässä).
Lammaslaumatkin joutuvat kärsimään rangaistusta ja tuhon
omiksi ihmisten syyllisyyden ja luopumuksen tähden. Ja
näinhän tänä päivänä koko luomakunta joutuu kärsimään
ihmiskunnan tekojen tähden, Rm 8:22.
- 1:20 Verbi <'aarag> (3x) = kaivata, ikävöidä: Ps 42:2, Jl 1:20.
- 2:1 Pasuuna (VT 1933), šoofar-sarvi (JRT) = <šoofar> (72x).
Kyseessä on pässin (oinaan) sarvesta tehty, pasuunaa
muistuttava soitin, jota käytettiin kansan kokoamiseksi juhla-
aikoina ja sotaan valmistauduttaessa, ks. esim. Jos 6:4–5.
Oinas, ks. 1Ms 22:13.
- 2:5 Verbi <raaqad> (9x) = hyppiä, hypellä, pi: loikkia, hyppiä
innokkaasti, tanssia, hif: panna hyppimään: 1Ak 15:29;
Job 21:11; Ps 29:6; 114:4, 6; Sm 3:4; Jes 13:21; Jl 2:5;
Nah 3:2.
Tällä väkevällä sotajoukolla onkin varsinainen diskotanssi.
- 2:6 Vrt. Nah 2:11.
- 2:8 Heittoase (VT 1933), ase (JRT) = <šelach> (7x) tarkoittaa
(heitto)keihästä tai miekkaa.
Ks. Neh 4:11 (VT 1933:ssa Neh 4:17).
Pysähtymättä (VT 1933), eivätkä haavoitu (JRT) = sm: eivät
murru t. eivät mene rikki.

- 2:9 Verbi <šaaq> (4x) = hyökätä, rynnätä: Snl 28:15; Jes 33:4; Jl 2:9; Nah 2:5.
- 2:10 Tähdet kadottavat valonsa/ menettävät loistonsa = sm: kokoavat/ ottavat pois/ vetävät takaisin valonsa. Onkohan tässä viittaus mustiin aukkoihin? Samoin jakeessa Jl 4:15.
- 2:11 Väkevä hänen käskynsä täyttäjä: ainoastaan Messias, Herramme Jeesus on voinut täyttää Jumalan tahdon ja hänen käskynsä täydellisesti, Jh 4:34, 12:50, 19:30.
- 2:12 Paasto, itku, valitus ja vaatteiden repäiseminen kuvasivat suurta onnettomuutta, syvää surua tai katumusta.
Ks. esim. 1Ms 37:29,34.
Valittaen: sana <mispeed> (16x) = hautajaismenot, valitus vainajan vuoksi, kuvaa syvää surua ja valitusta: 1Ms 50:10; Est 4:3; Ps 30:12; Jes 22:12; Jer 6:26; 48:38; Hes 27:31; Jl 2:12; Am 5:16,17; Mka 1:8,11; Sak 12:10,11.
- 2:13 Herra ei tahdo katumuksen osoitukseksi vaatteiden repimistä, vaan paljon syvempää asiaa, nimittäin kovettuneen sydämen repäisemistä ja murtumista.
Kovasydäminen ihminen voi repiä omat ja toistenkin vaatteet silti nöyrytyttä, mutta se, jonka sydän murtuu Herran edessä, saa osakseen armon ja laupeuden. Ja säilyypähän vaatteetkin ehjänä!
Armahtava ja laupias = <channuun warachuum> (8x tai 11x): 2Ak 30:9; Neh 9:17, 31; Ps 111:4; 112:4; 145:8; Jl 2:13; Jna 4:2.
Jakeissa 2Ms 34:6; 4Ms 14:18; Ps 86:15; 103:8 sanajärjestys on erilainen.
Pitkämielinen ja hyvin armollinen = <'erekh 'appajiim werab-chesed> (6x): 2Ms 34:6; 4Ms 14:18; Ps 86:15; 103:8;

Jl 2:13; Jna 4:2.

Katuu tuottamaansa onnettomuutta = sm: katuu pahaa.

Jumala ei kadu antamiaaan armolupauksia ja hyviä asioita, mutta hän haluaa peruuttaa onnettomuudet, jotka seuraavat Jumalan tahdon vastaisesta elämästä.

2:16 Herran eteen saavat tulla kaikki, vastasyntyneistä vauvoista iäkkäimpiin vanhuksiin.

Sana <chuppaah> = 1. katos, 2. häähuone, morsiuskammio (3x: Ps 19:6; Jes 4:5; Jl 2:16) tarkoitti huonetta tai telttaa, johon pariskunta sulkeutui häiden aikana, tai katosta, jonka alla viikiminen toimitettiin.

Sana esiintyy myös kerran erisnimenä, 1Ak 24:13.

Olipahan papille annettu romattinen nimi. Varmaankin hänen vanhempiansa avioliitto oli onnellinen, romanttisten tunteiden sävyttämä.

Niinhän tulisikin olla kaikkien pappien avioliitot.

Ks. 1Pt 2:9, jossa kerrotaan, ketkä ovat uuden liiton pappeja.

2:18 Monet kyselevät ja väittelevät, kenelle kuuluu Israelin maa-alue. Jumalan sana antaa selkeän vastauksen: maa on Herran, ja hän on antanut sen Abrahamin siemenelle, joka on Messias, Jeesus Kristus, 1Ms 12:7, Gal 3:16.

2:19 Vilja, viini, öljy: tutki!

2:20 Pohjoinen kuvaa VT:ssa monesti vihollista, esim. Jer 1:14.

Itäinen meri = <hajjam haqqadmoonii> (3x): Hes 47:18;

Jl 2:20; Sak 14:8.

Läntinen meri = <hajjam haa'acharoon> (4x): 5Ms 11:24; 34:2; Jl 2:20; Sak 14:8. Tarkoittaa Välimerä.

Sanat <b'ooš> (3x: Jes 34:3; Jl 2:20; Am 4:10) ja

<tsachanaah> (vain tässä) merkitsevät käytännössä samaa: löyhy, paha/ inhottava/ mädän haju.

2:22 Satonsa = sm: voimansa.

2:23 Syyssateen vanhurskauden mukaan = <hammooreeh litsdaaqaah> voidaan kääntää myös: vanhurskauden opettajan, jolloin kyseessä on selvä viittaus Messiaaseen. Syy tähän on se, että sanalla <mooreeh> on neljä eri merkitystä:

1. opettaja (4–5x: Job 36:22; Snl 5:13; Jes 30:20, Jl 2:23),
2. syyssade (2–3x: Ps 84:7; Jl 2:23),
3. jousimies (1x: 1Sm 31:3),
4. paikannimi Moore (3x: 1Ms 12:6; 5Ms 11:30; Tm 7:1).

Sana <malqooš> (8x) = kevätsade, myöhäissade: 5Ms 11:14; Job 29:23; Snl 16:15; Jer 3:3; 5:24; Hos 6:3; Jl 2:23; Sak 10:1).

3:1 Tämä ennustus alkoi toteutua helluntaipäivänä Jerusalemissa, Apt 2:17.

3:3 Savupatsaat mainitaan myös jakeessa Ll 3:6.

3:5 Pelastuu = <jimmaaleet> = sm: pääsee pakoon, pelastautuu vaaratilanteesta.

LXX:n vastine on <sootheesetai> = pelastuu.

UT lainaa tätä LXX:n mukaisesti jakeissa Apt 2:21 ja Rm 10:13.

Pelastuneiden joukko = <peleeitaah> (28x) = sm: pakoon päässeet, pelastuneet, jäljelle jääneet: 1Ms 32:9; 45:7; 2Ms 10:5; Tm 21:17; 2 Sm 15:14; 2Kn 19:30,31; 1Ak 4:43; 2Ak 12:7; 20:24; 30:6; Esr 9:8,13-15; Neh 1:2; Jes 4:2; 10:20; 15:9; 37:31,32; Jer 25:35; 50:29; Hes 14:22; Dan 11:42; Jl 2:3; 3:5; Ob 1:17.

- 4:2 Joosafatin laakso esiintyy vain tässä ja jakeessa 4:12.
Joosafat merkitsee: Herra tuomitsee.
- 4:3 Verbi <jaadad> (3x) = heittää arpaa: Jl 4:3; Ob 1:11;
Nah 3:10.
Ihmiskauppa on vanha keksintö, eikä se ole mihinkään
hävinnyt vieläkään. Sen perustana on synti, ja
päämääränäkin on synti.
- 4:4 Mitä te mahdatte minulle = sm: ja myös mitä te olette
minulle. Lause on lyhyt ja naseva, ja se joudutaan
kääntämään tekstiyhteyden mukaisesti.
Sana <gemuul> (19x) = 1. teko, aikaansaannos, 2. hyvä teko,
3. tilinteko, korvaus, kosto: Tm 9:16; 2Ak 32:25; Ps 28:4;
94:2; 103:2; 137:8; Snl 12:14; 19:17; Jes 3:11; 35:4; 59:18;
66:6; Jer 51:6; Val 3:64; Jl 4:4,7; Ob 1:15.
Herra on koston Jumala, 5Ms 32:35, Ps 94:1, Jer 51:56,
Rm 12:19, Hpr 10:30.
Herra armahtaa syntisen, joka kääntyy tieltään hänen
puoleensa, mutta sille, joka uppiniskaisesti vastustaa
Jumalan tahtoa, Herra antaa tulla omien tekojen seuraukset
suoraan päin naamaa.
- 4:5 Palatseihinne voidaan kääntää myös: temppelihinne.
- 4:6 Jaavanilaiset tarkoittavat kreikkalaisia.
- 4:8 Sabalaiset mainitaan vain tässä. He olivat Arabian
niemimaan lounaisosassa asunut kauppiaskansa. Heillä oli
hallitsijoinaan paitsi kuninkaita myös kuningattaria, joista
yksi vieraili kuningas Salomon luona, 1Kn 10:1–13,
2Ak 9:1–12. Mahdollisesti jakeessa Job 1:15 on kyse saman
kansan edustajista.

- 4:10 Sana <'eet> (5x) = 1. kuokka, 2. auran terä, vannas:
1Sm 13:20,21; Jes 2:4; Jl 4:10; Mka 4:3.
Sana <mazmeeraah> (4x) = 1. oksaveitsi, 2. vesuri: Jes 2:4;
18:5; Jl 4:10; Mka 4:3.
Tässä maailmanajassa tehdään työkaluista aseita, Messiaan
valtakunnassa aseista työkaluja. Jeesus opettikin meitä
rukoilemaan: "...tulkoon sinun valtakuntasi...".
Sana <challaaš> (1x) = heikko, voimaton, tulee verbistä
<chaalaš> (1x) = heikentyä, riutua, maata voimattomana,
joka esiintyy ainoastaan jakeessa Job 14:10.
LXX:n vastine on <adynatos> (10x UT:ssa) = 1. heikko,
voimaton, 2. mahdoton.
- 4:14 Sanan <chaaruuts> merkitys: ratkaisu, tuomiopäätös,
esiintyy vain tässä jakeessa.
Tällä sanalla on peräti 7 homonymiä.
- 4:15 Ks Jl 2:10.
- 4:16 Herra ärjyy: ks jakeet Jer 25:30, Hos 11:10, Am 1:2.
- 4:18 Useimmat jokien ja purojen uomat (wadit) ovat kuivia
suurimman osan vuodesta. Niissä virtaa vesi harvoin,
ainoastaan talvikuukausina ja vain runsaiden sateiden
jälkeen. Ks Ps 42:2, 126:4, Jl 1:20, Job 6:15.
- 4:21 Verivelka: se alkoi heti syntiinlankeemuksen jälkeen,
1Ms 4:8–11, 9:5–6, ja jatkui koston kierteenä, mutta se
päätyy Golgatalle, Hpr 12:22–24.

Aamoksen kirja

Aamos (nimi merkitsee: taakan t. kuorman kantaja) oli paimen ja metsäviikunapuiden viljelijä. Hän asui Juudassa, mutta profetoi sekä Israelia ja ympäröiviä kansoja että myös Juudaa vastaan. Aamosta on verrattu Uuden testamentin Johannes Kastajaan. Molemmat olivat sanomaltaan kapitalismin vastustajia vaikeivät olleetkaan sosialisteja vaan Jumalan lähettämiä profeettoja.

Sisällys:

1. luku

Tuomion julistukset

Damaskolle

Gassalle

Tyyrolle

Edomille

Ammonilaisille

2. luku

Mooabille

Juudalle

Israelille

3. luku

Profeetan on puhuttava

Samarian turmelus ja rangaistus

4. luku

Samarian ylhäiset naiset

Israel ei ole palannut Herran luo

5. luku

Itkuvirsi Israelista

Herran päivä

Pakkosiirtolaisuus ennustetaan

6. luku

Tuomio Siionin itsevarmoille

Viisi näkyä

7. luku

Heinäsiirakat

Tuli

Luotilanka

Aamos karkotetaan Beetelistä

8. luku

Hedelmäkori

Rikkaiden ahneus ja rangaistus

Tuomion päivä

Herran sanojen kuulemisen nälkä

9. luku

Näky Beetelin pyhäkön tuhosta

Israelin uudistus

- 1:1 Aamos merkitsee: kuormitettu, vaivattu, taakankantaja.
- 1:4 Tämä Aamos näyttää olleen tulinen profeetta, ks. Jos 1:8. Hasael ja Benhadad olivat Aramin kuninkaita, joiden pääkaupunki oli Damasko.
- 1:5 Bikat-Aaven (1x) merkitsee: pahuuden laakso, tai: synnin laakso.
Beet-Eden (1x) merkitsee: nautinnon talo, tai: onnellisuuden talo.
- 2:3 Ilmeisesti tuomarilla tarkoitetaan sen tapaista kansanjohtajaa kuin ne tuomarit, joista puhutaan Tuomarien kirjassa.
Samalla kertaa = sm: sen kanssa.
- 2:6 Rahasta = sm: hopeasta. Tämä on selvä ennustus Messiaasta, hänethän myytiin 30 hopearahasta, Mt 26:15, 27:3–10, Sak 11:12–13, vaikka olisi pitänyt myydä 50 hopearahasta, 3Ms 27:3–4.
- 2:7 Sana <‘aanaaw> (19x) = alistetussa asemassa oleva, ahdistettu, kurja, vähäinen, taipunut, nöyrä: 4Ms 12:3; Ps 9:19; 10:17; 22:27; 25:9; 34:3; 37:11; 69:33; 76:10; 147:6; 149:4; Jes 11:4; 29:19; 32:7; 61:1; Am 2:7; 8:4; Sef 2:3.
Poika ja isä = sm: mies ja hänen isänsä. Siis poikakin on jo aikuinen mies ja niin ollen hänen isänsä keski-ikäinen.
Kyseessä oleva nainen on <na‘araah> = nuori nainen, palvelijatar, tyttö.
Profeetta ei aseta vastuuseen nuorta naista, kenties orjuutettua palvelijatyttöä, vaan miehet, jotka käyttävät häntä hyväkseen.

- 2:9 Tämä hävitys kohtasi amorilaisia, mutta myöhemmin samanlainen hävitys kohtaa Herran päivänä kaikkia jumalattomia, Mal 3:19.
- 2:12 Nasiiri oli Jumalan palvelukseen vihkiytynyt mies, jonka tuli pidättäytyä mm. viinistä, ks. 4Ms 6, Tm 13:5–7.
 Profeetan tehtävä oli ongelmallinen: Herra lähettää kansalle profeetan puhumaan, varoittamaan ja ennustamaan, Jer 25:30, Am 3:8, 7:15, mutta ihmiset saattoivatkin olla täysin päinvastaista mieltä, 1Kn 22:8, 18; 2Ak 18:17; Jes 30:9–10; Jer 11:21; Am 2:12; 7:12–16.
 Paavali joutui evankeliumin julistajana kohtaamaan saman ongelman, Gal 1:10, samoin kuin Stefanos jo aiemmin, Apt 7:54–60.
- 2:13 Verbi <‘uuq> (2x) = murskata t. huojuja (merkitys epävarma) esiintyy vain tässä.
 Tämä ennustus ilmeisesti viittaa maanjäristykseen, joka tulikin kaksi vuotta myöhemmin, Am 2:1.
- 2:14 Silloin nopeakaan ei pääse pakoon = sm: silloin häviää pakopaikka nopealta.
 Sana <maanoos> (8x) = pakopaikka, turvapaikka: 2Sm 22:3; Job 11:20; Ps 59:17; 142:5; Jer 16:19; 25:35; 46:5; Am 2:14.
 Ilman Kristusta nopeus, voima ja sankaruus eivät riitä edes ajalliseen pelastukseen. Kristuksessa nuo kaikki hyveet ovat siunaukseksi. Ks. Fil 3:14.
- 2:15 Jousimiehiä on monenlaisia: 1Ms 21:20; 49:23,24; 1Sm 18:4, 31:3; 1Kn 22:24; 1Ak 10:3; 2Ak 18:33; Ps 11:2, 37:14–15, 64:3, 78:9; Snl 26:10,18–19; Jes 13:18, Jer 4:29; 51:3; Am 2:15.
 Jumalakin käyttää joskus jousta ja nuolia, Job 27:22, Ps 7:12,

64:8, Val 2:4, 3:12.

Tällainen nopeajalkainen oli aikoinaan Daavidin sankari Asael, 2Sm 2:18, 23:24.

2:16 Niinpä ei ollut mikään ihme, että nuori mies pakeni Getsemanesta alasti, Mk 14:51–52.

3:4 Nuoret leijonat karjuvat nälissään, Ps 104:21, ja saatuaan saalista.

3:7 Sana <sood> (21x) = 1. luottamuksellinen neuvottelu/ keskustelu, 2. salainen suunnitelma, 3. ystäväpiiri, 4. joukko. Jumala on ilmoittanut salaisuutensa palvelijoilleen profeetoille ja ilmoittaa tänäkin päivänä niille, jotka tahtovat kuunnella hänen ääntään, Ps 25:14, Snl 3:32, Jer 23:18,22, Dan 2:19,30, sillä Jumalan salaisuus on Kristus, Mk 4:11; Rm 16:25; Ef 1:9, 3:3–4, 5:32, 6:19; Kol 1:24–27, 2:2, 4:3; 1Tm 3:9,16; Ilm 10:7.

3:8 Verbi <šaa'ag> (20x) = 1. ärjyä, karjua, 2. huutaa tuskissaan, räyhätä, riehua: Tm 14:5; Job 37:4; Ps 22:14; 38:9; 74:4; 104:21; Jes 5:29; Jer 2:15; 25:30; 51:38; Hes 22:25; Hos 11:10; Jl 4:16; Am 1:2; 3:4, 8; Sef 3:3. Jokainen, joka on kuullut urosleijonan ärjyvän, ymmärtää, miksi se on pelottavaa.

4:1 Baasanin lehmät tarkoittanevat Samarian rikkaita ylhäisönaisia.

4:3 Harmon on vain tässä kohdassa esiintyvä nimi. Jotkut ovat olettaneet sen tarkoittavan Hermonvuorta.

4:4 Sana <ma'aseer> (32x) = kymmenes osa, kymmenykset: 1Ms 14:20; 3Ms 27:30–32; 4Ms 18:21–28; 5Ms 12:6,11,17;

14:23,28; 26:12; 2Ak 31:5,6,12; Neh 10:38,39; 12:44;
13:5,12; Hes 45:11,14; Am 4:4; Mal 3:8,10.

4:5 Sana <chaameets> (11x) = hapan, hapanleipä: 2Ms 12:15;
13:3,7; 23:18; 34:25; 3Ms 2:11; 6:10; 7:13; 23:17; 5Ms 16:3;
Am 4:5.

Hapan uhrilahjana, ks. 3Ms 2:11–12, 7:11–13.

4:6 Sana <niqqaajoon> = 1. puhtaus, syyttömyys,
2. tarpeettomuus, joutilaisuus.
Hampaat pysyvät puhtaina, kun ei ole mitään purtavaa.

4:10 Paiseet ja karjarutto olivat Egyptiä kohdanneita vitsauksia
ennen kuin Mooses ja Aaron saivat johdattaa Israelin ulos
Egyptistä, ks. 2Ms 9.

4:11 Sodoman ja Gomorran hävitykseen, 1Ms 19:12–29, viitataan
myös: 5Ms 29:22; Jes 1:7; 13:19; Jer 49:18; 50:40, Lk 17:29,
Rm 9:29, 2Pt 2:6, Jda 1:7.

5:1 Sana <qiinaah> (18x) = kuolinvalituslaulu, itkuvirsi:
2Sm 1:17; 2Ak 35:25; Jer 7:29; 9:9,19; Hes 2:10; 19:1,14;
26:17; 27:2,32; 28:12; 32:2,16; Am 5:1; 8:10.

5:3 Vrt. jae Am 6:9.

5:8 Sana <kiimaah> (3x) = Seulaset, Plejadit: Job 9:9, 38:31,
Am 5:8, ja sana <kesiil> (4x) = Orion(nin tähtikuvio),
Kalevanmiekkä, edellisten lisäksi jakeessa Jes 13:10.
Pilkkopimeä = sm: kuoleman varjo.

5:12 Lahjusten ottamisesta profeetta Samuel oli aikoinaan antanut
kansalle aivan toisenlaisen esikuvan, 1Sm 12:3.

- 5:24 Oikeus ja vanhurskaus eivät ole epäjatkovia vaan jatkuvia, jopa ikuisesti kestäviä.
Ks. jatkuvuuden laki, Jl 1:3.
- 5:25 Stefanos lainasi näitä jakeita suuressa saarnassaan ennen kuin hänet kivitettiin, Apt 7:42–43.
- 5:26 Sikkut eli babylonialais-assyrialainen jumala Sakkut.
Kijjuun: Babyloniassa ja Assyriassa oli jumala nimeltä Kajavaan, joka samastettiin planeetta Saturnukseen.
Vokaalit nimeen Kijjuun lienee otettu hepr. sanasta <šikkuuts> = iljetys.
Raamatun ilmoituksen mukaan Jumala on luonut ihmisen, mutta ihmiset tuppaavat luomaan itselleen jumalia.
- 6:1 Sana <ša'anan> (10x) = 1. huoleton, suruton, itsevarma, 2. turvallinen, 3. (subst.m.) itsevarmuus, ylpeys: 2Kn 19:28; Job 12:5; Ps 123:4; Jes 32:9,11,18; 33:20; 37:29; Am 6:1; Sak 1:15.
- 6:5 Verbi <paarat> esiintyy vain tässä, sen merkitys on epävarma, mahd. näppäillä t. improvisoida.
Kyseessä on tyhjänpäiväinen musiikki, jota vielä pidetään suurenakin taiteen lajina.
- 6:8 Jeesus viittasi tämän jakeen loppuun, Mt 23:38.
- 6:9 Vrt. jae Am 5:3.
- 6:13 Nimi Loodabar merkitsee: ei mitään. Jotkut iloitsevat jonninjoutavasta, tyhjästä humpuukista.
Nimi Karnaim merkitsee: sarvet.
Kyseessä on dualimuto, siis tarkoittaa sarviparia.
- 7:1 Luoda = <jaatsar> (68x) tarkoittaa olemassaolevan aineen muokkaamista uudeksi, muovata, muotoilla, tehdä, luoda.

Ks esim ihmisen luominen maan tomusta, 1Ms 2:7–8.
Jumalan luomistyöstä alussa käytetään verbiä <baaraa’>,
1Ms 1:1,27, 5:1–2, missä kerrotaan ihmisen luomisesta
Jumalan kaltaiseksi.

- 7:8 Herra sinutteli ja puhutteli profeettaansa etunimellä. Se kuvaa kauniisti Herran ja Aamoksen läheistä suhdetta.
Vrt. Jh 20:16, 21:15–19, 11:43.
En enää säästä sitä = en enää käy sen ohitse.
- 7:10 Salaliittoja on ihmiskunnan historiassa ollut iät ajat, ja niitä esiintyy Raamatussakin paljon: 1Sm 22:8,13; 2Sm 15:12,31; 1Kn 15:27; 16:9,16,20; 2Kn 9:14; 10:9; 12:20; 14:19; 15:10,15,25,30; 17:4; 21:23–24; 2Ak 24:21,25–26; 25:27; 33:24–25; Jes 8:12; Jer 11:9; Hes 22:25; Am 7:10; Apt 9:24; 20:3,19; 23:12.
Samoin vakoilua, ks Gal 2:4.
- 7:13 Uskonnollisuuden seuraus: Beetelistä (= Jumalan huone) oli tullut kuninkaan pyhäkkö ja valtakunnan temppeli. Ihmisopit syrjäyttivät Jumalan sanan.
- 7:16 Kaikki eivät tykkää saarnaamisesta, eli saarnojen kuuntelemisesta, Mka 2:6,11, vaikka Jumala on lähettänyt palvelijansa saarnaamaan, Rm 10:8–17.
- 8:3 Sana <has> (7x) = hiljaa!, vaiti!: Tm 3:19; Neh 8:11; Am 6:10; 8:3; Hab 2:20; Sef 1:7; Sak 2:17.
- 8:5 Kun eefa-mitta pienennetään, ostaja saa vähemmän viljaa, ja kun sekelin paino suurennetaan, ostaja joutuu maksamaan enemmän hopeaa. Lisäksi vielä vaakakin kalibroitu tarkoituksellisesti väärin myyjän eduksi. Kyseessä on kolminkertainen petos köyhän tappioksi ja rikkaan riistäjän eduksi.

- 8:6 Ja petos tehdään vielä nelinkertaiseksi, kun myydään akanoita jyvinä.
- 8:7 Ilmaus <ge'oon ja'aqob> (4x) voi tarkoittaa Jaakobin kunniaa/ korkeutta/ suuruutta/ ylpeyttä, riippuen tekstiyhteydestä: Ps 47:5; Am 6:8; 8:7; Nah 2:3.
- 8:14 Daanissa oli toinen niistä vasikkapatsaista, jotka pohjoisen valtakunnan ensimmäinen kuningas Jerobeam teetti kansan palvottaviksi, 1Kn 12:28–29.
Beerseban epäjumalanpalvonnasta ei kerrota mitään, mutta kaupunki ympäristöineen tunnettiin siitä, että kantaisät, Abraham, Iisak ja Jaakob, olivat asuneet siellä. Mahdollisesti tämän muiston vaalimiseen oli sekoittunut joitakin epäjumalanpalveluksen tapaisia piirteitä.
- 9:3 Merikäärmeitä on kymmenittäin erilaisia, mutta yhteistä niille on se, että ne kaikki ovat myrkyllisiä. Turha on paeta edes meren pohjaan Herran silmien edestä.
- 9:7 Kaftor on yleisen käsityksen mukaan ollut Kreeta.
Kiir lienee ollut jokin Tigriin itäpuolella oleva alue.
- 9:8 Jumala tahtoo armahtaa syntisiä ihmisiä eikä syntisiä valtakuntia tai yhteisöjä.
Historian aikana on monia valtakuntia, jotka ovat asettuneet Jumalan sanaa vastaan, romahtanut, mutta silti Herra on jättänyt jäljelle niistä syntisiä ihmisiä, jotta he voisivat pelastua ikuiselta kuolemalta.
- 9:9 Seulottaessa jyvät putoavat seulan rei'istä, mutta niitä isommat kivensirut eivät pääse läpi.

Obadjan kirja

Obadjan (nimi merkitsee: Herran palvelija) kirja on Vanhan testamentin kirjoista lyhin. Hänen toiminta-aikaansa ei tiedetä varmuudella. Obadja profetoi ensin Edomia vastaan ja lopuksi Israelin uudistumisesta.

Sisällys:

Edomin ylpeys ja perikato

Jaakobin onnettomuus

Herran päivä tuo koston

Israelin riemuvoitto

- 1:1 Obadja merkitsee Herran palvelija. Tämä on VT:n lyhin kirja. Kirjoittajasta ei tiedetä muuta kuin nimi. Josefus samaisti hänet Ahabin palatsipäällikköön, ks. 1Kn 18:3–16. Silloin Obadja olisi ollut Elian aikalainen ja kirjoittanut näkynsä 840-luvulla eKr. Tuolloin hän olisi viitannut kirjassaan kuningas Jooramin aikana tapahtuneeseen Jerusalemin valloitukseen, jonka tekivät filistealaiset ja arabialaiset, ks. 2Ak 21:16–17. Siten Obadjan kirja olisi vanhin VT:n profeettallisista kirjoista. Toinen mahdollisuus on, että Obadja viittaa kirjassaan Nebukadnessarin v. 586 eKr. tekemään Jerusalemin valloitukseen. Silloin Obadja olisi kirjoittanut joskus 500-luvulla eKr. Tätä näyttää tukevan tekstien Ob 1:1–9 ja Jer 49:7–22 rinnakkaisuus. Näky = <chazoon>, samanlainen ilmaus esiintyy myös jakeissa Jes 1:1 ja Nah 1:1. Herra, Herra = <adonai jhwh>, jonka juutalainen lukutapa on <adonai elohiim> = Herra Jumala. Sana <tsiir> (6x) = lähetti(läs), sanansaattaja: Snl 13:17; 25:13; Jes 18:2; 57:9; Jer 49:14; Ob 1:1. Jakeiden 1–5 rinnakkaiskohta on Jer 49:14–16,9.
- 1:3 Ylpeys (1933), pahuus (JRT) = <zaadoon> (11x) = julkeus (LLL), tarkoittaa pahuutta, joka johtuu ylpeydestä ja ylimielisyydestä: 5Ms 17:12; 18:22; 1Sm 17:28; Snl 11:2; 13:10; 21:24; Jer 49:16; 50:31–32; Hes 7:10; Ob 1:3. Pettää = <naašaa> (14x): 1Ms 3:13; 2Kn 18:29; 19:10; 2Ak 32:15; Jes 19:13; 36:14; 37:10; Jer 4:10; 29:8; 37:9; 49:16; Ob 1:3,7. Tämä jae on viittaus Edomin julkeuteen, sillä sydämensä kuvitteluissa se istuu korkealla (1933) tai asuu korkeudessa

(JRT), missä on sana korkeus = <marom> (54x), joka viittaa usein Jumalan asuinpaikkaan, esim. Jes 33:5 ja Ps 102:20.

- 1:4 Sanoo Herra = <neum jhwh> (328x) = sm: Herran puhe.
Tämä on voimakas raamatullinen ilmaisu, joka vahvistaa sanoman tulevan Herralta.
- 1:7 Ystäväsi = <'iis šaaloom> (4x) = sm: rauhan miehesi. Tämä tarkoittaa kanssasi rauhassa elävää, ystävää. Vrt Ps 37:37; 41:10; Jer 38:22.
Tarjoamasi leivän = sm: leipäsi.
Leivän syöminen jonkun kanssa oli VT:n aikaan molemmipuolisen luottamuksen osoitus ja velvoitti osapuolia toimimaan luottamuksen arvoisesti. Tapa on voimassa beduiineilla nykyäänkin. Vrt. Jh 13:18.
- 1:9 Teeman oli tärkeä kaupunki (tai alue) Etelä-Edomissa, mahdollisesti nimetty Eesaun vanhimman pojanpojan mukaan, ks. 1Ms 36:11. Teeman mainitaan 29x.
Sijaintia ei ole voitu varmasti määrittää, mutta siellä asuivat Teemanin jälkeläiset eli teemanilaiset, jotka olivat kuuluisia viisaudestaan, ks. Jer 49:7.
Yksi Jobin kolmesta ystävästä, Elifas, oli kotoisin Teemanista.
Negevistä on löydetty ruukku, jossa lukee <teeman jhwh>.
- 1:10 Edomin yhteydessä Raamattu muistuttaa usein, että Eesau ja Jaakob olivat veljiä.
Ks. esim. 4Ms 20:14 ja Am 1:11.
Väkivalta (= <chaamaas> 60x) tuottaa häpeän ja hävityksen.
Hävittää = <kaarat> (285x) = sm: katkaista, leikata pois yhteydestä. Sama sana on myös jakeessa 14.

- 1:11 Veivät pois hänen rikkautensa: voidaan kääntää myös: veivät vankeina pois hänen sotajoukkonsa.
- 1:12 Tässä varoitetaan katselemasta ja muutenkin suhtautumasta vahingoniloisesti juutalaisiin heidän onnettomuutensa päivänä. Vrt. Ps 118:7, Mka 4:11, 7:10.
Vahingonilo ei ole hengellinen vaan lihanmielinen ominaisuus.
Suun suurentelemisesta/ leukojen leventelemisestä vrt. Ps 22:8, jossa levennellään suuta, ja Jes 57:4, jossa lisäksi näytetään kieltä. Hmm, ei mitään uutta auringon alla!
- 1:15 Herran päivä = <jom-jhwh> (16x) on tuomion päivä kaikille kansoille. Esiintyy Jesajan, Joelin, Aamoksen, Obadjan, Sefanjan ja Malakian kirjoissa: Jes 13:6, 9; Hes 13:5; Jl 1:15; 2:1,11; 3:4; 4:14; Am 5:18, 20; Ob 1:15; Sef 1:7,14; Mal 3:23.
- 1:16 Juominen tarkoittaa tässä ja monesti muulloinkin profeettallisissa kirjoissa Herran tuomiota, Herran antaman vihan maljan (tai myrkkymaljan) juomista, ks. esim. Jes 51:17,22 ja Jer 25:15.
Särpiä (1933), niellä (JRT) (= <luua'>/ <laa'a'>) voidaan kääntää myös: puhua epäselvyyksiä (kuin juopunut), tai: hävitä, vrt Job 6:3, 39:30, Snl 20:25.
- 1:17 Pelastuneet = <peleitaah>, hepr. sana tarkoittaa pakoon päässeitä, pelastunutta jäännöstä.
- 1:18 Sana <qaš> (16x) = oljet, oljenkorret: 2Ms 5:12; 15:7; Job 13:25; 41:20–21; Ps 83:14; Jes 5:24; 33:11; 40:24; 41:2; 47:14; Jer 13:24; Jl 2:5; Ob 1:18; Nah 1:10; Mal 3:19.

- 1:19 Alankomaa (VT 1933, LLL), Sfela (JRT) = <šepeelaah> (20x) on Välimeren rannikkoalueen ja Juudean vuorimaan välinen alue.
- 1:20 Sarpat = hepr. <tsarepat> (1x) = kreik. <sarepta>, Asserin heimon alueella lähellä Sidonia oleva kaupunki. Mainitaan profeetta Elian väliaikaisena asuinpaikkana, ks. 1Kn 17:9. Sefaradin arvellaan tarkoittavan Vähässä Aasiassa olevaa Sardesin kaupunkia. Sardes on kaupungin kreik. nimi, ks. Ilm 3:1–6.
- 1:21 Pelastajat = <moošii‘iim> (hif. part. mon.) esiintyy samassa (monikko)muodossa myös Neh 9:27. Yksikössä sana <moošiia‘> = pelastaja, vapauttaja, esiintyy usein Jesajan kirjan luvuissa 40–49.
Se tulee samoista hepr. juurikirjaimista <jaaša‘> kuin sana <ješuuu‘> = pelastus, joka on Jeesuksen nimi hepr. muodossaan.
Hepr. tekstissä sana <moošii‘iim> voi olla myös muodossa <muušii‘iim> (hof. part. mon.) tai <noošaa‘iim> (nif. part. mon.), jotka molemmat tarkoittavat pelastetut. Tällöin se selvästi tarkoittaa niitä, jotka Herra Jeesus on pelastanut, 1Kr 6:2.

Joonan kirja

Joonaa (nimi merkitsee: kyyhkynen) sanotaan joskus ensimmäiseksi lähetyssaarnaajaksi, koska Herra kutsui ja lähetti hänet saarnaamaan Assurin pääkaupunkia Niiniveä vastaan. Joonan saarnan vaikutuksesta tuon suurkaupungin kansa kääntyi Herran puoleen ja pelastui tuomiolta ja tuholta.

Kirja tuo hyvin esille Joonan inhimillisyyden ja toisaalta Jumalan armon ja viisauden.

Joonan pelastuminen suuren meripedon vatsasta toimii samalla esikuvana Jeesusken Kristuksen ylösnousemuksesta kuolleista kolmantena päivänä ristiinnaulitsemisen jälkeen.

SISÄLLYS:

1. LUKU

Joona pakenee Herran kutsua
Joona heitetään mereen

2. LUKU

Joona rukoilee kalan vatsassa ja pelastuu

3. LUKU

Joona julistaa Niinivessä
Kansa katuu ja saa armon

4. LUKU

Joona suuttuu
Herra opettaa Joonaa

- 1:1 Nimi Joona merkitsee: kyyhkynen, ja Amittai: uskollinen, totuudellinen.
Joonan kirjan tapahtumat ovat n. vuodelta 780 eKr.
- 1:3 Joona oli aluksi samanlainen uskon sankari kuin Mooseskin, 2Ms 3:11, 4:10,13. Tosin sillä erotuksella, että Joona ei pyydellyt tehtäväänsä sijaista vaan lähti yksinkertaisesti karkuun. Ehkä hän oli oppinut Mooseksen tapauksesta, että Herran kanssa ei kannata ruveta neuvottelemaan ja vääntämään kättä, kenen tahto on viisain ja voimakkain – siinä jää kuitenkin lopulta toiseksi.
Mennäkseen siinä = sm: mennäkseen heidän kanssaan.
- 1:4 Verbi <tuul> (14x) = hif: heittää, viskata: 1Sm 18:11; 20:33; Job 41:1; Ps 37:24; Snl 16:33; Jes 22:17; Jer 16:13; 22:26,28; Hes 32:4; Jna 1:4,5,12,15.
Sana <sa'ar> (8x) = myrsky, myrskytuuli: Ps 55:9; 83:16; Jer 23:19; 25:32; 30:23; Am 1:14; Jna 1:4,12.
Saarnaaja sanoo kirjassaan: Ei ole ihminen tuulen valtiias, niin että hän voisi sulkea tuulen, Srn 8:8, ja Jeesus sanoi: Tuuli puhaltaa, missä tahtoo, ja sinä kuulet sen huminan, mutta et tiedä, mistä se tulee ja minne se menee, Jh 3:8.
Tuulen hallitseminen on liian vaikea asia ihmisille, mutta Jumalalle kaikki on mahdollista. Tässä hän heitti merelle rajun tuulen. Jeesus taas vaiensi tuulen, Mt 14:32, Mk 4:39.
Tästä tulikin varsinainen heittelykilpailu: Herra heitti merelle myrskytuulen, merimiehet heittivät ensin lastin mereen, sitten arpaa ja lopuksi Joonan mereen.
- 1:6 Joona ja Pietari olivat selvästikin hengen heimolaisia, molemmilla oli hyvät unen lahjat ja ilmeisen hyvät hermot, Mk 14:37–41. Niin oli myös Abrahamilla, 1Ms 15:12, Aadamilla, 1Ms 2:21 ja Danielilla, Dan 8:18, 10:9.

Verbi <‘aašat> (1x) = muistaa, palauttaa mieleensä, välittää, esiintyy vain tässä.

Itse kullekin tulee elämässä tilanteita, jolloin meistä ei välitä kukaan muu kuin Herra. Mutta Jeesuksen lupauksen mukaan, hän todella välittää meistä, Lk 12:7, 21:18.

Laivan päällikkö ei tuntenut elävää Jumalaa, joten hänelle Jumala oli vain yksi jumalista. Hän kuitenkin toivoi, että jos Joonan Jumala välittäisi heistä. Hänellä oli sydämessään pieni toivon kipinä. Opetuslapsilla puolestaan oli sydämissään pieni epäuskon kipinä, kun he kysyivät Jeesukselta: Opettaja, etkö välitä siitä, että me hukumme? Mk 4:38.

- 1:7 Jumala on asettanut luomakuntaansa sattuman (eli tapahtumien todennäköisyyden), jota hän käyttää johdatuksensa välikappaleena. Niin tässäkin tapauksessa. Merimiesten arvanheitto perustui heidän taikauskoonsa, mutta Herra antoi heille vastauksen.
Vrt. idän mailta tulleet tähtien tutkijat, joiden uskomus perustui astrologiaan, Mt 2:1s.
- 1:12 Aika poika tämä Joona, kun ehdotti ennemminkin hänen heittämistä mereen kuin laivan kääntymistä takaisin, jotta hän voisi mennä Tarsiiseen.
- 1:13 Merimiehet eivät uskaltaneet suinpäin tarttua Joonan ehdotukseen vaan yrittivät viimeiseen asti soutaa kuivalle maalle. Mutta se oli turhaa, kun meren raivo vain yltyi.
- 1:14 Lopulta merimiesten oli pakko tunnustaa, että heidän voimansa ja mahdollisuutensa ovat lopussa, ei ole enää jäljellä muuta kuin Joonan ehdotus.

- 1:15 Joona on tässä esikuva Messiaasta. Joona uhrattiin, jotta merimiehet eivät hukkuneet.
- 1:16 Rohkeimmatkin miehet hengen hädässä tekevät lupauksia Herralle, jotta pelastuvat hädästä. Kuinka moni myöhemmin täyttää lupauksensa? Ks Ps 76:11, Jes 19:21, Srn 5:1–5.
- 2:1 Verbin <maanaah> (28x) = pi (9x): määrätä t. säätää jnk osaksi, toimittaa t. laittaa tekemään jtk: Job 7:3; Ps 61:8; Dan 1:5,10,11; Jna 2:1; 4:6,7,8.
- 2:3 Verbi <šuu‘a> (21x) = huutaa apua: Job 19:7; 24:12; 29:12; 30:20,28; 35:9; 36:13; 38:41; Ps 18:7,42; 22:25; 28:2; 30:3; 31:23; 72:12; 88:14; 119:147; Jes 58:9; Val 3:8; Jna 2:3; Hab 1:2.
- 2:5 Joona itse lähti karkuun, mutta hädässään hän ajatteli: minut on karkotettu. Joona oli hädän hetkellä perin inhimillinen, niin kuin me kaikki.
- 2:6 Verbi <’aapap> (5x) = piirittää, saartaa, ympäröidä: 2Sm 22:5; Ps 18:5; 40:13; 116:3; Jna 2:6.
- 2:7 Tässä on esikuva Messiaasta, Jeesuksen Kristuksen ylösnousemisesta kuolleista, Mt 12:40, Lk 11:30.
- 2:8 Verbi <‘aatap> (11x) = nääntyä, riutua, olla näännyksissä: 1Ms 30:42; Ps 61:3; 77:4; 102:1; 107:5; 142:4; 143:4; Jes 57:16; Val 2:11,12; Jna 2:8.
- 2:9 Ilmaus <hableei-šaaw’> (2x) = turhat jumalat (sm: turhuuden tyhjänpäiväisyydet, petollinen turhuus) esiintyy myös Ps 31:7.
Ihmisen tuomioksi koituu se, että hän hylkää armon, jota hänelle tarjotaan, Jh 3:16–21.

- 2:10 Tässä on ennustus Messiaasta – lisäksi sana pelastus = <ješuu‘ataah> viittaa samalla Jeesus-nimeen.
- 2:11 Verbi <qii’> (9x) = oksentaa: 3Ms 18:25,28(2x); 20:22; Job 20:15; Snl 23:8; 25:16; Jer 25:27; Jna 2:11.
Jeesus sanoi tämän kaltaisen varoituksen sanan Laodikean seurakunnalle, Ilm 3:16.
Joona sai kokea maailmanhistorian ensimmäisen sukellusvenematkan, ja oli varmaan huojentunut, kun se päättyi. Hän tuskin halusi tämän jälkeen kalanmaksaöljyä, vaikka sitä väitettäisiin kuinka terveelliseksi tahansa.
- 3:5 Niin suuret kuin pienet voidaan kääntää myös: niin ylhäiset kuin alhaiset.
Tuossa tilanteessa suuret ja ylhäiset, eli siinä yhteiskunnassa arvossapidetyt, ymmärsivät näyttää hyvää esimerkkiä pienille ja alhaisille, eli tavalliselle kansalle. Kunpa näin olisi kaikissa kansoissa ja yhteiskunnissa.
- 3:6 Niiniven kuningas ymmärsi valita tuhon tien sijaan kääntymyksen tien. Hän on hyvä esimerkki kaikille hallitsijoille läpi historian.
- 4:2 Joona yrittää nyt olla jälkiviisas: Enkä minä jo sitä sanonut... Ja pyrkii samalla olemaan Herraa viisaampi. Samaa yritti myöhemmin Pietari, Mt 16:21–23.
Pitkämielinen = <’erekh ’appajim> (13x): 2Ms 34:6; 4Ms 14:18; Neh 9:17; Ps 86:15; 103:8; 145:8; Snl 14:29; 15:18; 16:32; Jer 15:15; Jl 2:13; Jna 4:2; Nah 1:3.
Tämä ominaisuus voi olla ihmiselläkin Hengen hedelmänä, kuten Paavalikin osoitti, Gal 5:22.
Hyvin armollinen (armosta rikas, UT 1938) = <rab-chesed> (7x): 2Ms 34:6; 4Ms 14:18; Ps 86:5,15; 103:8; Jl 2:13;

Jna 4:2. Näin sanotaan vain Herrasta.

Tämäkin on samalla ennustus Messiaasta, Jh 1:14.

Ilmaus <nicham ‘al haaraa‘aah> (6x) = kadut

suunnittelemaasi onnettomuutta: 2Ms 32:12; 1Ak 21:15;

Jer 18:8; Hes 14:22; Jl 2:13; Jna 4:2.

- 4:3 Joonan kohdalla tämä ei ollut totta, ja siksi Herra ei ottanut häntä vielä pois, vaan opetti kärsivällisesti Joonaa.

Stefanoksen kohdalla tämä oli totta, ja siksi Herra otti hänet pois kivisateesta, Apt 7:57–60.

Vrt. Paaavalin asenne, Fil 1:21s.

Tällainen toive on hyvin inhimillinen silloin, kun asiat eivät mene niin kuin ihminen toivoo. Joona ajatteli menettäneensä kasvonsa lopullisesti. Mutta niin ei toki ollut, vaan tämän reissun jälkeen hän oli paljon viisaampi ja ymmärsi Jumalan armon paljon syvemmin. Näinhän tunnusti omalta kohdaltaan myös Job, Job 42:1–6.

- 4:4 Tämä on hyvä kysymys meille kaikille silloin, kun olemme suutuksissa.

Vrt. Jeesuksen tekemä hyvä kysymys: Mitä varten te ajattelette pahaa sydämessänne? Mt 9:4.

Molemmat kysymykset ovat hyvin helppoja, mutta niihin on sangen vaikea vastata.

- 4:11 Tämä on samalla esikuvallista uudesta liitosta. Jo vanhan liiton aikana Herra osoitti, ettei hän halua hukuttaa ihmisiä tuhoon vaan pelastaa heidät elämään. Vrt. Jh 11:25–26.

Miikan kirja

Miika, jonka nimi on lyhennetty muoto nimestä Miikael (nimi merkitsee: kuka on Jumalan kaltainen), profetoi sekä Israelia että Juudaa vastaan. Hän puolustaa köyhiä rikkaiden sortoa vastaan ja julistaa tuomioita tuomareille, papeille ja profeetoille, jotka pyrivät rikastumaan köyhän kansan kustannuksella.

Miika profetoi, että Messias syntyy Juudan Beetlehemissä, ja todistaa lopuksi, että Jumala armahtaa langennutta kansaansa.

Sisällys:

Tuomio Samarialle ja Jerusalemitille

Voi-huuto ahneille sortajille

Herra kokoaa kansansa

Tuomio päämiesten ja profeettojen vääryydelle

Tuleva rauhan valtakunta

Siion joutuu pakkosiirtolaisuuteen Baabeliin

Messias on lähtöisin Beetlehemistä

Herra hävittää epäjumalanpalveluksen

Herra käy oikeutta kansansa kanssa

Mitä Herra vaatii ihmiseltä?

Vääryys vie siunauksen

Vääryys vie sekasortoon

Langennut kansa saa armon

- 1:3 Maan kukkuloiden yli, ks 5Ms 32:13, Jes 58:14.
- 1:4 Sana <doonag> (4x) = vaha: Ps 22:15; 68:3; 97:5; Mka 1:4.
- 1:10 Nimi Beet-Leafra merkitsee: tuhkan talo.
- 1:11 Nimi Saafir merkitsee: kaunis, ihana.
Nimi Beet-Eesel merkitsee: läheisyyden talo.
- 1:12 Nimi Maarot merkitsee: katkerat asiat.
- 1:14 Nimi Mooreset Gat merkitsee: Gatin perintö.
Nimi Aksib merkitsee: valheellinen, petollinen.
- 1:15 Nimi Maaresa on ehkä yhdistettävissä verbiin <jaaraš> = periä.
Adullamin luola oli Daavidin pakopaikka, ks. 1Sm 22:1, 2Sm 23:13.
- 1:16 Sana <ta'anuug> (5x) = 1. ilot, nautinto, 2. ylellisyys:
Snl 19:10; Snl 2:8; Ll 7:7; Mka 1:16; 2:9.
- 2:13 Tässä jakeessa on 2x verbi <paarats> = repiä, murtautua, raivata tietä.
Johtaja = <r'ooš> = sm: pää. Tämä on selvä esikuva ja viittaus Messiaaseen, joka on Jumalan seurakunnan pää, Ef 1:22–23, 4:11–16, 5:22–24.
- 3:1 Sana <qaatsiin> (12x) = johtaja, päällikkö: Jos 10:24; Tm 11:6,11; Snl 6:7; 25:15; Jes 1:10; 3:6–7; 22:3; Dan 11:18; Mka 3:1, 9.
- 3:2 Tässä ilmenee ns. riistokapitalismin syvin idea ja olemus.
- 3:7 Sana <ma'aneeh> (6x) = vastaus: Job 32:3,5; Snl 15:1,23; 16:1; Mka 3:7.

- 3:10 Ihmiskunnan historian aikana veriteot ja vääritys eivät ole koituneet millekään yhteiskunnalle siunaukseksi vaan ennen pitkää kiroukseksi.
- 3:11 Jeesus sanoi fariseuksille, että Jumalan valtakunta on heidän keskellään, Lk 17:21, mutta silti heitä kohtasi onnettomuus, Lk 19:41–44.
- 4:3 Vrt. Jes 2:4 ja Jl 4:10.
Messiaan valtakunnassa kansat eivät enää opettele sotimaan, eivätkä suuntaa aseita toisiaan vastaan. Siihen asti kylläkin synnin takia. Sotataito on syntiinlankeemuksen seurausta.
- 4:4 Tämän jakeen pohjalta jotkut uskonnollis-poliittiset piirit väittävät, että Messiaan valtakunnan järjestelmä ei ole sosialistinen vaan kapitalistinen, koska jokaisella on oma viiniköynnös ja viikunapuu. Mutta tuo väite on vain puoliotuus niin kuin monet uskonnollis-poliittiset väitteet. Nimittäin Messiaan valtakunta ei ole sosialistinen eikä kapitalistinen vaan hengellinen, koska sen perusta on Jumalan sana. Sosialismin ja kapitalismin perustana on lopulta ahneus ja itsekkyyt niin kuin historia on osoittanut.
- 4:6 Verbi <tsaala> (4x) = ontua, olla rampa: 1Ms 32:32; Mka 4:6–7; Sef 3:19.
- 5:1 Beetlehem Efrata, ks. 1Ak 4:4.
Tässä ja seuraavissa jakeissa on ennustus Messiaasta ja hänen valtakunnastaan.
- 5:4 Tämä on ennustus Messiaasta, Ef 2:11–16.
- 6:3 Herra ei väsyttänyt kansaansa, vaan asia oli päinvastoin kuten profeetta Jesaja osoitti, Jes 1:14, 7:13. Ja jo paljon aiemmin kansa oli osoittanut kyllästymisensä Jumalan

johdatukseen, 4Ms 21:5. Ihmisen lihalliselle mielelle ei lopulta mikään ole kyllin hyvää ja tyydyttävää.

- 6:8 Mitä Herra vaatii ihmiseltä? Se selviää Jumalan sanan ilmoituksen pohjalta:
Jumalan ilmoittaman Tooran vaatimukset (käskyjen ja kieltojen määrä):

A) Vanha Testamentti:

1) 2Ms – 5Ms	Mooseksen laki	613
2) Ps 15	kuningas Daavid	11
3) Jes 33:13–16	profeetta Jesaja	6
4) 5Ms 10:12–13	profeetta Mooses	5
5) Mka 6:8	profeetta Miika	3
6) Jes 56:1	profeetta Jesaja	2
7) Hab 2:4	profeetta Habakuk	1

B) Uusi Testamentti:

8) Mt 23:23	mikä laissa on tärkeämpää	3
9) Mt 22:36–40	lain suurin käsky	2
10) Rm 1:17, Gal 3:11, Hpr 10:38–39, koko UT		1
11) Mt 5:17–20	Herramme Jeesus: kaikki on täytetty, Jh 4:34, 19:28–30.	

Verbi <tsaana> (1x) = toimia nöyrästi/ varovaisesti, elää aralla tunnolla, esiintyy vain tässä.

Siitä johdettu adj. <tsaanuua> (1x) = nöyrä, varovainen, on jakeessa Snl 11:2.

- 6:12 Sana <‘aašiir> (23x) = rikas: 2Ms 30:15; Rt 3:10; 2Sm 12:1,2,4; Job 27:19; Ps 45:13; 49:3; Snl 10:15; 14:20;

18:11,23; 22:2,7,16; 28:6,11; Srn 5:11; 10:6,20; Jes 53:9;
Jer 9:22; Mka 6:12.

- 6:14 Sana <ješach> (1x) = mahd. tyhjyys t. tauti, esiintyy vain tässä.
- 6:15 Onneton tilanne, kun tekee ankarasti työtä, mutta tuotot menevät muille, eivät hyödytä ahertajaa itseään.
- 7:5 Sana <'alluup> (8x) = uskottu, luotettava ystävä: Ps 55:14; Snl 2:17; 16:28; 17:9; Jer 3:4; 11:19; 13:21; Mka 7:5.
- 7:6 Jeesus lainasi tätä profeetan ilmoitusta, Mt 10:21,35,36.
Ruutin kirja on osoitus miniän ja anopin aivan toisenlaisesta ja paljon paremmasta suhteesta. Ja sen tuottamista hedelmistä.
- 7:8 Viholliskansa = sm: naisvihollinen, samoin jakeessa 10.
Kaupunkien ja maiden nimet ovat hepreassa muodoltaan feminiinisiä.
Herra valaisee minun pimeyteni, todisti aikoinaan kuningas Daavid, 2Sm 22:29; Ps 18:28.
Tämä toteutuu lopullisesti uudessa Jerusalemissa, Ilm 21:23.
Ks. Jh 8:12, 9:5.
- 7:12 Nimi Maasor = <maatsoor> = ahdistaminen, piirittäminen.
Tässä sillä tarkoitetaan Egyptiä, joka on hepreaksi <mitsrajim>, sanan duaalimuoto.
- 7:13 Ilmaus <perii ma'alaal> (5x) = tekojen/ töiden hedelmä:
Jes 3:10; Jer 17:10; 21:14; 32:19; Mka 7:13. Tutki UT!
- 7:15 Vrt Ps 50:23.
- 7:18 Meidän Jumalamme on armollinen ja laupias, Ps 103:2–5.

Nahumin kirja

Nahum (nimi merkitsee: lohdutus) profetoi Assurin pääkaupunkia Niiniveä vastaan n. v. 660 eKr. Niiniven hävitys tapahtuikin v. 612 eKr. Samalla hän mainitsi, että Herra uudistaa Israelin.

Nahumin kirja on toisaalta tuomion profetia ja toisaalta lohdutuksen julistus.

Sisällys:

1. luku

Jumalan tuomio ja armo

Tuomio Niinivelle, lupaus Juudalle

2. luku

Niiniven hävitys

3. luku

Verivelkojen kaupunki häpäistään

Niiniven tuho on lopullinen

- 1:1 Nahum merkitsee: lohtua tuova.
 Sanan elkosilainen merkityksestä ei tiedetä mitään varmaa.
 Se saattaa viitata profeetan kotipaikkaan, mutta sen nimestä paikkakuntaa ei ole löydetty. Se on saattanut olla jokin pieni syrjäkylä, josta ei ole jäänyt historiaan merkintöjä. Herra ei hyljeksi syrjäkyliä ja niiden asukkaita.
 Näky = <chazoon> (35x), samanlainen ilmaus esiintyy myös jakeissa Jes 1:1 ja Ob 1:1.
 Niinive oli tunnetuin Assurin eli Assyrian pääkaupungeista.
 Naahumin kirja on vuosien 663 – 612 eKr ajalta, todennäköisesti n. vuodelta 650 eKr.
- 1:2 Pitää vihaa: ks 3Ms 19:18; Ps 103:9; Jer 3:5,12; Nah 1:2.
- 1:8 Tarkoittaa Niiniveä.
- 1:9 Sana <siiraah> (5x) = 1. orjantappura(pehko), piikkipensas, 2. kalakoukku: Srn 7:6; Jes 34:13; Hos 2:8; Am 4:2; Nah 1:10.
- 1:11 Tarkoittaa Assurin kuningasta, samoin jakeessa 14.
- 1:12 Sinuttelu tarkoittaa Juudaa, Nah 2:1.
- 1:14 Tässä sinuttelu tarkoittaa Niiniveä ja Assuria.
- 2:1 Verbi <baasar> (24x) = pi: 1. kuljettaa viesti, tuoda t. viedä sanoma,
 2. julistaa ilosanomaa: 1Sm 4:17; 31:9; 2Sm 1:20; 4:10; 18:19–20,26,31; 1Kn 1:42; 1Ak 10:9; 16:23; Ps 40:10; 68:12; 96:2; Jes 40:9; 41:27; 52:7; 60:6; 61:1; Jer 20:15; Nah 2:1.
 Näistä 10x on <mebasseer> = pi. part. ilosanoman tuoja.
 LXX:n vastine tälle verbille on <euaggelizomai> (54x

UT:ssa), josta tulevat sanat evankeliumi (<euaggelion> 76x UT:ssa) ja evankelista (<euaggelistees> 3x UT:ssa).

- 2:3 Tämäkin lupaus toteutuu Kristuksessa Jumalan Israelin kohdalla.
- 2:4 Tarkoittanee Niiniven valloittajaa.
- 2:5 Hurjasta ajosta vrt Jer 46:9, 2Kn 9:20.
- 2:8 Sanat paljastettu ja viety ovat feminiinimuodossa.
- 2:11 Kasvot kalpenevat, vrt Jl 2:6.
- 2:12 Tässä jakeessa on viisi eri sanaa, jotka tarkoittavat leijonaa.
- 3:4 Sana <kešep> (6x) = noituus, velhous: 2Kn 9:22; Jes 47:9, 12; Mka 5:11; Nah 3:4.
- 3:6 Saastaa = sm: iljettävyys.
- 3:8 Noo-Aamon = sm: Aamonin Noo. Aamon on sama kuin Ammon, egyptiläisten pääjumala. Noo-Ammon tarkoittaa Teebaa, Egyptin pääkaupunkia.
Virta = <jaam> = sm: meri, tarkoittaa Niilivirtaa.
- 3:9 Ei ollut määrää = <'eein qeetsee> (5x): Jes 2:7; Nah 2:10; 3:3,9.
- 3:10 Tällaiset arpajaiset esiintyvät 3x: Jl 4:3; Ob 1:11; Nah 3:10.
Myöhemmin sotilaat heittivät arpaa Jeesuksen vaatteista Golgatalla, Mt 27:35, Mk 15:24, Lk 23:34, Jh 19:24, kuningas Daavidin ennustuksen mukaisesti, Ps 22:19.
- 3:13 Nykyään puhutaan innolla sukupuolten moninaisuudesta.
Jumala loi ihmisen alun perin mieheksi ja naiseksi, mutta jo vanhan liiton profeetat ennustivat, että sekakansan, Baabelin

ja Assurin sotasankaritkin muuttuvat naisiksi, Jer 50:37;
51:30, Nah 3:13.

3:19 Tämä Naahumin kirjan ennustus Niinivestä toteutui v. 612 eKr, kun meedialaiset ja babylonialaiset valloittivat Niiniven ja hävittivät sen maan tasalle.

Habakukin kirja

Tämän kirjan nimi viittaa siihen, että kirjan on kirjoittanut profeetta Habakuk (nimi merkitsee: syleily), joka ilmeisesti oli lisäksi leeviläinen temppelikuoron laulaja.

Habakuk tiivistä Vanhan liiton 613 käskyä ja kieltoa yhdeksi lauseeksi: vanhurskas elää uskostaan. Tämä on profetia Uudesta liitosta ja se toteutui Kristuksessa, Hab 2:4.

Kuolleen meren kääriöissä Pešer Habakukin versiossa on monia eroavaisuuksia verrattuna masoreettiseen tekstiin. Tässä kirjoitelmassa tuodaan esiin vain merkittävimmät eroavaisuudet.

Sisällys:

Profeetan valitus: miksi Jumala sallii vääryyden?

Jumalan vastaus: kaldealaiset tulevat rankaisijoiksi

Profeetan valitus: Herra, miksi sinä vaikenet?

Jumalan vastaus: vanhurskas on elävä uskostaan

Voi-huudot sortajille

Profeetan rukous ja ylistys

- 1:1 Ennustus = <massaa'> (66x) = sm: taakka, kuorma.
Näistä 29x sana merkitsee profeetallista taakkaa, ennustusta.
Ks. esim. 2Kn 9:25, Jes 13:1, Nah 1:1.
Ks. myös Jer 23:33–39.
Sana tulee verbistä <naasaa'> = kantaa kuormaa t. sanomaa.
Habakuk merkinnee: syleily. Nimen merkitys on epävarma,
mutta mahdollisesti se tulee kasvin nimestä <hambaququ>
(akkadin kielestä) tai hepr. sanasta <chaavaq> = syleillä.
Samaa verbiä käyttää UT:n hepr. käännös kahdessa
kohdassa: Mk 9:36 ja 10:16. Molemmissa kerrotaan, kuinka
Jeesus otti pieniä lapsia syliinsä. Niinpä Jumalan
profeettakin voi mennä hädän hetkellä Jeesuksen syliin.
Nimi esiintyy vain tässä ja Hab 3:1.
Hepr. verbin <chaazaah> (55x) perusmerkitys on nähdä,
mutta profeetallisissa teksteissä se tarkoittaa profeetallisen
sanoman näkemistä.
Samasta juuresta tulee sana <chaazoon> (35x) =
profeetallinen näky. Ks. esim. Hab 2:2, Dan 8:1.
- 1:4 Jumalaton = <raašaa'> tarkoittaa pahantekijää, joka tahallaan
ja aktiivisesti tekee väärin Jumalan edessä. Näitä tällaisia
historia tuntee paljon, ja he ovat nousseet Herran omia
vastaan, kun eivät muutakaan osaa.
- 1:5 UT:ssa Apt 13:41 lainaa tätä jaetta. Paavali puhui tuolloin
Pisidian Antiokian synagogassa.
- 1:6 Babylonialaisia sanottiin myös kaldealaisiksi, hepr.
<kašdiim> (76x) VT:ssa. Kaldealaiset olivat kotoisin Etelä-
Babyloniasta, Kaldean maakunnasta. Heidän valtakautensa
kesti seitsemänneltä vuosisadalta eKr. vuoteen 539 eKr.
Kaldean Uurista oli lähtöisin Abraham, 1Ms 11:28,31, 15:7.

- 1:7 Tämä on varsinaista itsevaltiutta, kun kansa ja sen hallitsijat itse määräävät oman oikeutensa ja valtansa vastoin Jumalan sanaa. Se koituukin niiden tuhoksi, niin kuin historia todistaa.
- 1:8 Pantteri = <naameer> (6x) on sama kuin leopardi (Felis Pardes Tullianus): Ll 4:8, Jes 11:6, Jer 5:6, 13:23, Hos 13:7, Hab 1:8.
 Olla nopeampi = <qaalal min> esiintyy myös jakeissa 2Sm 1:23, Job 7:6, 9:25, Jer 4:13.
 Kotka (VT 1933, 1992), korppikotka (JRT) = <nešer> (26x).
 Tekstiyhteyteen tähän kohtaan (kuten lähes kaikkiin muihinkin kohtiin) sopii paremmin kotka, 2Ms 19:4, 2Sm 1:23, Job 39:27s, Jes 40:31.
- 1:9 Eteenpäin voidaan kääntää myös itään päin, tai (kasvot suunnattuina) kuin itätuuli (idästä länteen).
 Hepr. sana <kaadiim> (69x) merkitsee idästä puhaltavaa polttavan kuumaa tuulta: esim. 1Ms 41:6, 2Ms 10:13, 14:21, Hes 19:21, Hos 13:15, Jna 4:8.
 Sana <chool> (23x) = hiekka: 1Ms 22:17; 32:13; 41:49; 2Ms 2:12; 5Ms 33:19; Jos 11:4; Tm 7:12; 1Sm 13:5; 2Sm 17:11; 1Kn 4:20; 5:9; Job 6:3; 29:18; Ps 78:27; 139:18; Snl 27:3; Jes 10:22; 48:19; Jer 5:22; 15:8; 33:22; Hos 2:1; Hab 1:9.
- 1:10 Sana <roozeen> (qal part, 6x) = kansan johtaja, ruhtinas: Tm 5:3; Ps 2:2; Snl 8:15; 31:4; Jes 40:23; Hab 1:10.
 Hiekkaa (VT 1933), multaa (JRT), maata (LLL) tai tuhkaa: sanan <aapaar> (110x) päämerkitys on tomu, multa, maan hienojakeinen aines, josta ihminenkin tehtiin. Ks. 1Ms 2:7. Toinen merkitys on polttamisen tuloksena syntyvä tuhka (10x). Ks. esim. 5Ms 9:21.

1:11 Hyökkää (VT 1933), jatkaa kulkuaan (JRT, LLL) = sm: menee ohi.

Jakeen loppuosa on Kuolleen meren kääroissä: se asettaa voimansa jumalakseen. Epäjumalia on hyvin monenlaisia, mutta jotkut luottavat omaan voimaansa ja pitävät sitä jumalanaan. Mutta miten käy sitten, kun tulee kuoleman päivä?

Tässä on ennustettu aate: Ei muuta luoja, jumalaa, kuin kansa kaikkivaltias! Ja nytpä onkin jo nähty varsin äskettäin, mihin tuo aate johtaa. Sen takia tuo aate (marxismi, jonka tosiasiallisena pohjana on jumalattomuus) on ottanut uuden naamion (darwinismin) ja muuttanut sloganin muotoon: Ei muuta luoja, jumalaa, kuin evoluutio kaikkivaltias!

Mutta kuka selvittää evoluution tieteellisen perustan? Eli kuinka maankuoren epäorgaanisista aineista syntyi/ kehittyi/ muodostui DNA-molekyyli ja siinä oleva geneettinen informaatio. Tällä hetkellä asiasta ei kuulemma ole sen enempää tieteellistä teoriaa kuin todistusaineistoakaan.

1:12 Me emme kuole!: Tämä on <tiquon sooferiim>, yksi masoreettien tekemästä 18:sta korjauksesta VT:ssa. Korjausten tarkoitus oli välttää Jumalan pyhyiden loukkaamista. Alkuperäisen tekstin arvellaan olleen: Sinä et kuole. Tätä tukevia käsikirjoituksia ei kuitenkaan ole. Asettanut = sm: perustanut.

1:15 Se kansa tarkoittaa kaldealaisia.
Sana <cheerem> (9x) = (kala)verkko, nuotta: Smn 7:26; Hes 26:5, 14; 32:3; 47:10; Mka 7:2; Hab 1:15–17, ja sana <mikhmeret> (fem-muoto, 3x) = kalaverkko, pyydys: Jes 19:8, Hab 1:15–16.
Jälkimmäisen maskuliinimuoto <makhmor> (2x) =

pyydystysverkko: Ps 141:10, Jes 51:20.

Iloitsee ja riemuitsee: verbit <saamach> = iloita, ja <giil> = riemuita, esiintyvät yhdessä 24x: 1Ak 16:31; Ps 14:7; 16:9; 21:2; 31:8; 32:11; 48:12; 53:7; 96:11; 97:1,8; 118:24; 149:2; Snl 23:24,25; 24:17; Ll 1:4; Jes 9:2; 25:9; 66:10; Jl 2:21, 23; Hab 1:15; Sak 10:7.

1:17 Tyhjentää pyydyksensä/verkkonsa (VT 1933/JRT) on Kuolleen meren kääroissä: paljastaa miekkansa.

2:1 Verbit seison, asetun ja tähystän ovat muodossa, joka ilmaisee tahtomista ja päättäväisyyttä. Kyseinen kielioppimuoto on kohortatiivi. Se esiintyy mm. 1Ms 1:26, kun Jumala sanoi: Tehkäämme ihminen...
Profeetta odottaa, mitä Herra vastaa hänen valitukseensa. Niin, Jumalan edessä saa valittaa! Hän vastaa valitukseen. Parasta onkin valittaa Herran eikä ihmisten edessä. Jakeen loppu voidaan kääntää myös: miten vastaan hänen ojennukseensa.
Juutalaisen tradition mukaan VT 1933 (ja 1993) käännös mitä hän valitukseeni vastaa on alkuperäisen tekstimuodon mukainen, mutta JRT:n käännös: mitä soimaukseeni voin vastata, on korjatun tekstimuodon mukainen. Tämä korjaus <khinui sooferiim> on tehty kunnioituksesta Jumalaa kohtaan! Ei pitäisi mennä muuttelemaan Herran sanan tekstiä mistään syystä. Parasta kunnioittaa Herran sanaa sellaisenaan. Eikä ihminen pysty vastaamaan valituksiinsa Jumalan edessä, mutta Herralla on neuvo ja vastaus kaikkiin meidän sielumme kipuihin.

2:2 Piirrä selvästi = <baa'ar> (3x) = 1. selittää, opettaa, 2. tehdä selvästi/ selväksi, (akk. <baru>): 5Ms 1:5, 27:8, Hab 2:2.
Aiemmin Jumala kirjoitti lain sanat kivitaluihin ja ne piti

kirjoittaa myöhemmin selkeästi kiviin, 5Ms 4:13, 5:22, 27:8.
Uudessa liitossa kirjoitetaan meidän sydämiimme Kristuksen
kirje elävän Jumalan Hengellä, 2Kr 3:2–3.

Nämä taulut olivat yleensä kivi- tai savilaattoja, joihin
kirjoitus kaiverrettiin.

...että sen voi juostessa lukea = sm: ...että sen lukija voi
juosta siinä.

2:3 Rientää määränsä päähän (VT 1933), todistaa lopusta (JRT).
Verbin <puuach> (14x) merkitys on epävarma.

JRT esittää, että uusimpien arkeologisten löytöjen mukaan
sanan merkitys on: olla todistaja.

Profeetta Jesaja sai samanlaisen tehtävän, Jes 30:8, mutta
verbi ei esiinny tuossa yhteydessä.

2:4 Verbi <aapal> (2x) = olla korskea/ ylimielinen/ pöyhkeä:
4Ms 14:44, Hab 2:4.

Vanhurskas elää uskostaan: kyseessä on niin tärkeä Jumalan
sanan totuus, että UT lainaa sitä 3x: Rm 1:17, Gal 3:11–14 ja
Hpr 10:38.

Pyhä Henki kirkasti tämän totuuden Martti Lutherille, ja se
vaikutti koko Lutherin elämään ja toimintaan siitä pitäen.

Samoin oli Lars Lewi Laestadiuksen kohdalla.

Mooseksen laissa lasketaan olevan yhteensä 613 käskyä,
joissa on käskyjä (tee: 248 kpl) ja kieltoja (älä tee: 365 kpl),
joita Herran oman tuli noudattaa.

Lain vaatimukset myöhemmin kiteytettiin lyhyemmin:

Ps 24:4, Jes 33:15, Mka 6:8, Jes 56:1.

Nyt Habakuk julistaa lain todellisen olemuksen, joka viittaa
jo edeltä uuteen liittoon:

Hab 2:4, Rm 1:17, Gal 3:11, Hpr 10:38, Mt 23:23, 22:36–40.

2:5 Viini on Kuolleenmeren kääroissä: rikkaus.

- 2:9 Väärän voiton kiskominen ei tuo siunausta vaan kirouksen,
Snl 1:19, 1:27.
Hitlerille rakennettiin aikoinaan korkealle vuoristoon
Kotkanpesä, mutta ei se pelastanut häntä.
- 2:13 Tämän oli ennustanut jo aiemmin profeetta Jeremia, Jer 1:58.
- 3:2 Jo näinä vuosina = sm: keskellä vuosia.
- 3:3 Teeman (29x) on Kanaanin maan eteläisin naapuri idässä. Se
on kaupunki ja maa-alue Edomin maassa. Teeman edustaa
myös etelää VT:ssa.
Paaran (12x) on vuoristoinen autiomaa Kanaanin maan
eteläpuolella. Se oli yksi Israelin kansan leiripaikoista
Egyptistä lähdön jälkeen.
Sela (74x), ks. Ps. 3:3. Sanan merkitys on tuntematon. Sen
arvellaan olleen musiikkitermi, joka osoitti määrättyä laulu-
tai soittotapaa ja termi oli tarkoitettu laulajalle tai soittajalle.
Tämä termi esiintyy vain Hab 3:3,9,13 ja Psalmeissa.
- 3:6 Vuoret menevät murskaksi, vrt Jer 23:29.
Ikuiset kukkulat vaipuvat: viittaakohan tämä Roomaan, ja
sen ”ikuisiin” kukkuloihin?
- 3:7 Kuusanin maa-alue esiintyy vain tässä. Lähellä Midiania tai
on sama kuin Midian.
Midianilaiset olivat paimentolaiskansa, joka asusti etelässä
Siinain niemimaalla sekä Punaisen meren itäpuolella.
- 3:10 Sana <zerem> (9x) = rankkasade, ukkosmyrsky: Job 24:8;
Jes 4:6; 25:4; 28:2; 30:30; 32:2; Hab 3:10.
- 3:11 Maja: sana <zebul> (5x) = (ylhäinen) asunto, asumus:
1Kn 8:13; 2Ak 6:2; Ps 49:15; Jes 63:15; Hab 3:11.

3:13 Kokonaan = <'ad tsawwaar> = sm: kaulaan asti.
Teksti on voinut olla myös <'ad tsuur> = kallioon asti.

Sefanjan kirja

Sefanja (nimi merkitsee: Herra on kätkenyt t. Herran salaisuus) profetoi n. v. 630 eKr. Hän oli ilmeisesti seuraava profeetta Miikan ja Jesajan jälkeen ja oli samalla Huldan ja Jeremian aikalainen. Hänen julistuksensa vaikutti mahdollisesti siihen, että kuningas Joosia koki heräämisen ja alkoi uudistuksen kausi Juudassa. Sefanja profetoi Herran päivästä, josta aikaisemmin olivat julistaneet Joel, Aamos ja Jesaja.

Sisällys:

1. luku

Herran vihan päivä on lähellä

2. luku

Kehotus kääntymykseen

Filistealaisia vastaan

Mooabia, ammonilaisia ja kuusilaisia vastaan

Assuria ja Niiniveä vastaan

3. luku

Jerusalemia vastaan

Jäännös pelastuu

Herra on kuningas Siionissa

- 1:1 Sefanja merkitsee: Herra kätkee t. on kätkenyt.
- 1:4 Tässä on kaksi erilaista pappia: <komer> (3x) = epäjumalan pappi: 2Kn 23:5; Hos 10:5; Sef 1:4, ja <kohen> (752x), joka tarkoittaa yleensä Herran pappia.
- 1:5 Melek t. Milkom oli ammonilaisten pääjumala.
Käännös 'kuninkaansa kautta' on LXX:n mukainen, sillä hepr. tekstin <malkaam> voidaan kääntää myös: heidän kuninkaansa.
- 1:7 Interjektio <has> (7x) = hiljaa!, vaiti!: Tm 3:19; Neh 8:11; Am 6:10; 8:3; Hab 2:20; Sef 1:7; Sak 2:17.
- 1:9 Kynnyksen yli hyppääjät viitannevat filistealaisten epäjumalan Daagonin pappeihin ja heidän seuraajiinsa, 1Sm 5:1–5.
Tämä lienee esikuvallista nykyisen ajan uskonnollis-poliittis-taloudellis-filosofisiin kynnyskysymyksiin eli vaatimuksiin, joita ihmisille asetetaan. Jos et ylitä tuota kynnystä, et ole hyväksytty vaan saat tuntea itsesi alamittaiseksi.
Jeesuksen seurassa kenenkään ei tarvitse tuntea itseään millään tavalla alamittaiseksi, koska kaikki Jumalan lapset ovat armosta pelastettuja.
Jumalan valtakuntaan ei tarvitse hyppiä kynnyksen yli, sillä Jumalan virta kumpuaa Herran temppelissä kynnyksen alta, Hes 47:1.
- 1:11 Huhmar = <makhteeš> lienee ollut jokin kaupunginosa Jerusalemissa. Sen voidaan ajatella tarkoittavan myös koko Jerusalemiä.
- 1:12 Tämä sama mielenlaatu oli myös Sodomassa, Mooabissa ja uuden liiton aikana Laodikean seurakunnassa, Hes 16:49, Jer 48:11, Ilm 3:15–17.

Tämä välinpitämättömyys voi vallata myös yksityisen ihmisen, Lk 12:16s, 16:19s.

Suotta ei Aagur, Jaaken poika, pyytänyt Herralta apua tällaista mielenlaatua vastaan, Snl 30:7–9.

- 1:17 Jakeen lopun ennustus toteutui mm. Juudas Iskariotin kohdalla, Apt 1:16–19.
- 1:18 Ilmaus <jom ‘ebrat jhwh> (2x) = Herran vihan päivä: Hes 7:19, Sef 1:18.
Lisäksi on ilmaus <‘ebrat jhwh> (2x) = Herran viha: Jes 9:18, 13:13.
- 2:1 Koota, kerätä = <qaašaš> (8x).
Muulloin verbi on olkien, 2Ms 5:7,12, tai puiden kokoamisen yhteydessä, 4Ms 15:32,33, 1Kn 17:10,12, mutta tässä kansan kokoontumisen yhteydessä.
VT 1933 käännös kehottaa kokoamaan ajatukset!
Ilmeisesti tuhlaajapoika lopulta ymmärsi noudattaa tätä profeetta Sefanjan neuvoa, Lk 15:17.
- 2:2 Ilmaus <jom ’ap-jhwh> (3x) = Herran vihan päivä: Val 2:22; Sef 2:2,3.
Lisäksi ovat ilmaukset <’ap jhwh> (42x) = Herran viha, ja <chaaroon ’ap jhwh> (9x) = Herran vihan hehku: 4Ms 25:4; 32:14; 2Ak 28:11; Jer 4:8; 12:13; 25:37; 30:24; 51:45; Sef 2:2.
- 2:4 Hävitetään perin pohjin = sm: juuritaan, revitään juurineen irti, vrt Srn 3:2, Mt 15:13, Jda 1:12.
- 2:5 Filistealaisia nimitetään tässä kreeteiksi. Jakeessa Am 9:7 heidän sanotaan tulleen Kaftorista, jonka yleisesti ajatellaan tarkoittavan Kreetan saarta.

- 2:7 Ilmaus <šuuub šebuut> (5x) = kääntää jnk kohtalo, palauttaa vankeudesta. Tutki!
Ks. 5Ms 30:3; Job 42:10; Ps 14:7; 53:7; 85:2; 126:4;
Jer 29:14; 30:3,18; 31:23; 32:44; 33:7,11,26; 48:47; 49:6,39;
Val 2:14; Hes 16:53; 29:14; 39:25; Hos 6:11; Jl 4:1;
Am 9:14; Sef 2:7; 3:20.
- 2:9 Sana <chaaruul> (3x) = nokkonen, ohdake: Job 30:7;
Snl 24:31; Sef 2:9.
- 2:11 Tämän lupauksen mukaan Herra nujertaa kaikki tämän maailman epäjumalat.
Uudessa liitossa myös meidän vanha ihmisemme, synnin ruumis nujerretaan, Rm 6:6.
- 2:14 Sana <qaa'at> (5x) = pelikaani: 3Ms 11:18; 5Ms 14:17;
Ps 102:7; Jes 34:11; Sef 2:14.
Pöllö, vrt. Jes 14:23.
- 2:15 Sana <'alliiz> (7x) esiintyy kerran positiivisessa merkityksessä iloitseva, riemuitseva, Jes 13:3, mutta 6x negatiivisessa merkityksessä ilakoiva, remuava, Jes 22:2; 23:7; 24:8; 32:13; Sef 2:15; 3:11.
- 3:4 Tällaisista profeetoista puhui myös Hoosea, Hos 9:7, ja tällaisia miehiä oli jo muinoin Abimelekin apumiehinä, oikein palkattuina, Tm 9:4.
Ennen papit tekivät laille väkivaltaa, nykyään sitä tekevät monet muutkin ammattikunnat.
- 3:5 Sana <'awwaal> (5x) = väärintekijä, epärehellinen, rikollinen: Job 18:21; 27:7; 29:17; 31:3; Sef 3:5.
On ihmisiä, jotka eivät tunne häpeää. Epärehelliset väärintekijät kuuluvat heihin.

- 3:9 Tässä viitataan uuteen liittoon ja Jumalan valtakuntaan.
Rinta rinnan, yksimielisesti (VT 1933) = sm: yksin hartioin.
LXX:n vastine = yhden ikeen alla.
Herran omien tulee olla yksimielisiä ja kantaa yhteistä iestä,
Mt 11:29–30, mutta varoa menemästä väärien ikeiden alle,
Gal 5:1, 2Kr 6:14.
- 3:12 Köyhä voidaan kääntää myös: nöyrä.
Vanha kansanviisaus: köyhän on oltava nöyrä, on Herran
sanan mukainen.
Onpa joku keksinyt muuntaa sen muotoon: vaikka olen
köyhä, en ole ylpeä!
- 3:15 Herra (jhwh) on Israelin kuningas viittaa Messiaaseen,
Jh 1:49, 12:13, Mt 27:42, Mk 15:32.
- 3:17 Herra on joskus ääneti, koska hän rakastaa meitä.

Haggain kirja

Haggai (nimi merkitsee: juhlallinen) profetoi toisen temppelin rakentamisen aikoihin ja innosti kansaa rakennustyöhön, joka oli välillä keskeytyksissä.

Sisällys:

1. luku

Kehotus temppelin rakentamiseen

Rakennustyö aloitetaan

2. luku

Uuden temppelin kunnia

Pyhyys ja saastaisuus

Lupaus siunauksesta

Lupaus Serubbaabelille

1:1 Nimi Haggai merkitsee: juhlallinen.

Ylipappi Joosuan nimen toinen muoto on Jeesua.

Nimi merkitsee: Herra pelastaa.

Hän esiintyy 22x: Esr 2:2, 3:2,8, 4:3, 10:18,

Neh 12:1,7,10,26; Hag 1:1,12,14, 2:2,4, Sak 3:1,3,6,8,9, 6:11.

Joka toinen kerta (siis 11x) mainitaan, että hän oli Joosadakin poika.

Joosadakin nimen toinen muoto on Jehosadak.

Nimi merkitsee: Herra on vanhurskas.

Hän esiintyy 12x: 1Ak 5:40–41; Esr 3:2,8; 10:18; Neh 12:26;

Hag 1:1,12,14; 2:2,4; Sak 6:11.

Tämä Joosadak on esikuva ns. väliinpuotojasta: hänen isänsä

oli viimeinen Salomon temppelin ylipappi, mutta hän ei saanut olla ylipappina, koska joutui lähtemään pakkosiirtolaisuuteen ja temppeli hävitettiin, mutta hänen poikansa oli uuden temppelin ensimmäinen ylipappi.

- 1:5 Elämääanne = sm: teitänne.
- 1:6 Palkkatyöläinen on verbin <saakhar> (= palkata, 20x) hitp. part. -muoto. Tutki tarkemmin!
- 1:9 Puhaltaa = <naapach> (12x), sama verbi on myös jakeissa 1Ms 2:7 ja Hes 37:9. Tässä jakeessa LXX:n vastine on <ekfysaoo> = puhaltaa pois, mutta noissa kahdessa muussa jakeessa <emfysaoo> = puhaltaa jhnk, joka on myös UT:ssa jakeessa Jh 20:22.
- 1:13 Tämä lupaus on samalla viittaus tulevaan Messiaaseen, jonka eräs nimi on Immanuel = Jumala meidän kanssamme, Mt 1:23.
- 2:4 Huomaa sillä- ja niin-lauseen merkitysero. Vrt. 1Pt 5:7.
- 2:12 Sana <naaziid> (6x) = keitto: 1Ms 25:29,34; 2Kn 4:38–40; Hag 2:12.
- 2:16 Näin kävi aikoinaan Neuvosto-sosialismissa, ja näin näyttää käyvän myös läntisessä kapitalismissa. Miksikö? Koska puuttuu Jumalan siunaus.
- 2:18 Ilmaus <siim lebaab> (9x) = panna merkille, painaa mieleensä: 5Ms 11:18; 32:46; 1Sm 21:13; Job 22:22; Hag 1:5,7; 2:15,18.
Jeesuksen äiti Maria noudatti tätä kehotusta, Lk 2:19,51.

Sakarjan kirja

Profeetta Sakarja (nimi merkitsee: Herra muistaa) oli Haggain aikalainen. Hän oli suurten näkyjen mies, joka profetoi sekä ennen toisen temppelin rakentamista (luvut 1–8) että rakentamisen jälkeen (luvut 9–14).

Sakarja on Jesajan jälkeen toinen messiaaninen profeetta. Hän ennustaa Messiaan haavoittamisen tämän ystävien huoneessa.

Sisällys:

Näkyjä temppelin rakentamisen aikaan	1 – 8
Jumalan valtakunnan tuleminen	9 – 14

- 1:1 Daarejaves I (kreik. Dareios) hallitsi 522–486 eKr.
Sakarja merkitsee: Herra on muistanut, Berekja: Herra siunaa ja Iddo: sovelias t. koristettu. Sakarja on toinen messiaaninen profeetta heti Jesajan jälkeen, joka ennusti eniten Messiaasta.
- 1:12 Verbi <zaa'am> (12x) = 1. olla vihainen, 2. langettaa tuomioita, on myös jakeessa Ps 7:12.
Jumala oli langettanut Juudalle ja Jerusalemile tuomiot 70 vuodeksi, Jer 25:11–12, 29:10, Dan 9:2.
- 1:15 Sana <ša'anaan> (10x) = 1. suruton, huoleton, itsevarma, 2. ylpeys, itsevarmuus: 2Kn 19:28; Job 12:5; Ps 123:4; Jes 32:9,11,18; 33:20; 37:29; Am 6:1; Sak 1:15.
Herra oli vain vähän vihastunut Juudaan, mutta nyt noita kansoja, jotka pahensivat Juudan onnettomuutta, odottaa suuri viha. Ei kannata lyödä lyötyä, se kostautuu ennemmin tai myöhemmin.
- 1:16 Minun temppelini rakennetaan sinne: tämä on selvä ennustus Messiaasta, Jh 2:19, Ilm 22:21.
Tämä viittaa samalla uuteen Jerusalemiin, nykyinenhän on maallinen ja synnillinen, Ilm 11:18.
- 2:9 Meidän Jumalamme on kuluttava tuli, Hpr 12:29. Hän voi ilmestyä tulipatsaana, 2Ms 13:21, ja tulimuurina, Sak 2:9.
Sellaista suojaa vastaan eivät tehoa mitkään aseet, vaan ne palavat.
Tutki! Ks. Lk 12:49.
- 2:10 Neljä tuulta tarkoittaa tässä ja joissakin muissa kohdissa neljää ilmansuuntaa, 1Ak 9:24, Jer 49:36, Hes 42:20, Dan 8:8, 11:4.
- 2:12 Silmäterä, ks 5Ms 32:10; Ps 17:8; Snl 7:2, Val 2:18.

- 2:14 Tämä on selvä ennustus Messiaasta.
- 2:15 Messias ei tule ainoastaan Juudaa tai Israelia varten, vaan hän tulee myös valkeudeksi pakanoille, Apt 13:47, 15:14–17.
- 2:16 Maa on kirottu syntiinlankeemuksen takia, 1Ms 3:17.
Miksi tämä maaperä on sitten pyhä?
Koska Herra on luvannut sen Abrahamin siemenelle eli Messiaalle, 1Ms 12:7, 15:18, Gal 3:16, 2Ms 3:1–6.
- 2:17 Kaaleb, joka on esikuva hengellisestä miehestä ja evankelistasta, ymmärsi tämän totuuden jo Israelin autiomaataipaleella Egyptistä kohti luvattua maata, 4Ms 13:30.
- 3:1 Joosua on sama mies kuin Jeesua. Hän oli Joosadakin eli Jehosadakin poika. Hänestä kerrotaan Esran, Nehemian, Haggain ja Sakarjan kirjassa (22x): Esr 2:2,36, 3:2,8, 4:3, 10:18, Neh 7:7; 12:1,7,10,26; Hag 1:1,12,14, 2:2,4; Sak 3:1,3,6,8,9; 6:11.
Joka toinen kerta mainitaan, että hän oli Joosadakin poika. Saatana syyttää, mutta Jumala armahtaa.
- 3:3 Hyvin likaisissa = sm: ulosteiden tahrinissa.
Vrt. Jes 64:5–6, Rm 3:9–20.
Joosua on esikuva Messiaasta, Jeesuksesta Kristuksesta, joka kantoi meidän syntimme ruumiissaan ristinpuulle ja kärsi tuomion ja rangaistuksen niiden takia meidän edestämme, 1Pt 2:24.
- 3:8 Tämä on ennustus Messiaasta.
- 4:5 Profeetta Sakarja oli hengellinen mies. Hän tunnusti reilusti, ettei tiennyt mitä hänen näkemänsä asiat olivat. Hän ei

ruvennut esittämään mitään uskonnollisia tai teologisia selityksiä omasta päästään tai muiden sepustuksien pohjalta.

- 4:6 Ei (sota)väellä eikä voimalla: voitaisiin kääntää myös: ei vauraudella eikä voimalla. Vrt 2Ak 26:13, Ps 33:16.
- 4:7 Huippukivi on holvikaaren ylin kivi, joka yhdistää holvikaaren ja pitää sen koossa.
Vrt. kulmakivi, Ps 117:22; Mt 21:42; Mk 12:10; Lk 20:17; Apt 4:11; 1Pt 2:7.
- 4:10 Pienten alkujen päivä: vrt. rypäle, jossa on siemen, Jes 65:8, ja sinapin siemen, Mt 13:31, 17:20.
- 4:12 Terttu = <šibbboolet> = sm: tähkä.
Öljyn kulta on esikuva jakeelle Rm 5:5.
- 5:7 Sana <'ooferet> (9x) = lyijy: 2Ms 15:10; 4Ms 31:22; Job 19:24; Jer 6:29; Hes 22:18, 20; 27:12; Sak 5:7,8.
- 6:5 Tuuli voi tarkoittaa myös henkeä.
Koko maan Herra (6x): Jos 3:11, 13; Ps 97:5; Mka 4:13; Sak 4:14; 6:5.
Seistä Herran edessä: ks. esim 2Sm 6:5–21, Job 1:6, 2:1, Sak 3:1–4. Tutki!
- 6:11 Mies nimeltä Joosadak = <jehootsaadaaq> (12x) = Herra (jhwh) on vanhurskas: 1Ak 5:40–41; Esr 3:2,8; 10:18; Neh 12:26; Hag 1:1,12,14; 2:2,4; Sak 6:11.
Häntä voidaan ns. väliinputoajana, koska hänen isänsä oli viimeinen ylipappi Salomon rakennuttamassa temppelissä, hänen itsensä täytyi lähteä pakkosiirtolaisuuteen Baabeliin, ja hänen pojastaan Joosuasta (toiselta nimeltään Jeesua) tuli ensimmäinen ylipappi uuteen nyt rakennettavaan temppeliin.
Hän oli kunnioitettava mies, sen osoittaa Jumalan sana,

nimittäin kun ylimmäinen pappi Joosua mainitaan, joka toinen kerta sanotaan hänen olleen Joosadakin poika.

Vrt. Uuria, Mt 1:6.

6:12 Joosua on esikuva Messiaasta.

7:2 Ilmaus <chillaah 'et penee jhwh> (12x) = anoa Herralta armoa, etsiä Herran mielisuosiota, sm: lepyttää Herran kasvoja: 2Ms 32:11; 1Sm 13:12; 1Kn 13:6; 2Kn 13:4; 2Ak 33:12; Ps 119:58; Jer 26:19; Dan 9:13; Sak 7:2; 8:21,22; Mal 1:9.

Ks myös Job 11:19; Ps 45:13; Snl 19:6.

7:3 Onko meidän = sm: onko minun. Lähettäjänä oli koko kaupunki, Beetel, joten kysymys koskee koko kaupungin asukkaita.

7:5 Verbi <tsuum> (21x) = paastota: Tm 20:26; 1Sm 7:6; 31:13; 2Sm 1:12; 12:16,21–23; 1Kn 21:27; 1Ak 10:12; Esr 8:23; Neh 1:4; Est 4:16; Jes 58:3,4; Jer 14:12; Sak 7:5.

7:7 Turvassa: sana <šaaleew> (8x) = levollinen, huoleton, rauhaista: 1Ak 4:40; Job 16:12; 20:20; 21:23; Ps 73:12; Jer 49:31; Hes 23:42; Sak 7:7.

7:12 Sana <šaamiir> (3x) = timantti: Jer 17:1; Hes 3:9; Sak 7:12. Timantti on luonnossa tunnetuista aineista kovin. Kovasydämissyyden hedelmänä ja saaliina on lopulta Herran viha.

7:13 Näin oli lain aikakautena. Nyt on armon evankeliumin aikakausi, ja Jumalan Pyhä Henki kutsuu kaikkia ihmisiä pelastukseen.

7:14 Ilmaus <'erets chemdaah> (3x) = ihana maa: Ps 106:24; Jer 3:19; Sak 7:14.

Ihanan maan autioittamisesta israelilaiset eivät voineet syyttää muita kuin itseään.

- 8:3 Tässä on ennustus Messiaan valtakunnasta.
Tässä ajassa Jerusalemia kutsutaan hengellisesti puhuen Sodomaksi ja Egyptiksi, Ilm 11:8.
- 8:17 Tässä tulee ilmi, mitä Herra vihaa: valhepuheita, vääriä tuomioita, pahan hautomista mielessä muita vastaan ja vääriä valoja. Vrt. Snl 6:16–19, 8:13.
- 8:23 Noilla vieraskielisillä pakanoilla on kaipuu Messiaan puoleen: Me olemme kuulleet, että Jumala on teidän kanssanne. Messiaan nimi Immanuel merkitsee: Jumala (on) meidän kanssamme.
- 9:1 Jakeen hepr. teksti on vaikeaselkoinen.
JRT kääntää jakeen: Sanoma. Herran sana on Hadrakin maassa, se lepää Damaskoksessa, sillä ihmissilmä on Herran, ja kaikki Israelin sukukunnat.
- 9:3 Saman teki aikoinaan kuningas Salomo, eikä lopputulos ollut hyvä, 1Kn 10:14s, 11:1s, 5Ms 17:17.
- 9:6 Sana <mamzeer> (2x) = sekasikiö: 5Ms 23:3, Sak 9:6.
- 9:7 Filistealaisistakin pelastuu jäännös meidän Jumalallemme.
Niin kuin Israelistakin, Jes 10:22, Rm 9:27, 11:5.
Näitä sukuuhtinaita (<'alluuf>) oli Eesaun eli Edomin heimossa, 1Ms 36:15–43, 2Ms 15:15, 1Ak 1:51–54, ja Juudan heimossa, Sak 12:5–6.
Sekasikiöistäkin voi tulla sukuuhtinaita Jumalan valtakunnassa!
Jebusilainen, tutki!

- 9:9 Tämä on selvä ennustus Messias-kuninkaasta ja se toteutuikin, kun Jeesus ratsasti aasilla Jerusalemiin ja kansa riemuitsi, Mt 21:1–11.
 Vanhurskas ja auttaja hän on, voidaan kääntää myös (ja ehkä paremmin): Vanhurskas ja voittaja hän on. Sama sanamuoto <noošaa> (nif. part. yks.) esiintyy myös Ps 33:16, jossa on voittoisa kuningas. Kaikki suuret sotapäälliköt tässä ajassa ovat ratsastaneet uljailla ratsuilla, jolloin he näkyvät joukkojensa yläpuolella kunnioituksen kohteina. Jeesus on nöyryyden kuningas, hän ratsasti aasin varsalla, jolloin hän oli ihmisten tasalla.
 Iankaikkisuudessa näemme voittoisan Messias-kuninkaan, Ilm 6:2, 19:11–16.
- 9:10 Messias tuo todellisen rauhan kansoille, sitten kun hänen hallitusvaltansa ulottuu maan ääriin asti. Siihen asti on sota ja hävitys, niin kuin olemme tähän asti saaneet nähdä.
- 9:11 Ja sinä: viittaa tytär Siioniin.
 Sana <'aasiir> (13x) = vanki: 1Ms 39:22; Tm 16:21, 25; Job 3:18; Ps 68:7; 69:34; 79:11; 102:21; 107:10; Jes 14:17; Val 3:34; Sak 9:11,12.
 Sanan toinen muoto <'assiir> (4x): 1Ak 3:17 (tässä mahd. <'assir>); Jes 10:4; 24:22; 42:7.
 LXX:n vastine <desmios> (UT:ssa 16x): Mt 27:15,16; Mk 15:6; Apt 16:25, 27; 23:18; 25:14,27; 28:17; Ef 3:1; 4:1; 2Tm 1:8; Flm 1:1,9; Hpr 10:34; 13:3.
 Saipa apostoli Paavalikin tämän arvonimen osakseen.
- 9:12 Sana <bitsaaroon> (1x) = linnoitus, turvapaikka, esiintyy vain tässä.
 Vangit joilla on toivo = sm: toivon vangit.

- 9:13 Jaavan tarkoittaa Kreikkaa.
- 9:14 Sana <se‘aaraah> (16x) = myrskytuuli, myrsky: 2Kn 2:1,11; Job 38:1; 40:6; Ps 107:25, 29; 148:8; Jes 29:6; 40:24; 41:16; Jer 23:19; 30:23; Hes 1:4; 13:11, 13; Sak 9:14.
Rinnakkaismuoto <sa‘ar> (8x): Ps 55:9; 83:16; Jer 23:19; 25:32; 30:23; Am 1:14; Jna 1:4,12.
- 9:17 Hyviä kauneuden- ja terveydenhoito-ohjeita: vilja on parasta nuorukaisten kasvuun voimassa ja rypälemehu saa neitokset kukoistamaan kauneutta. Niissä on parhaat ravintoaineet nuorelle ihmiselle.
- 10:2 Sana <teraafiim> (15x) = kotijumalat: 1Ms 31:19,34,35; Tm 17:5; 18:14,17,18,20; 1Sm 15:23; 19:13,16; 2Kn 23:24; Hes 21:26; Hos 3:4; Sak 10:2.
Ne olivat pieniä käsintheityjä epäjumalia, joita käytettiin pakanakulttuureissa ennustamiseen.
- 10:3 Johtomiehet (VT 1933), johtokauriit (RK), lauman kellokkaat (VT 1992) = <‘attuud> (29x) tarkoittaa vuohipukkia tai myös pässiä.
Kahdesti tai kolmesti sen voi katsoa viittaavan jonkinlaisiin johtomiehiin, Jes 14:9 (maan johtomiehet), Jer 50:8 ja Sak 10:3.
Tätä maailmaa hallitsevat pässit tai jonkinlaiset johtopukit, selvä se, mutta Jumalan lauman johtoon he eivät sovi.
Ja paimenetkin joutuvat vastuuseen Herran edessä.
Tuo VT 1992 käännös on osuva kielikuva lehmäkarjaan, mutta ei oikein lammaslaumaan.
- 10:10 Vrt Jos 17:16.
- 10:12 Heidät viittaa Juudaan ja Joosefiin, Jumalan kansaan.

- 11:3 Paimenten ei pidä olla ylpeitä vaan nöyriä.
- 11:4 Teuraslampaat, vrt Ps 43:23; Sak 11:4, 7; Jes 53:7; Jer 32:34; Apt 8:32; Rm 8:36.
- 11:5 Teuraslampaiden osa on heikko: ostajat hankkivat ne teuraaksi, myyjät iloitsevat saamastaan tuotosta eivätkä edes paimenet sääli niitä.
Tämä on samalla esikuva siitä miten Messiaaseen, Jeesukseen suhtauduttiin, kun hänet kavallettiin, myytiin ja ristiinnaulittiin.
- 11:7 Sana <no'am> (7x) = 1. ihanuus, suloisuus, 2. lempeys, laupeus, ystävällisyys: Ps 27:4; 90:17; Snl 3:17; 15:26; 16:24; Sak 11:7,10.
- 11:13 Herra (jhwh) sanoi, että hänet on arvioitu 30 hopearahalla arvoiseksi.
Tämä on selvä ennustus Messiaasta, kuinka hänet myytiin 30 hopearahalla, Mt 27:3–10.
Tuo hinta oli toisaalta naisen hinta, 3Ms 27:4, ja toisaalta orjan ja orjattaren hinta, 2Ms 21:32.
- 11:17 Silmien sumentuminen t. hämärtyminen, ks. 1Ms 27:1; 5Ms 34:7; Job 17:7.
Verbi voi tarkoittaa myös sammumista t. lamaantumista, ks. Jes 42:4, Hes 21:12.
- 12:1 Hän joka on luonut ihmisen hengen hänen sisimpäänsä = <jootseer ruuach-aadaam beqirboo> tarkoittaa, että Jumala on muovannut t. muotoillut ihmisen hengen tämän sisimpään.
Verbi <jaatsar> = muovata, muotoilla, valaa t. muovata savea, takoa metallia, tehdä, luoda, esiintyy kaikkiaan 62x ja sen partisiippimuoto <jootseer> 40x.

Jumala ei ole ainoastaan luonut (<baaraa'>) ihmistä maan mullasta, vaan hän on muovailnut meille hengen sisimpäämme, sydämemme, Ps 33:15, silmämme, Ps 94:9, ja hän on muovannut meidät jo äidin kohdussa, Jes 44:2,24, vrt. myös Rm 9:20.

Hän muotoilee jopa valon ja luo pimeyden, Jes 45:7, ja tuottaa onnettomuuden, Jes 22:11, nimittäin tottelemattomuudelle.

Hän on luonut ja muovailnut maan, vuoret ja ylipäätään kaiken.

Hän on todellinen savenvalaja, ja niinpä Jeremia saikin hyvän opetuksen savenvalajan huoneessa, Jer 18. Jumala muovailee kansaansa kuin savenvalaja savea. Meidän Isämme on oikea taiteilija.

12:2 Juovuttava/ horjuttava malja = <sap-ra'al> (1x) esiintyy vain tässä, vrt. Ps 60:5, Jes 51:17,22.

12:3 Verbi <saarat> (2x) = 1. viillellä itseään, 2. satuttaa t. repiä itseään: 3Ms 21:5, Sak 12:3.

12:4 Vauhkous ja hulluus ja sokeus, vrt. 5Ms 28:28, 2Kn 9:20. Nykyään sanottaisiin, että Jeehu Nimsin poika oli vauhtisokea, 2Kn 9:20.

12:10 Tässä on väkevä messiaaninen profetia.

Herra (<jhwh>) sanoo: He katsovat minuun, jonka he ovat lävistäneet.

Sana, joka oli Jumala, tuli lihaksi ja asui meidän keskellämme, Jh 1:1,14, ja lopulta hänet ristiinnaulittiin Golgatalla, 2Kr 5:19.

Kun Israelin kansa tämän lopulta ymmärtää, he valittavat katkerasti, että he ovat tuominneet ja tappaneet Jumalan

ainutsyntyisen Pojan, esikoisen, Messiaan.

Tämä sana toteutui jo kertaalleen Golgatalla, Jh 19:37, mutta toteutuu vielä uudelleen tulevaisuudessa, Ilm 1:7.

- 13:1 Lähde = <maaqaor> (18x): esim. Ps 36:10; Snl 10:11; 13:14; 14:27; 16:22; 18:4; Jer 2:13; 8:23; 17:13; Sak 13:1.
- 13:4 Väärät profeetat ihmisiä pettääkseen yrittivät esiintyä kuin Elia, 1Kn 19:13, 19; 2Kn 2:8,13,14; tai kuin Johannes Kastaja myöhemmin, Mt 3:4, 17:9–13.
- 13:6 Rinnassasi (VT 1933) = sm: käsiesi välissä (VT 1993, LLL). Kun meidän Herramme Jeesus oli ristillä, hänen kätensä olivat levitetyt niin, että kaikki hänen haavansa olivat hänen käsiensä välissä – niin naulojen, ruoskaniskujen kuin piikkikruununkin aiheuttamat, ja niitä oli paljon. Messiaan vastaus ei ole syyttävä, ei tuomitseva, eikä etsi inhimillistä oikeutta. Ei, vaan hän sanoo sydämensä rakkaudella: Minua lyötiin rakkaitteni huoneessa. Hän kärsi tuon kaiken kauheuden rakkaittensa puolesta, ettemme joudu vastuuseen synneistämme vaan saamme armahduksen. Vrt. Jes 52:14, jossa profeetta Jesaja näkee hengen silmillä Messiaan ristiinnaulittuna.
- 13:9 Tämä tunnustuksen lausui myöhemmin epäilevä Tuomas, kun hän kohtasi ylösnousseen Jeesuksen Kristuksen, Jh 20:24–29. Tuomas ei olekaan epäuskon vaan uskon apostoli.
- 14:1 Herran päivä (21x): Jes 13:6,9; Hes 13:5; 30:3; Jl 1:15; 2:1,11,31; 3:14; Am 5:18, 20; Ob 1:15; Sef 1:7,14; Sak 14:1; Mal 4:5; Apt 2:20; 1Kr 5:5; 1Ts 5:2; 2Ts 2:2; 2Pt 3:10; Ilm 1:10.

- 14:5 Maanjäristys (<ra‘aš> ja kr. <seismos>), ks. 1Kn 19:11–12; Jes 29:6; Hes 38:19; Am 1:1; Sak 14:5; Mt 24:7; 27:54; 28:2; Mk 13:8; Lk 21:11; Apt 16:26; Ilm 6:12; 8:5; 11:13, 19; 16:18.
Jakeen loppu on ennustus Messiaasta, Jda 1:14.
- 14:6 Jakeen jälkipuoliskon hepr. teksti on vaikea, <jeqaaroot jiqpe’uun> = sm: kalleudet jäätyvät.
Toinen mahdollisuus on, että se on luettava <weqaaruut weqippaa’oon> = wilu ja pacainen (B 1642).
- 14:9 Jeesus sanoi: Minä ja Isä olemme yhtä, Jh 10:30.
- 14:11 ilmaus <laabetach> (32x) = turvallisesti, turvassa, luottavaisesti: 3Ms 25:18–19; 26:5; 5Ms 33:12; Tm 18:7; 1Kn 5:5; Job 11:18; 24:23; Ps 4:9; 16:9; 78:53; Snl 3:23,29; Jes 14:30; 47:8; Jer 23:6; 32:37; 33:16; 49:31; Hes 28:26; 34:25–28; 38:8,11,14; 39:6, 26; Hos 2:20; Sef 2:15; Sak 14:11.
- 14:21 Sana <kena’anii> (74x) = 1. kanaanilainen, 2. kauppias
Vrt. Job 40:30, Snl 31:24.

Malakian kirja

Profeetta Malakiasta (nimi merkitsee: sanansaattajani, lähettini) tiedetään vähiten Vanhan testamentin kirjaпроfeetoista. Hän lienee profetoinut joskus 400-luvulla eKr. Hänen pääsanomansa on Herran rakkaus kansaansa ja Herran päivän tuleminen.

Sisällys:

1. luku

Israelin kiittämättömyys

Herralle eivät kelpaa saastaiset uhrit

2. luku

Varoitus papeille

Varoitus uskottomuudesta

Herra vihaa hylkäämistä

Tuomion Jumala ilmestyy

3. luku

Tuokaa täydet kymmenykset!

Ero vanhurskaan ja jumalattoman välillä

Herran päivä tulee

- 1:1 Malakia = <mal'aakhii> = enkelini, sanansaattajani.
 Ei tiedetä, oliko Malakia todellinen nimi vaiko vain vertauskuvallinen henkilönnimi jollekin profeetalle.
 Vrt. jakeet 2:7, 3:1, joissa sana <mal'aakh> on käännetty suomeksi: sanansaattaja.
- 1:2 Ilmaus <bammeeh> = miten, millä tavoin, missä asiassa, esiintyy tässä lyhyessä kirjassa peräti 6x: Mal 1:2,6,7, 2:17, 3:7,8.
 Kyse on uskonnollisen ihmisen lihallisen mielen vikuroinnista Jumalan tahtoa vastaan. Se kun yrittää kaikin tavoin puolustella omia polkujaan ja kyseenalaistaa Jumalan sanan noudattamisen.
 Sama tyyli on jakeissa 2:14,15, 3:13,14.
- 1:4 Edom eli Eesau on kansana esikuva ihmisistä, jotka hylkäävät esikoisoikeutensa eli armon ja iankaikkisen elämän osallisuuden ajallisten asioiden vuoksi. Sen takia heidät valtaa jumalattomuus ja heitä kohtaa Herran viha.
- 1:8 Ilmaus <naasaa' paaniim> (26x) , jolla on useita eri merkityksiä: 1Ms 19:21; 32:21; 3Ms 19:15; 4Ms 6:26; 5Ms 10:17; 28:50; 1Sm 25:35; 2Sm 2:22; 2Kn 5:1; 9:32; Job 11:15; 13:8,10; 22:8,26; 32:21; 34:19; 42:8,9; Snl 6:35; 18:5; Jes 3:3; 9:14; Mal 1:8,9; 2:9.
 (Ks. Liljeqvist: <naasaa'>)
- 1:12 Sana <niib> (2x) = hedelmä, esiintyy vain tässä ja Jes 57:19.
- 1:13 Mikä vaiva = <mattelaar'aah> (1x) esiintyy vain tässä ja se on yhdistelmä sanoista <mah-telaar'aah>.
 Sana <telaa'aah> (4x) = vaiva, vaikeudet: 2Ms 18:8; 4Ms 20:14; Neh 9:32; Val 3:5.
- 2:2 Painakaa sydämiinne, vrt. 5Ms 32:46.

- 2:3 Kirota: verbin <gaa‘ar> perusmerkitys on: nuhdella ankarasti. Voi tarkoittaa sitä, että Herra tekee noiden pappien jälkeläiset kelpaamattomiksi papin virkaan.
Sonta = <pereš> (7x) = mahalaukun sisältö: 2Ms 29:14; 3Ms 4:11; 8:17; 16:27; 4Ms 19:5; Mal 2:3, ja kerran peräti miehen nimenä, 1Ak 7:16! Tuo erisnimi lienee kuitenkin sama kuin <paaraaş> = ratsastaja, kukapa nyt noin hupsua nimeä pojalleen antaisi.
- 2:9 Halveksittu = <nibzeeh> on verbin <baazaah> nif. part. mask. ja se esiintyy tässä kirjassa 3x, jakeissa 1:7,12 ja tässä. Profeetta Jesaja ennusti, että Messias saa osakseen samanlaisen suhtautumisen fariseusten, kirjanoppineiden ja saddukealaisen papiston taholta, Jes 53:3.
Kaiken kansan silmissä = sm: kaikelle kansalle.
- 2:13 Sana <‘anaaqaah> (4x) = huokaus: Ps 12:6; 79:11; 102:21; Mal 2:13.
- 2:14 Verbi <baagad> (49x) = 1. rikkoa tekemänsä sopimus, 2. olla uskoton, 3. pettää. Tutki!
Sana <chaberet> (1x) = (avio)kumppani esiintyy vain tässä. Se on sanan <chaabeer> (12x) feminiinimuoto, ks. Jes 1:23. Aviovaimo = sm: liittosi vaimo (/nainen). Ilmaus esiintyy vain tässä.
B 1776 kääntääkin jakeen lopun: sinun kumppanis ja sinun vaimos, johon sinä liitolla itses kiinni sitonut olet.
- 2:15 Mutta entä se yksi? Tällä kysymyksellä uskottomat aviomiehet viittasivat Abrahamiin, 1Ms 16:1–16, ja yrittivät näin oikeuttaa uskottoman toimintansa.
Tämä on tyypillistä uskonnolliselle lihalliselle mielelle, joka yrittää etsiä laista porsaanreikiä, voidakseen toimia oman

mielensä mukaan.

Mutta nyt eletään armon evankeliumin aikakautta, eikä Jumalan armosta Kristuksessa Jeesuksessa löydy minkäänlaisia porsaanreikiä!

3:1 Tämän jakeen perusteella juutalaiset kirjanoppineet tiesivät, että Messiaan piti tulla ennen v. 70 jKr. tapahtunutta temppelein hävitystä. Sensuroimattomat rabbiiniset kirjoitukset myöntävät tämän ongelman, mutta kieltävät kysymästä tätä, koska ”syntiemme tähden, jotka ovat suuret, kävi niin kuin kävi” (Talmud, Risto Santala: Kristinuskon juuret II s. 234).

3:8 Kymmenykset = <ma‘aseer> (30x): 1Ms 14:20; 3Ms 27:30–32; 4Ms 18:21,24,26,28; 5Ms 12:6,11,17; 14:23,28; 26:12; 2Ak 31:5,6,12; Neh 10:38–39; 12:44; 13:5, 12; Am 4:4; Mal 3:8,10.

UT:ssa kymmenykset esiintyy 10x: Mt 23:23, Lk 11:42, 18:12, Hpr 7:2–9.

Sen sijaan sana <teruumaah> (76x) = (uhri)lahja, lahjoitus. Jo lain aikana vapaaehtoinen lahja oli tärkeämmällä sijalla kuin kymmenykset.

3:12 Teidän maanne on oleva ihana maa = sm: te olette ihana maa.

Kumpi on tärkeämpi, maa vai kansa?

Jeesuksen vastustajat pelkäsivät, että roomalaiset vievät heiltä maan ja kansan, Jh 11:47–48. Heille maa tuntui olevan ensi sijalla. Jeesus ei kuitenkaan tullut vapauttamaan maata Rooman vallan alaisuudesta vaan pelastamaan syntisiä ihmisiä.

- 3:14 Tässä on juutalaisen kapitalismin juuret: rakkaudesta viis
 veisataan ja vähät välitetään, kunhan vain saadaan hyötyä,
 jopa suhde Jumalaan pitäisi olla hyötyä tuottava!
 Sana <betsa'> (23x) = 1. hyöty, vääryydellä saatu voitto,
 2. saalis, 3. lahjus: 1Ms 37:26; 2Ms 18:21; Tm 5:19;
 1Sm 8:3; Job 22:3; Ps 30:10; 119:36; Snl 1:19; 15:27; 28:16;
 Jes 33:15; 56:11; 57:17; Jer 6:13; 8:10; 22:17; 51:13;
 Hes 22:13, 27; 33:31; Mka 4:13; Hab 2:9; Mal 3:14.
 Sana <qedooranniit> (1x) = murheellisena, surupukuun
 pukeutuneena, esiintyy vain tässä.
 Onko Jumala käskenyt, kehottanut tai edes pyytänyt omiaan
 elämään näin? Noh, ei edes vanhan liiton aikana, ja uudessa
 liitossa Jeesus suorastaan varoittaa meitä olemasta
 synkännäköisiä, Mt 6:16. Ja Paavali teroitti filippiäläisille:
 iloitkaa aina Herrassa, Fil 4:4.
- 3:15 Raamatun sananselityksen yksi peruseriaate on, että kaikki,
 mikä Raamattuun on kirjoitettu, on totta, mutta kaikki, mikä
 Raamattuun on kirjoitettu, ei ole totta.
 Tämä jae on siltä osin totta, että näin ovat ihmiset sanoneet,
 mutta jakeen asiasisältö ei ole totta alkuunkaan.
- 3:16 Muistokirja, vrt. 2Ms 17:14, Est 6:1.
- 3:17 Isän yksi ominaisuus suhteessaan poikaansa ja myös
 tyttärensä on laupeus.
 Vrt. 5Ms 1:31, 8:5, Lk 15:20–32.
- 3:20 Vanhurskauden aurinko viittaa selvästi Messiaaseen,
 Ilm 1:16.
 Sana <marpee' /marpeeh> (13x) = 1. parantuminen, 2. lääke:
 2Ak 21:18; 36:16; Snl 4:22; 6:15; 12:18; 13:17; 16:24; 29:1;
 Jer 8:15; 14:19; 33:6; Mal 3:20.

Sanan homonyymi 2, joka tarkoittaa tyyneyttä, rauhallisuutta ja sävyisyyttä, esiintyy 3x: Snl 14:30, 15:4, Srn 10:4.

Syöttövasikka = <‘egel marbeeq> esiintyy myös jakeissa 1Sm 28:24, Jer 46:21, Lk 15:23.

3:23 Tämä toteutui, kun tuli mies, Jumalan lähettämä, Johannes Kastaja, Jh 1:6–8, Mt 11:13–14, Mk 9:11–13.